

KATOLIKUS HITTAN

DOGMATIKUS KÉZIKÖNYV
KÖZÉPISKOLÁK SZÁMÁRA ÉS MAGÁNHASZNÁLATRA

WIEN 1958

KATOLIKUS HIT TAN

DOGMATIKAI KÉZIKÖNYV
KÖZÉPISKOLÁK SZÁMÁRA ÉS MAGÁNASZNÁLATRA

WIEN 1958

Mit Druckerlaubnis des Erzbischöflichen Ordinariates Wien vom 26. 6. 1958, Z. 4513/58. Photomechanischer Nachdruck von Schütz Antal: *Katolikus hittan*, Budapest 1922. Seite 1—96 durchgeführt von der Akademischen Druck- u. Verlagsanstalt Graz, Seite 97—152 Druck der Missionsdruckerei St. Gabriel, Mödling bei Wien. Verlag OPUS MYSTICI CORPORIS bei Österr. Seelsorge-Institut, Wien, I., Stephansplatz 3/III. Verlags-Nr. 302.

ELŐSZÓ

E dogmatikai kézikönyv, eredetét tekintve két részre oszlik. Az 1—96. lapok változatlan lenyomatai Schütz Antal Katholikus Hittan c. középiskolai tankönyvének (Budapest, 1922.). A 97. lapon kezdődő, Egyházzól szóló rész egészen új. Szükségessé tette ezt az 1943-ban megjelent *Mystici Corporis* enciklika, amely a dogmatika e részében hatalmas fejlődés megindítója lett.

Az Egyházzól szóló rész stílus és módszer tekintetében is eltér a könyv első részeitől: részletesebb feldolgozást nyújt és kitér az érintkező teológiai tudományok (pl. az erkölcsstan, egyháztörténet stb.) vonatkozásaira, s néhány gyakorlati, időszzerű kérdésre is. A mai gyakorlatnak megfelelően nem szántuk egész terjedelmében szószserinti megtanulásra, hanem egyes részeket csak elolvasásra, a teljesebb megértés elősegítésére. Meggyőződésünk, hogy ma az emberek hitbeli nehézségei elsősorban az Egyház körül adódnak, elsősorban itt kell tehát a legbehatóbban tisztázni a problémákat.

Az a körülmény, hogy az Egyházzól szóló rész, a hagyományos sorrendtől eltérően, utolsó helyre került, nyomdatechnikai okokban leli magyarázatát. De ez a szükségszerű megoldás azzal a haszonnal is jár, hogy így összefoglaló befejezésül a régebben megírt részek is újabb megvilágítást nyernek.

Tisztában vagyunk e megoldás átmeneti jellegével. De addig, amíg egy új, korszerű magyar dogmatikai kézikönyv meg nem jelenik, szolgálja e tankönyv a világban szétszórta magyarság, elsősorban az ifjúság hitében való képzését.

Róma — Bécs, 1958. május havában

az OPUS MYSTICI CORPORIS
MUNKAKÖZÖSSÉG

1. §. A vallás.

1. A vallás Isten megismerése és akaratának teljesítése. Vallásunkat gyakoroljuk, amikor imádkozunk, szentmisét hallgatunk, szentáldozáshoz járulunk, ellenségünknek megbocsátunk stb.

Vallása csak értelmes és szabadakaratú teremtménynek (a földön csak az embernek) lehet. Mert csak értelmes lény tud arra rájönni, hogy van Isten. S csak szabadakaratú lény képes arra, hogy Isten akaratát teljesítse, és ezáltal elérje az örök boldogságot. Aki következetesen gondolkodik és nemtelen szenvedélytől megóvta lelkét, annak lehetetlen el nem jutni a vallásra. Sőt minél mélyebben belehatolt valaki a tudományokba, minél jobban megismerte Isten alkotásait, annál öntudatosabban meghódol az Úristennek. A híres Pasteur-nek egyszer szemére vetették, hogy kiváló tudós létere miképp lehet olyan vallásos, mint egy breton paraszt; erre azt felelte: Ha tudósabb volnék, olyan vallásos lennék, mint egy breton parasztasszony.

2. A vallásnak nagy jelentősége van:

1) *A vallás bizonyosság* arra, hogy az ember kiválóbb, mint a többi földi lény. A földön ugyanis csak az ember tudja fölismerni az ő teremtető Urát s bizalommal és hódolattal imádni őt. Homo est animal religiosum.

2) *A vallás az ember legértékesebb kincse.* Egyedül a vallás ad megnyugtató feleletet a legfontosabb kérdésekre: Honnan és mivégre vagyunk a földön? Egyedül a vallás biztosít bennünket, hogy «érdemes» élni: mert megtanít, hogy a földi élet által ki lehet érdemelni az örök életet. Szerencsében megóv az elbizakodástól, mert figyelmeztet, hogy Isten el is veheti, amit adott; csapások között pedig visszatart a kétségbeeséstől, mert «ha minden elmarad, Isten el nem marad».

3) *A vallás a társadalom nélkülözhetetlen alapja.* A hatalmasokat figyelmezteti, hogy vissza ne éljenek hatalmukkal, mert Isten őket is megítéli; a gyöngékbe erőt önt, hisz Istennek rájuk is gondja van, és

megfizet nekik szenvedéseikért ; mindenkit buzdít kötelességeinek hű teljesítésére, mert Isten a rejtekben is lát. Azert legnagyobb szerencsétlenség az egyes emberekre és a népekre, ha megfogyatkoznak a vallásban ; és a legnagyobb károkat azok okozzák, akik támadják a vallást.

3. A vallás jelentőségéből következik, hogy az embernek *legfőbb érdeke és kötelessége ápolni a vallásosságát*. Evégből pedig mindenekelőtt meg kell ismernie a vallást.

A vallás megismerésére a vallástan vezet. A vallástannak több része van, mert maga a vallás is több elemből áll. A vallás ugyanis először Isten megismerése. Már most a vallástannak az a része, mely megismerteti az Istent, vagyis rendszeresen előadja az Istenre vonatkozó igazságokat, a dogmatika (mert a vallási igazságnak görög neve dogma). A dogmákat hinni kell, azért azokat magyarul hitágazatoknak és a dogmatikát hitágazattannak vagy egyszerűen *hittannak*¹ is mondják. A vallás azonkívül Isten akaratának teljesítése. Mi az Isten akarata, és miképen kell azt teljesíteni, arra megtanít az *erkölcsstan*. — Isten azt is megkívánja tőlünk, hogy szertartásokkal is tiszteljük Őt ; a szertartásokkal a *szertartástan*, a görögös néven liturgika ismertet meg.

2. §. A kinyilatkoztatás.

1. Isten az embert vallás dolgában nem hagyta magára, hanem megtanította őt a vallás igazságaira és kegyelmet adott neki a parancsok teljesítésére. *Mikor Isten maga tanítja az embert a vallásra*, azt mondjuk, hogy kinyilatkoztatást ad.

A kinyilatkoztatást Isten bizonyos fokozatokban adta : Először szólott összüleinkhez és azok közvetlen utódaihoz ; ez az őskinyilatkoztatás. Azután szólott Ábrahámhoz és a többi patriarkához, majd Mózes és a próféták által az egész zsidó néphez ; ez az ószövetségi kinyilatkoztatás. Utoljára szent Fia által szólott az egész emberiséghez. Ez az Isten végső szava az emberiséghez, az evangélium (= örömhír ; εὐ = jól. ἀγγέλλω = hirdetek), mely az ószövetségi kinyilatkoztatást kiegészítette és elhagyta belőle azt, ami csak a zsidó nép számára volt, nevezetesen az ószövetségi szertartási törvényeket.

¹ Könnyebb tájékoztató hittani munkák · *Bougaud*: A kereszténység és korunk. 5 k. · *Heusinger* Apologie des Christentums. 5 k. Tudományos · *Schüz* : Dogmatika, a katolikus hitigazságok rendszere 2 kötetben ; Isten orszaga

2. A kinyilatkoztatás által maga Isten szól hozzánk, azért nekünk feltétlen kötelességünk őt meghallgatni és tanítását elfogadni, vagyis neki hinni. Hinni ugyanis annyi, mint igaznak tartani azt, amit más mond, még pedig azért, mert hitelt érdemel. Hitelt pedig az érdemel, aki tudja azt, amit mond, és aki úgy mond el mindent, amint tudja.

Istennek hinni a legésszerűbb dolog, mert ő mindentudásánál fogva mindent legjobban tud, és szentségénél fogva úgy mond el mindent, amint tudja. Amikor tehát Istennek hiszünk, teljesen bizonyosak vagyunk abban, hogy igaz, amit hiszünk. Eszünk tévedhet, a legnagyobb tudósok is gyakran és súlyosan tévedtek, de Isten nem tévedhet; szemünk és fülünk megcsalhatnak, de Isten meg nem csalhat. Azért a hitetlenek támadásai és gúnyolódásai minket nem hozhatnak zavarba, hanem Szent Pállal azt tartjuk: «Tudom én, kinek hittem, és bizonyos vagyok!» (2 Tim 1, 12). Istennek hinni *együttal a legérdemesebb dolog*, már csak azért is, mert a hívó sokkal többet tud, mint a hitetlen. Tudhatja azt, amit meg lehet tanulni; de emellett tudja azt is, amit Isten mond; s ezt a hitetlen nem tudja. Ezért tartozunk *hitünket fölülte nagyra becsülni* és ápolni. Ezt főként azért tesszük, hogy érte Istenhez imádkozunk és hitünk igazságait megtanuljuk.

A *hiu* nem lealázó és szégyelni való, hanem ellenkezőleg, az *emberhez nagyon is méltó*: Rá vagyunk utalva, hogy másoknak higgyünk, mert magunk nem tudunk mindennek utána járni. A gyermek hisz szülőinek és nevelőinek, s csak így jut el szellemi nagykorúságra. A felnőtt ember is hisz a szakértőknek: orvosoknak, építőknak, technikusoknak stb.; különben nem sokra vinné korlátolt tehetségeivel és rövid életével. A tudósok is kénytelenek hinni a felfedezőknak és a régi embereknek. Ennek a *hitnek azonban ésszerűnek kell lennie*; vagyis mindig meg kell nézni, valóban hitelt érdemel-e, aki hozzánk szól (fide, cui, vide). A mi hitünk ésszerűségét a *hitvédelem* bizonyítja.

3. Az emberek nem egy hiten vannak; de a belátó ember nem lehet sokáig kétségben aziránt, hogy az egyedüli igaz hit az, amelyet Jézus Krisztus tanított. Jézus Krisztus ugyanis bizonyosságot tett arról, hogy ő Isten (16. § 1); már pedig Isten tanítása feltétlen igazság. Ha más valaki akarna minket tanítani a vallás nagy kérdéseiről, habozás nélkül azt kell vallanunk Szent Péterrel: «Uram, kihez menjünk (máshoz, mint tehozzád)? Az örök élet igéi nálad vannak!» (Jn 6, 68).

4. Jézus Krisztus azonban rég itthagya a földet, és ma már nem tanít személyesen. Honnan tudhatjuk már most, mi az ő tanítása?

Maga Krisztus Urunk gondoskodott róla, hogy tanítása ma is minden embernek könnyen hozzáférhető legyen. T. i. *Egyházat alapított, és ennek az Egyháznak vezetését bízta meg tanításának terjesztésével.* Mennybemenetele előtt ugyanis azt mondta tanítványainak: «Minden hatalom nekem adatott mennyben és földön, elmenvén tehát, tanítsatok minden nemzetekeket, és én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig» (Mt 28 ¹⁹⁻²⁰). Igaz, ma több testület vallja magát kereszténynek, azaz Jézus Krisztustól eredőnek. De ezek nem lehetnek mind *Krisztus igaz Egyháza*; hisz lényeges dolgokban ellenkezőt tanítanak. Csak az a Krisztus igaz egyháza, amely ma is olyan, amilyennek ő akarta az ő Egyházát: ő pedig azt akarta, hogy az ő Egyháza legyen egységes, szent, apostoli és egyetemes (katholikus). Ilyennek pedig *csakis a katolikus Egyházat* lehet mondani (27. §). Tehát csatlakoznunk kell a katolikus Egyházhoz, és hinnünk kell azt, amit ez az Egyház a pápa, a püspökök és a papság által tanít. Az Egyház két forrásból meríti tanításait: a Szentírásból és a szenthagyományból.

3. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 1) a Szentírás.

1. A Szentírás a Szentlélek sugalmazására írt könyvek gyűjteménye. A szentíratok Isten kinyilatkoztatásait tartalmazzák, vagyis azt, amit Isten az emberek érdekében tett és tanított, részben Jézus Krisztus előtt (őszövetség), részben Jézus Krisztus és az ő apostolai által (újszövetség).

Az egyes szentkönyvek a következők: *Őszövetség*: a) Történeti könyvek: Mózes 5 könyve, ú. m.: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; József, Bírák, Rút, Királyok 4 könyve, Krónikák 2 könyve, Ezdrás, Nehemiás, Tóbiás, Judit, Eszter és a Makkabeusok 2 könyve. b) Próféta könyvek: Izajás, Jeremiás (és Baruk), Ezekiel, Dániel (a négy nagy próféta), Ozeás, Joel, Ámosz, Abdiás, Jónás, Miquéás, Náhum, Habakuk, Szofoniás, Aggeus, Zakariás és Malakiás (12 kis próféta). c) Oktató könyvek: Zsoltárok (150), Jób, Példabeszédek, Prédikátor, Énekek éneke, Bölcsesség könyve, Sirák-fia könyve. — *Újszövetség*: a) Történeti könyvek: Máté (Mt), Márk (Mk), Lukács (Lk) és János (Jn) evangéliuma, Apostolok cselekedetei. b) Oktató könyvek: Szent Pál 14 levele (a rómaiakhoz, 2 a korintusiakhoz, a galatákhoz, efezusiakhoz, filippiekhez, kolosszeiekhez, 2 a tesszalonikaiakhoz, 2 Timóteushoz, Titushoz, Filemonhoz, a zsidókhoz); 7 katolikus levél: Jakabtól, 2 Pétertől, 3 Jánostól, Júdás Tádétól. c) Próféta könyv az Apokalipszis vagy Jelenések könyve Szent Jánostól.

Az egyes szentkönyveket a XIII. században fejezetekre és a feje-

zeteket versekre osztották. Mikor írásban idézünk a Bibliából, az illető szentkönyv rövidített címe után írjuk a fejezet és vers számát arab számokkal; még pedig vagy a fejezetszámot nagyobb, a versszámot kisebb számjeggyel, vagy mindkettőt egyformával, de akkor vessző által elválasztva. Ha egy cím alatt több szentkönyv van a Szentírásban, pl. Királyok 4 könyve, római számot használunk a cím után, vagy arabot a cím előtt annak a jelzésére, hogy melyikből idézünk. Tehát pl. Kir III 8_{ss} (= III 8, 56), vagy 3 Kir 8_{ss} = Királyok harmadik könyve. nyolcadik fejezet, ötvenhatodik vers. Ugyanígy: Kor. I 13₁₋₅ (= I 13, 1—5), vagy 1 Kor. 13₁₋₅ = Szent Pálnak a korintusiakhoz írt első levele, tizenharmadik fejezet, az első verstől az ötödikig.

A szentkönyvek nyelve. Az ószövetség legnagyobb része *héberül* van írva. A babiloni fogság idejében Dániel és Ezdrás könyveiben néhány fejezet *khald* nyelven íródott. Ez a nyelvjárás hasonlít a zsidóhoz, de még inkább az *arám* nyelvhez, melyet a zsidók Krisztus Urunk korában beszéltek, és maga az Úr is használt. Az ószövetségnek legkésőbb készült könyvei és az egész újszövetség (vsz. Mátét kivéve) *görögül* vannak írva. Minthogy a babiloni fogság után a héber feledésbe ment a népnél, szükségessé vált a héber és khald könyveket lefordítani az akkori világnyelvre, a görögre. Ez a fordítás Kr. e. 150 körül készült el Alexandriában. azért alexandriai; s mivel a hagyomány szerint 70 híres tudós vett részt benne, hetvenes, *Septuaginta fordításnak* is nevezik. Mikor a kereszténység gyökeret vert a latinul beszélő népek között, a Szentírást ismételtén latinra is lefordították; 400 körül aztán ezeket a fordításokat részben átjavította, részben újjal helyettesítette Szent Jeromos, aki latin anyanyelvén kívül jól értette a görög, héber és khald nyelvet. Jeromos fordítása általános elterjedtsége miatt «az elterjedt», *Vulgata* (t. i. versio) nevet nyerte. Mikor a XVI. században az újító Luther és társai nem átallozták a Szentírást elferdíteni, a trienti zsinat a Szentírás latin fordításai közül a Vulgata-t jelentette ki hitelesnek. A magyar hiteles fordítást Pázmány Péter meghagyására Káldi György jezsuita készítette (1626), s azt régebben (1863) Tárkányi Béla javításaival, újabban a budapesti egyetem hittudománykari tanárainak kitűnő átdolgozásában (1927—33) kiadta a Szent István-Társulat. — A Szentírás eredeti kéziratai rég elvesztek. A legrégebbi másolatok (csupa nagy betűvel hátyára írva) a vatikáni és Tischendorfkódex a IV. századból, melyek a Septuagintát tartalmazzák.

2. A sugalmazás (inspiráció) a Szentlélek titokzatos tevékenysége, mely az Istentől kiválasztott embereket megvilágosítja, írásra indítja és az írásban úgy vezet, hogy azt írják, amü Isten akar. A szentkönyveknek tehát két szerzőjük van: Isten és az arra

kiválasztott ember. Főszerzőjük a Szentlélek-Isten ; ezért a Szentírás az Isten szava.

Hogy a *Szentírás sugalmazva van*, azt tudjuk mindenekelőtt magából a Szentírásból. Az ószövetség Mózesről és a prófétákról gyakran említi, hogy Isten fölszólítására és az ő vezetése mellett írtak. Szent Péter azt mondja : «Emberi akaratból sohasem származott a jövendőlés, hanem a Szentlélektől ihlettetven szóltak az Isten szent emberei» (2 Pét 1₂₀). Az újszövetségről pedig tudjuk, hogy az apostolok Jézus Krisztus segítségével tanítottak és írtak (Mt 10₁₉; Jn 14₁₀). Azonkívül a zsidó népnek és a keresztényeknek állandó meggyőződése, hogy a Szentírás nem közönséges emberi mű, hanem Isten műve. «A Szentlélek beszél az Írásban», mondja Szent Ciprián ; Szent Ágoston a Bibliát Isten kezeírásának nevezi. A tévedhetetlen Egyház pedig a trienti zsinaton tanítja, hogy az ó- és újszövetségi könyvek, melyeket a Vulgata tartalmaz, szentek, mert, «a Szentlélek sugalmazására iratván, Isten a szerzőjük» (L. Hitvéd. 32. §. 2. és 36. §.).

3. A sugalmazottságból következik a Szentírás kiválósága. A Szentírás messze meghalad minden emberi írásművet, amiért is az emberiség egyszerűen az Írás, görögösen Biblia (τὰ βιβλία, «a könyv») névvel tüntette ki.

A Szentírásnak nagy jelessége megnyilatkozik abban, hogy

1) a jól értelmezett Szentírás nem tartalmaz tévedést. Eddig még mindig megsejgyenültek, akik a Szentírára rá akarták bizonyítani, hogy ellenkezésben van a történelemmel vagy a természettudománnyal. A Szentírásnak történelmi igazmondását korunkban fényesen igazolták az Egyiptom, Mezopotámia és Kánaán földjén tett ásatások. Ez nem is lehet másképp ; hisz a Szentírás főszerzője az Igazság lelke, aki nem tévedhet, sem tévedésbe nem ejthet. De már az emberek, akik olvassák és értelmezik a Szentírást, tévedhetnek. Ezek aztán az ő helytelen tételeiket gyakran úgy adják elő, mintha azok benne volnának a Szentírásban. Tévedés nélkül csakis az Egyház magyarázhatja a Szentírást.

2) A Szentírásnak *prófétai jellege van*. Ami utóbb történt, az sokszor már előre meg volt mondva (jövendőlések), vagy úgynevezett típusokban, előképekben előre jelezve, amint pl. Melkizedek, Izsák, József előképei Jézus Krisztusnak, a babiloni fogságból való szabadulás előképe a bűnből való megszabadulásnak, a megváltásnak, a manna előképe az Oltáriszentségnek stb. Ebből csodás összhang támad az ó- és újszövetség között, melyet Szent Ágoston szépen így fejez ki : «Az újszövetség az óban el volt rejtve, és az újban ki van fejtve».

3) *Irodalmi tekintetben is első helyen áll* a Szentírás. Keresetlen egyszerűsége meghaladja Homerost; drámai erőre nézve Shakespeare sem vetekedhetik vele: a gondolatok fönsége és eredetisége, az érzések emelkedettsége tekintetében fölötte áll minden irodalomnak. Jób és a Jelenések könyve költői formájuk által is a világirodalom első remekei közé tartoznak; a zsoltárok a legkiválóbb himnuszok és ódák; a próféták, s köztük különösen Izajás, szónoki erőre nézve Cicerót és Demosthenest felülmulják; az evangéliumok meg épen utánozhatatlan művészettel egyesítik a fönséget az egyszerűséggel. A Szentírás, bármely oldaláról tekintjük is, a Szentléleknek remekbe készült lantja.

4. A Szentírás kiválóságából önként következik, hogy olvasása *üdvös és kíváncsú*. Maga Krisztus Urunk mondja: «Vizsgáljátok az Írásokat, azok bizonyosságot tesznek felőlem» (Jn 5³⁹; Mk 12²⁴).

De a Szentírásban némely dolgokat nehéz megérteni, amiket a tudatlanok és állhatatlanok meghamisítanak a maguk veszedelmére (2 Pét 3¹⁶). Azért az Egyház előírja, hogy csak az olvassa a Szentírást, akinek megvan hozzá a kellő érettsége és komolysága. Továbbá meghagyja, hogy csak egyházi hatóságtól jóváhagyott, jegyzetekkel ellátott fordítást olvassunk. Ilyen a magyarban a Káldi-féle, a németben Allioli-é és Arndt-é. Különösen tiltva vannak az angol biblia-társulat kiadványai, melyeket arról lehet megismerni, hogy nincs rajtuk az elején az egyházi jóváhagyás, és hiányoznak a magyarázó jegyzetek.

4. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 2) a szenthagyomány.

1. Szenthagyomány az a kinyilatkoztatás, melyet Isten nem a Szentírás útján adott az emberiségnek. Ez az áthagyományozott kinyilatkoztatás úgy jutott el hozzánk, hogy az egymást követő nemzedékek élőszóval átadták egymásnak (traditio). Ezért a szenthagyomány nem más, mint az Egyháznak élő tanítása.¹

2. Hogy a Szentírás mellett a hagyomány, vagyis az Egyház élő tanítása is a hitnek forrása, kitűnik:

1) Krisztus Urunk rendelkezéséből. Ő maga nem írt, hanem «tett és tanított». Az apostolokat is nem írni, hanem tanítani küldötte. Az apostolok csakugyan elsősorban tanítottak, s csak alkalmadtán írtak. Szent Pál egyenesen így szól: «Átyámiai, tartsátok

¹ Az apostolok kora után az Úristen új kinyilatkoztatásokat már nem adott az egész emberiség számára. Amit azóta szent embereknek kinyilatkoztatott, az nem szól az egész emberiségnek (*magán-kinyilatkoztatás*).

meg a hagyományokat, melyeket tanultatok akár beszéd akár levelünk által» (2 Tessz 2 14).

2) *A Szentírás nem mindenkinek hozzáférhető.* Sokan nem is tudnak olvasni; mások meg nem érnek rá, ismét mások elméjük fogyatékosága miatt képtelenek könyveket tanulmányozni. Hinni azonban mindenkinek kell. Ép ezért szükség van a kinyilatkoztatásnak olyan forrására is, melyhez mindenki hozzáférhet. Ilyen pedig csakis az Egyháznak élő tanítása.

3) *Maga a Szentírás sok helyütt homályos, és ezért magyarázatra szorul.* Sőt, ha a Szentírás volna az egyedüli hitforrás, mint Luther tanította, még azt sem tudhatnók, hogy miből áll a Szentírás; mert maga a Szentírás nem mondja meg sehol sem, hogy melyek a szentkönyvek.

3. A szenthagyományt számunkra megőrzi mindenekelőtt az Egyháznak jelenlegi élő tanítása, amint az pl. a templomban, iskolában, katolikus könyvekben, pápai, püspöki körlevelekben kifejezésre jut. A mostani Egyház ugyanis az ő tanítását az előző nemzedéktől kapta, az ismét az előzőtől, és így tovább egészen Jézus Krisztusig. De a szenthagyományt e mellett már régen írásba is foglalták. Így 1) *a régi keresztény írók műveiből* ma is ki lehet olvasni, mit hittek a keresztények az első századokban; 2) *a zsinatok határozatai és a hitvallások* rövid tételekben; 3) *a katakombák és egyéb régi emlékek* fölírásokban és képekben tárják elénk a régi keresztények hitét; sőt 4) *az egyházi szokások* is; így pl. a keresztények már az első időkben nagy gonddal vigyáztak, hogy a szent kenyér morzsáit el ne szórják; ebből következtetjük, hogy azt Krisztus Urunk valóságos testének hitték.

Az Egyház élő tanítása *legrövidebben össze van foglalva a hitvallásokban* (görögösen symbolum = összefoglalás, σὺν és βάλω). Idő folytán *több hitvallás* keletkezett; legrégibb az *apostoli hitvallás*.¹

¹ *Hiszek egy Istenben: a mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtetőjében. És a Jézus Krisztusban, ő egy Fiában, a mi Urunkban. Ki fogantaték Szentlélektől; születék szűz Máriától; kínzaték Pontius Pilátus alatt, fölfeszítették, meghala és eltemették. Alászálla poklokra, harmadrapon halottaiból föltámadta. Fölméne a mennyekbe, ül a mindenható Atyaistennek jobbjára felöl; onnan leszen eljövendő megítélni eleveneket és holtakat. Hiszek Szentlélekben; egy katolikus keresztény anyaszentegyházat, szenteknek egységét, bűnöknek bocsánatát; testnek föltámadását és az örök életet. Amen.*

Az apostoli hitvallásnak a Fiú- és Szentlélek-Istenről szóló részét a tévedésekkel (eretnkségekkel) szemben részletesebben meghatározta a niceai és konstantinápolyi egyetemes zsinat : az így megbővült Hiszekegy a *nicea-konstantinápolyi* hitvallás, a szentmise Credo-ja. A legterjedelmesebb a *trienti-vatikáni* hitvallás. Ezt kell letenni az Egyházba visszatérő felnőtteknek, a püspököknek fölszentelésükkor, a szerzeteseknek ünnepélyes fogadalomtételük alkalmával stb. Említést érdemel még a Szent *Athanázus*ról nevezett hitvallás, mely különösen a Szentháromság tanát fejti ki. (L. 3. olv.)

A hitvallás középpontja és főtárgya az Isten, még pedig I. Isten önmagában, II. Isten az ő műveiben. Isten művei: 1) a teremtés, az Atya-Isten műve ; 2) a megváltás, a Fiú-Isten műve , 3) a megszentelés, a Szentlélek-Isten műve.

Isten önmagában.

5. §. Isten létezése.

Isten a magától való örök lény, aki értelmével kigondol. akaratával létrehoz és fönntart mindent. Ez az alapvető igazság ; mindenkinék legfőbb kötelessége ezt megismerni és szívébe vélni.

«A bölcs ne dicsekedjék bölcsességével, és az erős ne dicsekedjék erősségével, és a gazdag ne dicsekedjék gazdagságával, hanem abban dicsekedjék, aki dicsekszik, hogy ismer engem, és tudja, hogy én vagyok az Úr» (Jer. 9 23—24).

1. Az tehát az első kérdés, mikép ismerhetjük meg az Istent?

Minthogy Ő tiszta szellem. *szemmel nem láthatjuk.* Látni ugyanis csak azt lehet, ami anyag.¹ De ha szemmel nem láthatjuk is az Istent, fölismerhetjük a műveiből. T. i. a világról azt kell következtetnünk, hogy az nem önmagától való, hanem egy mérhetetlenül bölcs és hatalmas Alkotónak a műve. Ha egy órát vagy szobrot vagy könyvet veszünk szemügyre, szintén azt kell következtetnünk, hogy e dolgok nem lettek csak úgy maguktól hanem hozzáértők (órás, szobrász, író) alkotásai. Bármely oldalról tekintjük is a világot és keressük annak kielégítő magyarázatát, Istenhez jutunk. (L. 1. olvasm.)

¹ Ahol a Szentírás azt mondja, hogy emberek (Ádám, Ábrahám, Mózes stb. látták az Istent, azt kell érteni, hogy Isten az ő jelenlétét érzékelhető módon valamikép megmutatta, amint az ember is pl. sötét szobában hangos beszéddel vagy fényjelekkel észre tudja vétetni magát.

1) *Folyton látunk új lényeket keletkezni*; szüntelenül új növények sarjadnak: új állatok, emberek születnek. Ámde ezeknek egyike sem keletkezik önmagától — önmagától nem is keletkezhetik semmi; hanem mindegyik külön-külön egy rajta kívül álló lénynak, egy létesítő oknak köszöni létét, tehát valamennyi együttvéve is egy rajtuk kívül álló oknak köszönheti létét. Mert ha mindegyik egymagában annyira győnge és szegény, hogy nem tud maga-magának létet adni, akkor együttvéve sem képesek arra; épúgy, mint ha sok ezer embernek egyenkint nincs pénze, együttvéve sincs nekik. Az új dolgok tehát nem tudnának létrejönni, ha olyan lény nem adna nekik létet, amely elég erős és gazdag ahhoz, hogy mindegyiknek tud létet juttatni. Ez a legfőbb lény az Isten.

2) *Az élő lényekből* így is következtethetünk: A mostani növények és állatok az előzőktől erednek, ezek ismét az előzőktől. Így visszafelé menve eljutunk az elsőig; a geológia ugyanis arra tanít, hogy valamikor a földön nem volt, sőt nem is lehetett élőlény (mert a föld izzó állapotban volt). Honnan van már most az első élőlény? Önmagától nem keletkezhett, mert semmi sem lesz önmagától. Az anyagból sem keletkezhett, mert az anyag maga élettelen, tehát nem adhat életet («senki sem adhat azt, amije nincsen»). Élő csak élőtlől származhatnak (omne vivum ex ovo); az az élő lény, kitől minden élet ered, az élő Isten.

3) A világon nagyban és kicsinyben bámulatos *rend és célszerűség* uralkodik. Felötlik a törvényszerűség a csillagok járásában, az elemek vegyülésében, a kristályokban; legbámulatosabban azonban az állatok szervezetében (gondoljunk a szem berendezésére) és ösztöneiben (gondoljunk a méh sejtjére, vagy a vándormadarak természetrajzi ismeretére). Ám a rend abban áll, hogy egység és áttekintés uralkodik a sok dologon; és ezt csak rendező értelem hozhatja létre. Véletlenül még egy kunyhó sem tud létrejönni; s mi az a mindenséghez képest!

4) Ha lelkünkbe tekintünk, élénk táruznak azok a *törvények, melyek cselekvésünket irányítják*: pl.: a jót tenni kell; amit nem akarsz, hogy más neked cselekedjék, te se cselekedd neki; atyádat és anyádat tiszteld. Ha ezeket a törvényeket áthágjuk, megvádolnak a lelkiismeret szavában. Ám ezek a törvények egyetemesek, azaz minden kor és minden nép elismeri, és változatlanok; azért csak oly törvényhozótól eredhetnek, aki idők és emberek fölött áll. Ez az Isten, aki hallatja szent szavát a lelkiismeretben.

Aki tehát okos és lendületes lélekkel jár a világban, a látható dolgokon mint lépcsőkön föl tud emelkedni az Alkotóhoz (l. *Berzsenyi*, Fohászkodás). Szépen mondja *Vörösmarty*:

A természet örök könyvét forgatni ne szünjél;
Benne az Istennek képe leírva vagyon.

2. Isten léte «világt, mint az égő nap»: ezért *épelméjű megletti embernek* nem nehéz lelkiismerete szavából vagy a világ rendjéből és nagyságából megismerni, hogy van Isten. Nem csoda tehát, ha még az elmaradott népeknek is van fogalmuk Istenről.

«Járd be a földet, mondja Plutarchos görög író, és fogsz találni népeket, melyek városok, királyok, tudomány nélkül élnek, színházat és iskolát nem ismernek; de még senki sem akadt olyan népre, mely templomok és istenség nélkül élt, könyörgésekről, esküről és áldozatról nem tudott!» Ezt tanítja a mai néprajz (ethnographia) is.

De ha Istent könnyű fölismerni, *miért volt mindig annyi Isten-tagadó?* — *Felelet:* Itt különbséget kell tennünk. Sokan tudják, hogy van Isten, de úgy élnek, mintha nem volna: legtöbbször nem törődnek parancsaival. Ezek nem eszükkel, hanem tetteikkel tagadják az Istent (gyakorlati Isten-tagadók); Isten is meg fogja tagadni őket. Olyanok pedig, akik tudományos meggyőződést szereztek Isten nemlétéről, voltaképp nincsenek. Jól mondja Platon: «Sok ilyen emberrel volt dolgom, s mondhatom neked, hogy akik ifjúkorukban tagadták az istenséget, azok közül soha senki késő vénségéig nem ragaszkodott ehhez a felfogáshoz». Az azonban megtörténhetik, hogy valaki huzamosabban kételkedik Isten felől; különösen olyanok, kikben nincs elég alázatosság («Isten a kevélyeknek ellenáll»), vagy akiknek elméjét bűnös szenvedélyek homályosítják el; aki elveszti hitét, előbb elvesztette ártatlanságát.

Dehát ha van Isten, honnan a sok szenvedés és igazságtalanság a földön? S miért van annyi rendellenesség a természetben (pl. torzalakok, nagy katasztrófák: földrengések stb.)? — *Felelet:* Hogy honnan és miért van a szenvedés és baj s a bajok legnagyobbika, a bűn, azt majd utóbb meglátjuk (l. 23. és 33. lap). De még ha nem tudnók is ezt megfejtetni, a világból mégis következtetnünk kellene az Alkotóra; ha nem értenők is, miért van repedés egy szobron, vagy néhány értelmetlen mondat egy könyvben, mégis azt kellene következtetnünk, hogy azok hozzáértő emberek művei.

Azt is halljuk néha: Én csak azt hiszem, amit látok, *Istent* pedig még senki sem látta; nem is tudom elképzelni, milyen lehetne a végtelen szellem. — De hát az esztét vagy szemét vagy a szívét sem látta még senki, a legtöbb épületnek nem láttuk mesterét, a legtöbb könyvnek íróját; és mégis tudjuk, hogy azok léteznek vagy léteztek. És helyesen; mert valaminek létezéséről nemcsak látásból, hanem következtetés útján is meg lehet győződni. Hogy Istent nem lehet elképzelni, onnan van, mert csak érzéki dolgok képzelhetők el; az erényt, az igazságot, vagy amit pl. a «ha», «ámhá» kifejez, szintén nem lehet elképzelni, s mégis igazak; ezeket nem képzelettel, hanem ésszel kell fölérni.

3. *Eszünkkel az Istenről biztosan megismerjük ugyan, hogy van, de csak homályosan értjük meg, hogy minő.* Mert eszünkkel Istent csak a műveiből ismerjük meg; ezek pedig fölségének csak árnyképei; olyanformák, mint az árnyképek (silhouette-k), melyekből az ábrázolt embernek csak körvonalait ismerjük meg, de nem egész mivoltát.

Sokkal tökéletesebben ismerjük meg Istent hitünk által, a kinyilatkoztatásból. De még így is csak tökéletlen hasonlatok és képek szólnak nekünk felőle. Legtökéletesebben akkor ismerjük meg, ha a mennyországban őt színről-színre látjuk (1 Kor 13₁₂; 1 Jn 3₂). De sem most, sem akkor *nem fogjuk Istent tökéletesen fölérteni*, épügy, mint a tengert nem lehet egy pohárba önteni. (1z 55₈, 1. 2. olv.).

6. §. Isten mivolta. 1) Isten magától való.

1. *Isten magától való*; ez annyit jelent, hogy *létét nem nyerte más lénytől, hanem önmagától, a maga erejéből bírja.* Ilyennek jelenti ki magát már Mózesnek. Jelképe az égő, de el nem égő csipkebokor, ahonnan így szólott Mózesnek: «Én vagyok, aki vagyok. Így szólj Izrael fiainak: aki van (zsidóul Jahvé, helytelenül Jehova), az küldött engem hozzátok» (Ex 3₁₄). Istenen kívül nincs lény, melyről ezt el lehetne mondani; minden, ami rajta kívül van, tőle nyerte létét; nem magától való, hanem mástól (Istentől) való.

Magától-valósága miatt Istent imádás illeti, és pedig csupán őt. Az imádásban ugyanis legmélyebb hódolattal valljuk, hogy mi és a világ mindenestül Istentől függünk, hogy óáltala és óérette vagyunk, és mindent tőle várunk. «Irva vagyok: A te Uradat Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj» (Mt 4₁₀, Jel 4).

2. *Isten magától-valóságában gyökereznek összes kiválóságai*; nevezetesen az, hogy *létezésének módját tekintve, egyedülvaló, aztán változatlan és örök, mérhetetlen és mindenütt jelen van.*

Isten egyedülvaló, vagyis nincs több Isten csak egy. «Én vagyok az Isten, és nincs több Isten, és nincs hozzám hasonló», mondja az Úr (1z 44₆, Deut 6₄).

Azt a nagy igazságot, hogy Isten egyedülvaló, monotheizmusnak nevezzük. A *monotheizmust teljes határozottsággal csak a kinyilatkoztatás tanította.* Az emberek azonban az őt, kinyilatkoztatást csakhamar elfelejtették, és fölcserélték a halhatatlan Isten dicsőségét a halandó ember,

sőt a madarak, négylábúak és csúszó-mászók képmásával (Róm 1₂₃). Sokan a teremtő Istent összezavarták a teremtett művekkel, és sok isten-imádóvá lettek (politheisták), mint a rómaiak és görögök; mások épenességgel nem is tesznek különbséget az Isten és a világ között; és azt mondják, hogy a mindenség (ὁ πᾶν) az Isten (pantheizmus). *Azonban a pogányok vallási fölfogásából is ki-kicsillan az egy igaz Isten sejtése.* Így pl. a görögök és rómaiak az istenek fölött álló sors-intéző hatalmat vallottak (μοῖρα = sors); olykor meg a legfőbb istenről (Jupiter, Zeus) úgy beszélnek, mintha ő volna az egyedüli Isten.

3. Isten változatlan, vagyis mindig ugyanaz. Neki ugyanis magától-valóságánál fogva mindene megvan, senki tőle el nem vehet semmit; tehát nem változhatik. A változások egymásutánja adja az időt; s mert Isten nem változik, azért nála nem lehet beszélni időről sem: *Isten örök*, kezdete és vége nincs, hanem mindig volt és mindig lesz. «Ég és föld elmúlnak, te pedig megmaradsz; mindenek elavulnak, mint a ruha, te pedig ugyanaz vagy, és esztendőid nem fognak el» (Zsolt 101₂₆₋₂₉).

Isten változatlansága nekünk azt mondja, hogy *Isten az ő kinyilatkoztatásait, parancsait és ítéleteit nem változtatja* kény és szeszély szerint mint az emberek; ég és föld elmúlnak, de az ő igéi el nem múlnak (Mt 24₃₅). Ennek megfontolása minket vissza fog tartani attól, hogy könnyelműen vétkezzünk azzal a lappangó gondolattal: hátha Isten nem teszi meg, amivel fenyeget. De egyúttal megacéloz a csapásokkal szemben. Ha mindenki elhagy, Isten el nem hagy; aki benne bíz, meg nem csalatkozik. Aki lelkébe véste Isten változhatatlanságát, azt a szerencse el nem kaptja, a veszteségek le nem törik; «elmúlik a világ és az ő kívánsága; aki pedig Isten akaratát cselekszi, mindörökké megmarad» (1 Jn 2₁₇).

Isten nem változott, mikor a világot teremtette, s nem változik, mikor csodát művel, vagy imádságunkra hallgat; mert az erre vonatkozó elhatározások benne öröktől fogva megvannak, és akkor lépnek életbe, mikor az ő örök határozata szerint életbe kell lépniök. Tehát nem őbenne megy végbe változás, hanem az ő műveiben. *Isten azzal sem változik, hogy az embereket majd szereti, majd bűneik miatt elfordul tőlük.* Isten ugyanis ugyanaz marad, csak az embereknek vele szemben való viszonya változik, épúgy, mint a nap nem változik azzal, hogy egy házat majd megvilágít, majd sötétségben hagy.

4. Isten mérhetetlen. Amint Isten nincsen időhöz kötve, hanem az időn fölül áll, ugyanígy nincs térhez kötve, hanem

téren és kiterjedésén fölül áll; nagyobb minden távolságnál. de össze sem hasonlítható és meg nem mérhető semmiféle mértékkel, épúgy mint az igazságot vagy a szeretetet nem lehet pl. méterrel vagy literrel mérni: Isten mérhetetlen. De mert a tér is az ő műve, azért mindenütt jelen van, a mennyben, a földön és minden helyen. Isten ugyanis kigondolt mindent; tehát ahol a mindenségben gondolat (törvény) van, ott van az ő értelme; akaratával létrehozott és fönntart mindent; tehát ahol létező lények vannak, ott van az Isten. Ha azt mondjuk, hogy *Isten a mennyben vagy a megigazultak lelkében van* jelen, csak azt akarjuk kifejezni, hogy ott különös módon mutatja ki jelenlétét; az Oltáriszentságban Krisztus Urunk test szerint van titokzatos módon jelen.

Mivel Isten mindenütt jelen van, *egész életünk az ő színe előtt foly le*. Ezért legkisebb dolgainkat is a legnagyobb gonddal végezzük, és mindenkor tisztességesen viselkedjünk, mert «a sötétség nem homály Isten előtt, és az éj mint a nappal világos» (Zsolt 138, Róm 13 12).

7. §. Isten mivolta. 2) Isten szellem.

1. Isten szellem, vagyis testnélküli gondolkodó és akaró lény.

«Lélek (= szellem, πνεῦμα) az Isten s azoknak, kik őt imádják, lélekben és igazságban kell imádníok» (Jn 4 24). Ebből következik, hogy a) *Istent szemmel nem láthatjuk*, hanem lelkünkkel kell őt megközelítenünk. b) *Istent nem lehet elképzelni* és képpel tökéletesen ábrázolni.

Minthogy azonban nem vagyunk tiszta szellemek, kénytelenek vagyunk magunkat sokszor olyanformán kifejezni, mintha Isten ember volna. Így a Szentírás is előadja, hogy «mondotta» Isten: legyen világosság; «látta» Isten, hogy minden jó (Gen 1); «megbánta» Isten, hogy embert teremtett (Gen 6). Ezek emberies szólások (*anthropomorfizmusok*; ἀνθρωπος = ember, μορφή = forma), melyeknek az a jelentése: Isten azt tette az ő fölséges módja szerint, ami nálunk látás, szólás, megbánás.

Isten tudása és akarása végtelenül tökéletes. Még pedig: *értelmére nézve Isten mindentudó és bölcs, akaratára nézve mindenható és szent*.

2. *Isten mindentudó*; tudja azt, ami volt, ami van és ami lesz; sőt tudja azt is, amit gondolunk, vagy titokban cselekszünk. «Az Úr szemei látják az emberek minden utait és a tenger mélységét, és látják az ember szívét legtitkosabb rejtekéig» (Szt 23 22). Isten mindentudásánál fogva úgy rendez el mindent a világon, hogy

elérje azt, amit akar. Más szóval Isten végtelenül bölcs. Bölcsnek lenni ugyanis annyit jelent, mint célokat kitűzni és megfelelő eszközöket választani a célok elérésére. Isten bölcsességét legszembe-tűnőbben hirdeti a nagy természet (Zsolt 103). Az egyes embernek és az egész emberiségnek életében pedig leginkább a gondviselés által mutatja meg Isten a bölcsességét.

A jövőd dolgok is tudva vannak Isten előtt. Hiszen ő nála múlt és jövő nincs, előtte minden jelen van. — Azt lehetne már most gondolni: ha Isten előrelát mindent, akkor annak utóbb meg is kell történnie; és így az ember nem cselekszik szabadon, hanem kénytelen mindent úgy tenni, amint Isten előre látja. Eerre nézve azt jegyezzük meg: Egészen bizonyos, hogy *Isten előre tud, sőt előrendel mindent; de az is kétségtelen, hogy az ember szabadon cselekszik* akkor, mikor eszének teljes használatával cselekszik. Mikép kell e két biztos igazságot összeegyeztetni, ez egyike a legnehezebb kérdéseknek, melyet csak akkor tudnánk teljesen megoldani, ha Istent ésszel teljesen átértenők. Elég azonban azt tudnunk, hogy Isten az *ő előrendeléseiben* tekintettel van az ember szabadságára és azt nem kényszeríti; ő sohasem rontja le teremtményei öntevékenységet, hanem ellenkezőleg, biztosítja és fokozza azt; olyanformán, mint a jó tanár nem bénítja meg tanítványai öngondolkodását, hanem ellenkezőleg. Még kevésbé kényszerít az *ő előretudásával*: a világító torony őre is messzelátójával előre megláthatja, hogy egy hányódó hajó zátonyra fog jutni; s nem lehet azt mondani, hogy a hajónak azért kell zátonyra jutnia, mert az őre előrelátja. Azért oktan dolog a *fatalizmus*, vagyis így okoskodni: Úgyis az következik be, amit Isten tud és előrendel, kár tehát nekünk fáradozni. Mert Isten azt is előrendeli, hogy mi megtegyük azt, ami tőlünk telik: «segíts magadon, s az Isten is megsegít».

3. Isten mindenható, vagyis mindent megtehet, amit akar. «Istennél semmi sem lehetetlen» (Lk 1, 37). Ha már most azt kérdezi valaki, mit akar az Isten, azt kell mondanunk: Isten végtelenül bölcs, s azért csak azt akarja, ami megérdemli, hogy akarja. Azért mindenekelőtt saját magát akarja, mert őbenne megvan mindaz, amit érdemes akarni. *Istent azért, mert akarja, szereti saját magát, a legfőbb jót, szentnek mondjuk.* Isten az ő szentségénél fogva rosszat nem akarhat, s azt nem viheti végbe. Bölcsességénél fogva pedig nem viheti végbe azt, amit nem lehet elgondolni, ami kép-telenség, pl.: egy négyszögű kört.¹

¹ *Hogy Isten nem tehet bünt vagy képtelen dolgot, az nem csorbítja meg mindenhatóságát.* Megvalósítani ugyanis csak a valamit lehet. Ám ami kép-telenség, az (logikai) semmi; ami pedig rossz, az olyan valami, aminek nem volna szabad lenni (erkölcsi, etikai semmi).

Szentségénél fogva Isten szeret mindent, ami van és semmit sem utál meg abból, amit alkotott (Bölcs 11²⁶). Mindig csak jót akar és jót tesz velünk; tehát ő végtelenül jó. Ezt megmutatja gondviselésével; de szeretetének legfőbb bizonyosságát akkor szolgáltatotta, mikor egyszülött Fiát küldötte (Jn 3¹⁶). Mi is szeressük tehát az Istent, mert az Isten előbb szeretett minket (1 Jn 4¹⁹).

Isten az ő szeretetét nem vonja meg a bűnösöktől sem. A megtérő bűnösnek szívesen megbocsájt, azaz ő végtelenül irgalmas. Nem akarja még az istentelennek sem a halálát, hanem hogy megtérjen és eljen (Ez 33¹¹). Nem is büntet mindig azonnal, hanem sokáig vár, hogy a bűnös megtérjen (az elveszett juh, a tékozló fiú Lk 15, 13⁹). Mindamellet Isten igazságos: a jókat megjutalmazza, a rosszakat pedig megbünteti, amint megérdemlik.

Midőn t. i. megteremtette az értelmes lényeket, különféle tehetségeket (talentumok, l. Mt 25¹⁴⁻³⁰) adott nekik. Az ember köteles számot adni sáfarkodásáról, és Isten megfizet kinek-kinek az ő cselekedetei szerint. A megfizetés itt a földön veszi ugyan kezdetét, de csak a végítéletkor fejeződik be; s azért itt a földön nem tűnik ki mindig eléggé Isten igazságossága. Felületes emberek ebből azt az elhamarkodott következtetést vonják, hogy Isten nem törődik a világgal, de a mélyebben látók tudják, hogy Isten malmai lassan örölnék ugyan, de biztosan. «Istent féljed és tartsd meg az ő parancsait; mert mindazt, ami történik, Isten eléhozza az ítéletre» (Préd 12¹³⁻¹⁴).

4. Istennek még sok kiválóságát sorolhatnók fel. *Ami nemest és szépet észlelünk a nagy világban és az emberi lélekben, azt mind Isten tökéletességének is kell vallanunk.* Mivel Isten minden tökéletességnek legteljesebb birtokosa, azért kimondhatatlanul boldog és ránk nézve a legfőbb jó: Deus meus et omnia, én Istenem, én mindenem! szokta mondani Assisi Szent Ferenc.

Őbenne megvan a tenger és a sivatag fölsége, a csillagos ég titokzatossága, a havasi világ őseroje; a galamb bűgása, a róza üdesége; a költők eredetisége, a tudósok elmélyedése, a szónokok lendülete, a szentek hős buzgalma; az anyák gyöngédsége, a gyermekek kedvesége. Hisz ezeket mind Ő alkotta. Sőt mindezek hasonlíthatatlanul tisztábban és tökéletesebben vannak meg őbenne, még pedig a legteljesebb egységben. Az Isten egyes tökéletességei között ugyanis csak mi teszünk különbséget; eszünk olyan, mint a prizma: sokszorosán szétbontja az Istennek egységes fényözönét.

8. §. Isten mivolta. 3) A Szentháromság.

1. Az *egy* Istenben három személy van : Atya, Fiú és Szentlélek. Ezt az igazságot már az ószövetség is jelezte, az újszövetség pedig határozottan tanítja : Krisztus Urunk megkeresztelkedésekor leszállt a Szentlélek (galamb képében) és szózat (az Atyának szózata) hallatszott a mennyekből : «Ez az én szerelmes Fiam, kibem nekem kedvem telik» (Mt 3₁₇). Az utolsó vacsorán az Úr így szólott tanítványaihoz : «Én kérem az Atyát, és más Vigasztalót ad nektek» (Jn 14₁₆) ; mennybemenetele előtt pedig : «Tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében» (Mt 28₁₉ ; 2 Kor 13₁₃). A keresztények kezdettől fogva hittek az «egy Istenben, az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben», mint az apostoli hitvallás mutatja.

Mind a három személy valóságos Isten : Isten az Atya. Jézus Krisztus ugyanis így imádkozik az Atyához : «Ez az örök élet, hogy megismerjenek Téged, egyedül igaz Istent» (Jn 17₃). Isten a Fiú : «Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige» (Θεός ἦν ὁ Λόγος Jn 1-14). «Krisztusban lakik az Istenségnek egész teljes volta» (Kol 2₉). Isten a Szentlélek is. Szent Péter mondja : «Ananiás, miért kísértette meg a sátán a szívedet, hogy hazudj a Szentléleknek? Nem embernek hazudtál, hanem Istennek» (Ap. cs. 5₃₋₄).

A három isteni személy azonban csak egy Isten. Eszünk és a kinyilatkoztatás sokszorosán tanúsítja, hogy csak egy magától való szellem, egy isteni valóság van (v. o. 6. §. 2). Ezért mondja Krisztus Urunk is : «Én és az Atya egy vagyunk» (Jn 10₃₀).

Hogy mindezt tisztábban lássuk, meg kell értenünk, *mi a különbség személy és természet között.* Egy lény *természete* (lényege, mivolta) az, ami arra a kérdésre felel : „mi?” vagyis az illető lény tulajdonságainak és képességeinek összessége. Így minden lénynak megvan a maga természete vagy lényege, amely megkülönbözteti mástól. Más az aranyak, más a vasnak vagy a kvarcnak, más az embernek, más az oroszlánnak *természete.* A *személy* (éniség) pedig egy önállóan létező való, melynek van értelme és szabad akarata. Eszünk nem személy, mert nem létezik önállóan, hanem csak mint a mi énünknek egy része. Egy oroszlán szintén nem személy, mert önállóan létezik ugyan, de nincs értelme és szabad akarata. Minden személy egy bizonyos természetnek birtokosa ; pl. én értelemnek, szabad akaratnak és testnek vagyok birtokosa. A Szent-

háromság tana már most azt mondja, hogy *Istenben egy természet van és három személy*; az isteni természetnek három birtokosa van: Atya, Fiú és Szentlélek. Ha valaki kérdi: *mi* az Isten, azt kell felelni: a magától való szellem; ha pedig azt kérdi: *ki* az Isten, feleletünk lesz: az Atya, a Fiú és a Szentlélek.

2. Mivel mind a három személynek ugyanaz az egy isteni természete van, azért *a három személy egyike sem tökéletesebb a másikonál*; mind a három személy egyformán örökkévaló, mindentudó és mindenható. Mind a három személy egyformán résztvesz a világra vonatkozó isteni tevékenységben, jöllehet az Atyának tulajdonítjuk a teremtetést, a megtestesült Fiúnak a megváltást és a Szentléleknek a megszentelést. A különbség köztük csakis az *egymáshoz való vonatkozásban* van. Ez abban áll, hogy az Atya öröktől fogva van, a Fiú az Atyától öröktől fogva születik, a Szentlélek az Atyától és Fiútól öröktől fogva származik (L. 3. oiv.).

Ez utóbbi pontra nézve a görögök, midőn 1054-ben elszakadtak az Egyháztól, szemrehányást tettek a nyugati keresztényeknek, hogy a nicea-konstantinápolyi hitvallásba bevették, hogy a Szentlélek az Atyától «és Fiútól» öröktől fogva származik; s utóbb *tagadóra vették, hogy a Szentlélek a Fiútól, is' származik*. De ezt rosszul tették; mert a Szentírás a Szentlélekről azt mondja, hogy «elküldötte Isten az ő Fiának Lelkét» (Gal 4 6), s Krisztus Urunk nyilván kijelenti, hogy a Vigasztaló lelket ő is küldi; sőt azt mondja: «Minden, ami az Atyámé, az enyém» (Jn 16 7, 13); tehát a Szentlélek, ki az Atyának lelke, az övé is, következésképp tőle is származik. A tekintélyes régi görög szentatyák is tanították, hogy a Szentlélek az Atyától a Fiú által származik.

A három személynek kölcsönös viszonyát a szent tudósok így fejtették ki: A szellemnek kiválósága, hogy magába tekinthet, maga-magát megismerheti, és ennek az önmegismerésnek kifejezést adhat. Isten is öröktől fogva megismeri maga-magát. Az a gondolat, mellyel az Atya önmagát megismeri, önállóan létezik, és Igének nevezetik, mert benne az Isten mintegy kifejezi a maga mivoltát. Róla mondja Szent Pál, hogy az Atya dicsőségének fénye és valójának képmása (Zsid 1 3). Ez a Fiú-Isten. Amint az Atya és Fiú egymást szemlélik, örök szent szeretetben ölelik át egymást. Ez a szeretet ismét önállóan mint személy létezik, s Szentlélek-Isten nevet visel, kit Szent Pál Isten szeretetének nevez (Rom 5 5).

3. Azt az igazságot, mely szerint az egy Isten három személy, a Szentháromság titkának nevezzük. Mert a) *saját eszünkkel nem jutottunk volna rá*. Istent ugyanis eszünk csak az ő műveiből tudja megismerni; ám azokból következtetjük ugyan, hogy

van egy Isten, de nem következtethetjük azt, hogy az egy Isten három személy. A Szentháromságra nem az eszünk, hanem a kinyilatkoztatás tanított. *b)* De így sem tudjuk teljesen átérteni sem azt, hogy miért kell az Istenben három személynek lenni, sem azt, mikép lehet az egy Isten három személy (v. ö. *Tárkányi A Szentháromság titka*).

Azonban eszünkkel is meg tudjuk állapítani, hogy a *Szentháromság titkában nincs ellenmondás*. E titok ugyanis nem mondja azt, hogy $1 = 3$; mert nem ugyanarról az alanyról mondja ki, hogy egy és három, hanem a természetéről azt, hogy egy, s a személyről azt, hogy három. A teremtesben ugyan nem tudunk erre példát; mindazáltal az egész mindenség a hármasságnak titkos nyomait mutatja: az egy tér három kiterjedésű; mindenben kezdetet, közeget és véget lehet megkülönböztetni; Szent Ágoston szerint a lélek emlékezet, értelem és akarat egysége.

4. Ha nem tudjuk a Szentháromságot átérteni, *miért nyilatkoztatta ki az Isten?*

1) Azért, hogy *sejtelmünk támadjon az ő kifürkészhetetlen fölségéről*, és így nagyobb hódolattal és alázattal tudjuk imádni.

2) Azért, hogy ösztönzést merítsünk, minél többet foglalkozni e titkokkal s egyre jobban belehatolni mélységeibe. A titkok ugyanis állandóan ébren tartják az ember érdeklődését, és folyton munkára sarkalják elméjét. Ezért az Úristen nemcsak a kinyilatkoztatást, hanem a természetet és az emberi szívet is át meg átszötte titkokkal.

3) A Szentháromság titka (a többi hittitok is) olyan, mint a nap: szemünk bele nem tekinthet, mégis általa látunk mindent; a titkokat föl nem értjük ugyan, mégis általuk értünk meg sokat, ami egyébként homályban maradna. A Szentháromság titka nélkül semmit sem értenénk pl. a megváltás titkából.

4) A Szentháromság titka hitünk örök foglalatja és egész életünk irányító csillagzata.

Születésünkkor a Szentháromság nevében keresztelték bennünket, és akkor fogadást tettünk a Szentháromság szolgálatára; haláltusánkban pedig Szentegyházunk azzal kérleli Istent: Ha vétkezett is ez a lélek, nem tagadta meg, hanem hitte az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Az egyházi év is a három ünnepkört a három isteni személy köré csoportosítja. s ezek végén pünkösd után Szentháromság-vasárnapot tart. Továbbá imádságait a Szentháromság pecsétjével zárja («A mi Urunk Jézus

Krisztus által, ki Veled és a Szentlélekkel egyetemben mindörökkön örökké él») s hódolattal mondja zsoltárai végén az emberéletnek, sőt az egész teremtett mindenségnek méltó záradékát: «Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek, miképen kezdetben volt, most és mindörökkön örökké Amen».

Isten az ő műveiben: 1. A teremtés (és bűnbeesés).

9. §. A világ teremtése.

A Szentírás első szava: «Kezdetben teremté Isten az eget és a földet», vagyis az egész világot; és az apostoli hitvallás így kezdődik: «Hiszek Istenben, a mindenható Atyában, mennynek és földnek teremőjében».

1. *Isten teremtette a világot*, ez annyit jelent, hogy Isten az összes dolgokat kigondolta, és mindenható akaratával létet adott nekik. Azt is mondjuk: *Isten a világot semmiből teremtette*, vagyis mindenestül (anyagát is) akkor hozta létre, amikor még semmi sem volt.

Az ember is képes alkotni; ő is kigondolja, megtervezi a művét (pl. egy értekezést vagy szobrot), azután pedig tetteirejével megvalósítja. A különbség azonban abban van, hogy az ember először is az eszméit nem tudja egészen sajátmagából meríteni, hanem a természetből és történelemből vagy más emberektől kölcsönzi; a megvalósításnál pedig rászorul anyagra és eszközökre, melyeket nem maga készít. Isten azonban a teremtéshez az eszméket saját bölcsességének gazdagságából meríti; és amikor azokat megvalósítja, nincs szüksége sem eszközökre, sem anyagra. Ezért mondjuk, hogy Isten semmiből teremtette a világot. Ha erre valaki azt vetné ellen: *Semmiből semmi sem lesz* (ex nihilo nihil fit), azt kell felelni: Ez igaz; csak hogy a világ nem semmiből lett, hanem semmiből teremtette az Isten, aki nem semmi, hanem ellenkezőleg, a legteljesebb valóság.

Isten a világot 'kezdetben' teremtette; vagyis csak a teremtéskor vette kezdetét az idő, mert csak akkor vették kezdetüket a teremtmények változásai, melyeknek egymásutánja adja ki az időt. Azt mi persze nem tudjuk elgondolni, milyen az idő kezdődése, mert gondolkodásunk időben foly le és az időhöz van kötve. Épígy azt sem tudjuk elgondolni, mikép tudja Isten a semmi után létrehozni a valamit; ehhez hasonlót sem az emberek tevékenységében, sem a természetben nem szemlélhetünk. A *teremtés* eszerint *Isten tiúkai közé tartozik*.

2. *Isten a világnak nemcsak anyagát, az őskhaoszt teremtette meg, hanem a khaosba a rendet is ő vitte bele:* elválasztotta a sötétséget a világosságtól, az alsó vizeket a felsőktől (vagyis légkört teremtett), a vizet a szárazföldről; azután fölékesítette a földet növényekkel és állatokkal, s utoljára a világba beleállította az embert. Ezt Mózes első könyve, a Genézis úgy adja elő, mint hat nap alatt végbement eseményt (ezért a teremtetéstörténet hevaémoron, $\epsilon\chi$ és $\eta\mu\epsilon\rho\alpha$). Ezzel azonban a *Szentírás nem akarja azt mondani, hogy Isten 6 $\times$ 24 óra alatt teremtette a világot* (L. Hitvéd. 38. §. 1.).

Isten nemcsak kigondolta a világ összes törvényeit és a lények minden fajtáját, hanem úgy is valósította meg, amint kigondolta. Eszerint a világ megfelel az Isten teremtor eszméjének, más szóval *a világ jó*; (jó ugyanis az, ami megfelel annak az eszmének, ami végre alkották). «Látott Isten mindent, amit alkotott, és minden igen jó volt.» (L. 4. oiv.)

Tehát nincs igazuk a *pesszimistáknak*, akik a világot nagyon rossznak tartják. De tévednek az *optimisták* is, akik a világot a lehető legjobbnak gondolják. «Isten ugyanis azt műveli, amit akar égen és földön» (Zsolt 134.), és nincs arra kényszerítve, hogy a legjobb világot alkossa, sőt mi nem is tudunk elgondolni olyan világot, aminél ő jobbat ne tudna alkotni.

3. Istennek nem volt szüksége arra, hogy a világot megteremtse, hisz ő birtokában van mindannak, ami igaz és jó. Ha tehát Isten mégis megteremtette a világot, azt teljesen szabad elhatározásából cselekedte; ő azt teremti és úgy teremti, amint szent bölcseségének tetszik. De éppen mert Istent minden tettében a bölcsesség vezeti, és semmit oktanul nem művel, kérdezhetjük, *mi végre teremtette Isten a világot?*

Minthogy Isten birtokában van mindannak, amit akarni egyáltalán érdemes, azért a teremtésnél sem tebegetett Isten előtt más cél, mint ő maga. Az Írás is mondja: «Mindeneket *önmagáért* teremtett az Úr» (Psal 16.).¹ Isten tehát avégre teremtette a világot, *hogy hirdesse az ő szent fölségét*. Meg is teszi ezt minden lény a maga módja szerint: az anyagvilág az ő változatosságával, törvényszerűségével és szépségével öntudatlanul hirdeti Isten dicsőségét;

¹ *Ez nem önzés* Isten részéről, mert önző csak az, aki saját magának olyasvalamit akar, amihez nincs joga, még pedig mások rovására. Ámde ami van, az mind az örök Istentől van, tehát az övé, és őt méltán megilleti.

az embereknek (és angyaloknak) pedig öntudatosan és szabad elhatározással kell Istent dicsőíteniök azáltal, hogy őt megismerik és akaratát teljesítik, vagyis a vallást gyakorolják.

Aki növekszik Isten megismerésében és szeretetében, boldog lesz, s végül magát az Istent fogja bírni; és így a saját boldogságával hozzáad egy hangot a mindenség nagy szent dalához, mely dicsőíti Teremtőjét. Aki azonban vakmerően elfordul Teremtőjétől s a vallás gyakorlása által őt nem dicsőíti, boldogtalanná lesz, és ha megrögzik gonoszságában, végleg ki lesz zárva az Isten bírásából. De a teremtés örök célját, az Isten dicsőítését nem hiúsíthatják meg a bűnösök és elkárhozottak sem; a maguk módja szerint szintén kénytelenek dicsőíteni az Istent, hirdetni az ő igazságát. Mi ugyan jelenlegi fogyatékos tudásunkkal az ő állapotukat nem tudjuk teljesen beleilleszteni a mindenség nagy összhangjába, de a kinyilatkoztatás arra tanít, hogy az csak olyan, mint kiváló zene-művekben az átmeneti disszonanciák, melyek végül is egy felsőbb összhangba olvadnak.

10. §. A gondviselés.

1. Isten nemcsak létre szólított, hanem fönn is tart mindent; ha elvonná kezét, a világ visszaszüllyedne a semmibe, melynek mélységeiből Isten kiemelte. «Hogyan maradhatna meg valami, ha te nem akarnád?» (Bölcs 11. 20.). De Istennek arra is van gondja, hogy minden egyes lény és az egész világ elérje azt a célt, amit eléje tűzött; vagyis kormányozza a világot. A világ fönttartása és kormányzása együtt teszi az isteni gondviselést.

Mivel az Úristen mindenben gondunkat viseli, nagy bizalommal kell magunkat az ő vezető kezére adnunk: «Nemde két verebet egy filléren adnak? és azokból egy sem esik a földre a ti atyátok nélkül. Sőt a ti fejetek hajszálai is mind meg vannak számlálva. Ne féljeteek tehát, a verebeknél sokkal különbek vagytok ti» (Mt 10. 29-31; Mt 6. 26-28.).

Ne is mondja senki: *Mi vagyok én a mindenségben, hogy az Isten velem gondoljon*; mintha neki nem volna egyéb fontosabb dolga. Az ő végtelen fölségéhez képest ugyanis az egész földkerekség olyan, mint a porszem a mérleg nyelvén, és mint a hajnali harmatcsepp (Bölcs 11. 21.); ő fáradság nélkül tart számon ezer meg ezer világot és azok minden ügyét-baját. De már hamis és vakmerő bizalomban ringatóznék az, *aki azt hinné, hogy Isten csak ő vele törődik* mások rovására is, és az egész világfolyást úgy rendezi, mintha csak ő léteznék. «Isten ugyanis senki személyét nem válogatja, és nem fél senkinek nagy voltától; mert a kicsinyt és a nagyot ő teremtette, és egyenlőképen van neki gondja mindenkire» (Bölcs 6. 2.).

2. Úgy tűnik föl, mintha Isten gondviselésével ellenkeznék némely dolog az emberek életében, nevezetesen :

Mintha igazságosságával ellenkeznék, *hogy a jókat gyakran sújta, a gonoszokat pedig jómódban hagyja.* — Az Isten igazságossága azonban csak azt kívánja, hogy megfizessen mindenkinek érdeme szerint ; de nem írja elő, hogy mindjárt megfizessen. Isten a földi életet próbaidőül rendelte, és a teljes igazságszolgáltatást fönntartja magának a másvilágra.

Addig is Isten a *gonoszokat* gyakran azért hagyja jómódban, hogy ne maradjon jutalom nélkül az a kevés jó sem, amit tettek, és hogy türelmének láttára esetleg észre térjenek. Különben is a gonoszoknak nagy boldogsága sokszor csak látszólagos : gyakran lelkiismeretük kínozza őket, s maguk is érzik, hogy a büntetés folyton ott lóg fölöttük, mint valami Damokles-kard. S ha lelkiismeretüket el is altatják, haláluk idején, vagy az ítéletkor rettenetes módon kijózanodnak mámorukból. «Nincs békeségük az istenteleneknek» úgymond az Úristen (12 57²¹). Ami pedig a *jókat* illeti, azoknak gyakran meg kell szenvedni azért a rosszért, amit műveltek. Továbbá nem szabad felejtetni, amit Kölcsey mond : «Sohasem volt és sohasem leszen ember, aki szíve és lelke tisztaságát üldözés és veszély között is ég áldásának nem tartotta, aki magát balsorsban is boldogabbnak nem hitte a szerencsében tündöklő gonosznál» (Parenézis).

De ha Isten gondját viseli a világnak, *honnan és miért van a rossz*, t. i. a sok baj, mely a földet siralom völgyévé teszi?

Itt *különbséget kell tennünk a fizikai rossz és az erkölcsi rossz, vagyis a bűn között.* A bűnről utóbb lesz szó (14. §.). A fizikai bajok, minők a nagy természeti katasztrófák (földrengések, szárazság), a betegségek és a halál mindenesetre annak a jelei, hogy ez a világ nem a legtökéletesebb ; de Isten bölcsességét és fölségét ezek is mutatják (pl. a földrengések Isten hatalmát, a bacillusok világa fogyhatatlan alkotói leleményességét). Rossz bennük csak az, hogy fájdalmat szereznek az embernek. Ám a szenvedések *az Isten gondviselésével nem ellenkeznek*, mert ezek egyrészt arra szolgálnak, hogy a bűnösök megbűnhődjenek, és így elég legyen téve Isten igazságosságának, mely megköveteli, hogy minden bűn bűnhődjék. Azután pedig arra valók, hogy bennünket megtisztítsanak és nemesebbekké tegyenek ; mint az arany is a tűzben megszabadul salakjától és tiszta fényt nyer.

A szenvedések az egészséges lelket magábaszállásra készítetik s növelik érzékenységét ; elveszik a lélek nyersességét, és mások iránt szeretetre és türelemre hangolják. A fájdalom tehát nagy nevelő erő, és aki

nem ment át a szenvedések iskoláján, olyan, mintha hiányos nevelésben részesült volna. Ezért írhatta Goethe önéletrajza elé jeligéül a görög bölcsnek e mondását: *Ὁ μὴ θάλας ἀνθρώπος οὐ παιδεύεται* (aki nem nyúztatik, nem nevelődik). Továbbá a szenvedések egymásután megoldják azokat a kötelekeket, melyek bennünket a földhöz kötnek. s így lelkünket az Isten felé terelik; megtanítanak, hogy «nincs itt maradandó városunk, hanem a jövődőt keressük» (Zsid 13 14).

Azért, ha nem értjük is át minden egyes esetben, miért sujtanak csapások, ha hirtelen megnyílik előttünk egy sír, mely magába temeti azt, aki nekünk kedves, ha megroppant egy lassan élő betegség, az első fájdalom után megvan a megnyugtató: Isten kezéből jó, tehát végelemzésben csak üdvös lehet ránk nézve, ha most nem látjuk is az ő szándékát: úgy mint a kis gyermek nem érti, miért veszi el tőle szülője a szép, de veszélyes kést. Szerencsétleneknek csak azokat kell mondanunk, kik eltasztották maguktól az Istent. Mert a szenvedések őket sem kerülük el; ők azonban nem tudják, hogy egy szerető Atya küldi, aki megvigasztalja azokat, kik most sírnak, s majd letöröl minden könnyhullatást a szemükről (Jel 21 4). *Az igazi rossz nem a szenvedés, hanem a bűn: s ettől mentnek maradni mindenkinek van módja.*

Ezzel meg van adva a felelet arra a kérdésre is: Ha az Isten gondját viseli a világnak, *miért engedi meg a háborút?* Felelet: A háború az egyes ember számára nem jelent másfajta szenvedéseket. Mint amilyeneknek békében is ki van téve (betegségek, aggodalmak, nélkülözések, halál), bár jobban halmozódnak. Tehát ezeket az Isten azért engedi meg, amiért egyáltalában megengedi, hogy a föld siralom völgye legyen. A borzasztó a háborúban az, hogy szenvedéseit maguk az emberek (a háború okozói) okozzák. De erre nézve nem szabad feledni, hogy a békének nincs más útja, mint amelyet az angyalok karácsonyi éneke jelöl meg: Békesség a földön a *jóakarató* embereknek. A háborúk kitörésében hibás mindenki, aki nem terjeszti és erősíti komoly, következetes étellel a keresztény szelidség és békesség szellemét.

11. §. Az angyalok.

Istennek legjelesebb teremtményei az angyalok és a földön az emberek. *Az angyalok szellemek, akiknek értelmük és szabad-akaratauk van, de testük nincsen* (ha láthatólag megjelentek a földön, csak látszat szerint öltöttek testet).

1. Hogy *angyalok vannak*, a Szentírás csaknem minden lapon tanítja, s Krisztus Urunk élettörténete is világosan tanúsítja: angyal hirdette születését, angyal erősítette meg kísértése után és szenvedésében, angyal jelentette fölámadását.

Eszünkkel is a legnagyobb valószínűséggel (nem teljes bizonyossággal) következtethetünk arra, hogy vannak nálunknál sokkal tökéletesebb tiszta szellemek. A teremtett világ t. i. arányos fokozatokban halad a kevésbé tökéletesről egyre tökéletesebb felé; a nem kristályosodó ásványokban csak az anyag közönséges tulajdonságai vannak meg; már a kristályokban szabályos formákat észlelünk. A növények aztán nagy változatossággal tüntetik föl az anyagban az életet, a szabályos formában a szervezetet. Az állatok emellett képesek mozgásra és valamilyen benső életre. Az emberben mindez megvan; de emellett van szelleme, melynél fogva képes befogadni az igazat és jót. Ez a lépcsőzetes emelkedés szinte kényszerít, hogy följebb haladjunk olyan lények felé, amelyek már testük nincs, és szellemük a mienknél tökéletesebb.

2. Az angyalok mind jók voltak, mikor Isten megteremtette őket. Merő szellemi természetüknél fogva *sokkal kiválóbbak voltak, mint az ember*; kiválóbb volt értelmük, mert többet és jobban ismertek, mint az ember (pl. látták az Istent); és kiválóbb volt tetterejük, mert olyant is meg tudtak tenni, amit az ember nem tehet meg. A változatosság törvényét az Úristen az angyaloknál is érvényesítette; nagy számban teremtette őket (a Szentírás ezer meg ezer angyalról tesz említést (Mt 26³⁸; Dan 7¹⁰) és fokozatokat állapított meg közöttük. Az angyaloknak rendszeren kilenc karát szokás megkülönböztetni (angyalok, arkangyalok,¹ erősségek, hatalmasságok, hatalmak, fejedelemségek, trónusok, kerubok és szeráfok).

A kiváló értelem és tetterő mellett az angyalok részesek voltak Isten kegyelmében, vagyis Isten erőt adott nekik hozzája oly hasonlónak lenni, amennyire teremtmény csak lehet, és így a lehető legteljesebb boldogságban élhettek. Hogy azonban ezt a teljes boldogságot kiérdemeljék, az Úristen próbára tette őket. Miben állott a próba, azt a Szentírás nem mondja meg. Csak az bizonyos, hogy sokan nem állották meg, vagyis az angyalok nem maradtak mind jók, hanem sokan vétkeztek, s azért a pokolra jutottak. Ezeket ördögöknek vagy gonosz lelkeknek nevezzük.

A Szentírásból lehet következtetni, hogy ezeknek bűne a kevélység volt: olyanok akartak lenni mint az Isten, s nem akarták elismerni, hogy tőle függenek. *Bűntetésük* az lett, amit maguk akartak: Istent kizárták lelkükből, és így kiestek Isten bírából, vagyis kárhozatra jutottak.

¹ Hármat megnevez a Szentírás: Mihály (zsid. Mi-ka-el = ki olyan, mint az Isten), Gábor (Gabri-el = Isten bátor), Ráfael (= Isten orvos).

«Nagy harc lőn az égben : Mihály és az ő angyalai harcoltak a sárkánnyal, és a sárkány hadakozott és az ő angyalai ; de ezek nem vehettek erőt, és helyük sem találtatott többé az égben» (Jel 12 7 ; 2 Pét 2 4). Vezérüket a Szentírás *sátánnak* (zsidóul = ellenség), diabolusnak (görögül = rágal-mazó), magyarul ördögnek nevezi ; utóbb Luciferrel (v. ö. 12 14 19) és a filiszteusok bálványával, Beelzebubbal azonosították.

3. Isten a jó angyalokat a legteljesebb mennyei boldogsággal jutalmazta s ezenfelül a világ kormányzásában, nevezetesen az emberiség vezetésében részt juttat nekik ; különösen szándékai megvalósítására követekül küldi az emberekhez.¹

A jó angyalok szeretik az Istent, s azért szeretnek minket is :

a) *imádkoznak értünk*, imádságainkat Isten trónja elé viszik, mint Tóbiásnak mondja Rafael (Tób 12 12 ; Jel 8 3). b) *Őrzik testünket és lelkünket*, és jóra intenek (Zsolt 90 11 19). A Szentírás alapján hisz-szük, hogy Isten minden ember számára rendelt *őrzőangyalt* ; Krisztus Urunk t. i. azt mondja a kisdedekről : «Ezeknek angyalai mennyekben mindenkor látják Atyám orcáját» (Mt 18 10).

Mily kiváló méltóság jutott tehát a léleknek, hogy születéstől kezdve angyal van oltalmára rendelve ! Ez az igazság figyelmeztet, hogy sohasem vagyunk egyedül, hanem mindig legszentebb kísérlőnk társaságában, akinek tisztelettel, odaadással és bizalommal tartozunk.

4. A gonosz lelkek gyűlölik az Istent, s azért minket is gyűlölnék és irigykednek ránk ; ezért rosszra csábítanak, és a kár-hozatra akarnak juttatni. De a hitnek erejével, vigyázattal és imád-sággal diadalmaskodhatunk az ördögnek és szolgálinak, a gonosz embereknek minden támadása fölött (Ef 6 16 ; Mt 26 41 ; 1 Pét 5 9).

A gonosz szellemek t. i. természeti képességeiket nem veszítették el, s azért *van némi hatalmuk a természet és az emberek fölött*, nevezetesen megvan bennük az a képesség, hogy az embernek érzékeire hassanak és őt megkísértsék (mint Jóbot Jób 1—3, sőt Krisztus Urunkat is Mt 4). Sőt képesek az embert egészen megszállni ; különösen Krisztus Urunk idejében volt sok ördögös. Gonosz emberekkel képesek szövetségre lépni és őket csodaszerű dolgok végbevitelére segíteni. Mindazáltal a gónosz lelkek is teljesen Isten uralma alatt állanak. Krisztus Urunk megtörte hatal-mukat, az Egyház exorcizmusai pedig Krisztus erejével távoltartják káros befolyásukat az emberektől és dolgoktól. «Most e világ fejedelme, a sátán kivettetik» (Jn 12 31).

¹ Innen van nevük is : ἄγγελος, angelus = küldött. Annak a jelzésére, hogy az angyalok Isten parancsait gyorsan teljesítik, a Szentírás nyomán (12 6 ; Ez 1 6) szárnyakkal szokás ábrázolni.

12. §. Az ember teremtése.

1. Midőn a föld már alkalmas volt az ember befogadására, mondotta Isten: «Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlóságunkra, aki uralkodjék az egész földön. Alkotott tehát az Úr embert a föld agyagából és orcájára lehelte az élet lehelletét, és így lőn az ember élő lény» (1. 5. olt.).

A Szentírás előadásából kitűnik, hogy 1) *Az Úristen az embert összekötő kapocsnak alkotta a tisztán anyagi és tisztán szellemi világ között.* Testét a föld anyagából vette,¹ a lelket pedig közvetlenül ő teremtette. Most is minden egyes ember lelkét Isten közvetlenül hozza létre, mert az mint szellem nem származhatik az anyagtól. 2) *Az ember Isten képmása.* Ez azt jelenti, hogy az ember hasonlít Istenhez. Az ember lelke ugyanis szellem, azaz értelemmel és szabad akarattal rendelkező lény, amint az Isten is szellem. *Az emberi lélek* részes a szellem legnagyobb kiválóságában: halhatatlan. Ezt az evangélium sokszor kifejezi, mikor a lélek örök életéről szól. Már az ószövetségben is azt olvassuk: «A por visszatér a földbe, ahonnan lett, és a lélek visszamegy az Istenhez, ki őt adta» (Pred 12.). *De eszünk is ki tudja következ-
tetni* (1. Hittv 9—12. §§.)

Mivel az ember lelke Isten képmása, értékesebb, mint bármi a világon. Ez egyfelől méltó önérzettel tölthet el bennünket: «Isten fajtájából» vagyunk. De egyúttal a legkomolyabb kötelességeket rója ránk: *Csak azt kell keresnünk, ami méltó égi származásunkhoz,* az igazságot és a szentséget; a testnek és a minket környező világnak csábításait pedig azzal a tudattal kell visszautasítanunk, hogy sokkal különb dolgokra születünk — ad maiora natus sum!

A lélek nemessége annak lakóhelyén, *a testen is meglátszik*; tagjainak aránya, finomsága és különösen egyenes járása² nemesebb eredetre vall. Nem lehet ugyan tagadni, hogy test tekintetében az ember és

¹ Hogy miképpen, azt részletesen nem tudjuk. A szentatyák itt figyelmeztetnek, hogy a szentírás sokszor emberiző beszéddel (anthropomorf módon) írja le az Isten tetteit, melyeket Istenhez illően (θεομετρως) kell értelmezni.

² Pronaque cum spectand animalia cetera terram,

Os homin sublimē dedit. coelumque videre

Jussit et erectos ad sidera tollere vultus.

Ovid. Met I 88 kk.

a tökéletesebb állatok között nagy hasonlóság van. Mindazáltal *dühidal-hatatlan úr választ el bennünket az állattól*. Ezt már Ádám is észrevette; mert mikor nevet adott az állatoknak, nem talált közöttük magához hasonlót (Gen 2³⁰). Az állat ugyanis nem képes igazi haladásra, nem képes fölismerni az igazságot, gyakorolni a jót, művelni a szépet, elismerni az Istent (nincs vallása); és mert eszméi nincsenek, mert nincs mondanivalója, nem is tud beszélni (L. Hitvéd. 13. §.).

A Szentírás arról nem szól, vajjon *más égüesteken, pl. a Marson vannak-e az emberhez hasonló, testből és lélekből álló lakók*. A tudományok is csak kevés alapot adnak arra, hogy e kérdésre igennel feleljünk. Katholikus hitünkkel azonban nincs ellentétben (L. Pohle, Die Sternenweiten und ihre Bewohner).

2. Mondotta még az *Isten*: nem jó az embernek egyedül lennie; teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt. És az Úr mély álmot bocsátott Ádámra és kivett egyet az oldalcsontjaiból és ebből *asszonyt alkotott* s azt Ádámhoz vezette. Ádám nyomban fölismerte benne az egyrangú társat és fölkiáltott: «Ez mostan csont az én csontjaimból és hús az én húsemből. Annak okáért elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik» (Gen 2¹⁸⁻²⁴).

A Szentírás szavaiból, melyeket természetesen Istenhez méltóan (θεοπεπώς) kell értelmezni, kitűnik, hogy Isten a nőt is maga alkotta, tehát a nő egyenlőrangú a férfiúval. Továbbá Isten az első emberpárt férjé és feleséggé tette, vagyis megalapította a házasságot. Ettől az *egy emberpártól származik az egész emberi nem* (ezért «összülők»; az első nő Éva = élő, azaz élők anyja). Ez a Szentírásnak határozott tanítása (Ap cs 17²⁶), amellyel szorosan összefügg az eredeti bűn és a megváltás egyetemessége.

De *származhattak-e egy közös őstől oly különböző emberfajok*, mint az európaiak, kínaiak, négerek, indiánok? Igen: mert 1) testi szervezetük (hőmérséklet, táplálkozás, betegségek) az alapvonásokban megegyezik. A bőr-szín, koponya-alkat és hajzat tekintetében van ugyan különbség; de ezek mind merőben külsőségek, és nem is vonnak olyan éles határt az egyes emberfajok közt, mint első tekintetre látszik. Így pl. némely kaukázusi törzs nem sokkal világosabb bőrű, mint némely négertörzs. 2) A fő pedig az, hogy ami az embert emberré teszi, a szellem, minden népfajnál megvan, minden népnek van nyelve, képes tanulásra, haladásra művészetre, mind tud különbséget jó és rossz között, s imádja az Istenséget.

A Szentírás szerint *Ázsiában ringott az emberiség bölcsője*, s a tudomány, amennyire a történelem előtti kor gyér nyomain el tud igazodni,

szintén azt állapítja meg, hogy Elő Ázsiából, valószínűleg Mezopotámiából terjedt el az emberiség.

Mióta van az emberiség a földön, azt a Szentírásból nem lehet pontosan megállapítani, mert a ránk maradt zsidó szöveg és a Septuaginta között eltérés van (az utóbbi szerint Ádámtól Krisztusig körülbelül 5500 év telt el, de lehet, hogy egynéhány ezer esztendővel több). A történettudomány azt meg tudja állapítani, hogy Krisztus Urunk születése előtt 4000 körül már rendezett államok léteztek. De arról semmi bizonyosat nem tud mondani, mennyi idő telt el az első ember föllépésétől ezen államok alakulásáig (Hitv. 38. §. IV).

13. §. Az első emberek boldog állapota és bűnbeesése.

1. *Isten az embert* a maga hasonlóságára teremtette, s ezzel a látható teremtés koronájává tette. De szeretetét leginkább azzal mutatta meg, hogy *gyermekévé fogadta* és kilátásba helyezte neki az ő boldog színe-látását. Evégből megadta neki a megszentelő kegyelmet, vagyis a Szentlélek erejét, mely őt képesítette úgy gondolkodni és cselekedni, mint az Isten fogadott fiaihoz illik.

Ezzel Isten az embert oly életre hívta, mely meghaladta természeti igényeit és képességeit ; vagyis *természetfölötti hivatást tűzött az ember elé*. Hogy ez így történt, a Szentírás az első lapjain nem mondja ki ugyan nyíltan, mégis bizonyos. Az újszövetség szerint ugyanis Jézus Krisztus visszaszerezte azt, amit Ádám elvesztett. Ámde Krisztus Urunk első-sorban a megszentelő kegyelmet szerezte meg nekünk.

2. A megszentelő kegyellel együtt *összűleinket az Úristen más kiváltságokkal is megajándékozta*, amelyek testük és lelkük tökéletesítésére szolgáltak. Így

a) *Értelmük* kiváló bölcseséggel ékeskedett. Ádám mindjárt észrevette, hogy az állatokat fajokba lehet osztani (nevet adott nekik) és hogy nincs közöttük hozzája hasonló (Gen 2²⁰; Sir 17^{8.9.}).

b) *Akaratuk* meghódolt Istennek és parancsolt testüknek, úgy hogy vétke kivánságai nem támadtak (Gen 2²⁵).

c) *Testük* nem volt alávetve a halálnak és a halál hirnökeinek, a betegségeknek és fájdalomnak.¹ De ebből nem következik, hogy az emberek mindig a földön laktak volna.

¹ Az ősember kiváló egyéniségének győnge emléke és visszhangja az a tény, hogy a bűnbeesés után is az emberek egyideig rendkívül magas életkori

d) *A természet* barátságban volt az emberrel, mérgek és vad-állatok nem veszélyeztették életét, a föld pedig önként adta gyümölcsseit. Ezt a Szentírás azzal fejezi ki, hogy *összüleink a paradicsomban laktak* (1. 6. olt.).

A paradicsom helyét a Szentírás előadása alapján nem lehet biztosan megállapítani; de bizonyos, hogy Mezopotámia északi része hozzátartozott. Az első ember boldog paradicsomi állapotáról az összes népelhagyományai tudnak, melyek mind beszélnek aranykorról, a boldogszigetéről, sőt az életadó eledelről és italról (ambrózia, nektár; az indusoknál s a perzsáknál szóma, haóma; l. Ovid. *Metamorph.* I. 89—112)

3. Isten azt akarta, hogy az ember maga is kiérdemelje amit ő neki ajándékuul szánt, s azért *próbára vetette*: «A paradicsomnak minden fájáról ehete, de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél; mert amely nap arról eszel, halállal halsz meg (1. 4. olt.).

Összüleink a kígyó képeben rejtőző sátánnak (Bölcs 2⁹⁴; Jn 8⁴⁴; Jel 12⁹), engedve, a *parancsot megszegték, s ezzel igen súlyos bünt követtek el*. Kevélységükben Istenhez akartak hasonlóvá lenni (Gen 3⁹); inkább hittek a kísértőnek, mint az Istennek és ettek a gyümölcsből, holott a kegyelem segítségével könnyen uralkodhattak volna a kísértésen.

A bűn által összüleink elfordultak a teremő Istenőtől, és ezért *elvesztették a megszentelő kegyelmet* (épűgy, mint sötétségbe kerül, aki elfordul a naptól), s *ezzel együtt Istennek többi adományat*. a) *Értelmük* elhomályosult (kezdték bujkálni; mintha Isten elől lehetne rejtőzni!). b) *Akaratuk* meggyöngült és már nem tudott teljes hatalommal uralkodni a test indulatain (kezdték szégyenkezni). c) *Testük* hozzáférhetővé vált a halálnak és fájdalomnak. d) *A természet* megszűnt velük békés egyetértésben élni. Az embernek

érték (némelyik több száz esztendőt élt). Arra nem lehet gondolni, hogy itt a Szentírás egyhónapos esztendőt ért, mint ez kitűnik többek között a vízözön elbeszéléséből (Gen 7—9). Különben is abban egyetértének a Szentírással a népek összes hagyományai, hogy valaha az emberek hosszabb életűek voltak. E nagy életkor oka mindenekelőtt Isten külön intézkedése; de természetes okok is szerepelnek, úgymint a halhatatlanságra teremtett és betegségektől még meg nem rontott szervezet szívóssága, a természetes életmód, a természetnek ösereje, melyen a vízözön alighanem sokat változtatott. Tény ugyanis, hogy a vízözön után az emberek életkora rohamosan közeledett a maihoz.

ezután arca verejtékével kellett kenyerét keresni. Végül pedig ki voltak szolgáltatva a gonoszlélek zaklatásainak.

Ha ebből a szocialisták azt következtetik, hogy a kinyilatkoztatás a munkát csak a bűn következményének és büntetésnek nézi s így lebecsüli, nem ismerik a Szentírást. Az Úristennek ugyanis az emberhez intézett első szava fölszólítás a munkára: «Növekedjetek és töltsétek be a földet, hajtások azt birodalmatok alá és uralkodjatok». Ádám ezt meg is kezdte, mikor megnevezte, vagyis osztályozni kezdte az állatokat. A paradicsomban is kellett volna dolgozni, de ott a munka gyönyörűség lett volna; a bűn következtében keservessé vált, s ma is az. Paradicsomi jellegét némileg csak azoknál nyeri vissza, akik paradicsomot hordanak lelkükben, vagyis akik a megszentelő kegyelem állapotában vannak (1. Hítvéd. 31. § II).

A pogány népek ősi hagyományai is tudnak arról, hogy az asszony és a kígyó hoztak a világra minden bajt, s szüntették meg a boldog állapotot; pl. Pandora szelencéje, melyből kiosont minden baj, csak a remény maradt benn az ember számára.

14. §. Az eredeti bűn.

1. Az eredeti bűn hitágazata két dolgot tanít: 1) *Összüleink bűnének következményei átszármaztak Ádám összes ivadékaira*; Ádám minden utóda a megszentelő kegyelemnek híjával születik, értelmek különösen az isteni dolgokra nézve meghomályosult, akarata gyöngye és rosszra hajló, teste betegségeknek, fájdalomnak és halálnak van kitéve, s egész élete hadakozás a természettel és a gonoszlélekkel. 2) *Ádám bűne miatt Isten előtt mindnyájan vétkesek vagyunk*. Azaz Isten nem nézi jó szemmel, hogy a megszentelő kegyelem nélkül születünk: nem mintha egyenkint tehetnénk róla, hanem mert a vétkes Ádámnak vagyunk ivadékai. Az eredeti bűnt eredetünkkel együtt örököljük összüleinktől olyanformán, mint egy megbélyegzett (pl. börtönviselt) ember fia örökli atyja szegényét, és egy ideges ember fia atyja ideges terheltségét.

Hogy az emberek Ádám után mind ebben a bűnben születnek a világra, némileg sejteti a jó és gonosz harcának szüntelen megújulása az emberek között (Ábel-Kain, Sem-Kám), tanúsítják a mózesi tisztulási törvények, s kifejezetten tanítja sz. Pál: «Egy ember által jött be e világra a bűn (és a bűn által a halál, és így minden emberre áthatott a halál), kiből mindnyájan vétkeztünk» (Róm 5, 12). Ezt vallja az Egyház is, mikor a kis gyermekeket megkereszteli, jöllehet azok maguk még nem vétkeztek.

Az egész ókori pogány emberiségen végigvonul az a meggyőződés, hogy az ember egy ősi átok következtében bűnös az Isten előtt : s azért a létet általában igen szomorúnak találták (L. 7. oivasm.). Erre utalnak a szentelési szertartások, melyeket sok nép a kis gyermekeken végez, s a sok engesztelő áldozat, sőt emberáldozatok. Erre némileg lehet következtetni abból az erős ellentétből is, mely az ember jobb meggyőződése meg nemesebb vágyai és testének indulatja között van. Tévedtek azonban, akik azt állították (mint a XVI. században *Luther és főként Kalvin*), hogy az eredeti bűn következtében az ember szabadakarata egészen tönkrement és csak bűnre képes.

Az eredeti bűn a *kinyilatkoztatás titkai közé tartozik* ugyan, de mégis rávilágít egy rendkívül jelentős igazságra : a bűnre kísértő testi hajlandóság nem az egészséges természet biztatásai, hanem a megromlott természetünknek támadásai ; tehát csak önfegyelmeléssel és önmegtartóztatással lehet fékentartani. Az önnevelésnek és mások nevelésének nincs nagyobb veszedelme, mint az a hiedelem, hogy az emberi természet magában egészen jó s ezért elég az embert minden külső rossztól óvni (mint Rousseau tanította a XVIII. században), és nem szükséges az embernek saját magával szemben szabadságharcra kelnie ; vagy hogy csak meg kell szüntetni a gazdasági nyomort, a szegénységet, és mindjárt paradicsommá válik a föld (mint a szocializmus tanítja).

2. De nem ellenkezik-e Isten igazságosságával, hogy kitagad minket a paradicsomból, megvonja tőlünk adományait, és így az apák bűnét a fiakban bünteti? — *Felelet* : Nem, mert ezáltal Isten csakis olyan valamit tagad meg tőlünk, ami úgyis az ő ajándéka volt, amihez nekünk nincs jogunk. Ha pl. egy fejedelem fiává és utódjává fogadná egy szolgáját, azt próbára tenné és a próba nemsikerülése után őt visszahelyezné szolgáló állapotába : annak az embernek utódai nem vethetnének igazságtalanságot a király szemére azért, hogy ők szolga-állapotban vannak ; mert máshoz nem is volt joguk. Igazságtalanságról csak ott lehet szó, ahol jogsértés történt. Ám az eredeti bűn következtében az ember csak attól esett el, amihez amúgy sem volt joga. Ami kijárt neki a teremtsénnél fogva, t. i. az értelmes szabadakaratú természet, megmaradt neki.

Sokkal nehezebb megérteni, *miképp tudhatja be Isten nekünk bűnül a megszentelő kegyelem hiányát*, mikor mi arról nem tehetünk. Az eredeti bűnnél ugyanis épen abban van a titok, hogy jóllehet nem vétettünk, mi is bűnösök vagyunk, csak azért, mert Ádám vére van ereinkben. E titkot földi életünkben teljesen átérteni ugyan nem tudjuk, de azért mégsem szabad belőle tőkét kovácsolni az Isten bölcsesége vagy szeretete vagy igazságossága ellen. Mert az Isten ezt a bűnt egészen másképp tudja be nekünk, mint amiket személyesen követtünk el ; aki csak eredeti bűnnel hal meg, ki van ugyan zárva Isten boldog színe-látásából, de mégis olyan

állapotba kerül, amelyben szenvednie nem kell, sőt még némi boldogságban is lehet része.

3. Miért engedte meg az Isten egyáltalában a bűnt ? Ebben két kérdés van :

1) *Miért tette Isten próbára az embert ? — Felelet :* Mert azt akarja, hogy a szabadakaratú teremtmények a maguk tevékenységével is kiérdemeljék, amit ő ajándékol szánt nekik. Így kívánja ezt az embernek saját önérzete és boldogsága is. Sokkal jobban örülünk annak, amit magunk szereztünk, ha még oly csekélység is, mint annak, ami fáradság nélkül hullott az ölünkbe («inkább leszek a magam szegénye», mondja a magyar). Ezért Isten próbára vetette már az angyalokat ; ezért próbára vet minket is egyenként, és próbára tett volna minden egyes embert akkor is, ha Ádám az ő próbáját állotta volna.

2) *Miért teremtette az Űristen az embert, amikor tudta, hogy vétkezni fog ? — Felelet :* A kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy Isten a bűnt csak azért engedte meg, mert öröktől fogva elhatározta, hogy azt fölséges módon orvosolja ; azáltal t. i., hogy a földre küldi egyszülött Fiát, aki bőségesen jóvá teszi, amit az ember a bűn által elrontott. Összüleinknek megígérte, hogy az asszonynek egy ivadéka le fogja győzni a sátánt s annak művét ; ez a remény az emberiség közkinccseként apáról-fiúra szállt, s utat mutatott már Jézus Krisztus eljövetele előtt mindenkinek, zsidónak és pogánynak, az eredeti bűntől való szabadulásra. Maga Ádám is megtért Évával együtt (Bölcs 10. ; ünnepük december 24).

Isten az ő műveiben: 2. A megtestesülés és megváltás.

15. §. A Megváltó előkészítése.

1. Az eredeti bűn következtében az emberiség olyan állapotban volt, amely Isten szent fölségének nem tetszhetett ; emberileg szólva : az eredeti bűn következtében Isten szent fölségén sértés esett. *Ezt az ember a maga erejéből nem tehette jóvá ; az emberiségnek viselnie kellett bűne következményét, a kárhozatot.*

Az ember a maga erejéből Istennek nem adhat elégtételt, mert a teremtmény semmi olyast nem tehet, amit Istennek el «kell» fogadnia. A teremtmény ugyanis semmire sem kényszerítheti Istent ; tehát arra sem, hogy megbocsássa neki az ő szent fölségén esett sérelmet. Az Isten sem volt arra kötelezve, hogy az embernek megkegyelmezzon, hisz a bűn elkövetése az ember műve volt ; Istennek abban nem volt része. Mindazáltal illeti Isten irgalmához és szeretetéhez, hogy az emberiségnek megkegyelmezzon.

Mert hiszen az első ember nem egészen magától vétkezett, hanem részben a gonoszlelek csábítására ; ami meg a többi embereket illeti, azok épenséggel nem is tehetnek arról, hogy Ádám utódainak születtek. Az is bizonyos, hogy Isten szent fölségét sokkal szebben hirdeti a mindenség, ha benne le van győzve a bűn, mint ha a kárhozát átkát és a halál törvényét nyögné. *De teljesen az ő szent tetszésétől függ az, mi módon kegyelmezzon meg.* Azt ugyan megkívánja (szentségénél fogva), hogy minden egyes ember, akit kegyelmébe visszafogad, bűnét megbánja ; de teljesen az ő tetszésétől függ, kívánjon-e ellenszolgálatot vagy sem.

2. Isten végtelen szeretetében megkönyörült az emberen, és elhatározta, hogy Megváltót küld. Ezt *mindjárt a bűnbeesés után kilátásba helyezte*, midőn a kígyóhoz így szólt : «Ellenkezést vetek közötted és az asszony között, a te ivadékod és az ő ivadéka között ; ő megrontja fejedet, és te sarka után leselkedel» (Gen 3, 15). Itt ugyanis Isten megígéri, hogy az asszonynak egy ivadéka a kígyónak fejét szétzúzza, vagyis a sátánt teljesen legyőzi. *Azonban még évezredekig tartott, míg a Megváltó megjelent.*

Ezek voltak az előkészület évezredei, midőn az emberiségnek meg kellett győződnie, hogy a maga erejéből képtelen levetni a bűn átoksúlyát, és rá kellett jönnie, hogy baján csak a Megváltó Isten segíthet. Ezt a megváltó-várást, melyet az Egyház a karácsony előtti négy hétben (Adventus Domini = Úrjövet) ünnepel, legszebben Izajás (45, 1) fejezi ki : «Egek, harmatozzatok onnan felül (Rorate coeli desuper ; rorate-misék) és a föllegek csöpögjék az igazat ; nyílják meg a föld és teremje az Üdvözítőt !»

Ez alatt az idő alatt Isten a Megváltóra vonatkozó ígéreteit gyakran megismételte és kibővítette, úgy hogy születése előtt körülbelül négy századdal már meg voltak írva életének összes nevezetesebb mozzanatai. Így *a próféták megjövendölték* a Megváltó születési idejét : t. i. megmondották, hogy akkor a második (Zorobabeltől a babiloni fogság után épített) templom még áll ; születése helyét, Betlehemet ; családfáját, hogy t. i. Dávid nemzetségéből születik ; születése körülményeit, t. i., hogy szűztől születik, hogy születését csillag jelzi, és hogy királyok mennek hódolatára, hogy útját egy bűnbánat-hirdető készíti elő ; azután megjövendölték nyilvános működését, tanítói, főpapi és királyi méltóságát, megváltó szenvedését és halálát, dicsőséges feltámadását és örök uralmát (l. s. olvasm.).

3. *E jövendölések az evangéliumok tanúsága szerint teljessébe mentek Jézus Krisztusban, aki Augustus császár népszámlálá-*

lása idején, Róma alapítása után 750 körül Betlehemben Szűz Máriától született.

Tehát az emberiség Megváltója Jézus Krisztus, amint ezt a neve is mutatja. *Jézus* (zsid. Jesua, görög. Ἰησοῦς, nagy betűkkel rövidítve IΗΣ vagy IHS, amit úgy is értelmeznek, Jesus, hominum Salvator), annyi mint üdv, üdvözítő, vagy megváltó. Ez a szó *Krisztus* (gör. Χριστός, χρω = ken igéből; monogrammba rövidítve ✠ zsidóul masiach, magyarosan messiás) pedig annyit jelent, mint fölkent. Az ószövetségben ugyanis a prófétai, főpapi és királyi méltóságot fölkenéssel adták. Jézus Krisztus pedig a mi prófétánk, főpapunk és királyunk.

A Jézus névben ki van fejezve Krisztus Urunk egész méltósága: «Ez a név térítette meg a föld kerekességét, szüntette meg a zsarnokságot, tiporta le a sátánt, és nyitotta meg a mennyországot», mondja Aranyaszájú Sz. János (FII 2 9-11; Ap 3 9). V. ö. a Jesu dulcis memoria kezdetű gyönyörű költeményt. Jézus szentséges nevének ünnepe Újév után van (I. 9. oiv.)

16. §. Jézus Krisztus az Istenember (a megtestesülés titka.)

Mikor elérkezett «az idők teljessége», küldeték Gábiel angyal Galileának városába, melynek neve Názáret, egy Szűzhöz (és a szűznek neve Mária), és mondá: «Üdvöz légy malasztal teljes, az Úr van teveled, áldott vagy te az asszonyok között! Kedvet találtál az Istennél. Ime méhedben fogansz és fiat szülsz, és az ő nevét Jézusnak hívod; a Szentlélek száll terád, és a Magasságbeli ereje megárnyékoz téged; azért a szent is, mely téled születtik, Isten fiának fog hivatni. Mondá pedig Mária: «Ime az Úr szolgáló leánya, legyen nekem a te igéd szerint». (Gyümölcösöltő Boldogasszony, március 25; Úr angyala). És az Ige testté lón, és mi köztünk lakozék; és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyetlen szülöttének dicsőségét (Lk 1 28; Jn 1 14). Eszerint a második isteni személy, a Fiúisten emberré lett, és így Jézus Krisztus *valóságos Isten és valóságos ember egy személyben. Ez a megtestesülés titka*, melyet karácsonykor és a karácsonyi ünnepkörrel ünneplünk.

1. Jézus Krisztus valóságos Isten. Ezt bizonyítják:

1) az ószövetségi *próféták*, akik a jövődő Megváltóról isteni

tulajdonságokat jövendőlték meg sőt egyenesen azt mondták, hogy Isten lesz. Így Izaiás : «Ime egy szűz méhében fogan és fiat szül és neve Immanuel-nek (= Isten velünk) fog hivatni»; «neve lesz en : Csodálatos tanácsadó, erős Isten, béke-fejedelem» (7 14. 9 a).

2) Jézus Krisztus *magá Istennek mondja magát*, midőn isteni tökéletességeket tulajdonít magának, nevezetesen mindenhatóságot : «Mind, amit az Atya cselekszik, azokat a Fiú is hasonlóképpen cselekszi»; és örökkévalóságot : «Mielőtt Ábrahám lenne, én vagyok». Sőt egyenest az Atyával egynek mondja magát és egyedül Istennek kijáró tiszteletet követel : «Mindnyájan tiszteljék a Fiút, amint tisztelik az Atyát». Isten fiának vallotta magát még akkor is, mikor a főpap a legünnepélyesebben megkérdezte efelől ; és elítélték, «mert Istenné tette magát».¹

3) Jézus Krisztus *csodákat tett*. Lépten-nyomon a természet urának bizonyította magát : Szavára a tenger lecsendesedett, a víz borrá vált, a kenyerek megsokasodtak. Parancsára a gonosz szellemek elmenekültek, betegek gyógyultak és holtak elevenedtek (a naimi ifjú, Jairus leánya, Lázár). Ám csodákat csak Isten vihet végbe ; ha tehát Jézus Krisztus önerejéből tett csodákat, megbizonyította istenségét. Legnagyobb csodája és istenségének legfényesebb bizonyossága föltámadása.

4) Jézus Krisztus *jövendőlt* : gyakran megmutatta, hogy ismeri az emberek legtitkosabb gondolatait is ;² előre megmondotta kereszthalálát,³ feltámadását, mennybemenetelét,⁴ tanítványainak sorsát, Egyházának diadalát.⁵ Különösen fölséges Jeruzsálem pusztulására vonatkozó jövendőlése⁶ (Egyháztört. 4. §. 3).

5) Akik őt közvetlen közelből ismerték, mint az apostolok, magukévá tették Tamás apostol vallomását : «Én uram és én Istenem» (Jn 20 28), és az első keresztények e hitet még a kinpadon is állhatatosan vallották.⁷ (Jézus Krisztus istenségére nézve I. Hitvéd. 18—23. §.).

¹ Jn 5 19, 8 48, 10 30, 5 22 ; Mt 26 63

² Pl. Jn 1 48—50, 4 17 ; Mt 9 4, 12 25. ³ Mt 26 21, Jn 2 22. ⁴ Jn 6 68

⁵ Mt 10 17, 24 9, Mk 13 9, Lk 21 13, 20 16, Jn 12 32. ⁶ Mt 24 1, Lk 21 6.

Pl. a Decius-féle üldözésben a bíró megkérdezte egy nőtől : Milyen istent tisztelsz? Azt felelte : «A mindenható Istent, ki a mennyet és földet teremtette». Nyomban azután Asklepiadestől kérdezte : Milyen istent tisztelsz? s ez felelte : Krisztust. A bíró kérdezte : Hogy-hogy, más isten ez? Asklepiades : «Nem, hanem ugyanaz, akit amaz is az imént vallott». S e hitükért meghaltak. (Passio s. Pionii et soc. n. 9.)

2. Jézus Krisztus valóságos ember, vagyis valóságos teste és lelke van, mint nekünk.

Testére nézve Krisztus Urunk maga mondotta föltámadása után : «Tapintsatok meg és lássátok, hogy a hazajáró léleknek húsa és csontjai nincsenek, amint látjátok, hogy nekem van» (Lk 24₃₉). Lelkére nézve az evangélisták azt mondják haláláról : «kiadta lelkét» (Jn 19₃₀). A Szentírás gyakran szól arról is, hogy éhezett, szomjazott, elfáradt ; szomorúság, öröm, aggodalom, félelem szállta meg ; növekedett bölcseségben és kedvességben Isten és ember előtt.

3. Jézus Krisztus egy személy, még pedig a második isteni személy, aki öröktől fogva az Atyával van, és aki időben emberre lett. Ezen igazság iránt a Szentírás nem hagy kétségben : mert hiszen ugyanarról az egy Krisztusról mondja, hogy mindenható, örökkévaló, csodákat tesz, tehát hogy Isten, és más részről, hogy testté lőn, járt-kelt, éhezett, szenvedett és meghalt, tehát hogy ember. Eszerint a második isteni személy, a Fiúisten birtokosa az isteni és az emberi természetnek ; tehát helyesen mondjuk, hogy *Jézus Krisztusban az Istenség az emberséggel személyes egységben van* (unio hypostatica, ὑπόστασις = személy). *Ez a személyes egység örökké tart*: «Jézus Krisztus ugyanaz tegnap és ma és mindörökké» (Zsid 13₈, 1. 3. olv.).

A személyes egységből következik, hogy *nekünk Jézus Krisztust mint embert is imádnunk kell*, nem azért mert ember, hanem mert egyúttal Isten. Az imádás ugyanis a leghódolatosabb tiszteletnyilvánítás ; ám a tisztelet végelemzésben mindig a személynek szól. Minthogy Jézus Krisztus embersége egészben és minden részben személyes egységben van a Fiúistennel, azért imádat illeti meg egészben, akár amint megdicsőült az Atya jobbán ül, akár amint közöttünk a legméltóságosabb Oltáriszentségben időz. «Jézus nevére minden térd meghajoljon, a menyeeieké, a földieké és a földalattiaké» (Fü 2₁₀). De imádásra méltó Jézus Krisztus emberségének minden része is, pl. lelke, szent sebei ; főként pedig szent Szíve. A szívet ugyanis a népek az érzelmek, különösen a szeretet helyének és jelképének tekintik. S épen Jézus Krisztus szívéről tudjuk, hogy túlárado szeretettel szeretett minket (Jn 13₁), vére ontásáig, sőt az Oltáriszentség adásáig.

Nem szabad tehát hallatlanra vennünk szavait : «Tanuljatok tőlem, mert szelid vagyok és alázatos szívű». Jézus szentséges Szíve tiszteleté-

nek (ünnepe : Ūrnap nyolcada utáni péntek) terjesztésén különösen Szent Alacoque Margit francia apáca fáradt († 1690).

A megtestesülés *hiünk tika*; mert eszünkkel nem foghatjuk föl, mikép öltheti föl a fölséges Isten a gyarló emberi természetet, és mikép lehet egy személy két természetnek a birtokosa. Azt azonban látjuk, hogy a megtestesülés titka az isteni szeretet legnagyobb ténye : «Ūgy szeretete Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érlette» (Jn 3₁₆).

17. §. A megváltás. 1) Mibenléte.

1. Jézus Krisztus érdemszerző életével, főként pedig kereszthalálával az emberi nemet megváltotta, azaz

1) *helyettünk eleget tett* Istennek azért a sértésért, mely szent fölségén a bűn által esett. Ezt úgy vitte végbe, hogy helyettünk és érettünk elszenvedte azt a büntetést, melyet az eredeti bűnért nekünk kellett volna elszenvednünk. Ezzel kiváltott minket a bűnnek és a sátánnak rabságából.

Ez az igazság kifejezésre jut pl. Izajás prófétánál (53) : «Bizonyára a mi betegségünket ő viselte, és fájdalmainkat ő hordozta». Keresztelő Sz. János fölkiált : «Ime az Isten béránya, íme, ki elveszi a világ bűnét» (Jn 1₃₃). Amint tehát Ádám az egész emberi nemet képviselte, mikor a próbatételnél vétkezett, épúgy Jézus Krisztus, a második Ádám, az egész emberi nemet képviselte a büntetés elszenvedésében.

2) *Visszaszerezte nekünk a fogadott fiúságot* és vele együtt a megszentelő kegyelmet. Ő ugyanis engedelmes életével és kereszthalálával Isten előtt annyira kedves dolgot művelt, hogy Isten ennek fejében az embert visszafogadta a fiúság állapotába és visszaadta neki a megszentelő kegyelmet. «Midőn elérkezett az idők teljessége, elküldte Isten az ő fiát, hogy a fogadott-fiúságot visszanyerjük» (Gal 4₄).

2. A megváltás műve a lehető legkötelesebb volt

a) *Önmagában tekintve.* Mert Jézus Krisztus nemcsak annyit tett és szenvedett, amennyi elegendő volt az emberiség adósságának lerovására és a kegyelem visszaszerzésére, hanem mérhetetlenül többet. Hisz annál értékesebb egy cselekedet, minél kiválóbb az, aki végbeviszi. Már pedig Krisztus a legkiválóbb személyiség : a Fiúisten.

b) *Hatásait tekintve Krisztus Urunk megváltása egyetemes*, azaz kiterjed nemcsak a hívőkre (mint Kálvin és Jansenius tanították), hanem minden emberre: «Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére jusson. Mert egy az Isten, egy a közbenjáró az Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus, ki önmagát adta mindenekért váltságul» (1 Tim 2 4-6).

Hogyha *sokan tényleg mégsem érik el az üdvösséget*, azért van, mert Isten saját hozzájárulásunk nélkül teremtett ugyan minket, de nem akar hozzájárulásunk nélkül üdvözíteni bennünket. Ez is felel meg méltóságunknak: a megváltás Isten ajándéka, még pedig a legnagyobb ajándéka; de amit ő nekünk ajándékol szánt, arról azt akarta, hogy magunk is kiérdemeljük. Jézus Krisztus járhatóvá tette a mennyországba vezető utat; aki azonban oda el akar érní, annak magának kell fölvennie az út fáradságait.

18. §. A megváltás. 2) Megvalósításának módja.

Jézus Krisztus azzal váltotta meg az emberiséget, hogy mint legfőbb tanító felvilágosította elhomályosult értelmünket, mint főpap Istent kiengesztelte és érettünk eleget tett (főként kereszthalálával), mint király pedig meggyógyította akaratunk gyöngeségét és visszaadta a fiúságot. Ezt a hármas tevékenységét Egyháza által folytatja a világ végezetéig.

1. Jézus Krisztus az emberiség legfőbb tanítója, *vagyis prófétája*.¹ Az ószövetségi jóvendölések alapján a zsidók a Megváltót mint főprófétát várták, s e várakozást Krisztus Urunk oly kézzelfoghatóan teljesítette, hogy a csodálatos kenyérszaporítás után a nép fölkiáltott: «Valóban ez az a próféta, kinek a világra kell jönnie» (Jn 6 14). Erre ő rászolgált

a) *tanításával*, mely a legteljesebb fölvilágosítást adja az isteni és emberi élet titkairól. Ő azt mondotta: «Én vagyok az út, az igazság és az élet», és a seregek csodálkoztak az ő tudományán, mert úgy tanította őket, mint aki hatalommal bír, és nem mint az ő írástudók és a farizeusok (Mt 7 28-29).

¹ Próféta *προφήτης* = nemcsak jós, ki a jóvendőt föltárja, hanem általában Isten igazságainak hirdetője.

b) Jézus Krisztus nemcsak szóval tanított, hanem «példát adott nekünk, hogy amint ő cselekedett, mi is úgy cselekedjünk».

Érettünk való szeretetből otthagyta a mennyei dicsőséget, s lett mint egy közülünk ; vállalt szegénységet, kemény kézműves-munkát ; engedelmes volt szülőinek, s rejtett életet folytatott harminc esztendőn keresztül ; nyilvános életében megértő szeretete és fogyhatatlan türelme volt mindenki iránt ; körüljárt jót tevén, s közben nem volt hol lehajtani fejét. Még a kereszt kínjai közt is teljesen megnyugszik Atyja akaratában, szeretete átöleli az egész világot, és megbocsátó szava van legádázabb ellenségei számára is. Jézus Krisztus élete állandóan termékeny magként hull a lelkekbe, s megtermi gyümölcsét minden korban az Egyház szentjeiben és mindazokban, akik jó lélekkel hallgatják őt. Krisztus Urunk példáját szüntelen szemünk előtt kell hordoznunk.¹

Krisztus Urunkban megjelent maga az örök Bölcsesség «telve malaszttal és igazsággal» (Jn 1¹⁴). Ennek a bölcseségnek vezetésére teljességgel rábízhatjuk magunkat. Ha kétségek rohannak meg, ha az emberi tudomány hitünk ellen nehézségeket támaszt, megnyugtató az a tudat, hogy amit mi hiszünk, azt Jézus Krisztus tanította ; ő Isten, tehát nem csalt és nem csalódott. Az emberi tudomány nézetei megváltozhatnak, ég és föld elmúlhatnak, de az ő igéi el nem múlnak. Tehát e nagy kérdésekben : miért vagyunk itt a földön és mit kell tennünk, ne várjunk fölvilágosítást e világ tudósaitól és íróitól, kik ma vannak és holnap nincsenek ; hanem mondjuk őszintén Szent Péterrel : «Uram, hova mennénk (máshoz, mint te hozzád), az örök élet igéi nálad vannak» (Jn 6⁶⁹). Ha Jézus Krisztus test szerint már nem időz közöttünk, helyette iti van az Egyház, s benne az apostolok utódai, kiket ő küldött tanítani : aki őket hallgatja, magát Krisztust hallgatja, s ő velünk van a világ végezetéig.

2. Jézus Krisztus az emberiség főpapja. A pap hivatalos közvetítő Isten és az emberek között, aki imádkozik a hívókért, áldozatot mutat be és szentségeket szolgáltat. *Krisztus Urunk az egyedüli tökéletes közvetítő* Isten és ember között, mert valóságos Isten és valóságos ember egy személyben, és így szent személyiségében a legbensőbbben egyesíti azokat, akik között közvetítő :

¹ Krisztus Urunk életét ismertetik elsősorban az *evangéliumok* (Szent István-Társulat kiadása). Azután *Dupanloup, Didon, Berthe* stb. művei Krisztus Urunk életéről. Hozzá : *Prohászka*, Elmékedések az evangéliumról.

Istent és az embert. Ezért jövendőlte róla már a zsoltáros : «Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint» (Zsolt 109, Zsid).

Főpapi tevékenysége földi életében abban állott, hogy egész életét : megtestesülését, születését, küzdéseit és szenvedéseit hódoló engedelmességgel fölajánlotta Istennek miértünk, és sokat imádkozott érettünk (Jn 17). A papi tevékenység középpontja azonban az áldozat. Krisztus Urunk *a legtokéletesebb áldozatot mutatta be Istennek: saját magát*; még pedig először titokzatos módon, az utolsó vacsorán, midőn az Oltáriszentséget alapította, azután pedig a keresztfán, midőn érettünk ontotta drága vérért és elszenvedte a legkínosabb halált. Minthogy *Krisztus Urunk örök főpap*, a mennyországban sem szünik meg közbenjárni értünk (Zsid 7 24—25), s a földön Egyháza által gyakorolja papságát ; az Egyház könyörög Istennél az emberiségért, a szentségek szolgáltatása által osztja a kegyelmet, és a szentmisében megújítja a keresztdáldozatot.

A *Golgotha áldozata* tünteti föl a legvilágosabban, mily iszonyatos dolog a bűn : oly súlyos felsegértés, hogy érette Isten még egyszülött Fiának sem kegyelmezett. De egyúttal megmutatja azt is, mily kiváló dolog Isten fogadott fiának és kegyelme részesének lenni, ha Jézus Krisztus ezt a rettenetes szenvedést vállalta a megszerzéséért. Végül megrendítő módon bizonyítja Jézus Krisztusnak irántunk való szeretetét ; hisz annál nagyobb szeretete senkinek sincs, mint ha életét adja barátaiért. Ezért lett a *szeni kereszt az élet fája* minden hívőnek, a leghatalmasabb bűnbánati szózat, szenvedéseinkben támasz, jó sorsban figyelemzetünk és halálunk óráján bizalmunk : In cruce salus. A feszület a mi erőink forrása és a keresztény ember zászlója. «Éntőlem távol legyen másban dicsekednem mint a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében, ki által nekem a világ megfeszítettett és én a világnak» (Gal 6 14). Krisztus Urunk kinszenvedése emlékéit a *nagyhéten*, különösen nagypénteken ünnepeljük (L. 10. olvasm.).

3. Jézus Krisztus az emberiség királya.

A király gondoskodik alattvalóiról (törvényeket hoz, ítél, jutalmaz és büntet), az ellenségtől óvja őket, és ennek fejében hódolatot kíván tőlük. Jézus Krisztust *királynak jövendőleket már a próféták*, s ilyennek jelentette Szűz Mária előtt is az angyal (Lk 1 32). Királynak keresték a napkeleti ik bölcsek, és mint ilyennek hódolt neki virágvasárnapkor a nép, sőt még a keresztjére is föllírták : Názáreti Jézus, a zsidók királya. Ha a zsidók nem fogadták el királynak, csak azért történt, mert ők elvakultságukban azt várták, hogy megszabadítja őket a római fönnhatóságtól és Zsidóországot alapít. Pedig a próféták azt jövendölték róla, hogy a lelkek királya lesz,

s ő maga is ilyennek vallotta magát. Midőn Pilátus kérdezte: Király vagy-e te, azt felelte: «Te mondod, hogy én király vagyok. Azonban az én országom nem e világból való. Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról» (Jn 18 33-37; ünnepe okt. utolsó vasárnapja).

Jézus Krisztus az ő királyságát úgy gyakorolta, hogy mindekelőtt szabad elhatározásból vállalt szegénységet, inséget és szenvedést, és így nyitott magának utat alattvalói szívéhez, mint a régi nagy királyok, kik álruhában jártak alattvalóik közt és orvosolták bajaikat. Ezzel példát adott minden előjárónak: «Aki első akar lenni köztetek, mindegyiknek szolgája legyen» (Mk 10 44). Továbbá csodatételei által megmutatta, hogy föltétlen úr a természet, betegség, halál és a gonosz lélek fölött. Végül törvényeket hozott az emberiség számára, Egyházat alapított az emberek vezetésére, és ítél élők és holtak fölött.

4. Különös fényben mutatja az Úr Krisztus királyságát pokolraszállása, föltámadása és mennybemenetele.

1. Jézus Krisztus **pokolraszállása**. Krisztus Urunk halála után lelke leszállott azokhoz a lelkekhez, kik a Megváltó reményében jámborul éltek, de Isten színelátására be nem mehettek, míg a megváltás műve befejezve nem volt. Krisztus Urunk azért szállott alá ezekhez a lelkekhez, hogy hódolatukat fogadja, és kinyilatkoztassa nekik szabadulásukat: «*Elmenvén azon lelkeknek is, kik a fogságban valának, prédikált*» (1 Pét 3 19).

2. A **föltámadás**. Halála után harmadnapra húsvét vasárnapján Krisztus Urunk dicsóséggel föltámadt. A föltámadás által bizonyosságot tett arról, hogy Isten, hisz önerejéből támadt föl. Azután pedig megmutatta, hogy a halál le van győzve és a megváltás csakugyan el van végezve; az ő föltámadása zálog rá, hogy aha vele együtt szenvedünk, együtt meg is dicsóítottunk» (Rom 8 17). Ezért a föltámadás hitünknek egyik sarkalatos bizonyítéka, és a húsvét az Egyház legnagyobb ünnepe, az egyházi év középpontja (1 Kór 15; Hitvéd. 23a. §).

3. Föltámadása után negyven napra (áldozócüttörtök) Krisztus Urunk tanítványai szemeláttára fölment a mennyekbe. A mennybemenetel által teljesen és véglegesen elfoglalta azt a dicsőséget, melyet zarándokállapotában (= földi életében) kiérdemelt; emberisége levetkőzte a szegénységet, amelyet önként vállalt a megtestesüléskor és most ott ül az Atya jobbján, azaz résztvesz az

isteni hatalomban és dicsőségben, és Egyházának folyton küldi a Szentlelket. Majd a világtörténet végén eljövendő leszen ítélni eleveneket és holtakat, amikor is minden lélek és minden nép hódolatát fogadja. Akkor lesz teljes az ő diadala. Jézus nevére ugyanis meg kell hajolnia minden térdnek, a földalattiaknak (pokolraszállás), a földieknek (föltámadás) és földfelettieknek (mennyebe-menetel) (Fil 2¹⁰).

19. §. Szűz Mária.

1. Szűz Mária¹ Jézus Krisztus Anyja ; s mivel Krisztus Jézus nem más, mint a Fiúisten, következik, hogy *Szűz Mária Isten anyja* : amint csakugyan Erzsébet őt Ura, azaz Istene anyjának üdvözölte (Lk 1⁴⁹).

A III. század elejétől kezdve általánossá vált a keresztények között őt Isten anyjának (θεοτόκος) nevezni. Nestoriust, ki Szűz Máriának e kiválóságát tagadta, az efezusi zsinat elítélte (431), és az ujjongó nép fáklyásmenetben kísérte lakásukra a zsinati atyákat, kik Nestorius elítélésével Szűz Mária méltóságát megvédelmezték. Szűz Mária Isten-anyaságát az Egyház okt. 11-én ünnepli.

Mint Istenanya Szűz Mária *olyan méltóságot nyert, amekkorában nem részesült semmiféle más teremtmény, s melynek következtében őt méltán nagyobb tisztelet illeti, mint Isten többi szentjeit és angyalait* (hyperdulia). *E méltóságából mint forrásból fakadnak egyéb kiválóságai.* Isten mérhetetlen szeretetében amúgy is oly nagy kegyelmekkel halmozza el teremtményeit ; mennyivel bővebben árasztja azokat ama kiválasztott lényre, aki öröktől fogva Isten anyjául volt kiszemelve ! Szűz Mária nevezetesen három kiválósággal ékeskedik a többi teremtmény fölött.

2. 1) *Mária sértetlen szűz volt egész életében*, az isteni kised születése előtt, születése alatt és után, amint már Izajás próféta megmondja : «Ime a szűz méhében fogan és fiat szül» (7¹⁴). Illett is, hogy az örök Ige, ki a legtisztább módon születik öröktől fogva az Atya ölén, időben is édesanyja testi épségének megsértése nélkül szülessék a világra.

A Szentírás Jézus Krisztust Szűz Mária *elsőszülött* fiának mondja. Ez nem jelenti azt, hogy Szűz Máriának több fia is volt ; e kifejezést

¹ Mit jelent e név Mária, nem egészen bizonyos ; lehetséges magyarázatok : myrrha, úrnő, deli termető ; mare amarum (keserű tenger), stilla maris (tenger csöppje) ; ebből lett stella maris (tenger csillaga).

az Irás azért használja, mert Krisztus Urunk tényleg Szűz Máriának első (de egyúttal utolsó) fia, és mert az «elsőszülött» elnevezés a keletieknél nagy méltóságot jelent. — *Szent József* Szűz Máriának hitvestársa volt, kinek az a páratlan kitüntetés jutott, hogy Jézus Krisztus nevelőatyja lehetett. E kitüntetésnél fogva, és mert a Szentírás őt igaznak nevezi (Mt 1, 18), a kereszténység kiváló tiszteletben részesíti, s 1870 óta az Egyház védőszentjének tiszteli (ünnepe márc. 19.).

2) *Szűz Mária szeplőtlenül fogantatott, vagyis létének első pillanatától ment volt az eredeti bűntől* (Szeplőtelen fogantatás ünnepe, dec. 8.) *Hogy Szűz Mária eredeti bűn nélkül, szeplőtelenül fogantatott, kitűnik* már az ősevangéliumból (Gen 3, 12), hol meg van mondva, hogy Isten teljes ellentétet támaszt a sátán és az asszony között; ez (Jel 12 szerint) az az asszony, kinek fején tizenkét csillagú korona van, lába alatt a hold, s ruhája a nap, kinek a magzata megsemmisíti a sárkányt, vagyis Szűz Mária. Ám ha teljes ellentét van közte és a sátán között, akkor mentne kell lennie a bűntől, mert a bűn által a sátán uralkodik rajtunk. Továbbá az angyal Szűz Máriát kegyelemmel teljesnek mondja; a kegyelem pedig nem tűri a bűnt. Ezért mondhatták már a régi szentatyák: «Te rajtad, Uram, nincsen folt, és szeplő nincs anyádon» (Szent Efrém). Tehát az Egyháznak ősi hitét fejezte ki IX. Pius, midőn 1854-ben ünnepélyesen dogmává tette a Szeplőtelen fogantatást (L. 11. olvasm.).

Minthogy Szűz Mária eredeti bűn nélkül fogantatott, őbenne nincs meg a bűn csirája, és így joggal hisszük, hogy *egész életén keresztül ment volt a halálos és bocsánatos bűnöktől*, sőt a bűnre kísértő hajlamoktól is. Mivel Szűz Mária teljes volt kegyelemmel, az erények legszebb példáját nyújtja, különösen a szüztisztaság, alázatosság, jámborság, lelki erősség és anyai szeretet példáját.

3) Az Úristen Szűz Máriát halála után megdicsőítette azzal, hogy testét megóvta a bomlás utálatosságától, és azt a mennyei dicsőségbe fölvette; *Szűz Mária mennybevétele* (ünnepe Nagyboldogasszony, aug. 15.).

Ha Szűz Mária az ő szeplőtlensége által teljesen legyőzte a sátánt, akkor le kellett győznie annak legszomorúbb művét, az enyészetet is; és ha Jézus Krisztus teste megdicsőült, illetl. hogy Szűz Mária teste is részes legyen a megdicsőülésben; hiszen a régi hittudósok szerint Jézus teste egyúttal Mária teste. A mennybevételt már a VI. században ünnepelték.

3. Mennyei dicsőségében Szűz Mária szent Fiaódl közbenjár érettünk s közvetíti számunkra, azaz átadja nekünk az ő megváltói kegyelmeit : hisz már földi életében ő adta nekünk a Megváltót. Innen van, hogy a keresztények oly állhatatos bizalommal fordulnak bakaikban Szűz Mária közbenjárásához. E bizalmat fokozza az a tény, hogy *Szűz Mária a mi anyánk*. Hiszen a megkeresztelték Jézus Krisztus testvérei (Rom 8²⁹) ; tehát Szűz Mária mint második Éva nekünk is anyánk. Sőt azzá tette őt Krisztus Urunk is, midőn a szeretett tanítványnak, Szent Jánosnak a kereszt tövében azt mondta : «Fiú, íme a te anyád». Szűz Mária a legjobb anya, ki minden gyermekét szereti s mindegyiknek üdvéért könyörög az ő Fiaódl ; Jézus Krisztus pedig hálás fiú, aki nagy készséggel hallgatja meg anyja könyörgését. Vétkes könnyelműség tehát Szűz Mária közbenjárását föl nem használni és példás étellel az ő kegyét ki nem érdemelni.

A keresztények, *egyesek és népek*, kezdettől fogva megértették Szűz Mária kiválóságát. Tiszteletére fényes templomok emelkedtek ; a művészek, festők, költők, zeneszerzők az ő természetfölötti szépségeiből merítették a lelkesedést leggyöngédebb alkotásaikhoz (Madonnák, Mária-dalok) ; erényeinek utánzására és dicsőségének terjesztésére szerzetek (pl. szerviták) és jámbor testületek (különösen Mária-kongregációk) alakultak ; szerzetesrendek és a keresztény nemzetek vetekeáve pártfogójuknak választották ; a magyarok is Nagyasszonyuknak tisztelik már Szent István óta ; a szorongatott lelkek a legbensőségebb imádságokkal ostromolják (Salve Regina, Memorare) s az Angyali üdvözlettelől visszahangzik a katolikus világ (Úr anygala, Olvasó). Így túláradó mértékben valóra vált a szent Szűz tulajdon jóvendőlése : «Íme mostantól boldognak hirdet engem minden nemzedék» (Lk 1⁴⁸).

Isten az ő műlveiben : 3. A megszentelés és a végső dolgok

20. §. A Szentlélek küldése.

1. Jézus Krisztus az ő megváltó tevékenységében nemcsak jóvátette Ádám bűnét, hanem az emberiség számára visszazserezte a fogadott-fiúságot. A fiú helyzetét a szolgálával szemben főként az jellemzi, hogy a) az atya szereti fiát, és ha nagykorú, beavatja őt a család tükáiba ; viszont elvárja, hogy a fiú is az atya kedvét megtegye, még pedig nem bérért, mint a szolgál, hanem merő

szeretetből. Ugyanígy az Űristen ránk bízta az ő nagy titkait, s elvárja tőlünk, hogy parancsait megtegyük ne szolgai félelemből, s ne pusztán azért, mert ezáltal jót nyerhetünk tőle, hanem azért, mert ő előbb szeretett minket és mindenekfölött szeretetreméltó.

b) *A fiúnak joga van az atyai örökséghez* (a szolgának bére mellett legföljebb kegydíjhoz vagy végkielégítéshez van joga). Szépen mondja Szent Pál: «Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökösei is; az Istennek ugyan örökösei, Krisztusnak pedig örökös társai» (Rom 8₁₆₋₁₇). Ez az örökség pedig abban áll, hogy Istent majd színről-színre látjuk, vagyis őt úgy fogjuk bírni, amint teremtmény egyáltalán bírhatja Istent.

Jézus Krisztus tehát az ő megváltó tevékenységével kiérdemelte, hogy Isten magamagát adja örökségül nekünk, az ő fiainak; még pedig ebben az életben csak fátyol alatt, a kegyelem alakjában, a földi élet után pedig fátyol nélkül a maga teljességében.

2. A szerető Isten, akit a Fiú számunkra kiérdemelt és örökségül adott, a Szentlélek Űristen. A Szentlélek küldését az őszövettség megjövendőli; az újszövetségben pedig Jézus Krisztus megígérte, s azt pünkösd ünnepén az apostoloknak és az egész Egyháznak vihar (mindent magával ragadó hatalom) és tüzes nyelvek (lángoló szeretet, melynek ezer nyelv sem sok annak kifejezésére, amit érez) alakjában megadta. A Szentlélek azért jött el, hogy a megváltás kincseit, melyeket Krisztus Urunk megszerzett, szétossza az idők végéig az emberek között, és ezáltal az idők végéig megvalósítsa Jézus Krisztus munkáját.

Ezt pedig azáltal teszi, hogy az egyes emberekbe beleoltja Isten titokzatos erejét, melynek következtében képessé válnak úgy gondolkodni, érezni és cselekedni, mint Isten fiaikhoz illik; ez az erő a kegyelem (A). A kegyelmet a Szentlélek az Egyház (B). főként annak szentségei (C) által adja meg. És így munkálkodik az Anyaszentegyházban, míg ki nem épül Jézus Krisztus titokzatos teste, vagyis amíg Isten boldog bírásában nem egyesülnek mindazok, akik hivatva vannak, és a hivatást elfogadták (végső dolgok: D; Ef 4₁₀₋₁₂).

A) *A kegyelem.*

21. §. A segítő kegyelem.

Isteni kegyelem mindaz, amit Isten nekünk ad avégre, hogy az Isten fiaihoz méltó életet élhessünk. A kegyelmek között legfőbb az, hogy saját magát adta nekünk : a megtestesülésben a Fiúistent és a megszentelésben a Szentlélekistent ; kegyelem az is, hogy kinyilatkoztatásokkal tanít, hogy Anyaszentegyháza által vezet bennünket. Mikor azonban külön jelzés nélkül beszélünk *kegyelemről* (szentmalaszt, gratia divina), értjük rajta a *Szentlélek erejét, mely titokzatos módon a lelkekbe ereszkedik és azokat képesekké teszi úgy gondolkodni, érezni és cselekedni, mint az Isten fogadott fiaihoz illik, azaz úgy, amint Jézus Krisztus gondolkodott, érzett és cselekedett.* Ez kétféle : segítő és megszentelő.

Az *isteni kegyelem magában csak egy, t. i. az egy Szentlélek ereje és sugárzása* ; hasonlítható a naphoz, mely megvilágítja élteti és vonzása által pályáján tartja a földet. Amint azonban a nap némely tárgyra csak időnként vet egy-egy sugarat, másokat meg állandóan megvilágít, épúgy a magában egységes isteni kegyelem is olykor csak egy-egy serkentő sugarat bocsát a lélekre, s ezt nevezzük átmenő, vagy *segítő kegyelemnek* ; ha pedig a lélek arra alkalmassá vált, akkor állandóan megvilágítja és élteti, s ennek neve állapotzerű vagy *megszentelő kegyelem*.

1. A segítő kegyelem segíti értelmünket és akaratomkat. *Az értelmet megvilágosítja,* hogy megértse miként kell Isten fogadott fiához méltóan viselkednie. Ez a megvilágosítás jöhet kívülről, tanítás útján *Zeon is* ; a közönséges életben is a tudatlanságot jobbra a tanítás oszlatja el. De a kegyelem közvetlenül a lelkünkben is kelt üdvös gondolatokat. A segítő kegyelem továbbá *az akaratot megerősíti,* hogy meg tudja tenni azt, ami az Isten fiához illik. Ez is jöhet kívülről : A jóra némi segítségünk már az is, hogy Isten határozottan parancsolja : tudjuk ugyanis, hogy ha ő parancsolja, akkor meg is tehetjük : lehetetlent ő nem parancsol. Továbbá buzdít Jézus Krisztusnak és az ő szentjeinek példája ; a kilátásba helyezett jutalom serkent, a büntetés rettent. De ezenkívül a Szentlélek belül, magában a lélekben is munkálkodik ; t. i. utálatot kelt lelkünkben a bűnnel szemben, kedvre hangol a jó iránt, és lendületet ad, hogy azt végrehajtsuk.

A kegyelemnek ez a működése titokzatos; rendszerint nem vesszük észre magunk sem. Mindazáltal épúgy működik lelkünkben, mint a levegő és a nap éltet bennünket, jóllehet legtöbbször rá sem gondolunk. Az Isten segítő kegyelmének hatását azonban olykor lehetetlen bensőnkben nem tapasztalnunk, különösen az áhítatos imádság, az Óltáriszentség vétele vagy nagy kísértések leküzdése idején. Erejét legvilágosabban mutatja az apostoloknak pünkösöd utáni viselkedése, egy Szent Pálnak, Szent Ágostonnak megtérése, s általában a szentek élete.

2. A kegyelem szükséges; nélküle semmi üdvös cselekedetet nem vihetünk végbe, azaz semmi olyast sem meg nem kezdetünk, sem végbe nem vihetünk, ami az Isten fiaihoz méltó, és ami ennek következtében örök üdvösségünkre hasznos. Krisztus Urunk azt mondja híveinek: «*Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővesszők; miképen a szőlővessző nem hozhat gyümölcsöt önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, azonképen ti sem, ha én bennem nem maradtok; mert nálam nélkül semmit sem cselekedhettek*» (Jn 15 4-6). Ennek két oka van:

1) Isten minket fiaul fogadott és az ő teljes bírást tűzte eléünk célul. De a magunk erejéből sem azt nem tudjuk fölismerni, hogy Isten ilyen célra meghívott és hogy miként kell e cél felé törekednünk, sem pedig erőnk nincsen e célt megvalósítani.¹ Ezért az ószövetség Istent sashoz hasonlítja, aki szárnyaira veszi fiait és így ragadja őket a magasba (Deut 32).

2) Ha Isten nem is hívott volna meg minket természetfölötti célra, t. i. az ő színélátására, segítő kegyelmére mégis szükségünk volna. Mert az eredeti bűn következtében értelmünk elhomályosult, és ezért magától nem tudná tisztán meglátni, mivel tartozunk Istennek; akaratunk pedig elgyengült, és a maga erejéből nem tudná mindazt megtenni, amit Isten a tízparancsolatban előírt.

Szent Pál megrázó képet fest arról a *nagy harcról, melyet a léleknek a testtel kell vívnia*: «*Gyönyörködöm Isten törvényében a belső ember szerint; de más törvényt látok tagjaimban, ellenkezőt elmém törvényével, és az engem rabbá tesz a bűn törvénye alá*»; s fölkiált: «*Én szerencsétlen ember, ki szabadít meg engem e halálnak testéből? Isten, malasztja, a mi Urunk Jézus Krisztus által*» (Rom 7 22-25). *Ez még a po-*

¹ Ha pl. egy földművesgyermeket kiszemelnének arra, hogy fejedelem legyen, nem hagyhatják meg eredeti állapotában, hanem a műveltségnek arra a magaslataira kell emelni, amelyben képessé válik magas földadatának megfelelni.

gányok is érezték: Nemo vir magnus sine afflatu aliquo divino fuit, mondja Cicero (De nat. deor. 11 16); és Seneca: Bonus vir sine deo nemo est (ep. 91). Ezzel természetesen nincs az mondva, hogy kegyelem nélkül egyáltalában semmi (természeti) jót sem lehet tenni (Rom 2 14).

3. Ha egyfelől szükséges a kegyelem minden üdvös cselekedethez, másfelől Isten ad is mindenkinek elegendő segítő kegyelmet *ahhoz, hogy üdvözülhessen*. Ez következik már abból, hogy ő szeret mindent, ami van, és semmit sem utál meg abból, amit alkotott (Bölcs 11 24). Szent Pál szerint pedig Isten «*azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére jusson*. Mert egy az Isten, egy a közbenjáró is az Isten és az emberek között, az ember Krisztus Jézus, aki önmagát adta mindenekért váltságul» (1 Tim 2 4-6). Isten tehát elegendő kegyelmet ad a bűnösöknek, hogy megtérjenek, és az igazaknak, hogy jócselekedetekben bővelkedjenek és végig kitartsanak. Isten kegyelméből eszerint nem voltak kizárva azok sem, akik pusztán eredeti bűnben haltak meg, sem azok, akik tényleg elkárhoztak; bár nem lehet egészen bizonyosan tudni, milyen módon adja meg Isten ezeknek az elegendő kegyelmet.

Ha Isten mindenkinek elegendő kegyelmet ad az üdvözülésre, *honnan van, hogy nem mindenki üdvözül?* Onnan, hogy a kegyelmet nem mindenki használja föl. Isten ugyanis azt akarja, hogy a teremtmények öntevékenységgel is kiérdemeljék, amit nekik ajándékol szánt; azt akarja, hogy az ember szabad elhatározással működjék közre a kegyellemmel: Qui te creavit sine te, non te salvabit sine te, mondja Szent Ágoston. Aki tehát Istennek kinyújtott kezét el nem fogadja, sőt visszautasítja, maga lássa, ha nem tud fölemelkedni az örök élet magaslatára; aki a kegyelem napvilága előtt behúnyja szemét, magára vessen, ha örök éjszaka borul rája.

Ebből látni, mit kell tartani az ú. n. *előrerendelés*, predestináció kérdésében. Isten az ő egyetemes szeretetében öröktől fogva akarja kivétel nélkül minden embernek üdvét. Akikről azonban öröktől fogva tudja, hogy a kegyellemmel nem működnek közre, azokról tudja és elhatározza azt is, hogy bűneikhez képest bünteti őket. Nagyon tévedtek tehát azok, akik, mint Kálvin, azt mondták, hogy Isten öröktől fogva egyeseket örök dicsőségre, másokat örök kárhozatra rendelt minden tekintet nélkül arra, hogy a kegyelmet miként használják föl.

4. Isten teljesen ingyen adja a kegyelmet, vagyis ezzel ő senkinek sem tartozik, és senki sem tud végbevenni olyan tetteket, amelyek alapján azt mondhatná: a kegyelemhez nekem jogom

van. «Kegyelemből szabadultatok meg, mondja Szent Pál. és ez nem töltekek van, mert az Isten ajándéka» (Ef 2 8; Rom 11 1).

Az Isten a kegyelemből ad ugyan mindenkinek annyi, hogy üdvözülhessen, *de nem mindenkinek egyformát*, hanem annyi, amennyi az ő bölcsességének tetszett, úgy amint a példabeszédbeli királyi ember az egyiknek öt, a másiknak két s ismét másnak egy talentumot adott (Mt 25 14 v. 6. Mt 20 1). Mégsem lehet azt mondani, hogy Isten igazságtalan, mert hisz a kegyelemmel senkinek sem tartozik, tehát senkitől nem von meg olyant, amit igazság szerint meg kellene adnia. S azt sem lehet mondani, hogy személyválogató; mert akinek többet ad, attól többet is követel.

Jóllehet Isten ingyen adta az ő kegyelmét, *az ember mégis sokat tehet a kegyelem elnyeréséért*. A hittudósok joggal mondják: Aki megteszi, ami tőle telik, attól az Isten nem vonja meg kegyelmét (facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam). E végből mindenekelőtt távol kell tartani mindent, ami a kegyelemnek útját állná, különösen a bűnös hajlamok és szenvedélyek uralmát kell megtörni; a kegyelemre a legbiztosabb előkészület az önmegtagadás és engedelmesség gyakorlása (I. Erkölcsan 7—12 §§). Azután pedig gyakorolni kell magunkat az imádságban, s megtanulnunk a lélek magányában hallgatni az Isten hívó szavát. Továbbá okosan föl kell használni a külső alkalmakat, melyek a kegyelemre hangolhatnak; ilyenek a templom, neves búcsújáróhelyek, az élet-szentség nagy mestereinek könyvei és hívő művészek alkotásai, a Szentírás olvasása, szentbeszédnek hallgatása, szentéletű emberekkel folytatott beszélgetések, az Isten szabad természetének bensőséges szemlélése és szeretete.

22. §. A megszentelő kegyelem.

Isten nemcsak arra segít bennünket, hogy egyes üdvös cselekedeteket vigyünk végbe (segítő kegyelem), hanem visszahelyez abba az állapotba, amelyben Ádám volt a bűn előtt, más szóval megigazulást szerez. Ezt az állapotot megteremti a megszentelő kegyelem, a Szentléleknek titokzatos ereje, mely lelkünket megtisztítja a halálos bűnöktől és Isten fiává teszi.

1. A megszentelő kegyelmet leginkább megismerhetjük hatásaiból:

1) A megszentelő kegyelem *kiirtja lelkünkben* mindazt, ami az Isten ellenségévé tette, vagyis az *eredeti és a halálos bűnt*:

a Szentírás ezt úgy fejezi ki, hogy Isten megmossa a lelket (L. Zsolt 50).

2) *A lelket megszenteli*, vagyis ellátja mindama jelességekkel, melyeknél fogva kedvessé válik Isten előtt. Ezt a Szentírás úgy fejezi ki, hogy a megszentelő kegyelem következtében a lélek újjászületik, egy új élet számára nyer erőt (2 Kor 5¹⁷) megigazul.

3) A kegyelem hatása legszebben abban jut kifejezésre, hogy a teljes *Szentháromság s különösen a Szentlélek lakásul választja a lelket*: «Ha ki engem szeret, mondja Krisztus Urunk, az én beszédemet megtartja; és Atyám is szereti őt, és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála» (Jn 14²³). «Nem tudjátok-e, kérdi Szent Pál (1 Kor 3¹⁶), hogy az Isten temploma vagytok, és az Isten lelke akik bennetek?» Úgy kell tehát megbecsülnünk testünket, mint a Szentlélek templomát!

A megszentelő kegyelem által mintegy új lelket kapunk, melynek következtében oly hasonlókká leszünk Istenhez, amennyire hasonló csak lehet a teremtmény. Szent Péter szerint az isteni természet részeseivé leszünk (2 Pét 1⁴). Az Istenhez való hasonlóság azonban a földi életben a test fátyla alá van rejtve. De a szenteknél olykor előtör egy-egy fény sugara, mikor pl. csodákat tesznek. A kegyelem lappangó tűz, mely teljes fényességgel csak a másvilágon, az örök dicsőségben gyullad ki, de már most is megmutatja kiválóságát abban, hogy az Isten fiaivá és barátáivá tesz.

2. A megszentelő kegyelem nekünk új. természetfölötti képességeket is ad, melyek által az Isten fiaihoz illő cselekedeteket állandóan végbe tudjuk vinni. E képességek a *természetfölötti* vagy belénk öntött *erények*: a hit, remény, szeretet (istenies erények); az okosság, igazságosság, mértékletesség és erősség (erkölcsi erények). Ezek azonban rendesen csak akkor képesítenek bennünket a megfelelő üdvös cselekedetek könnyű és állandó végbevételére, ha szorgalmasan gyakoroljuk magunkat bennük (Erkölcstan 5. §.). Ezenkívül a *Szentlélek* elárasztja a lelket az ő *ajándékaival* (a bölcsesség és értelem, tanács és erősség, tudomány és ajátosság s az Úr félelme): vagyis fogékonnyá teszi az Isten gyöngéd behatásai iránt, és elevenséget, frissiséget olt belé, hogy kész örömmel tegye a jót. A természetfölötti erények és a Szentlélek ajándékai a megszentelő kegyelemmel együtt szállnak a lélekbe.

Ami a *segítő kegyelemnek a megszentelőhöz való viszonyát* illeti: a cél a megszentelő kegyelem, az isteni fiúság állapota; a *segítő kegyelem*

hasonlítható fénysugarakhoz, melyek a megszentelő kegyelem napjából előtörnek s a lélekre esnek akkor, mikor a megszentelő kegyelem közeledik, s a lelket át- meg átjárják és tette serkentik akkor is, mikor az a lelket már megszállta.

3. A megszentelő kegyelem egy új, Krisztus szerinti élet csiráját ülteti lelkünkbe ; ebből következik, hogy a kegyelem nem holt valami (mint Luther és a többi XVI. századbeli hitújító gondolta), hanem élő valóság, mely alá van vetve az élet törvényeinek, a fejlődésnek és változásnak. Nevezetesen :

1) *A kegyelem nem egyforma mindenkiben*, hanem «kinek-kinek közülünk a kegyelem Krisztus ajándékozásának mértéke szerint adatott» (Ef 4, 7); nem mintha Krisztus Urunk mértéke különböző volna, hanem az ő kegyelméből mindenki annyit kap, amennyit elbír.

2) *Ugyanabban az emberben sem mindig egyforma a kegyelem, hanem növekedhetik*: «Az igazak ösvénye, mint a fénylő világosság halad és növekedik egész a teljes napig» (Péld 4, 18). A megszentelő kegyelmet növelik a jócselekedetek (12. olvasm.). Ezért szólít föl a Szentlélek : «Aki igaz, legyen igazabb ; és aki szent, legyen szentebb» (Jel 22, 11). A kegyelem meg is *fogyatkozhatik*, ha t. i. valaki nem táplálja jócselekedetekkel, sőt rontja rossz cselekedetekkel (bocsánatos bűnökkel) ; épúgy, mint a természetes életerő is megfogyatkozik, ha táplálékkal és edzéssel nem ápoljuk, és ha kisebb betegségek rontják. Sőt amint nagyobb betegségek az életerőt kiűzik az emberből, vagyis halált okoznak, úgy a lélek halálos betegségei, a súlyos bűnök is száműzik a kegyelmet (lelki halál).

Luther és követői ugyan azt hirdették, hogy aki egyszer megigazult, az a kegyelemből többé ki nem eshetik ; de a Szentírás mást tanít: «Aki magát állni gondolja, vigyázzon, hogy el ne essék» (1 Kor 10, 12), és megmondja, hogy minden halálos bűn kizár Isten szent örökségéből : «Ne ármítsátok magatokat. Sem a paráznák, sem a tolvajok, sem a fősvények, sem a részegesek, sem az átkozódók nem fogják bírni az Isten országát» (1 Kor 6, 9-10). Ebből is látszik, hogy a legnagyobb, sőt az egyedüli igazi rossz a halálos bűn.

1. Mint minden kegyelem, úgy a megszentelő kegyelem is Istennek teljesen ingyenes ajándéka. Mindazáltal Isten az értelmük és akaratuk teljes használatával már rendelkező embereknek nem adja meg az ő tulajdon közreműködésük nélkül. «Aki téged a te hozzá-

járuláson nélkül teremtett, nem fog téged üdvözíteni hozzájáruláson nélkül, qui te creavit sine te, non te salvabit sine te», mondja Szent Ágoston.

A megigazulás elnyerésére az *első szükséges lépés a hit*, mely-lyel igaznak tartjuk azt, amit Isten mond. A megigazulás által ugyanis Istenhez jutunk el; ámde, hogy Istenhez eljuthassunk, mindenekelőtt szükséges tudnunk, hová és hogyan kell haladnunk; épúgy, mint ha utazásunkban célt akarunk érni, mindenekelőtt ismernünk kell az utat és az utazási eszközöket. Ezt az első tájékoztatást adja a hit. Ezért mondja a trienti zsinat: «A hit az üdvösség kezdete, minden megigazulásnak alapja és gyökere».

Erre nézve súlyosan tévedett Luther. Ő t. i. azt állította, hogy a hit nem abban áll, hogy igaznak tartsuk Isten kinyilatkoztatásait; ő szerinte hite annak van, aki erősen bízik abban, hogy Jézus Krisztus érdemei következtében ő is a megigazultak közé tartozik; más nem is szükséges az üdvösségre. Le is vonja a következtetést: pecca fortiter, sed fide fortius, vétkezhetsz bátran, csak erősen higgy. Ebben *három tévedés* van:

1) A *hit*, melyet Jézus Krisztus tőlünk megkövetel, nem abban áll, amit Luther mond, hanem abban, amit tanultunk (2. §): *igaznak tartani az ő kinyilatkoztatásait*. Midőn ugyanis Krisztus Urunk apostolait világgá küldi, azt mondja: Hirdessétek az evangéliumot, és rá: Aki hiszen, üdvözl; tehát a hit abban áll, hogy elfogadjuk az apostolok tanításait, vagyis a kinyilatkoztatást.

2) *Nem lehetünk bizonyosak afelől, hogy mi is a megigazultak közé tartozunk*. Mert igaz ugyan, hogy Jézus Krisztus mindnyájunkért, tehát értem is meghalt; de nem tudhatom Isten külön kinyilatkoztatása nélkül, megtettem-e mindent, amit meg kellett tennem avégből, hogy Jézus Krisztus megváltása nekem használjon. Még Szent Pál is így szól: «Semmiiben sem vádol ugyan lelkiismeretem, de még azért nem vagyok igazolva; aki pedig engem megítél, az Űr az» (1 Kor 4.). S helyesen vonja le ebből a következtetést: «Félelemmel és rettegéssel munkáljátok üdvösségeteket!» (Fil 2.).

3) A *hit egymagában nem üdvözl, vagyis a hit egymagában nem elégséges* ahhoz, hogy valaki Isten fiainak életét élje. A Szentírás a megigazuláshoz megkívánja nevezetesen még a bánatot (lásd 37. §) és mindenekelőtt a jócselekedeteket, vagyis a tevékeny szeretetet: «Valamint a test lélek nélkül holt, úgy a hit is cselekedetek nélkül meg van halva» (Jak 2.). Szent Pál ezzel látszólag ellentétben így szól: «Azt állítjuk, hogy az ember hit által igazul meg, a törvény cselekedetei nélkül» (Rom 3.). De ő a rómaiakhoz írott levélben a hitet szembeheyezi a

mózesi törvénnyel, és érti rajta a Jézus Krisztusban való élő hitet. Hogy a hit magában nem elegendő, senki szebben nem fejezi ki, mint ő a szeretetről írt fölséges himnuszában (1 Kor 13): «Legyen bár oly teljes hitem, hogy a hegyeket áthelyezhessem, ha szeretetem nincs, semmi vagyok».

Mikép szokott az értelmének és akaratának teljes használatával rendelkező ember a megszentelő kegyelem állapotába jutni, pl. gyónásra készülően, azt a trienti zsinat így adja elő: a) A bűnös az Isten segítő kegyelmének hatása alatt hisz Istenben, és a büntetéstől való félelem szállja meg. b) Midőn azonban elgondolja, hogy Jézus Krisztus őérette is meghalt, reméli, hogy Isten megbocsát neki. c) Ez őt azután bánatra és életének megjobbítására indítja. Ha e bánata oly magas fokra emelkedik, hogy tökéletes bánattá válik (lásd 37. §), nyomban beléereszkedik a megszentelő kegyelem, s aki előbb bűnös volt, most Isten gyermeke; d) de akár tökéletes, akár tökéletlen a bánata, az őt sürgeti, hogy fölkeresse a kegyelemnek ama forrásait, melyeket Isten a bűnösnek megnyitott a keresztségben és a bűnbánat szentségében. E szentségek egyike aztán megadja a megszentelő kegyelmet.

5. *A megszentelő kegyelem állapotában az ember képessé válik olyan cselekedetek véghezvitelére, aminek Isten elvárhat az ő fogadott fajtól. Ezek visszavezethetők e háromra: imádság, böjtölés és alamizsnálkodás, vagyis ájtatossági, önmegtagadási és szereteti cselekvények. «Jó az imádság a böjttel és alamizsnával, inkább mint az arany-kincs gyűjtése» (Tob 12 9).*

A kegyelem állapotában végzett jócselekedetek érdemszerzők, azaz olyanok, hogy Isten érettük megjutalmazza az embert. A kegyelem állapotában végzett jócselekedetekkel ki lehet érdemelni 1) a megszentelő kegyelem növekedését, 2) az örök életet. «Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját», mondja Krisztus Urunk (Jel 2 10); 3) az örök dicsőség nagyobb fokát. «Íme hamar eljövök, és jutalmam velem van, hogy megfizessek mindenkinek az ő cselekedetei szerint», mondja az Úr (Jel 22 12).

A bűnös, ha Isten segítő kegyelmével híven közreműködik, megnyeri (nem érdemképen, hanem mert Isten illőnek találja) Istentől a megtérés kegyelmét. Ugyanígy az igaz a megszentelő kegyelem állapotában jócselekedetekkel (különösen jó imádsággal) megnyerheti a végig való kitartás kegyelmét és a lelkének üdvére szolgáló földi javakat.

B) Szentségek.

23. §. A szentségekről általában.

1. A szentségek Jézus Krisztustól rendelt jelek, melyek kegyelmet jelentenek és közölnek. Krisztus Urunk hét szentséget rendelt; ezek a keresztség, bérmlás, Oltáriszentség, a bűnbánat vagy töredelem szentsége, az utolsókenet, az egyházirend és a házasság.

Hogy *Krisztus Urunk hét szentséget rendelt*, így szószerint a Szentírásban nincs benne; mindazáltal a Szentírás hét, s csakis hét olyan jeltől tud, melyek kegyelmet jelentenek és közölnek. Az Egyház kezdettől fogva csakis hét szentséget ismer, amint kitűnik abból is, hogy a görögök, kik a XI. században szakadtak el az Egyháztól, sőt a monofiziták és nesztorianusok, kik az V. században hagyták el az Egyházat, szintén hét szentséget ismernek.

A szentségek hetes számában mély bölcsesség nyilvánkozik meg, mint azt a firenzei zsinat kifejti: az első öt szentség az egyén megszentelésére, a két utolsó az Egyház gyarapítására irányul. Mégpedig a keresztségben újjászületünk, a bérmlás a hitben és kegyelemben megerősít, Krisztusban nagykorúvá tesz. Az újjászületett és Krisztusban megerősített lelket az Oltáriszentség táplálja. Ha bűn által lelki betegségbe estünk, a töredelem szentsége meggyógyít. S miután így az Egyház a szentségekkel végigvezetett a földi életen, halálos betegségben az utolsó útra előkészít, s a legnehezebb küzdelemre, a haláltusára megerősít az utolsókenet szentségével. A két utolsó szentség létrehozza és megszenteli a társadalom két legjelentősebb hivatását: a papi és a házassági állapotot. Az egyházirend az Egyháznak papokat ad, kik a természetfölötti életet fönntartják és közlik; a házasság pedig megszenteli a családot, mely az Egyház természetes gyarapítását viszi végbe (I. 15. oiv.).

2. Három dolog teszi a szentséget: a jel, a kegyelem és Krisztus Urunk rendelése. Ezek a szentség elemei.

1. A jel általában érzékelhető dolog, mely érzékelhetetlenre utal; pl. a betű hangokat, a kézszorítás barátságot vagy egyezkedést jelent. A szentségben a jelt részben bizonyos anyagok és cselekvények, pl. a keresztségben a víz és a leöntés, részben a cselekvénykor mondott szavak alkotják (accedit verbum ad elementum et fit sacramentum; Szent Ágoston). *A dolgot és cselekvényt a szentség anyagának, a szót a szentség formájának szokás mondani.*

Hogy Isten jelekhez, azaz érzékelhető dolgokhoz kötötte az ő kegyelmét, abban kiváló bölcsességét mutatta: a) Az ember nemcsak szellemi, hanem

együttal érzéki lény, s ezért az érzéki dolgokon, mint valami lépcsőkön kell fölemelkednie a merőben szellemiekhez, a természethől a kegyelemhez. b) A látható kegyelemeszközök alkalmasak arra, hogy az Egyház tagjait, mint olyanokat jelezzék és másoktól megkülönböztessék. c) Az anyagi természet is nyögte Ádám bűnének átoksúlyát; miután már most Krisztus Urunk ezt az átkot föloldotta, méltó, hogy a természet is a maga módja szerint részesedjék Jézus Krisztus kegyelmében, és amint eszköz volt a büntetésre, épúgy eszköz legyen a megszentelésre.

2. A kegyelem. A szentségek Krisztus Urunk rendeléséből a kegyelmet nemcsak jelentik, hanem közlik is, amint ezt a Szentírás világosan tanítja (2 Tim 1, 4; Jn 3, 6) a XVI. századbeli újtókkal szemben.

A szentségek hármias kegyelmet közölnek: a) a megszentelő kegyelmet. T. i. a szentségek azok a csatornák, melyeken keresztül a kegyelem rendszerint a lélekbe ömöl. A kegyelmet először megadni a keresztség van hivatva, az elvesztett kegyelmet visszaszerzi a töredelem szentsége. A többi öt szentség a megszentelő kegyelmet ébren tartja és táplálja. A keresztséget és töredelmet *holtak szentségeinek* szokás nevezni. Nem mintha halottak fölvehetnének szentségeket, hanem mert bűnös lelkek veszik föl; ám a természetfölötti élet szempontjából a bűnös lélek holt. A többi öt az *élők szentségei*, mert a Szentlélektől elevenített (a megszentelő kegyelem állapotában levő) lelkek veszik föl. — b) A *szentségi kegyelem* főként abban áll, hogy a lélek jogot és fogékonyságot nyer olyan segítő kegyelmekre, melyek a szentség céljának megfelelnek, pl. a bérálásban arra, hogy Jézus Krisztus hitét állhatatosan és bátran vallja; az utolsó kenetben, hogy a haláltusát sikerrel megvívja. — c) Az *eltörölhetetlen jegy*, melyet a keresztség, bérálás és egyházi rend nyom a lélekbe. Ez abban áll, hogy a lélek láthatatlan természetfölötti megkülönböztető jelet kap (olyanformán, mint régen a katonáknak sokszor jegyet sütöttek a homlokára), melynél fogva külön méltóságban és küldetésben részesül. Az eltörölhetetlen jegy által a lélek egészen kiváló módon Isten sajátjává válik, s ezért ez a jegy eltörölhetetlen; még a másik életben is megmarad a jóknak dicsőségére, a gonoszoknak gyalázatára. Ugyanezért a három jegyadó szentséget egy ember nem veheti föl többször.

3. Jézus Krisztus rendelése. A szentségek szerzője csak Jézus Krisztus lehet, mert ő érdemelte ki nekünk a kegyelmet, melyet a szentségek közölnek; csak ő, mint Isten képes arra, hogy

a kegyelmet adja, s végül csak ő tudja meghatározni a módot, mely szerint a kegyelmet adni akarja. Az Egyháznak feladata abban áll, hogy a szentségeket híven kiszolgáltatja azon a módon, amint Jézus Krisztus ráhagyta. Hatalmában van azonban szentelményeket rendelni.

3. A szentelmények az Egyháztól rendelt jelek, melyek természetfölötti javakra, különösen segítő kegyelmekre előkészítenek. Szentelmények a szentségek kiszolgáltatásánál használt egyházi szertartások, azután a szentelések (consecratio-k), áldások (benedictio-k) és exorcizmusok (ördögűzések). Értelmük a következő: A szentségek kiszolgáltatásánál használt *szertartások* föltárják és előkészítik a szentségek hatásait. A *szentelések* (pl. templom-, kehelyszentelés, apátok szentelése) dolgokat vagy személyeket kivonnak a világi használatból, s azokat Isten különös szolgálatára szánják. Az *áldások* (pl. a pap áldása a mise végén vagy az Oltáriszentséggel, ház-, tűz-, búzaszentelés) személyeket vagy dolgokat Isten különös oltalma alá helyeznek. Az *exorcizmusok* (minők a keresztelés szertartásai között vannak) személyektől és dolgoktól távol tartják a gonosz lelkek káros befolyását.

A szentelmények által tehát az Egyház az Úristen különös oltalmát könyörgő le bizonyos dolgokra vagy személyekre, s ezáltal őket a megváltás egyetemes hatásaiban részesíti. «Istennek minden teremtménye megszenteltetik az Isten igéi és igazsága által» (1 Tim 4 4-5). Ezt az *Egyház megteheti*, mert mint Krisztus Urunknak helyettese, őt papi tevékenységében is helyettesíti. Ám Krisztus Urunkról tudjuk, hogy használt szentelményeket; így megtartotta az ószövetségi szertartásokat (pl. az utolsó vacsorán), áldásokat adott (megáldotta a gyermekeket Mk 10 16, a kenyeret és halakat Lk 9 16), ördögöket űzött. Tehát használhat az Egyház is, mely az Úr Krisztustól ördögűzésre kifejezett meghatalmazást is kapott.

A szentelmények *hatásai*: segítő kegyelmeket adnak, bocsánatos bűnöket és ideiglenes büntetéseket törölnek, s olykor ideigvaló jókban is részesítenek. A *szentelmények használata* tehát, bár nincs megparancsolva, mint a szentségeké, fölötte üdvös, s használatukra Krisztus Urunk példája is buzdít. Jól szem előtt kell azonban tartani, hogy a szentelmények csak akkor válnak javunkra, ha híven megtesszük mindazt, ami kegyelmet ad vagy gyarapít (21. § 4., 22. § 3). És súlyosan tévedne, aki azt gondolná, hogy saját közreműködése nélkül a szentelményektől, mint valami talizmánoktól várhat különösen földi javakat.

4. A szentségek kiszolgáltatója csak olyan ember lehet, kinek megvan hozzá a kellő képesítése. Valamennyi szentséget csakis azok szolgáltathatják ki, akik a papi hatalom teljességével rendelkeznek, vagyis a püspökök.

A szentségek érvényes kiszolgáltatásához szükséges, hogy a kiszolgáltatónak szándéka legyen azt cselekedni, amit az Egyház cselekszik a szentségek kiszolgáltatásánál és hogy alkalmazza a szentségnek azt az anyagát és formáját, melyet Jézus Krisztus rendelt. De a szentség hatékonysága nem függ attól, vajjon igazhitű vagy szentéletű-e a kiszolgáltató ; mert a szentség erejét nem a kiszolgáltató, hanem Jézus Krisztus adja : «Akár Péter keresztel, akár Pál keresztel, Jézus az, aki keresztel» (Aug.). Jól mondja Szent Jeromos, hogy a jó mag kikel akkor is, ha piszkos kézzel veti a magvető ; ám a szentség mindig jó mag, hisz Jézus Krisztustól ered.

5. A szentségek érvényes föl vételéhez szükséges, hogy a szentséget a felvevő ne utasítsa el ; Jézus Krisztus ugyanis az ő kegyelmét nem erőszakolja. S mert a szentségek kapuja a keresztség, csak a megkeresztelték vehetik föl a többi hat szentséget.

Ez azonban nem elég. A szentségek arra vannak rendelve, hogy kegyelmet közöljenek ; ezt pedig Isten a felnőtteknek nem adja meg az ő közreműködésük nélkül (21. 22. §). *A szentségek méltó föl vételéhez tehát szükséges, hogy a fölvevő a kegyelemre előkészüljön, még pedig a holtak szentségeinél hit, remény, bánat és szeretet által ; az élők szentségeire úgy kell előkészülni, hogy megszerezzük a megszentelő kegyelem állapotát. Aki méltatlanul járul szentséghez, szentségtörést (sacrilegium) követ el ; ez egyike a leg súlyosabb bűnöknek. s a Júdás csókjához hasonló.*

Isten annyi kegyelmet ad minden szentségben, amennyit a lélek képes befogadni ; aki tehát méltóbban készült. annak bővebben jut. Ezért a szentségek föl vételéhez buzgón kell készülni.

24. §. A keresztség.

A keresztség az első és legszükségesebb szentség, amely az embert az eredeti bűntől és a keresztség előtt elkövetett minden más bűntől megtisztítja, megszenteli és az Anyaszentegyház tagjává teszi.

1. A keresztséget Jézus Krisztus rendelte. Tanítványainak parancsot adott kereszteni az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében (Mt 28 ¹⁹).

A keresztség *anyaga a víz*. Így hagyta meg Krisztus Urunk, így tartották már a régi keresztyének, kik azt is hangsúlyozzák, hogy a lelki megtisztulást és újjászületést legalkalmasabban a vízben való mosakodás jelképezi. **Formája** így hangzik: N., én téged megkereszteltek az Atyának † és Fiúnak † és Szentléleknek † nevében. (A három †-nél a keresztelő kereszt alakjában leönti a keresztelendő homlokát. Ha sürgősen kell keresztelni, elég egyszer leönteni a keresztelendő testét s közben elmondani a formát.)

A *keresztyének jelképe a hal* lett, egyrészt azért, mert görög nevének ιχθς betűi azt jelentik: Jézus Krisztus, Isten fia, Megváltó (Ιησους, Χριστος, θεος υιος, σωτηρ), másrészt pedig azért, mert amint a hal a vízben kapja életét, épúgy a keresztyén is vízben nyeri el természetfölötti életét: «Nos pisciculi secundum ιχθς nostrum Jesum Christum in aqua nascimur» (Tertull.). — A *keresztvíz* az Egyház nagyszombatán és pünkösöd böjtjén szenteli mély értelmű szertartásokkal. Szükség esetén megfelel bármilyen természetes víz. — A *víz alkalmazása* vagy teljes alámerítéssel vagy meghintéssel, vagy leöntéssel történhetik. A régi egyházban általánosabb volt a (háromszoros) teljes alámerítés. Azonban tévednek az újrakeresztelők (anabaptisták) és a baptisták, ha azt gondolják, hogy az ősegyház a keresztelésnek csak ezt a formáját ismerte. Az első pünkösödkor végzett nagy keresztelés, továbbá a Pál és Szilász által a börtönben kiszolgáltattott keresztség nem lehetett alámerítés; továbbá a régi egyházban is az ágyban fekvő betegeket (clinicus-ok) nem alámerítéssel keresztelték.

2. A keresztség hatásai. A keresztség a) *megtisztítja a lelket* az eredeti bűntől és a keresztség előtt elkövetett személyes bűnök-től, s eltörli az összes ideigvaló és örök büntetéseket. Azonban nem törli el az eredeti bűnnek távolabbi következményeit, a rendetlen testi kívánságokat; egyrészt azért, hogy ezek figyelmeztetőink legyenek a hajdani bűnre, másrészt, hogy a velük való küzdelemben jobban megszolgáljuk üdvösségünket. b) A keresztség *közi a megszentelő kegyelmet* s velejáróit, a természetfölötti erényeket és a Szentlélek ajándékait. c) *Eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe*. Ez a jegy abban áll, hogy Jézus Krisztus a lélekbe titokzatos módon belevési a Szentháromság nevét és az ő képét. E jegy által Jézus Krisztus minket hozzácsatol az ő titokzatos testéhez, vagyis az ő *Egyházának tagjává tesz*: «Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a Krisztus tagja?» (1 Kor 6 18).

3. A keresztség a legszükségesebb szentség. Szükséges, mert Jézus Krisztus az üdvösség elnyerését a keresztség fölveteléséhez kötötte. «Aki hiszen és megkeresztelkedik, az üdvözülni.» A keresztség

szükséges-voltának okát is megadja : «Ha valaki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába» (Jn 3₃). Amint t. i. a földi élethez meg kell születni, úgy az új, a természetfölötti élet számára is újjá kell születni ; két nevünk (családi és keresztnév) jelzi kettős születésünket.

Akik nem vehetik föl a keresztséget, rendkívüli módon üdvözülhetnek a vágykeresztség és vérkeresztség által. *Vágykeresztség* által azok üdvözülnek, kik bűneiket Isten iránt való tökéletes szeretetből bánják, és készek megtenni mindazt, ami az üdvösségre szükséges, tehát ha már tudják, hogy van keresztség, készek azt fölvenni. Hogy a tökéletes Isten-szeretés üdvözít, arról biztosít Krisztus Urunk, midőn azt mondja : «Ha valaki engem szeret, az én beszédemet megtartja, és Atyám is szereti őt, és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála» (Jn 14₂₃). *Vérkeresztség* által azok üdvözülnek, kik Jézus Krisztusért vértanuhalált szenvednek. Krisztus Urunk maga ad erre nézve biztosítékot : «Aki elveszti életét én érettem, megtalálja azt» (Mt 10₃₉ ; Jn 15₁₃).

Mi történik a keresztség nélkül meghalt kisdedekkel? E tekintetben bizonyos, hogy akik pusztán eredeti bűnben hálnak meg, Isten boldog színelátásából ki vannak zárva ; s minthogy a végleges állapotban csak mennyország és pokol van, azt kell mondanunk, hogy azok a pokolban vannak. De mert személyes bűnöket nem követtek el, nem szenvedik a kárhozat kínjait, sőt némi boldogságban is lehet részük. Más kérdés az, vajjon nem gondoskodott-e az Úristen rendkívüli módon, hogy a szentségi keresztség nélkül meghaló kis gyermekek valamiféle vér- vagy vágykeresztség által üdvözülhessenek? Krisztus Urunk azt akarja, hogy mindenki üdvözüljön ; tehát az üdvösségből a kis gyermekeket sem akarja kizárni. Sőt többször tanúságot tett, hogy azokat különösen kegyeli (Mt 18₃, 19₁₄). De mikép valósítja meg Isten a keresztség nélkül meghalt kis gyermekekre nézve is az egyetemes üdvözítő szándékát, azt nem tudjuk. Csak azt tudjuk, hogy a keresztség elkerülhetetlenül szükséges, s azért mindent meg kell tenni, hogy senki keresztség nélkül ne haljon meg.

4. A keresztség rendes **kiszolgáltatója** a püspök, aki mint az apostolok utóda erre egyenes megbízást kapott. A püspök e megbízást átadja a plébánosnak, sőt átadhatja a diákonusnak is. A *püspök, áldozópap* és *diákonus* a szentséget ünnepélyes formában szolgáltatja ki, vagyis az Egyház által előírt összes szertartások megtartásával. *Szükség esetén minden ember kereszttelhet*, tehát laikus is, asszony, sőt pogány, zsidó és eretnek is, ha szándéka van azt

tenni, amit az Egyház tesz, és ha megtartja az anyagra és formára vonatkozó előírást. Ilyen esetekben a keresztség elmaradt szertartásait utóbb pótolni kell, ha lehet. A keresztelest lehetőség szerint a plébániatemplomban kell végezni; háznál kereszteni sürgős szükség esetén kívül csak a püspök engedélyével szabad.

A keresztséget fölveheti minden ember, aki még nincs megkeresztelve, tehát a kis gyermekek is. Hiszen a kis gyermekek is Ádám bűnében leledzenek s nekik is van szánva Jézus Krisztus megváltó kegyelme. A keresztyének csakugyan kezdettől fogva kis gyermekeket is kereszteltek, s idővel ez lett a rendes eljárás.

Nem lehet ez ellen fölhozni, hogy ezzel a *kis gyermekeket* az ő tudtuk és beleegyezésük nélkül kötelezzük, hogy később az Egyház előírásai szerint éljenek, s így mintegy jogtalanságot követünk el velük szemben. Mert *a)* csak jót teszünk velük, mikor az eredeti bűn átkától megszabadítjuk; s ha nem jogtalanság a beteg kis gyerekeket orvosi kezelésnek és fájdalmas műtétnek is alávetni, még kevésbbé lehet jogtalanság őket a legnagyobb rossztól megszabadítani. *b)* Jézus Krisztussal szemben nincs is helye annak, hogy az ember saját tetszése szerint elfogadja tanítását vagy sem; ő a mi föltétlen Urunk, vele szemben hódolattal tartozunk, tehát tartozunk az ő szolgálatába állni már kis kortól kezdve. Az Úristennek joga van hozzánk; s azért, amint megkérdezésünk nélkül adott nekünk természetes életet, épen úgy megkérdezésünk nélkül adhat természetfölötti életet is.

A keresztségben a megkeresztelt arra kötelezi magát, hogy híven követi Jézus Krisztust és hogy ellenáll az ördögnek és minden pompájának. Ez a *keresztségi fogadás*, melyet a hitvallással együtt a kis gyermekek helyett a *keresztszülők* tesznek le, akik kötelességet vállalnak tehetőségük szerint gondoskodni arról, hogy a megkeresztelt keresztyén módon fog élni. Ezt a gondoskodást a mai rendezett viszonyok között jobbra elvágzik a szülők és az iskola. Keresztszülők csak meglelt korú, derék katolikusok lehetnek, kik képesek a keresztszülők kötelességeinek megfelelni; és pedig akár férfiú, akár nő, vagy pedig férfiú és nő. A keresztszülő és megkeresztelt (nemkülönb a keresztelő és keresztelt) között *lelki rokonság* jön létre, mely bontó házassági akadály. A keresztségben a megkeresztelt egy szentnek nevét kapja, hogy az ő példáján tanulja meg a keresztségben vállalt kötelességek teljesítését, és hogy mennyei közbenjárása őt a keresztyén életben segítse. Ez a *védőszent*. A *keresztségi fogadási* időnként *meg kell újítani*: igen alkalmasak erre azok az idők, mikor a régi egyházban kereszteltek: vízkereszt, húsvét és pünkösd.

25. §. A bérmlás.

A bérmlás szentség, melyben a megkeresztelt ember a Szentlélek erejét veszi, hogy hitét állhatatosan vallja és hite szerint éljen.

A bérmlás szó annyit jelent, mint megerősítés (confirmare = megerősíteni, ebből confirmatio, s ebből: bérmlás). A régi keresztények a Szentlélek szentségének vagy pecsétjének is nevezik.

1. A bérmlást Jézus Krisztus rendelte; az Ursten már az ószövetségben s azután szent Fia által ígérte a Szentlelket minden egyes embernek (Ja 7³⁷⁻³⁸). A Szentlelket az apostolok elnyerték pünkösöd ünnepén, a többi keresztény pedig a bérmlással kapcsolatban. Az Apostolok Cselekedetei-ben ugyanis azt olvassuk: «Midőn hallották az apostolok, hogy Szamária bevette az Isten géjét, hozzájuk küldték Pétert és Jánost. Ezek elmenvén, imádkozának értük, hogy vehessék a Szentlelket, mert még senkire közülök nem szállott, hanem csak megkereszteltettek vala az Úr Jézus nevében. Akkor rájuk tévék kezeiket, és ezek vették a Szentlelket» (Ap 8¹⁴).

A szentség anyaga a püspök kézrátétele és krizma-kenése; formája pedig azok az imádságos szavak, melyekkel a kézrátételt és a krizma-kenést kíséri.

A krizma (χρῖμα = kenek) balzsammal kevert faolaj, melyet a püspök nagycsüörtökön a katechumenek és betegek olajával együtt szentel. — A bérmlás úgy megy végbe, hogy a püspök fölteszi a kezét a bérmlándónak fejére, kereszt alakjában megkeni homlokát, s közben e szavakat mondja: «N., én megjelöllek téged a kereszt jelével, és megerősítek az üdvösség krizmájával az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében»; s gyöngéden arcul üti. A bérmlás kezdetén a püspök kiterjeszti kezeit az összes bérmlándók felé és lehívja rájuk a Szentlelket; a bérmlás végén pedig valamennyiért imádkozik és rájuk adja áldását.

2. A bérmlás hatásai: a) A Szentlélek ereje száll a lélekbe, hogy hitét mások előtt bátran vallja, szerinte éljen és jó harcot harcoljon saját gonosz indulataival és a kísértésekkel szemben. Ez az erő hatalmasan megnyilatkozott az apostolokban; pünkösöd után bátran hirdették Krisztust és érte vértanuhalált haltak. Ezenkívül a Szentlélek az ő ajándékaival a léleknek különös fogékonyságot és tüzet ad az isteni kegyelem indításainak követésére. E hatásokat jelképezi az olaj, mely a tüzet táplálja, a balzsam, mely az erények jó illatát jelenti, a kenés, mely a tagokat hajlékonyakká teszi és

harcra edzi, s a gyöngé arcultetés, mely jelzi azokat a megaláztatásokat és szenvedéseket, melyeket a hitért tünnünk kell. *b*) A bérmálás *eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe*. Ez abban áll, hogy a Szentlélek a maga szolgálatára lefoglalja azt, ami bennünk a legértékesebb: az öntudatos és önálló tevékenységnek forrását, személyiségünket. A megbérmált Krisztusban nagykorúvá lett, s ezért férfiasan, hű harcosként kell szolgálnia az Urat.

A bérmálás így főlavat Jézus Krisztus vitézvé, amit szépen jelez a kereszt jele, melyet homlokunkra ír a püspök: «Olyanná tettem homlokodat, mint a gyémánt és kovakő» (Ez 3°). «Az igazság harcát harcoljad tehát mindhalálig, és Isten is harcol majd értetted» (Sir 4°, 2 Kor 1° 21).

3. A bérmálás az üdvösség számára nem oly szükséges, mint a keresztség. Mindazáltal *parancsunk van az Istentől a bérmálás szentségének fölvételére*. Ez a parancs ki van fejezve abban, hogy Krisztus Urunk e szentséget alapította; az Úristen ugyanis semmit sem tesz hiába. Továbbá a bérmálás szentségéhez vannak kötve azok a kegyelmek, melyekre a kemény életküzdelemben szükségünk van. Súlyosan vétkezik tehát, aki önhibájából elmulasztja.

4. A bérmálás rendes *kiszolgáltatója a püspök*; a pápa meghatalmazásával azonban áldozópap is bérmálhat. *Fölvevője lehet minden megkeresztelt és még meg nem bérmált ember*. A nyugati Egyház a XIII. század óta nem bérmál kisdedeket, hanem a bérmálást csak akkor adja föl, mikor a gyermek már meg tudja érteni, mire szolgál az, és mikor már szüksége van a bérmálás kegyelmeire (rendesen hétéves kortól fogva).

A bérmálásra úgy kell készülni, hogy jól lelkünkbe vessük a bérmálás hatásait, vágyat keltünk lelkünkben a bérmálás kegyelmeinek elnyerésére, s ezt a vágyat imádságok alakjában gyakran Isten elé visszük, és ismételten föltesszük, hogy hitünket bátran akarjuk vallani és szerinte élni. A szentségek vétele előtt meggyónunk és megáldozunk, utána pedig (pl. minden hónap első vasárnapján és pünkösd hetében) lelkünk elé állítjuk a bérmálásban nyert kegyelmeket és kötelességeket, s imádság és hithű élet által e kegyelmekkel híven együttműködünk (l. Imádságos könyv).

A bérmálkozót a *bérmaszülő* kíséri el a szentség fölvételéhez. Fiúknak rendesen csak bérmaatyjuk, leányoknak csak bérmaanyjuk van (lelki rokonság, mint a keresztségnél). Bérmaszülő csak megbérmált, derék *katholikus* lehet, ki a bérmálkozónak nem egyúttal keresztszüldője és legalább 14 éves. A bérmaszülő kötelességet vállal, hogy a megbérmáltat a lelki harcban szóval és példájával segíti, midőn azt nem teszik meg a szülők és nevelők.

26 §. Az Oltáriszentség.

1. *Az Oltáriszentség az Úr Jézus Krisztusnak valóságos szent teste és vére a kenyér és bor színe alatt. Az Oltáriszentség a legfölségesebb szentség.*

Mert *a)* nemcsak kegyelmet ad, hanem a kegyelmek szerzőjét, magát az Úr Jézus Krisztust tartalmazza ; *b)* készítése a keresztyén istentisztelet középpontja, t. i. a szentmiseáldozat. E szentség jelességét kifejezik *nevei* : eucharistia (=hálaadás), szent vendégség, szent vacsora, Úr vacsorája, Oltáriszentség (hostia), angyalok eledele.

2. E szentséget *Jézus Krisztus rendelte* az utolsó vacsorán.

A *szentség készítője* elsősorban a teljes hatalmú pap, vagyis a püspök, és másodsorban az áldozópap ; *kiszolgáltatója* azonban diakonus is lehet.

A szentség *anyaga* Krisztus Urunk rendelése értelmében búza-kenyér és szőlő levéből készült bor ; *formája* pedig azok a szavak, melyekkel a pap a kenyeret és bort Jézus Krisztus testévé és vérévé változtatja : Ez az én testem ; ez az én vérem.

A borhoz Krisztus Urunk példája nyomán az Egyház előírása szerint néhány csöpp vizet kell vegyíteni. Ez azért történik, mert *a)* úgy olvassuk, hogy vér és víz folyt Jézus Krisztus oldalából ; *b)* hogy jelezve legyen e szentségnek legkiválóbb hatása : a keresztyén népnek (= víz) Jézus Krisztussal (= bor) való belső egyesülése. A nyugati Egyház csak *kovásztalan* kenyeret használ (ostyát), mert Krisztus Urunk is azt használt. Az utolsó vacsora ugyanis a kovásztalanok első napján volt, akkor pedig a zsidók (az egyiptomi fogságból való sietős menekülés emlékére) kovásztalan kenyeret ettek (1 Kor 5, 7). De a keleti egyház gyakorlata, kovászos kenyér használata szintén ősi hagyományokon alapszik, s ezért a görögkatolikusok követhetik is.

3. Krisztus Urunk az Oltáriszentséget *avégből rendelte*, hogy 1) szent testével és vérével mindig közöttünk maradjon ; 2) a szentáldozásban lelkünk tápláléka legyen ; 3) a szentmisében érettünk föláldozza magát.

27. §. Jézus Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben.

1. *Az Oltáriszentségben a kenyér és bor megszentelése (konsekralása) után Jézus Krisztus az ő élő testével és vérével valóban jelen van a lelkek táplálására és az újszövetség áldozatául. Ugyanis :*

1) *Jézus Krisztus megígérte, hogy tulajdon testét és véréért eledeleül fogja adni.* Miután t. i. a csodás kenyérszaporítással megmutatta, hogy csodálatos módon képes táplálni az embereket, s a tengeren való járásával bizonyosságot tett, hogy teste nincs alávetve a közönséges testek törvényeinek, azt mondja: «Bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem iszátok az ő véréért, nem leszen élet tibennetek. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon, és én föltámasztom őt az utolsó napon. Mert az én testem bizonynyal étel, és az én vérem bizonynyal ital» (Jn 6 53—56; L 16. olv.).

E szavakat *csak szószertint lehet érteni*; mert ez a kifejezés: «enni valakinek testét» a Szentírásban előfordul ugyan átvitt értelemben is, de akkor annyit jelent, mint rágalmozni valakit. Világos, hogy így nem érthette Krisztus Urunk. «Valakinek véréért inni», soha átvitt értelemben nem szerepel. A hallgatóság betű szerint is vette az ő szavait; azért zúgolódtak egymás közt: miképen adhatja ez nekünk az ő testét eledeleül? Tanítványai közül is néhányan azt mondták: kemény beszéd ez, ki hallgathatja? s otthagyták őt. Krisztus Urunk azonban akkor sem magyarázta átvitt értelemben előbbi szavait, amint kitűnik abból, hogy a zúgolódók elhagyták, s ő odafordult a tizenkettőhöz: «Ti is el akartok hagyni?»

2) Amit Krisztus Urunk a kenyérszaporítás után kilátásba helyezett, azt az *utolsó vacsorán megvalósította*, midőn vette a kenyeret, megáldotta s odanyújtotta tanítványainak és így szólt: «Ez az én testem»; hasonlóképen a bort e szavakkal: «Ez az én vérem». E szavak annyira világosak, hogy lehetetlen másképp érteni, mint ahogy hangzanak: amit Krisztus Urunk a tanítványoknak nyújt, az az ő teste és vére. Nem is értették e szót másképp maguk az apostolok sem, mert négyen (Mt 26 26—28, Mk 14 22—24, Lk 22 19—20, 1 Kor 11 23—25) egyszerűen közlik minden magyarázat nélkül. Pedig az evangélisták szoktak magyarázatot mellékelni, ha valamiről azt tartották, hogy olvasóik nem értik meg őket. Tehát azt akarták, hogy e szókat ki-ki úgy értse, amint hangzanak. Hozzá kell vennünk, hogy az Úr szavakat egyszerű halászbemberekhez intézte, kik sokszor a legegyszerűbb képes beszédet is nehezen értették, kikkel szemben tehát kötelessége lett volna magyarázattal szolgálni, ha nem akarta volna, hogy szavait szószertint vegyék; hisz akárhányszor megmagyarázta nekik példabeszédeit is (pl. Mt 13). Végül Krisztus Urunk az utolsó vacsorán végrendelkezett; a végrendeletekben pedig világos szavakkal szokás élni, s kerülni kell az átvitt értelmű beszédet.

3) Az *Egyház kezdetől vallotta*, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben valósággal jelen van. Már Ignatius († 107), Szent János tanítványa, azt mondja az eretnekekről, hogy tartózkodnak az Oltáriszentségtől, «mert nem vallják, hogy az Oltáriszentség a mi Megváltónknak, Krisztusnak teste, mely bűneinkért szenvedett, s melyet az Atya nagy kegyelmével föltámasztott». Ugyanilyen határozottsággal szól Justinus († 173—7 közt) s Irenaeus († 200 körül). Az Egyházból kivált legrégibb eretnekek : a nesztorianusok, monofiziták és a görögök hiszik, hogy az Oltáriszentségben Krisztus valósággal jelen van ; tehát ezt a hitet találják az Egyházban, mikor kivonultak belőle. Sőt a keresztények e hitéről bizonyosságot tesz a thyestes-i lakomáról szóló mese, melyet a pogányok forgalomba hoztak : hogy a keresztények megölnek egy kis gyermeket, vérért megisszák, testét pedig liszttel összekeverve megeszik.

E hitigazságot csak a XVI. században kezdték tagadni. És pedig Zwingli szerint a kenyér csak jelenti Jézus Krisztus testét. De Krisztus Urunk nem azt mondta : ez jelenti az én testemet. *Kálvin* a szentelt kenyérnek csak olyan erőt tulajdonít, mintha abban Jézus Krisztus jelen volna. De Krisztus Urunk nem mondotta : ez olyan erős, mintha az én testem volna. Velük szemben a trienti zsinat kimondotta, hogy az Oltáriszentségben Jézus Krisztus igazán, valósággal (nem pusztán jelképileg = Zwingli) és szubstancia szerint (nem pusztán erejével = Kálvin) van jelen.

Jóllehet tehát az Oltáriszentségben érzéklésünk (látás, ízlés, szaglás, tapintás) a szentelés után is csak kenyeret és bort tapasztal, mégis egészen biztos, hogy ott Krisztus Urunk teste és vére van jelen. Mert hogy *hol mi van, azt nemcsak érzékeink mondják meg*, sőt azok félre is vezethetnek. Hogy hol mi van, arról érzékeinknél biztosabban meggyőző elménk ; ahová pedig elménk nem tud eljutni, ott a hozzáértők fölvilágosítása igazít el. Hogy mi van egy zárt szekrényben, legbiztosabban az tudja megmondani, aki a szekrényt készítette és tartalmát belezárta. Hogy mi van az Oltáriszentségben, azt a legbiztosabban Jézus Krisztus mondhatja meg, mert az Oltáriszentségnek ő a készítője, s az ő szavában jobban bízhatunk, mint akár tulajdon szemünkben vagy eszünkben : «Visus, tactus, gustus in te fallitur — Sed auditu solo tuto creditur. Credo quidquid dixit Dei Filius ; — Nihil hoc verbo veritatis verius» («Adoro te»).

2. Miképen van jelen Krisztus Urunk az Oltáriszentségben ?
E kérdésre így kell felelnünk :

1. Az átváltoztatás szavaira («ez az én testem, ez az én vérem») eltűnik az, ami a kenyeret kenyérré s a bort borrá tette (más szóval a kenyérnek és bornak szubstanciája), s annak helyébe lép Jézus Krisztus teste és vére. Megmarad azonban a kenyérnek és

bornak színe, külseje ; vagyis az, ami érzékeinkre úgy hat, hogy kenyérnek és bornak lássék. Ezt a csodálatos átváltozást az Egyház **átlényegülésnek**, transsubstantiationnak nevezte el.

Hogy csakugyan átlényegülés által jelenik meg Jézus Krisztus teste és vére az Oltáriszentségben, kitűnik Krisztus Urunk eljárásából. Kezébe vette a kenyeret, s aztán mondotta : ez (t. i. ami a kezemben van) az én testem ; ugyanígy a bornál. Tehát ami előbb kenyér volt, az utóbb az ő teste lett ; minthogy azonban külső változás nem történt se a kenyéren, se a boron, következik, hogy a legmélyén, a szubstanciában ment az végbe. Olyanformán van ez, mint mikor egy úr azt mondja a rabszolgájának : te most szabad vagy ; ezáltal külsőleg a volt rabszolgának semmi változás sem történt, voltaképen pedig rendkívül mély és gyökeres változás ment végbe rajta. Az átlényegülést tagadta *Luther* s azt állította, hogy Krisztus Urunk teste mellett megmarad a kenyér szubstanciája is. Ámde Krisztus Urunknak akkor így kellett volna szólnia : Ebben, vagy ezen, vagy ezzel együtt, vagy e kenyérben van az én testem.

2. A konsekráció szavainak erejénél fogva a kenyér színe alatt jelen van Krisztus teste, a bor színe alatt a vére ; azonban Jézus Krisztus többé nem hal meg, azért ahol a teste van, ott van a vére és lelke is, és a személyes egységnél fogva, ahol embersége van, ott van istensége is ; azért *mindegyik szín alatt jelen van az egész Krisztus*. Ezért nem rövidíti meg az Egyház a hívőket, midőn nekik az Oltáriszentséget egy szín alatt nyújtja.

3. *A színek legkisebb részecskéje alatt is jelen van az egész Krisztus*. Mert hiszen az átlényegülés következtében Krisztus Urunk testévé válik mindaz, ami előbb kenyér volt ; ám minden morzsában benne volt a kenyér szubstanciája, s minden cseppben a bor szubstanciája, tehát az átváltozás után ott van helyében Krisztus Urunk teste és vére. Innen van, hogy az Egyház ósidóktól fogva oly nagy gondot fordít arra, hogy a szent ostyából vagy a kehely tartalmából semmi el ne szóródjék.

Eszerint *Krisztus Urunk teste az egész ostyában s annak minden kis részében egészen és osztatlanul van jelen olyanformán, mint lelkünk az egész testben és minden kis porcikájában ott van*. Jézus Krisztus már földi életében is megmutatta, hogy a közönséges anyag törvényei rá nem állnak : tengeren járt, zárt ajtók mögött jelent meg s azután mennyekbe emelkedett. Tehát az Oltáriszentségben is az érzékeknek hozzáférhetetlen módon, szellem módjára lehet jelen. Ezt persze teljesen átérteni nem tudjuk. Azt sem látjuk át, miképen lehet az egy Krisztus annyi helyen jelen. *De lehetetlenség nincs ebben*. Hisz valami hasonlót az ember is meg-

tehet : aki beszél, csak egy ember, s mégis sokan megértik, mintegy sokak előtt megjelenül. Így az egy Úr Krisztus az Oltáriszentségben is mintegy megsokszorozódik a szent ostyákban, mint egy láng, melyet sok fényes lap tükröztet.

3. Krisztus Urunk addig van jelen az Oltáriszentségben, míg megmaradnak a színek. Ha a színek elvesznek (ha a szentséget magunkhoz vesszük, vagy ha a színek megromlanak), Krisztus teste visszahúzódik, és ismét előtérbe lép a megváltozott színeknek megfelelő szubstancia. Ha Jézus Krisztus a legméltóságosabb Oltáriszentségben valósággal jelen van, következik, hogy őt ott *imáadás* illeti meg.

Az *ősegyház* ezt az imádatot csak a szentmise és áldozás idején gyakorolta, s a *görögök* ma is ott tartanak. A *nyugati egyház* azonban megértette, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben szeretetének milyen fölséges zálogát adta : Mikor elment e földről, nem hagyott árván bennünket, hanem titokzatos módon itt időzik közöttünk a kenyér és bor színének fátyola alatt, mert jelenlegi földi állapotunkban valóságának tiszta fényét el nem bírunk. Ezzel Isten közöttünk vett lakást (Immánu-el = Isten velünk). Micsoda boldogság, erő és biztatás fakad számunkra abból a tudatból, hogy közöttünk lakik a világ Ura, aki egyben leereszkedő barátunk ! Valóban nincs nemzet, melyhez oly közel volnának istenei, mint közöttünk jár az egy igaz Isten (Deut 4, 7, Lev 26 11—13). Azért a nyugati egyház helyesen cselekszik, mikor a templomban, szentségházban őrzi, tiszteletére diadalmas ünnepséget rendez (Úrnap, pünkösd után tizenegyedik nap) s gyakori látogatására buzdít. Maga az Úr Krisztus a legszegényebb falusi templomban és a legzajosabb városi élet közepett is hívja az alázatos, áhitatos szíveket : «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradotok és terhelve vagytok, s én megenyhítelek titeket» (Mt 11 28).

28. §. Az Oltáriszentség mint eledel.

1. Jézus Krisztus az Oltáriszentségben testét és véré a lelkek táplálására adja : «Az én testem, úgymond, bizonyonnyal étel, és az én vérem bizonyonnyal ital. Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, annak örök élete legyen» (Jn 6). Tehát az *Oltáriszentség a lelkek tápláléka*. Ám a lelket az igazság és szeretet, az örök élet számára a természetfölötti igazság (a kinyilatkoztatások) és a természetfölötti szeretet (a kegyelem) táplálja : ezeket közli titokzatos érintkezésben Jézus Krisztus az ő szent teste és vére által. Az *Oltáriszentség vételére Krisztus Urunk kötelezi az embereket* : «Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő véré, nem leszen élet tibennetek» (Jn 6).

Krisztus Urunk általánosságban megparancsolta ugyan a szentség vételét, de nem határozta meg részletesen, hogy *hányszor* kötelező. Az első századokban a nyugati keresztények minden szentmisén áldoztak, s jöllehet a IV. lateráni zsinat (1215) csak az évenkénti egyszeri (húsvét táján való) szentáldozást teszi kötelességgé, a trienti zsinat óhajtja, hogy a hívők minden szentmisén áldozzanak, melyen jelen vannak. «Úgy élj, hogy mindennap járulhass a szentáldozáshoz», szól egy régi intelem. Az Egyházi Törvénykönyv X. Pius pápa nyomán szorgalmazza a naponkénti szentáldozást.

Kötelességünk ugyan Krisztus Urunkat magunkhoz venni, de *nem kötelesség azt mindkét szín alatt tenni*. A két szín alatti áldozás a nyugati Egyházban a XII. század óta lassan helyt adott a kenyér színe alatt való áldozásnak; a régi egyházban is a betegek, az otthonmaradtak és a börtönben sínylődők csak ezen szín alatt áldoztak. Hiszen mindegyik szín alatt jelen van az egész Krisztus.

2. A legméltóságosabb Oltáriszentség hatásai közt a legkiválóbb, hogy *egyesít* Jézus Krisztussal: «Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, énbennem lakik, és én őbenne (Jn 6⁵⁷). Ezáltal lelkünk elővételezi a mennyei boldogságot, mely abban áll, hogy Istent teljesen és véglegesen bírjuk: egész valónk christophoros-szá, Krisztus-hordozóvá válik, s bátran szemébe nézünk minden viharnek, hiszen (mint a Genezáret taván a hajóban) velünk van Krisztus. Testünk pedig tagja lesz Jézus Krisztus testének. Úgy kell tehát megbecsülnünk és meggyalázásoktól óvnunk testünket, hogy az Krisztus Urunk szent testének egy tagja.

Az Oltáriszentségnek e főhatása a következő mozzanatokat tartalmazza: 1) Az Oltáriszentség gyarapítja bennünk a megszentelő kegyelmet, vagyis *táplálja lelkünket* (az igazság kenyérével és az isteni szeretet borával). 2) A jó táplálék orvosság is, mely a kisebb bajokat eltávolítja és a nagyobbakat távoltartja; így az Oltáriszentség is *a bocsánatos bűnöket eltávolítja, és erőt ad a halálosak kerülésére*. E kenyér az, melynek erejében, mint annak idején Illés, a lélek egészen az Isten hegyéig eljut. Ebből merítették minden kor nagy keresztény jellemei erőt a küzdelmekre. 3) Előkészít és zálogot ad testünk jövőendő föltámadására. «Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, örök élete vagyon, és én föltámasztom őt az utolsó napon», mondja Krisztus Urunk.

3. Minthogy az Oltáriszentségben a fölséges Isten maga jön hozzánk, a szentáldozást *a lehető leggondosabban kell végezni*:

1) *A kegyelem állapotában kell lennünk*. Aki gondolja magá-

ról, hogy halálos bűnben van, annak a töredelem szentségével meg kell tisztítania lelkét. Ha valaki halálos bűnben merészel a Szentséghez járulni, a legsúlyosabb szentségtörést követi el, mely Júdás csókjához hasonló (1 Kor 11 7–33; 1. 16. olt.).

2) Isten fogadására elő kell készíteni testünket is: *éhgymorral* kell maradnunk, vagyis éjfélről kezdve a szentáldozásig semmit sem szabad ennünk és innunk (orvosságot sem). Súlyos betegeknek, kik utolsó útravalóul veszik magukhoz a szentséget, nem kell éhgymorral lenni. A nagybetegek, akiknek közeli fölgógyulásához nincs remény, lelkiatyjuk beleegyezésével hetenként egyszer-kétszer magukhoz vehetik a szentséget akkor is, ha ittak valamit.

3) *A szentáldozás előtti időt* arra kell fordítanunk, hogy megfelelő áhitatot keltünk lelkünkben. Evégből meg kell fontolnunk :
a) Ki jön hozzám? Maga az élő Isten ; tehát *hiszek* benne és hódolattal imádom őt. *b)* Kihez jön? Hozzám, szegény bűnöshöz ; tehát *alázattal* megvallom, hogy nem vagyok méltó őt befogadni, s ha mérhetetlen kegyességében mégis leereszkedik hozzám, mélységes *bánattal* megtisztítom lelkemet. *c)* Mi végre jön? Azért, hogy igazsággal és szeretettel tápláljon ; tehát *nemélem*, hogy megsegít ; teljes szívemből *szeretem* őt, aki engem előbb szeretett, s vágyva *vágyom* arra a pillanatra, melyben hozzám jön.

4) *Áldozáskor* illedelmesen és az Oltáriszentségre irányuló gondolatokkal és érzelmekkel kell az áldoztatópadhoz közelítenünk s letérdelnünk ; a szentostya felmutatásakor a csengetyű szavára mélyen meghajolva a pappal együtt háromszor ismételjük magunkban a százados szavát : «Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, csak egy szóval mondjad, és meggyógyul az én lelkem». Mikor ránk kerül a sor, illedelmesen letérdelünk az áldoztatópad előtt, az áldoztatótálcát állunk alá tartjuk, fejünket fölemeljük, szemünket lesütjük, nyelvünket az also ajkunkra egy kevésé kitesszük s a legmélyebb imádatl magunkhoz vesszük a szentséget. Azután vigyázunk, hogy rágás nélkül nyelvük le, s ha esetleg a szájjpadláshoz tapadt, nyelvünkkel leválasztjuk. Végül illedelemmel visszamegyünk helyünkre, előbb azonban a szentség előtt térdet hajtunk.

5) *Szentáldozás után* imádnunk kell az Úr Jézust, neki hálát adnunk és kegyelmeit kérnünk. A szentáldozás utáni percek a legértékesebbek ; akkor a lélek egészen átadja magát mennyei jegyesének, s keblén pihen : «én az övé és ő az enyém», mint az Énekek éneke mondja. E percek méltó eltöltéséhez megint jó megfontolnunk : *a)* Ki jött hozzám? A fölséges Isten, kit tehát mély hódolat

tal *imádok*. b) Kihez jött? Hozzám, szegény bűnöshöz ; tehát *alázattal* hálát adok neki e kiváló kegyért, s mint annak idején Zakeus, mindenemet *neki ajánlom* s komolyan megjobbítom életemet, különösen ebben, meg ebben . . . c) Mi végre jött? Hogy nekem meghozza az igazságot és szeretetet, és velem maradjon : azért szent vágyódással keblére húzódok, s kérem, mint az Emmausba menő tanítványok : «Uram, maradj velem, mert esteledik ; tudom, hogy nem jársz üres kézzel, azért el nem eresztelek, míg meg nem áldasz». Különösen kérem tőled . . .

29. §. Az Oltáriszentség mint áldozat.

1. Az Oltáriszentség a szentmisében készül ; ez egyúttal az *Újszövetségnek örök áldozata, amelyben a mi Urunk Jézus Krisztus a kenyér és bor színe alatt föláldozza magát*. Ez az igazság kitűnik :

1) az áldozat mivoltából. Áldozatot bemutatni ugyanis annyi, mint valamely kedves tárgyunkat magunk helyett fölajánlani Istennek, hogy őt ezzel legfőbb Urunknak elismerjük. Az emberek mindig átértékelték, hogy mindenben függenek Istentől, s azért szükségét érezték annak is, hogy az ő fölségét áldozatok bemutatásával elismerjük ; nem volt valamirevaló nép, melynek áldozatai nem lettek volna. Az ószövetségben maga az Úristen rendelte a különféle áldozatokat, melyek azonban csak előképei voltak az egy igazi áldozatnak, melyet Krisztus Urunk a Golgotán mutatott be. Ha már most Krisztus Urunk nem hagyott volna nekünk áldozatot, akkor az ő vallása, a legtökéletesebb vallás, híjával volna az Isten-tisztelés legmegfelelőbb formájának, az áldozatnak.

2) Az újszövetség örök áldozatát megjövendölte az Úristen az ószövetségben : Malakiás prófétánál (1₁₀₋₁₁) azt mondja : «Nem kedvellek titeket, és az ajándékot nem veszem el kezetekből. Mert napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között, és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot (zsídóul : mincha = eledel-áldozat) bemutatni az én nevemnek». A 109. zsoltár azt mondja a jövő Messiásról : «Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint». Ám Melkizedekről tudjuk (Gen 14, Zsid 5), hogy kenyeret és bort áldozott.

3) Maga Krisztus Urunk az utolsó vacsorán, midőn testét és vérért eledelül adta, egyúttal áldozatot mutatott be. Mert a görög szentszöveg szerint azt mondta : «Ez az én testem, mely érettetek

van megtörve; ez az én vérem, mely érettetek, a sokakért van ki-ontva». E kifejezések ugyanis a Szentírás nyelvén mindig áldozati cselekményt jelentenek. S erről az áldozatról azt akarta, hogy megismételjék a hívek: «ezt cselekedjétek az én emlékezetemre».

Csakugyan látjuk is már az *első hívekről*, hogy állhatatosak voltak a kenyértörésben (Ap cs 2₄₂). Szent Pál azt mondja: «Van oltárunk, melyről nem szabad enni azoknak, kik a sátonál (vagyis a zsidók templománál) szolgálnak» (Zsid 13₁₀). Ha volt oltár, akkor áldozat is. A *keresztényeknek volt is mindig áldozatuk*; az V. században elszakadt nesztorianusoknak és monofizitáknak, majd a később elszakadt görögöknek is. Csak a XVI. századbeli újítók vetették el a szentmiseáldozatot; hisz azt is tagadták, hogy Jézus Krisztus az ő Egyházának papi hatalmat adott; ha egyszer nincs papság, akkor áldozat sincs. Így azonban a protestánsok áldozat nélkül vannak, holott nincs fejlettebb pogány vallás sem, mely híjával volna az áldozatnak.

2. A szentmiseáldozat a legszorosabban összefügg a keresztáldozattal. Jézus Krisztus egyszer áldozta föl magát: a Golgotán, és ebből az egy áldozatból fakadt a mi üdvünk. A szentmiseáldozat a keresztáldozatot csak megújítja, azaz újra megjeleníti (1 Kor 11₂₆), és gyümölcseit folyósítja az emberek számára. Ezért a szentmisének ereje és értéke a keresztáldozattól van.

A szentmisében és a keresztáldozatban ugyanaz a Krisztus áldozza föl magát az emberiségért; csak az áldozat módjában van különbség. T. i. a keresztáldozatban Jézus Krisztus fizikai valósága szerint áldozta föl magát és valósággal meghalt; a szentmisében pedig titokzatosan, szentségi módon áldozza föl magát. Midőn ugyanis a pap konszekráló szavára megjelenik az oltáron, az ő Egyháza által újból följánlja magát a mennyei Atyának, s megújítja keresztáldozatának minden értékét.

A szentmisében a tulajdonképeni áldozati cselekmény, az áldozat középpontja és veleje az átváltozás, a *konszekráció*. A följánlás (offeritorium) ezt csak előkészíti, az áldozás (communio) pedig az egész cselekményt befejezi.

3. A szentmise a legtökéletesebb imádó, hálaadó, kérő és engesztelő áldozat.¹ A szentmiseáldozat e gyümölcseiben mindazok része-

¹ Áldozatot csakis Istennek mutathatunk be, mert áldozatot bemutatni annyi, mint valakit egyetlen urunknak elismerni, s ez csak az Isten lehet. A szentekről azonban megemlékezhetünk (amint az Egyház kezdettől fogva

sülnek, kik Jézus Krisztus titokzatos testéhez, az Egyházhhoz tartoznak; főként pedig azok, akik a szentmise bemutatásán részt vesznek: maga a bemutató pap, a ministráló, az, aki a szentmisét szolgáltatja, és a jelenlevő hívek. A jelenlevő hívők és akik a szentmisét külön szolgáltatják, a pappal együtt mutatják be az áldozatot (gyakorolják a hívők «egyetemes papságát»).

A szentmisének gyümölcseiben annál bővebb része van valakinek, minél buzgóbb áhitattal van jelen, vagyis *minél tökéletesebben vesz részt a szentmiseáldozat bemutatásában*. Evégből már a templomba menet meg kell gondolnunk, hogy szent a hely, ahova lépünk; olyan lelkületet kell öltönnünk, mintha az utolsó vacsorán s utána a Golgotán mi is ott volnánk Jézus Krisztus tanítványai közt. Mindenekelőtt tehát vigyáznunk kell, hogy szándékos szórakozásokkal és illetlenségekkel az imádság házát «latrok barlangjává» ne tegyük s magunkra ne vonjuk az Úr ítéletét, aki korbáccsal verte ki az árusokat és pénzváltókat a templomból. A szentmise egész folyamán pedig jó imádságos könyv segítségével a pappal együtt kell haladnunk: a följajánlaskor följajánlani a szent áldozatot, magunkat és az összes keresztyéneket; az Úrfelmutatáskor mély hódolattal imádnunk kell Jézust, ki megjelent közöttünk; s az áldozáskor vagy megáldozunk, vagy ha ez nem lehetséges, legalább lelkileg, azaz vágyban és szeretetben egyesülünk az Úr Jézussal. (L. Imádságos könyv, Miseájtatosságok. Latin-magyar misszálé.)

30. §. A bűnbánat szentsége.

1. A bűnbánat szentsége az a szentség, melyben a pap Isten helyett megbocsátja a bűnöket.

Ezt a szentséget **Jézus Krisztus rendelte**. A kormányzó egyháznak ugyanis *megígérte* a bűnbocsátó hatalmat: «Bizony, bizony mondom nektek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötözve a mennyben is; és amiket föloldoztok a földön, föl lesznek oldva a mennyben is» (Mt 18₁₈). Ezt a hatalmat *megadta* föltámadása után, midőn először jelent meg a zárt ajtók mögött egybegyűlt tanítványoknak és így szólt: «Amint engem küldött az Atya, én is küdelek titeket. Ezeket mondván, rájuk lehelt és

csaknem mindennap megemlékezik egy-egy szentről), hogy segítsenek nekünk közbenjárásukkal méltókép bemutatni az áldozatot.

mondotta nekik : Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva» (Jn 20³¹⁻²²).

A szentség **anyaga** a töredelmezőnek cselekményei : a bánat (az erős fogadással), a gyónás és az elégtétel. A **forma** pedig azok a szavak, melyekkel a pap, mint Krisztus helyettese, a bűnöst földoldozza : «Én téged földoldozlak a te bűneidről az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen». Ha a pap nem adja meg a földoldozást, akkor nem jött létre szentség, ha meg is volt a gyónás.

Krisztus Urunk semmiféle megszorítást nem tett, mikor Egyháznak bűnbocsátó hatalmat adott ; ezért az *Egyháznak van hatalma* a bűnbánat szentségében *minden bűnt megbocsátani*, s nincs az a súlyos bűn, melynek bocsánatát ne lehetne elnyerni. Ha Krisztus Urunk azt mondja, hogy a Szentlélek elleni bűnöknek nincs bocsánatuk (Mt 12³¹), nem azt mondja, hogy ezek megbocsátására az Egyháznak nincs hatalma, hanem csak kijelenti, hogy nem nyernek bocsánatot ; még pedig azért, mert e bűnök elkövetőiben hiányzik a kellő előkészület, nevezetesen a bánat.

2. A bűnbánat szentségének a) főhatása, hogy *eltörli a keresztség után elkövetett bűnöket*, visszaserzi a megszentelő kegyelmet, s vele a belénk öntött erényeket és a Szentlélek ajánlkait. **b)** Ezt nyomon követi legtöbbször Isten segítsége bűnös hajlamaink leküzdésére, s nagy lelki béke és buzgó törekvés egész életünk megjobbítására. **c)** Isten az örök büntetéseket teljesen elengedi és a töredelmező buzgóságához képest az ideiglenes büntetések egy részét is.

d) *A bűnbeesés előtt végbevitt jócselekedetek ismét fölélednek*. T. i. az érdemszerző jócselekedetek a bűn által elvesztették értéküket, mintegy holtakká váltak ; de ha el van törölve a bűn, ismét visszanyerik előbbi értéküket : «Az istentelennek istentelensége nem árt neki, amely nap megtér istentelenségéből» (Ez 33¹⁹).

3. A bűnbánat szentsége elkerülhetetlenül szükséges mind azoknak, akik a keresztség után halálos bűnre estek. Más szóval, a keresztség után elkövetett bűnök bocsánatát nem lehet másképp elnyerni, mint a bűnbánat szentsége által. Krisztus Urunk ugyanis azt mondja : «Akiknek megtartjátok bűneiket, meg vannak tartva» ; ám az Egyház megtartja, vagyis nem oldja föl mindazoknak bűneit, akik azokat nem bocsátották ítélete alá. A bűnök bocsánatát megszerezheti ugyan a tökéletes bánat is ; ebben azonban mindig benne van az erős vágy a szentség fölvételére.

A *bocsánatos bűnök* bocsánatát el lehet nyerni bánat, szentáldozás, imádság, böjt és alamizsna által, tehát gyónás nélkül is. Ennek oka : A bocsánatos bűnök nem zárnak ki a mennyországból ; azokat Isten nem tartja fönn, tehát az Egyház sem tartja fönn.

Az Egyház előírja, hogy minden fölserdült hívő évenként legalább egyszer gyónjon meg (húsvét táján, mikor az Oltáriszentséget is kell vennie). A lelkével törődő ember azonban gyakrabban (Szalézi Szent Ferenc szerint legalább egyszer havonként) fog gyónni.

4. A *szenség kiszolgáltatója*, a bűn megbocsátója voltaképen az Úristen. Ember ugyanis a maga erejéből bűnöket nem bocsáthat. E hatalmat Jézus Krisztus az apostolokra és azok utódaira, tehát a *püspökökre* bízta, kik e hatalomból annyit, amennyit jónak látnak, az *áldozópapoknak* adnak.

Az áldozópapok az egyházi rend szentségében erre megkapják a képesítést ; de e képeség gyakorlására a püspök részéről fölhatalmazásra (*jurisdictio*) van szükségük, melyet a püspök az ő egyházmegyéjének területére ad meg nekik. A pápa és a püspökök némely bűn (hit-tagadás, szándékos gyilkosság, párbajozás, titkos társaságokban való részvétel stb.), illetve az értük járó kiközösítés feloldozását maguknak tartják fenn (*casus reservati, reservatio*). Ha a töredelmező fönn tartott bűnt gyón meg, a közönséges áldozópap nem oldozhatja föl, hanem a gyónás pecsétjének szigorú megtartása mellett a fölordozásra meghatalmazást kér a püspöktől, illetve a pápától. Közeli halálveszedelemben azonban minden pap minden bűn alól fölordozhat.

A *szenség fölvevője minden megkeresztelt ember, aki a kereszt-ség után bűnbe esett*. A szentség érvényes és méltó föl vételére három dolog szükséges : a bánat, a gyónás és az elégtétel.

31. §. A bánat.

1. A bánat lelki fájdalom az elkövetett bűnök miatt, egybekötve azzal az erős elhatározással, hogy többé nem vétkezünk. Az elkövetett bűnök miatt akkor támad fájdalom bennünk, ha jól lelkünk elé állítjuk a bűn mivoltát, pl. azt, hogy a bűn által hálátlanul eltaszítottuk az Isten szerető atyai kezét, vagy hogy Jézus Krisztus kínzói közé állottunk, vagy hogy általuk kizártuk magunkat a mennyei boldogságból. Ha ezt élénken s komolyan fontolóra vesszük, akkor fájdalom és erős elhatározás kél szívünkben, melynek ilyenféle szavakkal adhatunk kifejezést : «Szívemből sajnálom, hogy ezeket a vétkeket elkövettem és utálom őket ; őszintén kívánom, bár el ne követtem

volna ; erős az elhatározásom, hogy többé velük az én jó Istenemet meg nem bántom.

Sok esetben ez a fájdalom a testi életre is át fog áradni, mint Szent Péternél, mikor az árulás éjszakáján az Üdvözítő rátekintett, s e tekintet szívébe nyilalt : ekkor t. i. kiment és keservesen sírt (Lk 22 ⁶³). De a bánathoz ez nem szükséges ; ha valaki a kellő készüllet után elmondhatja magáról : «Szívemből sajnálom» stb., akkor elegendő a bánata.

2. A bánat a bűnök bocsánatának elnyeréséhez elengedhetetlenül szükséges, és a bűnbánat szentségének föl vételénél a legfontosabb dolog. Isten ugyanis meg nem bocsát annak, aki nem bánta meg bűnét ; keblére nem öleli azt, aki még mindig az ő ellensége. «Ha bűnbánatot nem tartotok, mindnyájan elvesztek», mondja Krisztus Urunk (Lk 13 ³).

A bánatot a földozás előtt kell fölindítani ; legjobb mindjárt a lelkiismeret megvizsgálása után, s még egyszer a gyónás alatt ezzel az imádsággal : «Teljes szívemből szánom és bánom minden bűnömet, mert azokkal a végtelenül jó és szeretetreméltó Istent megbántottam. Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem, és a bűnre vezető alkalmat elkerülöm. Kérek üdvös elégtételt és földozást».

3. A bánatnak egyetemesnek és természetfölöttinek kell lennie.

1) *A bánatnak egyetemesnek kell lennie ;* azaz meg kell bánunk minden elkövetett halálos bűnt, és föl kell tennünk, hogy minden halálos bűnt teljes erőnkéből kerülünk ; de nagyon jó ha a bocsánatos bűnöket is megbánjuk. Akinek halálos bűne nincs, annak meg kell bánnia legalább egy bocsánatos bűnt, s föltennie, hogy legalább egy fajta bocsánatos bűn ellen teljes erejéből küzd. Ha ez esetben kétkedik, vajjon elegendő-e a bánata, újra bánatot indít egy már régebben meggyónt halálos bűne miatt.

Hogy bánatunk egyetemes lehessen, vagyis legalább minden halálos bűnre kiterjeszkedhessék, a szentgyónáshoz készülöben meg kell vizsgálni lelkiismeretünket. A lelkiismeretvizsgáláskor arról gondolkozunk, hogy milyen bűnöket követtünk el utolsó gyónásunk óta (ha egyetemes gyónást végzünk, azóta, hogy eszünket tudjuk). A módjára megtanít az Erkölccstan (s. §.) és az Imádságos könyv (IV. rész).

2) *A bánatnak természetfölöttinek kell lennie ;* vagyis bűneinket nem elég azért bánni, mert általuk testünkben vagy va-

gyonunkban, vagy hírtünkben kár esett hanem olyan okokból kell bánnunk, amelyek Istennel függnek össze. Tehát *hogyan jó legyen bánatunk*, a lelkiismeretvizsgálat után imádság alakjában gondoljuk meg a következőket: Bűneim mindegyikével *megsértettem az Isten szent fölségét*; pedig ő a legszentebb és a legszeretetre méltóbb, ki azt érdemli tőlem, hogy teljes szívemből szeressem, nem pedig azt, hogy bűnökkel megbántsam. Vagy: *Isten előbb szeretett engem*: e világba helyezett, testi és lelki javakkal elhalmozott, gondviselése által állandóan vezet; és én az ő szerető atyai kezét vakmerően és hálátlanul eltaszítottam magamtól. (Vagy: *Jézus Krisztus érettem* vállalta a szegénységet és megaláztatást; sőt a legkegyetlenebb kínhalált elszenvedte az emberiség bűnei miatt, az enyéim miatt is, amelyekről most vádolnom kell magamat; tehát én is egy-egy tövist és szöveget vertem szent testébe és kínzója lettem Üdvözítőmnek. Vagy: Bűneim által *eljátszottam a mennyországhoz való jogomat*. S ha Isten kegyelmet nem ad e bánathoz és gyónáshoz, kiestem az örök boldogságból és megértem a kárhozatra, mely irtózatot kínokkal sujt egy örök léten keresztül). Ezen indítékok egyikének (vagy többnek) elmélyedő elgondolása után fölkel a szívben a bánat, melyet így fejezünk ki: «Szívemből sajnálom, hogy ezeket a vétkeket» stb.

Ha bűneinket azért bánjuk, mert megsértettük a fölséges Istent, ki a tökéletes jóság és szeretet (a fent felsorolt első három indíték), akkor bánatunk tökéletes. Ez a *tökéletes bánat* egymagában is megszerzi a megszentelő kegyelmet (Jn 14²¹). Meg kell szokni a tökéletes bánatot gyakran (minden este a lefekvés előtt) magunkban fölindítani. Halálos veszedelemben, ha a pap távol van, ez az egyedüli mód a halálos bűnöktől való szabadulásra. Ha bűneinket azért bánjuk, mert velük a mennyországhoz való jogunkat elvesztettük és megérdemeltük a kárhozatot, akkor a bűnbánat szentségének vételéhez teljesen elegendő ugyan bánatunk, de mert egymagában nem szerzi meg a megszentelő kegyelmet, *tökéletlen bánatnak* szokás nevezni.

4. A jó bánatban mindig benne van az *erős fogadás*, vagyis az a komoly elhatározás, hogy a súlyos bűnököt többé el nem követjük, s a közeli bűnalkalmat kerüljük. *Közeli bűnalkalom* minden olyan körülmény, mely bűnre kísért, annyira, hogy valószínűleg elköveti, aki abba a körülménybe belekerül. Ilyen lehet egy személy, vagy társaság, egy könyv vagy hely. Ezeket, ha csak lehet, okvetlenül kerülni kell (Erdőcstan 6. § 3).

Hogy a bánat igazán foganatos legyen, fölötte ajánlatos már a lelkiismeretvizsgálásnál megállapítani egy *főbűn*ünket, vagyis olyant, amely több másnak oka szokott lenni, vagy egy főbb bűnös hajlandóságot; arra nézve azután külön erős fogadást teszünk, ezt a fogadást a szentáldozásnál is megismételjük, s kérjük Isten kegyelmét kerülésére; fogadásunkat naponként többször megismételjük, gyóntatónknál és jó könyvekben tanácsot keresünk a kerülésére, s az esti lelkiismeretvizsgálatnál különösen kiterjesztjük rá gondunkat.

Aki bűnével másnak kárt tett, pl. lopott, annak meg kell fogadnia, hogy a kárt, mihelyt lehet, jóváteszi.

32. §. A gyónás.

1. *A gyónás abban áll, hogy a bűnös megvallja bűneit egyenként a gyóntatóatyának.* A föloldozás elnyerése végett a gyónás elengedhetetlenül szükséges. Mert :

1) Krisztus Urunk tanítványainak hatalmat adott bűnöket megbocsátani és megtartani; ezzel mintegy *bírókká tette* őket, s ezért nekik pontosan tudniok kell a bűnösnek állapotát, hogy megítélhessék, vajjon föl kell-e menteni a bűnöst, vagy elmarasztalni. De hatalmat adott nekik arra is, hogy elégtételt szabjanak (39. §); ezt pedig meg nem tehetik, ha nem ismerik a bűnösnek állapotát; a büntetést csak a bűn ismerete után lehet kimérni. Hozzájárul, hogy a gyóntató orvosként is működik, ki hivatva van a bűnöst tanácsokkal is ellátni; ezt pedig nem teheti, ha részletesen nem ismeri betegének állapotát.

2) *Az Egyház csakugyan kezdettől fogva megkövetelte a bűnvallomást.* Mikor Szent Pál Efezusban időzött, sokan elmentek hozzá, s megvallották bűneiket (Ap cs 19. 18.). Szent Jakab azt mondja: «Valljátok meg bűneiteket» (5. 16.). Római Szent Kelemen, Szent Péter harmadik utóda azt mondja: «Amit vétettünk, annak bocsánatát kell esdenünk; jobb embernek megvallani bűneinket, mint megkeményíteni szívünket». Tertullianus pedig a gyónástól vonakodót szegénylős beteghez hasonlítja, ki nem tárja föl baját az orvos előtt, s ezért elpusztul (1. 17. oiv.). Az ősegyházban azonban a nyilvánosan elkövetett bűnöket többnyire nyilvánosan is meg kellett gyónni (Egyháztört. 10. § 4.). A XVI. századbeli újítók és utána a rosszakaratú vagy járatlan emberek közül többen *azt mondják, hogy a gyónást a papok találták ki.* De *a)* nem lehet az Egyház történetében időpontot megjelölni, mikor a gyónás szokása megkezdődött; minden időben már gyakorlatban találjuk. *b)* Sehol nem találjuk annak nyomát,

hogy a hívek zúgolódtak volna a gyónás elrendelése miatt, pedig az halatlan dolgot követel tőlük: ember előtt föltárni bűneiket. c) A papok már azért sem találhatták ki, mert a legnagyobb terhet ép őrájuk rója.

A gyónás, vagyis bűnmegvallás *kiválóan megfelel az ember természetének*. A lélek a bűn súlyát előbb vagy utóbb óriási tehernek érzi, s igazi könnyebbséget csak akkor nyer, ha róla illetékes bíró előtt vádolatja magát. Innen van, hogy sok bűnös önként jelentkezik a bíró előtt. Platon szerint ki kell vetni lelkünkéből, ami kártékony, épen úgy, mint a gyomor kiveti az egészségtelen ételt. A gyónás továbbá az *önnevelés legkiválóbb iskolája*: önismeretre és alázatra tanít, s módot nyújt, hogy olyan igazságot halljunk, amit rendesen a legjobb barátaink is eltitkolnak előttünk, t. i. hogy micsoda hibáink vannak. A gyónás a társadalom biztonságának és a népek nevelésének leghatalmasabb eszköze.

2. A gyónásnak 1) *teljesnek kell lennie*, vagyis szám szerint meg kell gyónnunk az utolsó gyónás óta elkövetett összes halálos bűnöket. Ha valaki több gyónást megismétel, vagy egész életében elkövetett bűneit meggyónja, *egyetemes gyónást* végez. Tanácsos egyetemes gyónást végezni az első szentáldozás előtt, ha új pályát kezdünk, mikor öntudatosabb életet kezdünk az ifjúkor derekán, s amikor a halálra készülünk. A *bocsánatos bűnöket nem kell meggyónni*; de mikor nem tudjuk biztosan, bocsánatos-e valamely bűnünk, vagy halálos, jobb meggyónni. — *Ha valaki kifejezett egy halálos bünt*, azt csak a következő gyónásban kell megvallania. *Ha valaki szándékkal elhagyott csak egy halálos bünt is*, súlyos szentségtörést követett el, és gyónása érvénytelen; azért szentáldozáshoz nem járulhat, hanem köteles megismételni a gyónását és az elhallgatást is meggyónni. A gyónást az is köteles megismételni, aki kellő bánat nélkül gyönt és ezáltal követett el szentségtörést.

2) *Őszintének kell lennie*, vagyis úgy kell vádolnunk magunkat a gyóntató előtt, amint bűnösöknek tudjuk magunkat, szépités és elhallgatás nélkül, az egyes bűnök illedelmes, de érthető megnevezésével. Nem szabad a bűnöket általános kifejezésekbe burkolni (pl. vétettem a 6. parancs ellen, rosszat tettem). Ha a gyóntató kérdést tesz a bűn körülményeiről, őszintén tartozunk felelni, azonban a büntársak nevét el kell hallgatnunk.

A gyónást így kezdjük meg: Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Amen. Gyónom a mindenható Istennek és neked lelkiatyám, Isten helyett, hogy (ekkor meg ekkor) voltam utoljára gyónni, és azóta a következő vétkekkel bántottam meg a fölséges Istent...

A gyónásban félre kell tennünk minden dlszgyent. Mert hiszen szégyenleni való csak a bűn volt, s ez Isten előtt úgyis tudva van ; a bűn őszinte megvallása a gyónásban dicséretes dolog, s a gyóntatóatyában növeli a gyónó iránti tiszteletet. A gyónó nem embernek vallja meg bűnét, hanem Istennek ; a gyóntatónak semmiképen sem szabad a gyónáson kívül sem szóval, sem tettel elárulni valamit abból, amit gyónásban tudott meg. (Gyónás pecsétje, melynek nem egy vértanuja van !)

33. §. Az elégtétel.

1. Az elégtétel a bűnbocsánat után fönmaradt ideigtartó büntetések lerovása megfelelő jócselekedetekkel.

A bűnbánat szentsége ugyanis a bűnnel együtt eltörli ugyan az örök büntetést, *de az ideiglenes büntetéseket az Isten nem engedi el*, amint kitűnik a Szentírás számos elbeszéléséből : Isten Mózesnek és Áronnak megbocsátotta hitetlenkedésüket, s mégsem engedte meg, hogy az ígért földjét meglássák (Num 20 ¹³) ; Dávidnak is megbocsátotta, hogy Uriást megölette, de azért mégis súlyosan megbüntette (2 Kir 12 ¹³). Illő is, hogy Isten, aki irgalmas szeretetét megmutatta a bűnők megbocsátásával, igazságát gyakorolja a bűn megbüntetésével. Midőn azonban ideiglenes büntetést mér a töredelmezőre, újabb jelét adja irgalmasságának és szeretetének is. A büntetések kirovása által ugyanis megmutatja, mennyire súlyos dolog a bűn, s így visszaretent és óv tőle.

A büntetések abban állnak, hogy Isten a földön és a tisztítóhelyen szenvedéseket mér az emberre. A megszentelő kegyelem állapotában élő ember kiérdemelheti e büntetések megfelelő részének, vagy az egésznek is elengedését, még pedig azokkal a jócselekedetekkel, melyekkel általában érdemeket lehet szerezni (imádság, böjt, alamizsna ; 1. 22. §). kiváltkép pedig a gyóntatóatyától megjelölt jócselekedetek (= elégtétel, penitencia) elvégzése által.

2. A gyóntatónak kötelessége üdvös penitenciát szabni, mert a bűn büntetést érdemel.

A gyónónak viszont kötelessége a föladott penitenciát elvállalni ; ha nincs komoly szándéka elvégezni a föladott penitenciát, gyónása érvénytelen, s ő szentségtörést követett el. Ha azonban a gyóntató olyan penitenciát akar rámérni, melyet lehetetlen elvégezni, alázattal és tisztelettel mást kell kérnie. A vállalt penitenciát el kell végezni, mihelyt lehet. Aki a halálos bűnért kapott penitenciát saját hibájából nem végzi el, súlyosan vétkezik.

A penitenciát a pap a háromfajta jócselekedetek köréből adja. A régi időben minden bűnre igen szigorú, sokszor nyilvánosan végzendő penitencia volt kírva. Ha e tekintetben az egyházi fegyelem enyhült, ne áltassuk magunkat: Isten az elkövetett bűnért mint adókat börtönre (a tisztítóhelyre) vet és ki nem enged, míg nem fizettünk az utolsó fillérig (Mt 5²⁶); pedig a tisztítóhely szenvedései mérhetetlenül nagyobbak, mint a földiek. Azért nem szabad beérnünk a gyóntatótól kapott penitenciával, hanem önként is kell vállalnunk. Különbön is az egészséges lélek, ha vétkezett, áhítja a penitenciát; mert érzi, hogy súlyosan megsértette az Istent, és szeretete sürgeti, hogy tőle telhetőleg eleget tegyen. Az Egyház nagy bűnbánói még mások bűneit is szigorúan megvezekelték. Az elégtetés kiváló módja a búcsú elnyerése.

34. §. A búcsú.

1. A búcsú a bűnbocsánat után fennmaradt ideigtartó büntetések elengedése a szentgyónáson kívül. A búcsú eszerint nem a bűnök megbocsátása vagy az örök büntetések elengedése; mert azt egyedül a bűnbánat szentsége adja meg; nem is részesülhet búcsúban, aki bűnökben van.

A kormányzó egyháznak, még pedig a legteljesebb mértékben Szent Péter utódának, *a pápának van hatalma búcsút engedélyezni:*

a) Krisztus Urunk neki adta a mennyek országának kulcsait, és azt mondta: «Bármit föloldasz a földön, föl lesz oldva a mennyekben». E szavakkal hatalmat adott Szent Péternek (s a többi apostolnak) föloldozni mindazokat a kötelekeket, melyek a lelket megakadályozzák, hogy a mennyországba jusson. Ám e kötelek közé tartoznak az ideigtartó büntetések is; tehát ezek alól föloldozni szintén van hatalmuk. *b)* Jézus Krisztus az ő Egyházának adott hatalmat bűnöket bocsátani és ezzel az örök büntetés alól föloldani. Sokkal inkább van tehát hatalma elengedni az ideiglenes büntetéseket («qui potest maius, potest etiam minus»).

Az Egyház története bizonyosság rá, hogy az *Egyház e hatalmat csakugyan kezdetől fogva gyakorolta*; Szent Pál Korinthusban egy nagy bűnöst kirekesztett az Egyházból, buzgó penitenciázása miatt és a hívek közbenjárására pedig ismét visszafogadta (2 Kor 2¹⁰). Az ősegyház szigorú nyilvános vezeklést rótt a nagy bűnösökre. E vezeklést azonban gyakran megrovidította a penitenciázók buzgó bűnbánata vagy vértanuk közbenjárása miatt.

Midőn az Egyház búcsúkat engedélyez, az ideigtartó büntetéseket elengedi, de Isten igazságosságának megfizet az érdemeknek ama kimerít-

hetetlen kincseiből, melyet Krisztus Urunk az ő túláradó érdemeivel szerzett, s melyet a szentek (elsősorban Szűz Mária) az ő szent és szigorú életükkel gyarapítottak. Ezt a kincset ugyanis Krisztus Urunk az ő Egyházára hagyta ; s mert az Egyházhoz tartozó összes hívek egy szent közösséget alkotnak, a szentek egységét, ama kincsben Krisztus családjának valamennyi tagja részesülhet. A kincs kezelése az Egyházra van bízva, elsősorban Szent Péter utódára.

2. A búcsú kétféle : teljes búcsú, amikor az összes megérdemelt ideigtartó büntetések elengedésében részesülünk, és **nem teljes,** mikor az ideigtartó büntetéseknél csak egy részétől szabadulunk meg.

Teljes búcsú pl. a jubileumi búcsú : minden 25 esztendőben a négy római főtemplom látogatása alkalmával ; teljes búcsúval jár a pápai áldás, melyet minden áldozópap adhat a haldoklóknak. Teljes búcsúban részesül Jézus nevenapján és nyolcada alatt a gyónó és áldozó, továbbá aki bármely gyónása és áldozása után a feszület előtt elmondja az «Ime, ó jóságos édes Jézusom, én színed előtt térdre borulok» kezdetű imádságot. A nemteljes búcsú rendszeren imádságokhoz, vagy más ájtatossághoz van kötve ; pl. ez a fohász : «Jézusom, irgalom» 100 napi búcsúval, «Szelid és alázatos Jézus, igazítsd szívemet a te Szíved szerint» 300 napi búcsúval, a keresztvetés 50 napi búcsúval jár. 40, 100 napi, 7 évi stb. búcsú azt jelenti, hogy általa az Egyház annyi ideigtartó büntetést enged el, amennyi megfelel a régi egyházi fegyelem szerint 40, 100 napi, 7 évi nyilvános vezeklésnek.

3. Búcsúban részesülhet az Egyház minden tagja.

A búcsúszerzés nem kötelesség, de üdvös dolog : Ébren tartja a töredelem szellemét, lehetőleg tökéletes elégtételadásra sarkal, élénkíti a szentek egységének tudatát, és szépen kifejezésre juttatja Isten igazságosságának és irgalmának összhangját ; mert a búcsú jócselekedeteket kíván (= igazság), s egyben büntetéseket enged el (= irgalom).

Hogy búcsúban részesülhessünk : 1) akarnunk kell búcsúban részesülni, 2) a megszentelő kegyelem állapotában kell lennünk, s 3) el kell végeznünk azt a jócselekedetet, melyhez a búcsú kötve van. Teljes búcsú nyeréséhez azonkívül szükséges 4) meggyónni s megáldozni és 5) a Szentatya szándékaira imádkozni, vagyis néhány Miatyánkot és Üdvözlégyet, vagy más alkalmas imádságot elmondani az Anyaszentegyház terjeszkedéseért, az eretnkségek és szakadások megszűnéseért, a bűnösök megtéréseért és a keresztény népek békés egyetértéseért (= az Egyház szándékai).

A legtöbb búcsút a tisztítóüzben szenvedő megholtak javára is

fordíthatjuk. T. i. az elnyert bűcsút könyörgésképen (per modum suffragii) följánthatjuk Istennek, ki a szenvedő léleknek annyi büntetést enged el, amennyit szent fölsége jónak talál. Élő embertársainkért nem ajánlhatunk fel bűcsúkat.

35. §. Az utolsókenet.

1. *Az utolsókenet vagy betegek kenete szentség, melyet Krisztus Urunk a nagybetegek számára rendelt, hogy Istentől kegyelmet nyerjenek lelküknek és sokszor testüknek javára is.*

Hogy az utolsókenet szentség, bizonyítja Szent Jakab apostol, ki (5¹⁴ 15) így szól: «Beteg valaki közületek? Hivassa el az egyházi szolgákat, és ezek imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében; és a hitből jött imádság megszabadítja a beteget, és megkönnyíti őt az Úr, és ha még bűnökben van, megbocsáttatnak neki». Itt megvan a jel: «Kenjék meg s imádkozzanak fölötte»; megvan a kegyelem: «Ha bűnökben van, megbocsáttatnak neki»; Krisztus Urunk rendelése: «az Úrnak nevében», azaz az Úr meghatalmazásából.

A szentség **anyaga** a betegek olaja (oleum infirmorum), melyet nagycsüdtörtökön szentel a püspök; **formája** pedig az az imádság, melyet az Egyház előír. A szentség **kiszolgáltatása** úgy történik, hogy a pap a betegnek szemét, fülét, orrát, ajkát, kezét és lábát megkeni a szentelt olajjal és e szavakat mondja: «E szent kenet és az ő legszentebb irgalmassága által bocsássa meg neked az Úr, amit látással (hallással stb.) vétkeztél. Amen».

2. Az utolsókenetnek az apostol szavai értelmében **hármias hatása** van: 1) *Meoszabadítja a beteget a halál átkosságától,*¹ és megszenteli az örök élet számára; azonfelül rendszerint enyhíti a testi fájdalmakat, sőt az egészséget is visszaszerzi, ha az a betegnek üdvösségére szolgál. Ebből látnivaló, hogy oktalan dolog a nagybetegnek húzódozni ettől a szentségtől, és a hozzátartozóknak azt távol tartani tőle.

2) *Megkönnyebbíti, megerősíti őt az Úr a haláltusára.* A haláltusa azért nehéz és félelmetes, mert egyfelől a betegség az ember életerejét megköti, úgy hogy nem tud teljes erővel megküzdeni a kísértésekkel; a bűnre kísértő gerjedelmek könnyebben föltámadnak, sőt régi bűnös hajlamok is fölújulnak. Másrésről pedig a lélek

¹ A halál ugyanis az eredeti bűn büntetése, és ezért átok-jellegű.

élesen látja elfolyt élete mulasztásait, megkönyékezi a kétségbeesés és fogékonnyá teszi a sátán kísértéseire, ki utolsó erőfeszítést tesz, hogy a lelket elragadja.

3) *Ha még bűnökben van, megbocsáttatnak neki.* Itt szó van a bocsánatos bűnökről és azokról a halálos bűnökről, melyeket a bűnös megbánt ugyan, de már meg nem gyónhatott.

3. Az utolsókenet *fölvétele az üdvösségre nem elkerülhetetlenül szükséges*; azonban mégis súlyosan vétkezhetik, aki betegségében föl nem veszi, holott megtehetné. Mert először is az Úristen nem hiába rendelte, hanem azért, hogy éljünk vele. Aztán könnyelműen játszik üdvösségével, aki visszautasítja azokat a kegyelmeket, melyeket az utolsókenet a nehéz haláltusában nyújt neki.

4. Az utolsókenet *kiszolgáltatója* a papság, tehát teljes hatalommal *a püspök*, az ő meghatalmazása szerint *az áldozópapok*. A rendes kiszolgáltató az illetékes plébános, sürgető szükség esetén azonban bármely pap. A szentség *fölvívője* minden katolikus keresztény (kiskorú is), aki már élni tud eszével és veszedelmesen beteg. Egy halálos betegségben azonban csak egyszer szabad fölvenni.

Az utolsókenet a haláltusára készíti elő azokat, akiknek önálló egyéni tevékenysége már korlátozva van; ezért nem szolgáltatható ki azoknak, kik teljes egyéni erejük birtokában az életért folytatnak küzdelmet, ha mindjárt halálos kimenetelűt is; minők a katonák ütközet előtt, hajótöröttek, elítéltek.

A szentség iránti tisztelet megkívánja, hogy *kellő készüléttel* vegyük föl. Azért lehetőleg akkor kell azt fölvenni a betegnek, mikor még eszméletén van; meg kell gyónnia, vagy ha ez már nem lehetséges, megbánnia bűneit; azután a hit, szeretet és Isten akaratában való megnyugvás indulatait kell magában felindítania.

A nagybetegek rendszeren egyszerre fölveszik a töredelem szentségét, az Oltáriszentséget (mint utolsó útravalót) és az utolsókenetet. Ezek a *nagybetegek szentségei*. Mielőtt a pap megérkezik a beteghez, a beteg szobájában fehér abrosszal leterített asztalra két gyertya közé teszületet, tányéron kevés sót, lágy kenyérbelet és egy pohár vizet kell tenni. Az Oltáriszentség és utolsókenet kiszolgáltatása alatt a jelenlevők térdelőn állva imádkozzanak a betegért.

36. §. Az egyházirend.

1. Az egyházirend *szentség, mellyel a püspök papokká szenteli azokat, kiket az Isten szolgálatára hív, hogy szent hivatásukhoz lelki*

hatalmat és kegyelmet kapjanak Istentől. A papságnak alsóbb foka a diakonátus (szerpapság), betetőzése pedig a püspökség.

A papságot maga Krisztus Urunk alapította, midőn apostolainak hatalmat és megbízást adott kereszteni, bűnöket bocsátani, a szentmise-áldozatot bemutatni, és evégből nekik pünkösdkor a Szentlelket adta. Krisztus Urunk rendelése alapján az apostolok először a diakonusnak szánt hét férfiút szentelték föl, amennyiben rájuk tették kezeiket és imádkoztak felettük. Azután állandóan kézzrátéssel és imádsággal avatták föl helyetteseiket és utódaikat. S hogy azok e szertartással külön gyelmeket nyertek, mutatják Szent Pál szavai: «Intelek, hogy gerjeszd föl az Isten gyelmét, mely benned vagyon az én kezeimnek rátétele által» (2 Tim 1 a).

A szerepapak, áldozópapak és püspökök szentség által vannak föl-
avatva Isten szolgálatára, méltóságukat Krisztus Urunktól nyerték. Raj-
tuk kívül az Egyház más fokozatokat állapított meg az egyházi szolgál-
atra, t. i. a *négy első rendet*. Ezek : az ostiarius (ajtónálló), kinek tiszte
volt az ősegyházban az istentiszteletre meghívni a keresztényeket, és a
nem keresztényeket távoltartani ; a lector (fölolvasó), ki fölolvasott a
közös összejöveteleknél ; az exorcista, ki az ördögűzéssel volt megbízva ;
az acolithus (gyertyavívó), ki a szentmisénél szolgált. Ezekhez járult az
alszerpap, szubdiakonus, ki a diakonusnak segédkezett. Minthogy a szub-
diakonus is köteles volt a papi nőtleniségre és szolozmára, azért a nagyobb
rendek közé tartozott. Akik papokká lesznek, azok ma is előbb fölveszik
ezeket a rendeket. Valamennyi rendet megelőzi a *tonzura* (hajkorona,
pilis), midőn az ifjú a hajzatával együtt a világiasságot elveti, és Istent
választja s nveri osztályrészül (= κληρος), s ezzel a klérus sorába lép.

2. Az egyházi rend szentségének anyaga a kézrátétel, formája pedig a püspök imádsága, mely a kézrátételt kíséri.

Az Egyház emellett mély értelmű, szép szertartásokkal fejezi ki a szentség mivoltát. Így a diakonus kézhez kapja az evangéliumos könyvet. az áldozópapnak fölkenik a kezét, a püspököknek pedig a fejét..

3. Az egyházi rend szentségének hatásai a megszentelő kegyelem növelésén kívül : a) külön *szentségi kegyelem*, t. i. képesítés a szentségek kiszolgáltatására és a szentmise-áldozat bemutatására. E képesítés gyakorlására azonban külön meghatalmazás szükséges, melyet a püspököknek a pápa, az áldozópapoknak és diakonusoknak pedig a püspök ad meg. b) *Eltörölhetetlen jegy*, mely abban áll, hogy a Szentlélek véglegesen lefoglalja magának a férfiú hivatását, hogy azután a legjelesebb cél érdekében, Jézus Krisztus országa terjesztésén dolgozzék.

Aki Jézus Krisztus papjává lett, az a legnemesebb hivatást választotta. mert az Úr Krisztus munkatársa lett a megváltás művének terjesztésében ; ajka hirdetheti az üdvözítő örök igazságot, keze csatornává válik, melyen a kegyelmek átáradnak a lelkekbe ; egész élete és személyisége pedig Jézus Krisztust helyettesíti az emberek számára ; a betegek orvosa, a gyöngék erősítője, a küzdők vezére.

4. *A szentség kiszolgáltatója a püspök* ; azonban a kisebb rendeket — sőt a pápa meghatalmazásából az alszerpapságot is — áldozópap is föladhatja. Fölvevő pedig lehet minden keresztyén férfiú, kiben megvannak az Egyháztól megkívánt minőségek, nevezetesen a megfelelő kor meg a kellő testi és lelki egészség és fölkészültség.

A kinyilatkoztatott vallásban a nők a papságból ki vannak zárva (1 Kor 14 ^{34 35}). Mindazáltal épen a keresztyénység a nőknek is fölséges szerepet juttat a papi tevékenység legszebb mozzanatában, a hivatásos felebaráti szeretetben, különösen a szegények és betegek segítésében (régén a diakonisszák, most az apácák).

Az Egyháznak, *elsősorban a hívőknek érdeke, hogy az Egyház sok jeles papot nyerjen*. Aki zsenge korától fogva Jézus Krisztus iránt gyöngédebb szeretetet hord szívében, s idő folytán kedvet nyer arra, hogy Jézus Krisztus apostolai és meghitt barátai közé álljon, ápolja ezt a hivatását imádsággal, keresztyén élettel s különösen a tevékeny szeretet gyakorlásával. Minden hívőnek, elsősorban szülőknek és nevelőknek támogatni és papságra biztatni kell a rátermetteket, s emellett buzgón imádkozni, hogy Isten az Egyháznak jeles papokat adjon, s őket bő kegyelmekkel áldja meg hivatásuk teljesítésére. Erre szolgálnak a kántorbőjtők is.

37. §. A házasság.

1. *A házasság szentség, mellyel egy férfiú és egy nő fölbonthatatlan szövetséget köt egymással, és Istentől kegyelmet nyer arra, hogy a házastársak kötelességeit híven teljesíthesse.*

A házasságot Isten maga alapította, midőn az embert férfiúvá és nővé teremttette (12. §). Idő folyamán azonban a házasság eredeti eszménye elhomályosult : az emberek gyakran több feleséget vettek (polygamia) ; az Úristen pedig az ószövetségben nagyobb bajok elkerülése végett megengedte a többnejűséget és a válást. Krisztus Urunk visszaállította a házasság eredeti tisztaságát (Mt 19 ⁶), s egyúttal szentséggé tette. midőn azt mondotta : «Amit Isten összekötött, ember el ne válassa». Szent Pál is a házaselekek egymás-

hoz való viszonyát ahhoz a viszonyhoz hasonlítja, amelyben Jézus Krisztus és az ő Egyháza van ; ám ezt a viszonyt a kegyelem létesíti, következésképpen a házasságot is.

Krisztus Urunk és Szent Pál nem tesznek különbséget a házasságban a férfiúnak és nőnek szövetsége és a szentség között ; hanem ellenkezőleg magára a házassági szövetségre azt mondja Krisztus Urunk, hogy Isten kötötte össze. Tehát a házasságban nem más a házassági szövetség és más a szentség, hanem *minden érvényes házassági szövetség az újszövetségben egyúttal szentség.*

2. Jézus Krisztus rendelése szerint *a házasság egy és fölbonthatatlan*, vagyis egy férfiúnak egyszerre csak egy felesége és egy nőnek csak egy férje lehet, s ha közöttük érvényes és teljes házasság (matrimonium ratum et consummatum) áll fönn, azt csak az egyik házastárs halála bonthatja meg («*ásó-kapa választ el*» ; «*holtomiglan-holtodiglan*»). Így hagyta ezt meg Krisztus Urunk. Mikor ugyanis a farizeusok megkísértették, vajjon szabad-e az embernek feleségét akármilyen okból elbocsátani, azt felelte : «*Nem olvastátok-e, hogy aki az embert teremtette kezdetől, férfiúvá és asszonnyá teremtette őket. Ezért elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy testté lesznek. Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassa. Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg nektek elbocsátani feleségeteket, de kezdetben nem úgy volt*» (Mt 19 4-6 ; 1 Kor 7 10).

A férfiú jellemessége és a nő méltósága is megkívánja, hogy ez a legfontosabb életszövetség állandó legyen ; csak ha a házasság egész életre szól, fontolják meg az emberek ezt a lépést a kellő komolysággal, s tudnak a házasság kötelékében szeszélyeken felülemelkedni és egymáshoz hívek maradni. A gyermekeket is csak úgy lehet nevelni, ha a hitves-társak együttesen és állandóan nevelnek, s ha példát adnak a kölcsönös lemondásra és áldozatkészségre. Annak azonban van helye, hogy súlyos esetekben, az Egyház (a püspöki szentszék) ítélete után *férj és feleség különváltan* éljenek, mint már Krisztus Urunk is megengedte (Mt 19 9 ; 1 Kor 7 10). Megtörténik továbbá, hogy az Egyház a házastársakat szabadoknak jelenti ki, azért, mert házasságuk kezdetétől fogva (gyökerében, in radice) nem volt érvényes ; a pápának, mint Krisztus Urunk teljes hatalmú helyettesének van joga, hogy az érvényes, de csak épen megkötött házasságot (matrimonium ratum non consummatum) súlyos okok alapján fölbontsa.

3. A házasság nem egyetemesen kötelező, vagyis *megházasodni nem kell mindenkinek*. A házasság mellett Krisztus Urunk az

ő példájával és tanításával (Mt 19 1 Kor 7) a szüzességet is ajánlotta ; és így két állapot van, mely Istennek tetsző.

Az egyik a házasság, melynek törvényét Isten beleírta az emberi természetbe, testbe és lélekbe. A Jézus Krisztus szíve szerinti hitvestársak szent és bensőséges szövetségben hűségesen támogatják egymást az életben, s istenfélő módon nevelt gyermekeikben öreg napjaikra támaszkodást és örömeiket találják. A komolyan keresztény család a társadalom egészségének és erejének biztosítója s minden nemes, emberies érzelmeknek ápolója ; ezért Krisztus Urunk is különösen megtisztelte ; maga is a szent családban nevelkedett, a kánai menyegzőn megjelent, Betániában szívesen megfordult Lázár házában.

A szüz állapot pedig, különösen, amint azt szerzetesek és papok választják, a hősibb lelkeknek alkalmas teret és módot nyújt arra, hogy teljes odaadással szolgálják a legmagasabb eszményt : Istent és az ő országát. Akinek családja van, az kénytelen, sőt köteles azzal gondolni : aki egyedül Istennek él, egész lelkét az ő igazságának terjesztésére és embertársai szolgálatára teheti rá. Innen van, hogy az Egyház az ő szolgáinak előírja a nőtleniséget (*coelibatus*), mert a nőtlen papok teljesebb odaadással és függetlenebbül szolgálhatják az evangéliumot. Továbbá önmegtartóztató életükkel megmutatják, hogy az ember szelleme úrrá lehet a teste fölött, s így erőt öntenek azokba, kiknek saját rendetlen indulataikkal küzdeniök kell.

A keresztény katolikus ifjúnak és hajadonnak meg kell tehát gondolni, hogy csak két, Istennek tetsző állapot között van választása. Ha nincs hivatása szüzességre, a tisztas házasság állapot lebegjen előtte, mint eszmény. Akinek szüzességre hivatása nincs és saját hibájából családot nem alapít, könnyelműen kockára teszi az élet nemesebb érdekeit, emberi méltóságában megfogyatkozva közeledik vigasztalan öregség felé, és állandó bűnalkalomban él ; mert akár házasságra élre, akár szüzességre hivatott, az Isten hatodik parancsa teljes szigorúsággal kötelezi : «Testvéreim, ne álmítsátok magatokat : a paráznak nem fogják bírni a mennyországot». (1 Kor 6 9).

4. A házasság a többi szentségektől abban különbözik, hogy *felvevői és kiszolgáltatói* maguk a *házasulók*, kiknek a megszentelő kegyelem állapotában kell lenniök. A szentség akkor jön létre, amikor a házasulók kifejezik, hogy hitvestársakul fogadják egymást. Ennek az az oka, hogy a házasság szerződés ; szerződés pedig azáltal jön létre, hogy a szerződő felek kölcsönösen kötelezik magukat valaminek megtartására.

Ám ez a szövetség egyúttal szentség, a szentségeket pedig Krisztus Urunk az Egyházra bízta. Ebből következik, hogy az ú. n. **polgári házasság** nem házasság, mert az állam Krisztus Urunktól nem kapott megbízást szentségek kiszolgáltatására. A magyar állam törvénye előírja, hogy az egyházi esketés előtt az anyakönyvi hivatalban meg kell kötni a polgári házasságot ; s e törvénynek a katolikusok eleget is tehetnek. Azonban előbb meg kell tudniok plébánosuktól, köthetnek-e majd az Egyház színe előtt házasságot (nincs-e köztük egyházi bontó akadály) ; s ha igen, akkor a polgári kötés után az Egyház színe előtt meg kell esküdniök. Enélkül nem élnek törvényes házasságban, hanem súlyos bűnben, melytől nem nyerhetnek feloldozást, míg jóvá nem teszik.

Minthogy a házasság szentség, abból az is következik, hogy az Egyháznak joga van közelebbről meghatározni, *milyen körülmények közt lehet házasságot kötni*. A trienti szentszínat előírja, hogy a házasságot az illetékes plébános előtt két tanu (násznagyok) jelenlétében kell kötni ; a polgári házasság már ezért sem érvényes. A hívők érdeke továbbá szükségessé tette, hogy az Egyház ne engedje meg a házasságot akárkinek és akármilyen körülmények között. Ezért fölállított akadályokat, melyek közül némelyek a házasságot lehetetlenné teszik, és ha megvolt, fölbontják, s ezek bontó (érvénytelenítő) akadályok ; mások csak tilossá teszik (tiltó akadályok). *A házasság érvénytelen*, ha az egyik fél nincs megkeresztelve, kiskorú, vagy már mással van érvényes házasságban, vagy ünnepélyes fogadalmat tett, vagy nagyobb egyházi rendet vett föl ; ha valakit házasságra kényszerítettek : végül ha közel rokonok (harmadízig) vagy sógorok (másodízig) akarnak házasságra lépni egyházi fölmentés nélkül. *Tilos a házasság* katolikus és nemkatolikus keresztény között.

Ezt a **vegyes házasságot az Anyaszentegyház azért tiltja**, mert benne a katolikus fél nehezen gyakorolhatja vallását, sőt könnyen el is vesztheti ; a gyermekek katolikus nevelése nagyon megvan nehezítve ; a nemkatolikus fél a házasságot nem tekinti szentségnek, nem is tartja föloldhatatlannak, azért otthagynak a katolikust, és így a gyermekek nevelését kockáztatja. A **vegyes házasságot az Anyaszentegyház azonban kényszerűségből megengedi**, ha *a)* a katolikus fél szabadon gyakorolhatja vallását ; *b)* ha a felek megígérik, még pedig hazánkban hiteles okiratban (reverzális), a polgármester vagy főszolgabíró, vagy királyi közjegyző előtt,

hogy minden gyermeküket a katolikus vallásban fogják nevelni. Amely katolikus ezt nem teszi, annak házassága Isten és az Egyház előtt érvénytelen. Az Egyházi Törvénykönyv (Codex iuris canonici) életbelépése (1918 május 19.) előtt az apostoli Szentszék különös engedelmeiből nálunk érvényes volt ugyan ; de akkor is súlyosan vétkezett, mert saját hitét veszedelemnek tette ki, s közreműködött abban, hogy gyermekeinek egy része tévedésben nőjön föl. A magyar törvény értelmében ugyanis ilyen esetekben a fiúk az apa, a leányok az anya vallásában nevelkednek, s ha már egyszer hétévesek, nem vihetők át még a szülők akaratából sem az Egyházba (kivéve, ha a szülők egy vallásra térnek ; 18 éves koruk után a törvény őket vallás tekintetében nagykorúaknak tekinti, s megengedi nekik a vallásváltoztatást).

C) A végső dolgok.

38. §. A halál és a különítélet.

A halál az élet ellentéte, s lehet testi halál : a léleknek a testtől való elválása ; erkölcsi halál : a kegyelemnek elvesztése ; és örök halál : a kárhozat (második halál : Jel 20 14).

1. A halálról a kinyilatkoztatás három igazságot vés lelkünkbe :

1) *Minden ember alá van vetve a testi halálnak*, illetőleg egy olyan elváltozásnak, mely a földi próbaidőnek véget vet s a végső állapot megkezdését jelenti. «El van végezve, hogy az emberek egyszer meghaljanak» (Zsid 9 27).

A természettudomány tanítása szerint minden szerves lény magában hordja a halál csiráját : az emberben azonban ezt csak az eredeti bűn fejlesztette ki : «Egy ember által jött a világra a bűn, és a bűn által a halál» (Rom 5 12). A halál törvénye alól nincsen kivéve *Henoch*, ki «többé nem láttatott, mert Isten őt elvette» (Gen 5 24), sem *Illés*, kit tüzes szekér ragadott föl (4 Kir 2) : mert ezek vagy már meghaltak, vagy még meghalhatnak (Jel 11 7). *Akiket az utolsó ítélet életben talál*, szintén a halállal egyenlő értékű átváltozáson mennek keresztül (1 Thessz 4 14, 1 Kor 15 51).

2) *A halállal az érdemszerzés ideje lejár* ; vagyis az ember sorsát végleg eldöntik a földi életben véghezvitt cselekedetei. Krisztus Urunk azt mondja : «Nekem szükség annak cselekedeteit tennem, aki engem küldött, míg nappal vagyok ; eljön az éjszaka, midőn senki sem munkálkodhatik» (Jn 9 4). Szent Pál is azt tanítja, hogy a másvilági jutalmat azokért a tettekért nyerjük, melyeket e földi

életben vittünk végbe. Ez az igazság a földi élet jelentőségét teljes komolyságában állítja elénk : most kell mindazt megtennünk, ami az örök élet számára üdvös lehet ; a halál után késő. Nincs is semmi alapja annak a hiedelemnek, melyet az indusok (és részben a görögök) terjesztettek, s ma néhányan ismét fölkapnak, hogy a halál után a lélek ismét más testet ölthet, és vagy a földön vagy más égitesten új életet kezdhet (*lélekvándorlás*, metempsychosis).

3) Amilyen bizonyos a halál, annyira bizonytalan a halál órája. «Vigyázzatok tehát, mert nem tudjátok sem a napot, sem az órát» (Mt 25 1-13). Ebben számunkra nagy figyelmeztetés van : «Úgy imádkozzál, mintha ma meg kellene halnod ; de úgy dolgozzál, mintha örökké itt a földön élnél».

A halál gondolata velőt emésztő borzalmassággal nehezedik rá azokra, kiknek nem int a földi élet után jobb haza. Azért a pogányok irtóztak a haláltól, s irtózásukat alig sikerült mámorba fojtaniok. *De Jézus Krisztus elvette a halál fulánkját* ; föltámadásával legyőzte a halált (1 Kor 15). Azóta a halál gondolata a mélyebb lelkű embert buzdítja a földi élet okos használatára ; megnyugtatja igazságérzetét, mert a halált nem kerülik el azok sem, kik most élnek világukat ; és segíti kibontakozni a mulandó földi dolgokból : elmulik a világ és az ő alakja (1. 18. olvasm.).

2. A különítélet. *Nyomban a halál után Isten megítéli a lelket* : «El van végezve, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután pedig jó az ítélet» (Zsid 9²⁷) ; és : «Könnyű az Istennél, kinek-kinek halála napján megfizetni az ő útjaiért» (Sir 11²²). Aquinói Szent Tamás ezt az igazságot az ész előtt így igazolja : Az ember egyén is, meg társas lény is ; ha az Úristen őt mint társas lényt megítéli a végítélet napján, illő, hogy egyénenként is megítélje halála napján ; annál inkább, mert nem méltányos, hogy az igaz soká kétségekben maradjon jövő sorsa felől.

A különítélet körülményeiről a Szentírás nem ad határozott tanítást. Bizonyos csak az, hogy ítélő bírónk az Úr Jézus lesz : «Az Atya nem ítél senkit, hanem minden ítéletet átadott a Fiúnak» (Jn 5 22). Ideje valószínűleg a halál pillanata, helye a halál helye, módja pedig talán abban áll, hogy Isten hirtelen megvilágosítja a lelket, úgy hogy tisztán látja egész multját, minden tettét s ezekben az ítéletet is. Ez is mutatja, *meny nyire válságos idő a halál ideje*, és sürget, hogy a haldoklónak segítségére legyünk imádságunkkal (Commendatio animae I. Imádságos könyv).

3. Isten az ítéletet mindjárt végrehajtja : A lélek, ha igaznak találtaott, Isten boldog bíráására indul : de ha szükséges, előbb tisztuláson kell keresztülmennie. Ellenkező esetben nyomban a kár-

hozatra kerül. «Ha egy testet szabadon bocsátanak, mondja Szent Tamás, súlya szerint lefelé esik, vagy fölfelé száll; úgy a lélek is.»

Maga Krisztus Urunk is világosan kifejezi ezt az igazságot a dús-gazdagról és a nyomorult Lázárról mondott példabeszédében: «Lón pedig, hogy meghalt a koldus, és az angyalok által Ábrahám kebelébe vették. Meghalt pedig a gazdag is, és pokolban eltemették» (Lk 16³²; 2 Kor 5⁹⁻¹⁰).

39. §. A tisztítóhely.

1. A tisztítóhely (purgatórium) átmeneti állapot, melyben az el nem kárhozott, de a mennyországra még meg nem érett lelkek tisztulnak, míg Isten színelátására el nem jutnak.

Hogy ilyen hely van, kitűnik már az ószövetségből. Tóbiás áldozatról beszél, mely a megholt igazaknak hasznukra válik; ugyanígy a Makkabeus Judás harcaiban elesettekért bajtársaik 12.000 drachmát küldtek Jeruzsálembe, hogy áldozat mutattassék be a megholtak bűneiért, mert «szent és üdvösséges dolog a halottakért imádkozni, hogy bűneiktől fölloldoztassanak» (2 Mak 12⁴⁰⁻⁴⁶). Ennek nem volna értelme, ha mennyország és kárhozat között nem volna átmeneti hely; az üdvözültek számára ugyanis fölösleges, a kárhozottak számára pedig hiábavaló az imádkozás (Mt 12³² 1 Kor 3¹¹⁻¹³). Eszünkkel is beláthatjuk, hogy akárhány ember nem volt annyira megrögzött gonosz, hogy elkárhozzék; de nem is volt annyira tiszta, hogy rögtön Isten színe elé jusson. Ezek számára kell tehát közbenső állapotnak lenni.

2. A tisztítóhelyre azok jutnak, akik vagy bocsánatos bűnökben vannak, vagy még ideigtartó büntetéseket érdemelnek, vagy még nem szabadultak meg vétkes hajlamaiktól. A mennyországba, Isten szent színe elé ugyanis semmi fertőzött nem mehet (Jel 21¹⁷). E lelkek azáltal tisztulnak, hogy elszenvedik az Istentől rájuk mért büntetéseket. Büntetéseik abban állanak, hogy Isten boldog színelátásából ki vannak zárva, lelkiismereti furdalásokat éreznek, s bánódnak, hogy földi életükben oly könnyelműen hátráltatták menyeyei boldogságukat. Emellett más fájdalmakat is éreznek. Ezeknek kivoltáról, valamint a tisztítóhely hollétéről és a szenvedések tartamáról a kinyilatkoztatás nem szól behatóbban.

3. A tisztítóhely szenvedéseit némileg enyhíti a szabadulás reménye, továbbá az a tény, hogy a földön élő hívők érdemszerző

jócselekedetekkel, különösen szentmise-áldozatokkal segítségükre lehetnek. Ez kitűnik a Szentírás azon helyeiből, ahol szó van a halottakért végzendő imádságról, és a *szentek egységének* hit-ágazatából.

Már a legrégebbi időkben ez volt a keresztények meggyőződése. A Priscilla-katakombában (a II. századból) ez a fölírás maradt ránk: «Kedves testvérek, kik ide jöttök imádkozni, emlékezzetek meg a kedves Agapéről is, hogy a Mindenható őt örökké megóvja». S az Egyház a legrégebbi időktől fogva a szentmisében megemlékezik elhunyt tagjairól (Memento mortuorum az Úrfölmutatás után).

40. §. A föltámadás.

1. A kinyilatkoztatott vallásnak egyik sarktétele, hogy a *világ végén Isten föltámasztja az ember testét és örökre egyesíti a lélekkel.*

Ezt az igazságot Ezekiel a csontmezőről szóló híres látomásában hirdeti (Ez 37); Szent Pál pedig részletesen kifejti (1 Kor 15). *Krisztus Urunk* azt mondja: «Eljön az óra, amelyben mindnyájan, akik a sírokban vannak, meghallják az Isten Fia szavát. És éljennek, akik jót cselekedtek, az élet föltámadására; akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet föltámadására» (Jn 5²⁸). A *régi keresztények* ezt az igazságot fényesen megvédték a pogányokkal szemben, és megmutatták, hogy az elme ugyan magától kitalálni nem tudja, mindazáltal észszerűségét könnyen beláthatja: *a*) Isten az embert úgy gondolta ki a teremtkor, hogy testből és lélekből álljon s összekötőkapocs legyen a szellem és az anyag világa közt. Ha a test nem támadna föl, akkor az Úristennek ez a gondolata csonka maradna, mert az örökkévalóságban nem léteznék testből és lélekből álló lény. *b*) A test a léleknek nem börtöne, hanem a földön segítőtársa jóban-rosszban, s azért méltó, hogy részesüljön a léleknek örök jutalmában vagy büntetésében.

2. *Azzal a testtel támadunk fel, mely most sajátunk.* Szent Pál azt mondja: «Ennek a rothatag testnek rothatatlanságba kell öltözni».

Nem szükséges azonban, hogy a föltámadt testben együtt legyenek mindazok az anyagrészecskék, melyek valaha a mieink voltak. Tudva van a biológiából, hogy *a testnek anyaga folyton változik* (anyagcsere) és évek mulva semmi sincs már bennünk a régi testből; s mégis azt kell mondanunk, hogy ugyanazon testünk van. Azért ha kérde valaki: *kiéi lesznek*

azok az anyagrészcsekék, melyek évezredek során az anyag körforgalmában sok ember testének voltak részei, azt kell felelni: lehet, hogy senkiéi; lehet, hogy azéi, aki először vagy legtovább viselte. Az ilyen aggodalmaskodásokra: miképen gyűjti össze Isten a földön szétszórta porainkat, helyesen mondja Szent Ágoston: «Aki testedet tudta a semmiből előteremteni, az képes lesz megteremtett testedet föl is támasztani».

3. *Hogy minő testtel támadnak föl az üdvözült halottak, erre nézve Szent Pál így tanít: a) Rothadásra vették el a test, rothadatlanságban támad föl; vagyis nem lesz már fogékony szenvedésre és halálra. b) Nemtelenségben vették el, dicsőségben támad föl; vagyis teljes szépségében bontakozik ki, s távol lesz tőle mindaz, ami szégyelni való vagy undortkeltő. A Szentírás szerint fény hatja át a testet s olyan lesz, mint Krisztus Urunk föltámadt teste (Mt 13 43). c) Erőtlenségre vették el, erőben támad föl; tehát kész eszköze lesz a megerősödött léleknek. d) Állati test vették el, lelki test támad föl, t. i. az örök Igazság ereje fölmagasztosítja a lelket, és ez áthatja a testet és közli vele a maga erejét, könnyedségét és fegyelmeltségét (1 Kor 15 35 kk.).*

Bizonyos továbbá, hogy a föltámadottak testei nem lesznek egyformák: «Más a nap fényessége, és más a csillagok fényessége; még a csillag is különböző a csillagtól fényességre. Így a halottak föltámadása is» (1 Kor 15 41–42). Valószínű, hogy megmaradnak a földi bajnokságnak jellemző vonásai disztelenségeikből kivetköztetve, tehát a tiszteletreméltó öregkor vonásai, a vértanuk sebei stb.

A kárhozottak teste szintén halhatatlan lesz, de a legteljesebb fogékonyssággal rendelkezik a szenvedések iránt.

41. §. A világvég és a végítélet.

1. Jézus Krisztus Egyháza arra van hivatva, hogy diadallal hordozza meg a keresztt zászlóját az emberiség között a történet végéig. A küzdő egyháznak ez a diadalmas haladása addig tart, míg az utolsó pogány nép is megtér, s Izrael is megismeri Megváltóját. Ez a próféták hite (Zsolt 2, Iz 2 1–4, Mich 4 1–3) és az újszövetség állandó tanítása: «Az egész világon hirdettetni fog ez az evangélium, bizonyosággal minden nemzetnek; és akkor jó a végezet». (Mt 24 14; a zsidókra nézve Róm 11, v. 6. Mt 23 37–39).

Mikor pedig az Egyház a földön befejezte hivatását, akkor elkövetkezik a vég. Amint az egyes ember meghal, úgy az egész em-

beriség életideje is ki van mérve, sőt a természet is megváltoztatja mai alakját. «Ég és föld elmúlnak.»

«Akkor az egek nagy robajjal elmúlnak, az elemek a hőség miatt elolvadnak, a föld pedig és a rajta levő alkotmányok elégnak : mi pedig az Úr ígérete szerint új egeket és új földet várunk» (2 Pét 3¹⁰⁻¹³). Ebből látnivaló, hogy a *föld elmúlása nem pusztulás, hanem megnemesítés, fölmagasztalás*. Szent Pál (Róm 8¹⁸⁻²²) tanítása szerint ugyanis ez ideig minden teremtmény a bűn átka alatt nyög ; mikor pedig eljő a vég, akkor Jézus Krisztus kegyelme diadalmaskodik az egész vonalon : a természet is fölszabadul a bűn átka alól és megdicsőül. E megdicsőülés részleteiről a kinyilatkoztatás nem ad fölvilágosítást. Hogy azonban a *jelen világ folyamata valaha véget ér, azt a mai természettudomány is igazolja* : megmutatja t. i., hogy a világ, ha nem jönnek közbe katasztrófák, természetes halállal fog kimulni : szabad energiájba, mely most a világ gépezetét hajtja, elfogy majd, és a világ megdermed.

2. Mikor jő el a világvég, azt nem nyilatkoztatta ki az Isten. «Ég és föld elmúlnak ; azt a napot azonban vagy órát senki sem tudja, még az ég angyalai sem, hanem egyedül az Atya» (Mt 24³⁵⁻³⁶). Mindazáltal a kinyilatkoztatás szerint *bizonyos jelekből föl lesz ismerhető*, mikor jő az Úr napja (Mt 24²⁷). Ilyen jelek *a) az Egyház elterjedése* az egész világon és a zsidók megtérése. *b) Isten országának* ez a diadala végső erőfeszítésre fogja kihívni az összes istenellenes hatalmakat, s ezeknek vezére lesz az *antikrisztus*, ki «az Isten templomában fog ülni, és mutatja majd magát, mintha Isten volna» ; s működésének szomorú eredménye, hogy sokan elpártolnak a hit-től, s a véget egy nagy *hittagadás* (aposztázia) előzi meg (2 Thessz 2 : Jel 13 ; 1 Jn 2⁴ ; 2 Jn 7). *c) A halottak föltámadnak* ; *d) jelek* lesznek a napban, holdban és csillagokban. Ezután következik :

3. A végítélet. Már a próféták hirdették, hogy az Úristen teljes komolysággal adta tudtul az emberiségnek az ő törvényeit és szándékait, és gondoskodik arról, hogy azok megvalósuljanak minden egyénben, minden korban és minden népben. Ezért szakadatlanul ítéletet tart az egyesek és a népek fölött ; a nép a nagy csapásokat helyesen istenítéleteknek mondja. A világ végén pedig egy nagy ítélettel befejezi a világtörténetet, mint azt sokszorosan jelzi példabeszédekben, minők a műveseket fogadó szőlősgazda (Mt 20), a fiának menyegzőt szerző királyi ember (Mt 22), a talentumok és a tíz szűz (Mt 25) ; majd megrázó színekben festi az utolsó ítéletet (Mt 25³¹⁻⁴⁶, 24¹⁶⁻⁴²).

Az Egyház a hívőknek az egyházi év utolsó és első vasárnapján fölolvastatja az ítéletről szóló szentszakaszokat, hogy figyelmeztetve legyenek : a történelem, melynek képe az egyházi év, ítéletben végződik ; s aki akkor igaznak akar találtatni, az ítélet gondolatával kezdje minden dolgát : «Minden cselekedeteidben emlékezzél meg utolsó dolgaidról, és örökké nem vétkezel !» (Sir 7 40).

A végítélet jelentősége. Minthogy a halál után minden egyes ember külön ítéletnek van alávetve (44. § 2), úgy tűnhetnék föl, hogy a végítélet fölösleges ismétlés. Azonban a végítélet arra fog szolgálni, hogy a) minden ember megismerje és elismerje *Isten* gondviselésében a bölcsesség, igazság és irgalmasság összhangját. Akkor kitűnik majd, hogy a földi életben Istennek sok tette kifürkészhetetlen volt ugyan, de egy sem volt igazságtalan. b) A végítéletkor *Jézus Krisztus* mint az emberiség királya fogadja minden teremtmény hódolatát, azokét is, akik eddig megrogzított gonoszsággal vagy könnyelműséggel mentek el mellette, vagy egyenesen ellene lázadtak és lázítottak. c) A végítélet azért is szükséges, hogy a *jók* az egész világ előtt elvegyék jutalmukat s a sok megaláztatásért és üldözésért megdicsőüljenek, a gonoszok pedig megszégyenüljenek és kénytelenek legyenek elismeréssel adózni a jóknak (Bölcs 5 1).

4. A végítélet körülményeiről a kinyilatkoztatásból megtudjuk, hogy az *ítélőbíró* maga *Jézus Krisztus* lesz, aki arra az alkalomra már nem szegénységben, hanem dicsóséggel jön (Mt 16 27), kísérei az angyalok (Mt 16 27) s bírótársai az apostolok (Mt 19 28), sőt az összes választottak lesznek (1 Kor 6 2). Az ítélet *tárgya* minden emberi tett, még a legtitkosabb gondolatok is. «Minden hivatkozó ígéről, melyet szólnak az emberek, számot adnak az ítélet napján» (Mt 12 36). A *vádló és tanu* mindenkinek lelkiismerete lesz (Róm 2 15). Az ítélet *helyéről* semmi bizonyosat nem tudunk. Az ítélet *formáját* maga *Krisztus Urunk* mondotta meg (Mt 25 31-46):

«Mikor eljő az Emberfia az ő fölségében és vele mind az angyalok, akkor ő fölségének királyi székébe ül. És összegyűjtetnek eléje minden nemzetek, és elválasztja őket egymástól, mint a pásztor elválasztja a juhokat a bakoktól. És a juhokat jobbjára állítja, a bakokat pedig balja felől. Akkor a király majd így szól azoknak, kik jobbra felől lesznek : Jöjjetek Atyám áldottai, bírátok a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem s ennem adtatok ; szomjúhoztam és innom adtatok ; jövevény voltam és befogadtatok engem ; meztelen és befödöztetek engem ; beteg voltam, és meglátogattatok engem ; tömlőcben voltam, és hozzám jöttetek. Akkor felelnek majd az igazak neki : Uram, mikor láttunk téged éhezni, és tápláltunk téged . . . És felelvén a király, mondja majd nekik : Bizony mondom nektek, amit egynek ezen legkisebb atyámfiái közül

cselekedtetek, nekem cselekedtétek. Akkor majd így szól azoknak is, kik balfelől lesznek: Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely készítettet az ördögnek és az ő angyalainak. Mert éheztem és nem adtatok ennem . . . És ezek örök kínra mennek, az igazak pedig örök életre.»

42. §. Az örök kárhozat.

1. *Akik az ítéletkor halálos bűnben találtnak, örök szenvedésre jutnak*, melynek helyét pokolnak, gehennának¹ nevezi a Szentírás. A *pokol helyéről* a kinyilatkoztatás nem szól. A régiek többnyire úgy gondolták, hogy a föld közepén van (Dante is híres költeményében). A kérdés eldöntése nem fontos; helyesen mondja Aranyszájú Szent János: «Ne azon járjon az eszed, hogy hol van a pokol, hanem arra legyen gondod, hogy oda ne kerülj».

Hogy a halálos bűnben megrögzött gonoszok végnélküli szenvedésre vannak kárhoztatva, Krisztus Urunknak világos tanítása. Az ítéletről szóló nagy beszéd végén azt mondja: «a kárhozottak örök kínra mennek». «Jobb neked csonkán az életre bemenned, mint két kezed lévén, a gehennába jutnod, a kiolthatatlan tűzre, hol az ő férgük meg nem hal, és tűzük el nem alszik» (Mk 9 48).

Nem lehet azt mondani, hogy a kárhozat örökkévalósága ellenkezik

1) *Isten igazságosságával*, mintha t. i. nem volna igazságos, hogy Isten az örökkévalóságon keresztül büntessen akár egy bűnért, mely néha egy pillanat műve, vagy akár egy egész élet bűneiért, melyek mégis csak kevés számú esztendőig tartanak. A kárhozatra ugyanis az jut, ki a halálos bűnben megrögzött, vagyis aki teljesen elfordult az Istentől, aki állandó ellensége az Istennek. Ám a kárhozat nem egyéb, mint a teljes és végleges Isten-nélkülözés. Minthogy tehát a bűnös maga helyezte magát ebbe az állapotba, azért saját maga választotta a kárhozatot; épügy, mint aki mély szakadékba ugrott, onnan saját erejéből ki nem menekül mindörökké, s nem panaszkodhatik igazságtalanságról; hisz maga választotta állapotát (volenti non fit iniuria). Sőt Isten igazságossága megkívánja, hogy mindenkinek megadja, amit az illető maga választott.

2) *Legáltalában Isten irgalmasságával* mintha ellentétben volna, hogy gyarló embereket örökké büntessen s kizárjon boldog színelátásából. — Igen, de az Isten irgalmassága nem választható el igazságosságától, szentségtől és fölségtől. *Igazságossága* megkívánja a bűn büntetését, s mert

¹ *Gehenna* = Hinnom völgye Jeruzsálemtől délre, hol a zsidók Molochnak áldoztak, s utóbb minden szemetet kivittek és időnkint elégették.

a bűnös megátalkodott a bűnben, Isten igazságossága kénytelen őt meg hagyni abban az állapotban, melyet maga választott. Isten *szentsége* pedig megkívánja, hogy a rossz élesen különbözzék a jótól ; a kettő között a legmélyebb ellentét van, mint világosság és sötétség, élet és halál között. Ám ha a megrögzött bűnös valaha a mennyországba jutna, vagyis ugyanoda, abova a jó, akkor a gyökeres ellentét a jó és rossz között megszűnne. Isten *fölsége* pedig megkívánja, hogy az övé legyen az utolsó szó a világegyetemben. Ha már most Isten kénytelen volna valamikor keblére ölelni a megrögzött bűnöst is, akkor ez a bűnös diadalmaskodnék Isten fölött, csúffá tenné az Istennek szigorú törvényeit és fenyegetéseit. A bűnös igazán csak úgy van legyőzve, ha elveszi méltó büntetését, és hozzá még belátja, hogy jogosan bűnhődik. Hozzá kell vennünk, hogy az örök kárhozattól való félelem igen sokakat térít Istenhez. Azért Dante méltán adhatta az ő nagyszerű költeményében (*Inferno* III 1—9) a pokol kapujának ezt a fölíratot :

Énrajtam jutsz a kínok városába,
Énrajtam jutsz az örök gyötrelembe,
Énrajtam jutsz a kárhozat honába.
Nagy Alkotóm igazságért teremte ;
Az isteni Hatalom alkotott,
A fő Bölcsesség s Isten és Szerelme . . .
Ki itt belépsz, hagyj kinn minden reményed.

2. *A kárhozat örök kínjai abban állanak, hogy* 1) az elkárhóztak *ki vannak zárva az Isten bírából*, még pedig teljesen és végleg. «Távozzatok tőlem», mondja nekik Jézus Krisztus, s ők mennek az örök sötétségre. A kárhozottak így hijával lesznek annak, amit az ember szíve leginkább óhajt : a tiszta igazságnak és a teljes szeretetnek, s kénytelenek folyton érezni, hogy elesetek végcéljuktól ; utasok, kik vágyuk célpontja előtt hajótörést szenvedtek. Hozzá ki vannak rekesztve a szentek közösségéből és mindabból, ami a testi vagy szellemi életre nézve kellemes lehet : a legteljesebb sötétség éjszakája veszi körül őket, melybe nem világít a szeretetnek vagy reménynek leghalványabb sugara sem. 2) *A legrettenetesebb kínokat szenvedik* : «Ott léssen sirás és fogak csikorgatása». E gyötrelmeket mindenekelőtt a kárhozat helyének, a pokolnak utálatossága okozza ; azután a többi kárhozottak állandó utálatos társasága (már a földön is a legrettenetesebb kínok egyike rossz emberek között élni) ; továbbá a lelkiismeret állandó furdalása : folyton látniuk kell, hogy helyzetüket maguk készítették s lelkiismereti kínjukat nem enyhíti a bűnbánat könnye és a bűn-

bocsánat reménye. Végül a leghevesebb érzéki fájdalmak gyöttrik őket, melyeket a Szentírás a pokol tűzének mond. E tűz mibenlétét nem lehet a kinyilatkoztatásból közelebből megállapítani.

A kárhozat szenvedései nem mindenkinél egyformák: Isten kinek-kinek megfizet érdemei szerint (Róm 2 6); ki miben vétkezett, abban fog bűnhődni (Jel 18 7).

A kárhozat szenvedései nem egyebek, mint a bűn megért gyümölcsei. A bűn ugyanis egyrészt abban áll, hogy a lélek elfordul az Istentől s ezzel magamagát kizárja az ő bírásából; másrészt abban, hogy a teremtményekhez fordul, s ezáltal azok uralma alá adja magát.

43. §. A mennyország.

1. Akiket Isten az ítéletben tisztáknak talál (bűn, bűnre való hajlandóság és büntetésre való kötelezettség nélkül), azok bemennek a mennyországba. *A mennyország a teljes és végleges Isten-bírási állapota*; de együttall hely is, mert hiszen ott van már most Jézus Krisztus és Szűz Mária test szerint is, s ott lesznek a föltámadottak testei is. Hogy hol van a mennyország, az nincs kinyilatkoztatva. De a mindenség elég nagy ahhoz, hogy benne méltó hely akadjon a mennyország számára.

A Genézis első lapjaitól a Jelenések könyvéig ez a szentiratok állandó témája: Aki végig állhatatos marad, az üdvözlő, s az Isten áldottai örökké bírják az országot, mely világ kezdetétől készítettetett nekik.

2. *Az üdvözültek boldogsága abban áll, hogy:*

1) *Mentek minden testi és lelki bajtól és fájdalomtól*: «Letöröl Isten minden könnyhullatást az ő szemeikről; és halál többé nem lesz, sem bánat, sem jajgatás, sem fájdalom nem lesz többé; mert az előbbieket elmúltak» (Jel 21 4).

2) *Boldogságuk igazi lényege azonban az, hogy Istent színről-színre látják.* «Most tükör által homályban látunk, akkor pedig színről-színre» (1 Kor 13₁₂). «Tudjuk, hogy mikor ő meg fog jelenni, hasonlókké leszünk hozzája, mert látni fogjuk őt, amint vagy» (1 Jn 3 2). Akkor Isten már nem elfátyolozva, hanem a maga valóságában jelen meg az ámuló lélek előtt, és az őbelőle annyit fog fel, amennyit egyáltalán megbír. Akkor Istenben, mint gyújtópontban meglátjuk az egész teremtést és minden titkát, a gondviselést és minden útját; s ez a látás egy örökkévalóságon keresztül folyton

újra meg újra fölszítja szeretetünket, imádatunkat és hódolatunkat az Isten iránt. Akkor a hit átme gy látásba, a remény bírásba ; csak a szeretet marad meg. — A mennyei boldogság kiosztásában is a szigorú igazságosságot tartja szem előtt az Isten ; aki szűken vetett, szűken is arat ; *mindenki a maga munkája szerint*. Ez azonban nem lesz irigység forrása, amint szépen mondja Szent Ágoston : A mennyei boldogságból akkora palástot kap mindenki, amilyen éppen az ő természetéhez illik.

3. A mennyországban egybegyűlnek az üdvözültek és az angyalok seregei ; és ez az egyesülés maga is új boldogság forrása az üdvözültek számára, mint már a földön is a legtisztább örömök közé tartozik a kiváló szellemű emberek társasága.

A végítéletig az üdvözültek számára nagy boldogság forrása, hogy *a küzdő egyház sorsának intézésében résztvesznek*, különösen, hogy közbenjárnak a küzdőkért, és hogy könnyörgéseiket Isten színe elé terjeszthetik.

Ha valaki kérdi : *mikép hallhatják meg a mennyei szentek* a föld lakóinak könnyörgéseit, meg kell gondolnia, hogy a szentek látják az Istent és őbenne mintegy tükörben látják a teremést is ; róla mintegy visszhangként visszaverődik mindaz, ami a mindenségben történik (Jel 22).

4. De lehetetlen csak halvány képet is adni a mennyei boldogság kiválóságairól : «Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az emberi szívbe föl nem hatott, amit Isten azoknak készített, kik őt szeretik» (1 Kor 2). Ha a kárhozattól való félelem elrettent a vétkezéstől, a mennyország boldogságának gondolata folyton erőt ad a földi bajok elviselésére, és serkent, hogy összes tehetségeinket az Isten szolgálatába állítsuk. «Hasonló a mennyeknek országa az elrejtett kincshez ; mikor megtalálja az ember, örömeiben elmegy és eladja minden vagyonát, csakhogy megszerezze azt a kincset»

„A hitetlenek azt hiszik, hogy a keresztény vallás egy darabig fennáll, majd eltűnik a világból. Nos, addig fog tartani, ameddig a nap ; amíg az fölkel és lenyugszik, vagyis ameddig az idő fennáll, Isten Egyháza, Krisztus Teste nem tűnhet el a világból.“ (Szent Ágoston.)

„Az Egyház csak akkor inoghat meg, ha alapja is meginog, de hogyan inoghatna Krisztus? Amíg Krisztus nem inog meg, az Egyház is szilárdan áll az idők végezetéig.“ (Szent Ágoston.)

D) AZ EGYHÁZ

Bevezetés: Az Egyház mint jelenség.

1. Az Egyház jelenléte a világban.

A mai ember általában hisz Istenben. A Krisztusba vetett hit is egyre inkább erősödik. Két világháború szenvedései és annyi értéknek pusztulása kijózanította az emberiséget, amely a múlt században még az anyagban, fejlődésben és a tudomány mindenhatóságában kereste boldogságát. Azonban sokan, akik ma Igen-t mondanak Isten és Krisztus felé, határozott Nem-mel utasítják el maguktól az Egyházat. Mások talán tisztelik és némely művében csodálják is, élet- és sorsközösséget azonban nem vállalnak vele.

Az Egyház ma sokkal inkább, mint bármikor is történelme folyamán, jelenvalóvá lett a világban. Templomaival és képviselőivel a Földnek bármely pontján feltűnik, erkölcsi hatalmával mindenütt számolni kell, tanításával hívők és hitetlenek foglalkoznak: az Egyház ma mindenütt jelen van. Minden ember találkozik valamilyen formában az Egyházzal s állást kell foglalnia mellette vagy ellene: elfogadja vagy elveti, szereti vagy üldözi, megnyílik vagy elzárkózik előtte, — de létezését tudomásul nem véve senki sem mehet el mellette, láttatlanba senki sem veheti.

2. Hiányosan ismerjük az Egyházat.

Hogyan ismerik az emberek az Egyházat?

A tapasztalat bizonyítja, hogy az Egyház ellenségei általában nem ismerik az Egyházat, az „elzárkózók” pedig, még katolikusok is, csak egyoldalúan, rosszul ismerik.

Mindnyájan tudjuk, hogy az Egyház a földön élő katolikusok látható közössége, melynek feje a római pápa. Ismerjük az Egyház tanításának főbb pontjait, amelyeket „dogmáknak” nevezünk. Ismerjük általában törvényeit is és hierarchiájának rangsorozatát. Tudomást szerezünk földi alkotásairól és mindenki elismeri érdemeit a tudomány és művészet terén.

Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy az Egyház történelmén súlyos árnyak is végighúzódtak. Az Evangélium terjesztése és a hit védelme helyett sokszor anyagi érdekekért küzdött. Képviselői közül többen méltatlan és bűnös életet éltek. A simónia és az inkuizíció foltot ejtettek az Egyház hírnevén. Ha mindehhez hozzávesszük helyenkint a papság politikai törekvéseit, a szociális igazságtalanság területén elkövetett mulasztásait, oly képet kapunk, amelyen a hívő katolikus is megütközik.

Ám mindez csupán az Egyház külső, emberi arca. Csupán a keret és nem maga az Egyház. Az ember sem azonos a testével és annak szeplőivel, az Egyház sem azonos testi megjelenésének formájával és sebhelyeivel.

3. Az Egyház misztérium.

Az Egyház összetett valóság. Teste és lelke van, természetes és természetfölötti élete, emberi és isteni természete. Történelmének dicsőséges és szégyenteljes lapjai csak azt bizonyítják, hogy ennek az összetettségnek egyik oldalán a bűnre hajló ember áll, míg a másik oldalon az igazságot megőrző, a szenteket és vértanúkat teremtető Isten. De az Egyház itt a földön csak e kettő együtt. Nem állna e világban, ha csak isteni arculata volna; nem lenne természetfölötti, ha elcsodorhatná a bűn.

Az Egyház misztérium. Több, mint történéseinek külső látszata. Nem más, mint isteni és emberi elemből szövődött valóság, amely állandóan születik, állandóan fejlődik, szüntelen kibontakozásban van. E kibontakozás lényege az örök isteni élet, amely itt a földön azokban valósul meg, akik az Egyházban, Jézus Krisztus által, az örök isteni szeretetnek részeseivé lettek.

Első fejezet: Az Egyház születése

44. §. Az Egyház Isten örök gondolata

1. Isten teremtető terveiben első Krisztus, és Benne az Egyház is.

A mennyei Atya öröktől fogva akarja és szemléli az Egyházat isteni Fiában, az Igében. Az emberiség természetszerűleti egysége a kegyelmi, természetfölötti egységnek előkészítése és alapja. Krisztus — mondta szent Pál — „a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsőszülöttje. Benne teremtett mindent a mennyben és a földön: a láthatókat és a láthatatlanokat, trónusokat, uralmokat, fejedelemségeket és hatalmasságokat. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél és minden benne áll fönn. Ő a testnek, az Egyháznak feje” (Kol. 1, 15—18.).¹

Az Egyház tehát Isten gondolatában öröktől fogva él, de történelmi megvalósulását Jézus Krisztus megváltói halálakor kapta. A teremtetés és a megváltás közötti idő az Egyház távolabbi, földi előkészítése.

¹ Az újszövetségi szentírási idézetekben P. Békés Gellért és P. Dalos Patrik görög eredetiből fordított Újszövetségi Szentírást (Roma, 1955) követjük.

A várakozás évezredei ezek, melyek alkalmas talajt készítettek az Egyház születése számára.

2. Isten nagy szeretete az ember iránt három irgalmas tényben bontakozik ki: az embert pusztán szeretetből és jóságának kiadásából megteremtette; őt a természetfölötti életre meghívta; a bűnbeesett emberiségen megkönyörült és elhatározta Fia által az emberi nem megváltását, a megszentelő kegyelem újradadását.

Isten nagy szeretetének megnyilvánulása az **Öszövétségben**: A megváltás ígérete mindjárt a bűnbeesés után történt (protoevangélium), s ennek következtében az ember az eredeti bűn tragikus következményei ellenére is szüntelen reménykedéssel várta a megígért Szabadítót. Hosszú századok múltán Isten kiválasztja Ábrahámot, minden hívő ősatyját és a körülmetélés szövetsége által a választott nép törzsatyjává teszi. E népnek hivatása, hogy a bálványimádó népek tengerében az igaz Isten hitének őrzője, a megváltás, ígéretének és Isten országa gondolatának hordozója legyen az idők teljességéig. Újabb évszázadok elteltével az Őr ismét bizonyosságot tesz hűségéről a választott nép felé. Kiválasztja Mózeszt, kivezeti a zsidó népet az egyiptomi rabszolgaságból, megerősíti a szövetséget és törvényt ad népének. Ábrahám ivadéka az Igéret Földjére, Kánaánba tér vissza. A zsidó nép azonban keményszívú, érzéki és minduntalan hűtlen a szövetséghez. Isten országának gondolata ugyan nem halványul el teljesen, de a zsidók ezt a földi és politikai hatalomban keresik. Időnként egy-egy prófétát (aki Isten helyett beszél) küld hozzájuk az Őr, aki hivatására és Megváltó ígéretére figyelmezteti a népet, azonban nem hallgatnak rájuk és megölik a prófétákat. Végül az idők teljességében a legnagyobb próféta, Keresztelő Szent János jön el, ő az Őr Jézus közvetlen előhírnöke. Judea pusztájában lép fel, a Jordán folyó mellett, s a hozzá-seregülő népnek nagy szóval hirdeti: „Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa” (Mt. 3, 2.).

45. §. Jézus tanításával és nyilvános működésével előkészíti az Egyház megalapítását.

„Az isteni Megváltó az Egyház titokzatos templomának építését akkor kezdte, mikor prédikálva törvényeit adta; akkor fejezte be, mikor megdicsőülve a kereszten függött; és végül akkor nyilvánította és hirdette ki, mikor látható módon küldte tanítványainak a Vigasztaló Szentlelket.”

(XII. Pius: „Mystici Corporis”)¹

¹ A Mystici Corporis encyklikából vett idézeteket a Tipogr. Poligl. Vat. 1943. megjelent: „Jézus Krisztus Misztikus Testéről és Abban Krisztussal Való Kapcsolatunkról” fordításában adjuk. (Ezentúl rövidítve: Myst. Corp.) A hivatkozás nélküli idézetek innen valók.

1. Jézus tanítása Isten országáról.

Az Egyház megalapítását Jézus közvetlenül nyilvános fellépése után kezdi. Már első szavával az eljövendő Isten országáról beszél, melyet a Mennyegek országának is nevez (Mt. 4, 17.). Mit jelent, az „Isten országa?”

a) Isten országa: **kegyelmi életközösség Istennel.**

Ez kettőt jelent. Isten részéről mérhetetlen nagy ajándék, az ember részéről pedig kötelesség. Isten ajándéka a megszentelő kegyelem, mely által bűneinkből új életre támadunk, Isten gyermekeivé és a természetfölötti boldogság részeseivé leszünk (Lk. 7, 47; Jn. 6, 33).

b) Isten országa: **az Egyház.**

Isten fiainak természetfölötti életközössége külső és látható közösséget is kíván. Jézus példabeszédekben szólt e közösségnek mibenlétéről. Hasonló a mennyek országa a kovászhoz (Mt. 13, 33.), mely az egész tésztát megkeleszti; a mustármaghoz (Mt. 13, 31.), mely kicsiny magból hatalmas fává terebélyesedik; a búzaföldhöz (Mt. 13, 25.), mely bőséges termést ígér. Isten országának földi megvalósulását Egyháznak is nevezi az Úr (Mt. 16, 18.; 18, 17.).

A megfelelő görög szó: *Ecclesia*, annyit jelent, mint „gyülekezet” (ekkalein- valamilyen céllal hív, kiválaszt). A kifejezés szent Pál leveleiben több mint hatvanszor fordul elő. Már az első keresztények Egyháznak, Ecclesiának nevezték közösségüket. Azt a hitűket fejezték ki ezzel, hogy ők Isten választott népe és az Ószövetség ígéreteinek jogszerinti örökösei.

c) Isten országa: **a mennyország.**

A földi Egyház csak vándor-Egyház, úton van kiteljesedése felé. Jelen állapotában búza és konkoly együtt nőnek szántóföldjén (Mt. 13, 30.), jó és hitvány halak kerülnek hálójába (Mt. 13, 47.). Isten országának birtokosai a szentek, mindaz, ami silány és konkoly, tüzre kerül (Mt. 13, 41.). A földi Egyház élete ezért küzdelem a jóért, szüntelen várakozás és virrasztás. Ébren legyetek!, figyelmeztet az Úr, közel van már a Völegény (Mt. 25, 13.). Ez élet után csak azok részesülhetnek az atyai ház örök lakomájában, akik kezükben égő lámpással fogadják a Völegényt (– készenlét) és mennyegzős ruhába lesznek öltözve (– megszentelő kegyelem).

2. Jézus tanítványokat és apostolokat választ ki. Ők az Úr közvetlen munkatársai az Egyház megalapításában.

Jézus messiási küldetése elsősorban a zsidó néphez szólt, a zsinagoga azonban vak és keményszívú maradt az Evangéliummal szemben. Az Úr Jézus kisebb-nagyobb csoportokban tanította a népet, első-

sorban a szegényeket. Hívó férfiak köréből segítőtársakat választott maga mellé, őket nevezzük „tanítványoknak“. Egy imádságban eltöltött éjszaka után közülük is kiválasztott tizenkettőt, akik őt minden-hova követték és mindenben munkatársai lettek. Ezek az apostolok, névszerint: Simon-Péter, János (Jónás) fia; Jakab, Zebedeus fia; János, Jakab testvére; András; Fülöp; Bertalan; Máté (Lévi); Tamás; Jakab, Alfeus fia; Tádé; a buzgó Simon és karióti Júdás, aki Jézus árulója lett (Mk. 3, 16—19.).

Az Úr Jézus külön is oktatta az apostolokat. Imádkozni tanította őket és feltárta előttük a megváltás és a Szentháromság életének titkait.

3. Jézus az Egyház számára legfőbb vezetőt is rendel.

Semmiféle földi közösség nem őrizheti meg sokáig az egységet, ha nem áll egységes vezetés alatt. Az Úr Jézus is vezetőt, Főt állított Egyháza élére, aki az ő hatalmával és képviselőjében kormányozza azt. E nagy méltóságra Simon-Pétert jelölte ki.

a) Jézus már az első találkozás alkalmával új nevet adott Simon-nak: Péter, vagyis Szikla, lesz a neved, mondotta neki (Jn. 1, 42.). „Szikla“ arám nyelven Kéfa, görög nyelven pedig Petros vagy Petra. A görög közvetítésével került át a szó a latin és a többi nyelvbe. (A francia nyelvben megvan a szónak kettős jelentése: pierre = kő, szikla és Pierre = Péter.)

b) E névváltoztatás értelmét Jézus később meg is magyarázza. Cezareában megkérdezi apostolait: Kinek tartotok ti engem? A választ Simon Péter adta meg: „Te vagy a Messiás, az élő Isten Fia“ Jézus pedig a szavakkal fordult hozzá: „Boldog vagy Simon, János fia! Nem test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám. Mondom tehát neked: Te Péter vagy. Erre a sziklára építem Egyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Neked adom a mennyország kulcsait. Amit megkötössz a földön, megkötött lesz a mennyben is, és amit föloldasz a földön, a mennyben is föloldott lesz“ (Mt. 16, 17.—20.).

Mit jelentenek ezek a szavak?

Krisztus Urunk épületnek mondja az Egyházat, melyet Péterre, a sziklára épít. Ezért az Egyház, mint szilárd alapra épített ház, minden ellenséges támadással dacolni fog és fennmarad az idők végzetéig. Péter azonban nemcsak alapja az Egyháznak, de ő annak kormányzója is. Kezébe vannak letéve a mennyek országának kulcsai. A kulcsok birtokosa teljes hatalommal rendelkezik a házban: amit ő

megnyit, azt senki be nem zárja és amit bezár, senki meg nem nyitja (Jel. 3. 7.). Kifejezetten megerősíti ezt az Úr azzal, hogy hatalmat ad neki oldani és kötni, vagyis az embereket törvényekkel és büntetésekkel kötelezni és kötelezettségeik alól feloldani.

c) A megígért főhatalmat Jézus Péternek ünnepélyesen átadja, midőn feltámadása után egy kora hajnalon a Genezáret tavánál megjelent tanítványai előtt. Pétert háromszor megkérdezi, jobban szereti-e őt, mint a többiek? S a háromszor megismételt szeretetvallomásra Jézus így szól hozzá: „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat” (Jn. 21, 15.—17.), vagyis pásztorrá tette őt minden rendű és rangú hívő fölött, az apostolokat sem véve ki. Jézus is magát „jó pászornak” mondja, mert gondja van a legkisebb és tövises között fennakadt bárányra is, vagyis minden emberre.

Krisztus Urunk csak kereszthalála után adhatta át Péternek a főhatalmat, mert ekkor jött létre Isten és ember között a kiengesztelődés; kezdetét vette az Újszövetség és ennek Egyháza.

46. §. Jézus kereszthalálával megalapítja és a Szentlélek elküldésével teljessé teszi az Egyházat

1. Az Egyház Nagypénteken születik.

Ha az Úr Jézus csak ember lett volna, akkor kereszthalála megsemmisítette volna élete művét, az Egyházat. Valójában azonban az Egyház a kereszthalálból meríti életét és minden dicsősége a „keresztgyalázatából” fakad. Krisztus Egyháza a megváltott hívek életközössége, megváltásunk pedig a „hibátlan és szeplőtelen Báránynak, Krisztusnak drága vére által” történt (1 Péter 1, 19.).

Az Egyház születésnapja tehát az első nagypéntek.

Olvasmány. „Hogy pedig Krisztus a keresztfán fejezte be művét, a Szentatyák szakadatlan tanuságtétele bizonyítja. Azt tanítják u. i., hogy az Egyház mint új Éva, aki minden élőnek anyja, a kereszten született az Üdvözítő oldalából. „Most épül — így ír nagy Szent Ambrus Krisztus átdöfött oldaláról tárgyalva, — most alakul, most... képződik, most teremődik. Most emelkedik fel a lelki épület szent papsággá.” Aki kegyelettel elmélyed ebben a tiszteletreméltó tanításban, annak nem lesz nehéz azokat az érveket észrevennie, amelyeken e tan alapul.

Először is a Megváltó halálával az eltörölt Régi Törvény helyébe az Új Szövetség lépett; akkor lett az egész földkerekség számára Jézus Krisztus vérével szentesítve Krisztus törvénye, ennek hittitkaival, törvényeivel, intézményeivel és szent Szerzartásaival. Mert amíg az isteni Üdvözítő szűk területen prédikált — hiszen csak Izrael házának elvesztett juhaihoz

küldetett — megfért egymással a Törvény és az Evangélium; halálának keresztfáján azonban Jézus a törvényt annak rendelkezéseivel együtt megszüntette, az Oszövetség adósevelét feltűzte a keresztre, az egész emberi nemért kiontott vérében Új Szövetséget alapított." (Myst. Corp.)

2. Az Egyház Pünkösdkor lesz teljessé.

Kinszenvedése előtt Jézus megígérte apostolainak, eltávozásra után majd elküldi hozzájuk a Vigasztalót. „Amikor eljön ő, az igazság lelke, elvezet titeket a teljes igazságra" (Jn. 16, 13.). Mennybeszállása előtt pedig meghagyta nekik, ne távozzanak el Jeruzsálemből, hanem várjanak a Szentlélek eljövételére. „Mikor leszál rátok — mondotta Jézus — erőben részesültök, úgyhogy tanúságot tesztek majd rólam... egészen a föld végső határáig" (Ap. Csel. 1, 8.). Ezután tíz napig maradtak együtt az apostolok imádságos várakozásban és Jézus a tizedik napon elküldte hozzájuk az Atyától a Vigasztaló Szentlelket. Ez volt az első Pünkösdi ünnep. Az apostolokat a Szentlélek ereje járta át és ők félelem nélkül kezdték hirdetni az Úr Evangéliumát. Az Egyház megszületett és elindult idők végéig szóló hivatásának betöltésére.

Az első egyházközösségek gyér száma gyorsan szaporodott és szerte a világban megindult az Egyház önálló élete. A fiatal vetés napról-napra erősödött. Az apostolok működését az Úr csodajelekkel erősítette meg és rendkívüli adományokkal kísérte. Ha ilyen rendkívüli segítségére később nincs is szükség és így nem is olyan általános. Jézus ígérete szerint minden nap az Egyházzal van és az örök élet útján vezet. Ez a tudat adott az első keresztyéneknek és minden század Krisztus-követőinek erőt a szenvedések és üldözések elviselésére. Az Egyház útja Krisztus keresztútja, de éppen ezáltal valósulhat meg az Egyház minden egyes tagjában a keresztyén élet misztériuma: a Szentlélek által Krisztussal élünk, Krisztusban egyek vagyunk.

Második fejezet: Az Egyház isteni lényege

(Amit hiszünk az Egyházról)

47. §. Az Egyház Krisztus titokzatos teste

1. Az Egyház kettős természet.

Az Egyházat csak úgy érthetjük meg helyesen, ha szem előtt tartjuk alapítójának, Jézus Krisztusnak, kettős természetét. Ő való-ságos Isten és való-ságos ember, két természet a Szentháromság második személyében, az örök Igében. Ezért mondjuk Krisztust Isten-

embernek, és ezért istenemberi volt egész élete, működése és sajátosan is az Egyház, melyben közöttünk akart maradni.

Az Egyházban tehát két élet fonódik egymásba: a láthatatlan isteni és a látható, emberi élet.

Az Úr Jézus az Egyházat az apostolok látható testületére építette és meghatározott szervezetet adott neki. Mégis, az Egyház igazi élet-nedve maga az isteni élet. Úgy járja át, mint ahogy a szőlőtő életet ad a vesszőknek, melyek rajta sarjadnak (Jn. 15, 1.—8.).

Ezt az isteni életet az Egyházban — mivel természetfölötti valóságról van szó — csak természetfölötti megismerőképeség foghatja föl. Ez a hit. Krisztus jelenléte Egyházában tehát hitigazság, a természetfölötti élet misztériuma, mint maga Krisztus is az. Csak az hatolhat be e titok mélyébe, akinek szemét alázatos hit és kegyelem alkalmassá tette a természetfölötti igazságok szemlélésére.

2. Szent Pál tanítása az Egyházzal.

Szent Pál előszeretettel hozza fel az emberi test szerves egységét annak az egységnek képletes kifejezésére, amely Krisztus és a megváltott emberiség között áll fenn. Sokan egy testet alkotunk Krisztusban — mondja — egyenként viszont egymásnak tagjai vagyunk (Rom. 12, 5.). S másutt: Ti Krisztus teste vagytok s egyenként tagjai (1 Kor. 12, 27.). Az Egyház tehát **Krisztus teste**.

Mi lehet a forrása szent Pál e jellegzetes tanításának? Krisztus és tanítványainak szoros egysége volt a megtérő Saulnak első élménye. A damaszkuszi úton történt: Az Egyház gyűlöletétől eltelt Sault vakító fényesség a földre teríti és egy titokzatos hang ezt kérli tőle: Saul, Saul, miért üldözel engem? Mire ő: Ki vagy te Uram? **En** vagyok Jézus, akit te üldözel, felelte az Úr (Ap. Csel. 9, 3.—5.). Saulnak meg kellett értenie, hogy a keresztyényekben Krisztust üldözte és a hívők élete magának Krisztusnak az élete.

Másrészről pedig Pál, aki megtérése után annyi új egyházközségnek lett a megalapítója, mindenkinél jobban tapasztalhatta, hogy a pogányságtól épen levált egyházak is a kegyelemnek rendkívüli életerejéről tanúskodnak. Ennek magyarázatát csak a krisztusi élet organikus egységében kereshette, amelyben a gyöngébb tag életet kap a magasabbrendű tag ereje által.

3. XII. Pius pápa tanítása az Egyházzal.

Az Anyaszentegyház mindig vallotta az Egyháznak szentpáli fel-fogását, mégis annak nagy mélységeit, szociális vonatkozásait, dogmatikus és aszketikus következményeit csak a mi századunk dolgozta ki.

Szentséges Atyánk XII. Pius pápa 1943-ban apostoli körlevelet adott ki „Jézus Krisztus Titokzatos Testéről és abban Krisztussal való kapcsolatunkról”. Ez enciklikának jelentőségét alig lehet túlbecsülni.

Mit jelent a főpásztori körlevél óta általánosan használt kifejezés: az Egyház Krisztus titokzatos (misztikus) teste? Miért titokzatos ez a test?

a) **Az Egyház nem fizikai értelemben vett test.**

Az emberi, állati testek fizikai testek. Jellemzőjük, hogy ennek tagjai mind az egész test célját szolgálják és nincs önálló céljuk, saját, külön életük. Az Egyházban azonban a tagok szoros kapcsolata nem veszi el saját céljukat, nem szünteti meg egyéniségüket.

b) **Az Egyház nem pusztán erkölcsi értelemben vett test (testület).**

Erkölcsi testnek, testületnek, közösségnek mondjuk az olyan egységet, amelyben a tagok önállóan maradnak és a közösséget csak a közös cél tartja össze. Ilyen pl. egy érdekközösség, szindikátus, sport-egyesület stb. Ha a közös cél megszűnik, az ilyen közösség természetesen felbomlik.

Az Egyházban is van egy közös cél, amelyet minden tag elérni és megvalósítani igyekszik. De az Egyház lényegesen abban különbözik a többi erkölcsi testülettől, hogy egy belső erőforrás élteti, egy belső erő is összetartja: a Szentlélek Isten.

A Mystici Corporis körlevél hangsúlyozza, hogy a „belső egyesítő tényező... mely valósággal jelen van és erőt képvisel az egész szervezetben éppúgy, mint annak egyes részeiben és kimagasló természeténél fogva messze felülmúlja minden fizikai test vagy erkölcsi testület egyesítő erejét, ... nem a természetes, hanem a természetfölötti rendhez tartozik... maga az Isten Lelke”. Mivel a természetfölötti erő működése az egész testben és annak egyes tagjaiban titokzatos, misztikus módon történik (misztérium = hittitok), titokzatos (misztikus) testnek nevezzük.

c) **Az Egyház tehát több és más, mint akár fizikai test, akár erkölcsi értelemben vett közösség. Sajátos és egyedülálló jellege van, amelyet szent Pál képe alapján XII. Pius pápa találóan nevez Krisztus titokzatos testének.**

„Ha Krisztus igaz Egyházát, a szent, katolikus, római Egyházat meg akarjuk határozni és le akarjuk írni, akkor nem találunk nemesebb, kiválóbb és istenibb megjelölést annál, amely az Egyházat „Jézus Krisztus titokzatos testének” nevezi. Ez a meghatározás adódik és mintegy kivirágzik azokból, amit a Szentírás és a Szentatyák írásai oly gyakran szóval tesznek” (Myst. Corp.).

d) **Krisztus titokzatos teste és fizikai teste kölcsönhatásban állnak**

egymással. Krisztus fizikai teste az, melyet ő a Boldogságos Szűz Máriától születvén felvett, amely szenvedett, meghalt a keresztfán, feltámadott és az idők végéig valóságosan jelen van az Oltáriszent-ségben. Az Egyház, mint láttuk, nem azonos Krisztus fizikai testével, mégis szoros kapcsolat áll fenn az Oltáriszentségben jelenlévő test és a titokzatos test között. A titokzatos test u. i. a közös kenyérben való részesedés által növekedik és erősödik. Az Eucharistiában minden ember ugyanannak a Jézusnak szent testét veszi magához és ez a kötelék fűzi egybe őket a természetfölötti szeretet egységében (1 Kor. 10, 17; Gal. 3, 27.—28.).

48. §. A titokzatos test élete

1. Krisztus az Egyház feje.

Minden élő szervezetben a főnek van a legfontosabb szerepe. A fej a gondolkodásnak és akarásnak a szerve, belőle indulnak ki a parancsok, benne fut össze minden idegszál. A Titokzatos Testnek, e természetfölötti szervezetnek is van feje: Krisztus. Az Egyház semmit sem tehet vagy rendelhet önállóan, Krisztustól függetlenül. Benne van az isteni élet teljessége. Mindnyájan Belőle meritünk, minden kegyelmet Tőle kapunk (Jn. 1, 16.). A keresztény élet nem más, mint az élet teljessége a hit által, Krisztus teljességének mértékében (Ef. 4, 13.). Az Egyház tehát a Fő és a tagok e szoros kapcsolata miatt több mint vallásos közösség, több mint valamely liturgikus szervezet, nem is csupán benső barátság Krisztussal, hanem azoknak a szerves, eleven egysége, akik Krisztusban élnek és Általa a test többi tagjával szüntelen egységben maradnak.

2. A Szentlélek Isten az Egyház lelke.

Pünkösd napján a Szentlélek is alászállott az Egyházra és ez által lett az Egyház élő, lélekkel átvált közösséggé, amint az emberi testet is lelke élteti. A Szentlélek Isten Krisztus lelke, ezért az Egyháznak is lelke. „Ő majd megdicsőít engem — mondja Jézus — mert az enyéből kapja, amit kijelent nektek. Minden ami Atyámé, enyém. Azért mondtam, hogy az enyéből kapja, amit kijelent nektek“ (Jn. 16, 14.—15.). Ő minden életnek csírája és feltétele. Általa valósulhat meg az egység Krisztus és a hívek között, úgy hogy „egy szív és egy lélek“ lesznek (Ap. Csel. 4, 32.). Általa lesz a fizikai test misztikus, titokzatos testté, amelynek feje Krisztus, a Megváltó, és tagjai mi vagyunk, a meg-

váltak. Végül ő biztosítja, hogy az Egyház Krisztustól el nem szakadhat, az igaz útról le nem térhet, kísértésekben és üldözésekben el nem vesztet.

3. A keresztség által leszünk az Egyház tagjává.

Természetfölötti életünk az Egyházban a keresztséggel kezdődik. Ez a szentség tesz bennünket Krisztus titokzatos testének tagjává, a Szentlélek élő templomává. Ez az a vízből és Szentlélekből való újjászületés, amelynek következtében lelkünkben szétárad az Isten szeretete, a megszentelő kegyelem (Jn. 3, 5.; Rom. 5, 5.). A keresztség eljegyez bennünket Krisztussal, mintegy Krisztus képmását pecsételi rá lelkünkre. Ez a jegy (karakter) örök időkre elválaszthatatlanul egybekapcsol bennünket az Úrral, valósággal beiktatja lényünket Krisztus személyébe. Ezt jelenti szent Pálnak oly sokszor használt kifejezése: Krisztus Jézusban.

A keresztségen kívül még a bérálás és a papi rend szentsége nyomnak eltörölhetetlen szentségi jeget a lélekbe, de ezek fellelezik a keresztséget. Az eltörölhetetlen jegy még a kárhozatban is megmarad, mintegy örök vádlója lesz a léleknek, amely méltatlanná lett hivatására és bűnösen elvesztette örök boldogságát.

4. A Szűzanya szerepe az Egyházban.

A titokzatos testben minden élet egyedül a Főtől, Krisztustól származik. Ő a Megváltó, az egyetlen közvetítő az Atya és az emberiség között. Mindazonáltal a titokzatos testben minden egyes tagnak önálló élete és sajátos szerepe is van. A Szűzanyának egészen rendkívüli a szerepe és a jelentősége. Ő ugyanis

a) Jézusnak anyja.

Az anyai hivatás azonban nemcsak a biológiai rendre terjed ki, hanem lelki vonatkozású is. A Szűzanya elfogadta, hogy Annak legyen édesanyjává, Aki a világ üdvösségeért öltött testet. Mikor az elfogadás szavait kimondotta: Az Úr szolgáló leánya vagyok, történjék velem szavaid szerint, akkor Fia minden művéhez feltétlen közreműködését is adta. Beleegyező szavától függött a megtestesülés és a megváltás, következésképpen az Egyház megalapítása is.

b) Amint a Főnek anyja, a Boldogságos Szűz anyja mind azoknak is, akik a Fővel, isteni Fiával egyesülten élnek. Amint a megtestesülésben lehetővé tette, hogy megszülethessék a Megváltó, az egyetlen közvetítő Isten és ember között, úgy közbenjárásával és példájával szüntelenül folytatja ezt a művét és az ő személyén keresztül találkozik ma is Krisztusban ég és föld. Ez

a közbenjárás nem az érettünk mondott imáknak sokaságában áll, hanem a Szent Szűz egész lénye, a szeretetnek és tisztaságnak tökéletes tükré, mint „könyörgő mindenhatóság” esd ki minden szükséges kegyelmet azok számára, akiket képvisel, vagyis a titokzatos test, szent Fia testének minden egyes tagja számára.

Ezt a páratlan anyai hivatást fejezte ki és erősítette meg a kereszten függő Üdvözítő is, amikor legkedvesebb tanítványát, és benne a megváltott emberiséget, anyai pártfogásába helyezte e szavakkal: „Asszony, nézd, ő a te fiad!” (Jn. 19. 26.).

Harmadik fejezet: Az Egyház emberi arca (Amit látunk az Egyházból)

49. §. Az Egyház szervezete

1. Az Egyháznak láthatónak kell lennie.

Krisztus Urunk nemcsak úgy rendelte, hogy minden ember az Egyház tagjává legyen, hanem lehetővé is tette, hogy az egyetlen, igaz Egyházat megismerjük és minden más vallási társulattól megkülönböztessük. Krisztus szándéka nyilvánvaló tanításából és a hasonlatokból, melyeket az Egyházzal mondott. Hasonló az Egyház a halászháléhoz, a szántóföldhöz, a nyájhoz, a hegyre épített városhoz, amely nincsen elrejtve; mindez látható Egyházat kíván. Szent Pál, midőn az Egyházzal, mint Krisztus testéről beszél, az Egyház látható voltát is akarja hangsúlyozni.

A protestantizmus tagadja a látható Egyházat. Luther szerint az Egyház tagjai azok, akik Krisztust követik, őket azonban csak a Megváltó ismeri. Kálvin szerint az Egyház tagjai az üdvösségre Istentől eleve elrendeltek.

A látható Egyház külső megjelenési formája olyan, mint akármilyen más rendezett emberi közösség. Előjárókból áll és alattvalókból, van alkotmánya, vannak törvényei és intézményei. Mégis, minden más földi társulattól abban különbözik, hogy lényege a Krisztussal való természetfölötti élet-kapcsolat. Mivel az Egyház látható, Krisztus látható módon működik benne. A hallható igehirdetés és a látható tevékenységek által az Egyház Krisztus papi, tanítói és főpásztori tevékenységének egyenes folytatója.

2. Az Egyház vezetőkből és vezetettekből áll.

Az Egyház csak akkor teljesítheti feladatát, ha megfelelően szervezve van. Az élő szervezet törvénye érvényesül itt is: minden egyes tag-

nak saját szerepe van, a tagok együttműködését azonban csak egy felsőbb szerv biztosíthatja.

Az Egyházban is vannak előjárók és alattvalók. Az apostolok kiválasztásával és küldetésével az Úr Jézus is különbséget tett vezetők és vezetettek között. A vezetőket **klérusnak** (kléros = sors, osztályrész), a vezetetteket **laikusoknak** (laos = nép) nevezzük. Az Egyház fogalma tehát nem teljes, ha rajta csak a papokat vagy csak a híveket értjük. Csak a kettő együtt alkotja az Egyházat.

Az első előjárókat maga Krisztus Urunk rendelte. Ha a későbbiek személyét az apostolok, ill. az apostolok utódai jelölik is meg, a hatalom mindig Krisztustól származik. Ezért azt mondjuk, hogy az Egyház vezetése „hierarchia”, vagyis „szent kormányzás”, s e hierarchia alattvalóit „szent népnek” nevezzük, amint már az ószövetségi zsidók is megkülönböztették „Isten népét” a többi néptől, a pogányoktól.

3. Jézus a kormányzó Egyházban is fokozatokat állapított meg.

A legteljesebb hatalommal apostolait ruházta fel: „Amint engem küldött az Atya, én is úgy küldelek titeket” (Jn. 20, 21.). Megbízatusuk folytatni az Úr minden művét: tanítanak, a megtérteket megkeresztelik, bűnöket bocsátanak, bemutatják az eucharisztikus áldozatot. Mindezt Jézus hatalmával és küldetésével teszik.

Ezzel szemben a tanítványok részleges hatalmat kapnak és csak tanítani küldi őket Jézus.

Az apostolok teljes hatalmú utódai a püspökök. Azzal a megszorítással, hogy a püspök küldetése nem minden néphez, hanem csupán egy-egy területre szól. A püspökök áldozópapokat és diakónusokat is szentelnek, akik a hatalomnak csak egy részét kapják. Az utóbbiak az ösegyházban az egyházközség anyagi ügyeit intézték és különböző szeretetszolgálatokat végeztek. Ma a papi hatalom egy részét gyakorolhatják az áldozópapoktól függetlenül. Indokolt esetben áldoztathatnak, keresztelhetnek, prédikálhatnak.

Az egyházi szervezet egységét az Úr Krisztus, a titokzatos test láthatatlan feje biztosítja. Minthogy azonban az Egyház látható társaság, látható főt is rendelt neki Jézus, helytartója, Szent Péter személyében. Kérdés azonban, Szent Péter halála után ki az Egyház látható feje? Az Egyház hivatása ugyanis a világ végéig szól, ezért a sziklaalapnak, Péternek is az idők végezetéig az Egyházzal kell lennie. Ki minden idők számára az Egyház alapja, ki Szent Péter utóda?

50. §. Szent Péter utóda a római pápa

Az Úr Jézus nem jelölte meg kifejezetten, ki legyen Szent Péter utóda. A dolog természete szerint az lépett helytartói örökébe, aki őt hivatalában követte. Mármost bizonyos, hogy

1. Szent Péter Róma városának volt püspöke és itt halt vértanúhalált.

Ósi keresztény hagyomány szerint Szent Péter antiochiai püspöki széke után 42 táján Rómába, az akkori világ fővárosába jött és itt kb. 25 éven át vezette a római egyházközséget. Erről Római Szent Kelemen (Kr. u. 100 körül) és antiochiai Szent Ignác is tanuskodnak (Kr. u. 110 körül). Tertullianus elbeszéli, hogy Péter Rómában úgy halt meg, mint az Üdvözítő. Döntő érv az is, hogy egyetlen város sem próbálta elvitatni Rómának dicsőséges kiváltságát Szent Péter püspöki székhelyét és sírját illetően.

A Szent Péter bazilika alatt 1950-ben végzett legújabb ásatások mindenben igazolják ezt az ósi keresztény hagyományt. Kétségtől megállapítható, hogy az apostolfejedelmet mindjárt vértanúhalála után a vatikáni dombon temették el. A mai főoltár alatt megtalálták ugyanis a még az első században emelt sírkápolnát, amely csak a sír helyén épülhetett. Megállapítható az is, hogy Szent Pétert pogány temetőben temették el, amiből ismét a Nagy Konstantin kora előtti időkre kell következtetni. Elképzelhetetlen ugyanis, hogy a kereszténység győzelme után az Apostolfejedelmet pogány sírhelyek közé temették volna. Az újra fellángoló üldözések idején az ereklýeket a Szent Sebestyén katakombába vitték át. Ez a magyarázata azoknak a rendkívül nagyjelentőségű falkarcolatoknak, Szent Péterhez és Pálhoz intézett fohászoknak, amelyek Szent Sebestyén katakombájában ma is olvashatók. A II. és III. sz. keresztény szokásai szerint ez csak úgy lehetséges, hogy a főapostolokat mint Róma városának szentjeit tisztelték.

2. A mindenkori római püspök Szent Péter utóda és Krisztus földi helytartója.

Krisztus az Egyházat és annak sziklaalapját minden nép és minden kor számára rendelte. Ez az alap: Péter. Ő biztosítja az Egyház szilárdságát és fennmaradását a poklok minden támadásával szemben is. Világos, hogy nem Péter halandó személye a szikla, melyre az Egyház épül, hanem hivatala, mely változatlan marad hordozóinak váltakozása ellenére is. Mármost Szent Péter helytartói méltósága csak az ő utódaire, a római püspökökre szállhat át. Ha ők nem lennének Krisztus helytartói, akkor még kevésbé lehetne az másvalaki, aki arra még igényt sem emelt, és így Szent Péternek egyáltalában

nem lenne utóda. Ez azonban ellenkeznék Krisztus Urunk rendelkezésével.

3. A római püspökök az egyházi főséget kezdettől fogva gyakorolták és a hívek azt elismerték.

Már a második századból ránkmaradt történeti adatok szerint a római püspök főségét a legtekintélyesebb püspökök, sőt az apostolok kortársai is elismerték és felmerült nehéz kérdésekben tanácsot, ill. döntést kértek tőle.

A korinthusi egyházközség vitáját római Szent Kelemen, Szent Péter harmadik utóda intézte el, jöllehet még élt Szent János evangalista. Szent Ignác püspök a szeretetszövetség előljárójának mondja a római egyházat. Szent Irenaeus szerint: „A római Egyházzal magasabb rangja miatt minden más egyháznak egyetértésben kell lennie.” Szent Ciprián pedig így nyilatkozik 251-ben: A római egyházközség „Péter széke, az első egyházközség, amelyből a püspökök közössége származik”. A római püspök feltétlen elsőségére és bírói tekintélyére világít rá szent Agostonnak híres mondása is: „Roma locuta, causa finita” — Róma szólott, az ügy be van fejezve!

4. Az apostolok utódai azok az egyházi vezetők, kik az Egyház fejével, Szent Péter utódával közösségben vannak.

Ami nem épül rá az Egyház alapjára, nem tartozik annak épületéhez. Az Úr Jézus Pétert vezetők és vezetettek élére helyezte. Bárki legyen tehát, aki eltávolodik Pétertől, magától az Úrtól távolodik el és sajátmagát zárja ki a krisztusi életközösségből. Az apostolok utódai azok a püspökök, akik törvényes utódlással ma is ugyanannak a szeretetközösségnek főpásztorai, melyet Jézus Szent Péterre alapított.

Negyedik fejezet: Az Egyház küldetése

A megtestesülés célja az volt, hogy Krisztus az embert bűnétől megváltsa és visszavezesse az Atyához. Ezt a feladatot kell teljesítenie az Egyháznak is. Hiszen az Egyház nem más, mint a közöttünk továbbélő Krisztus. „Amint engem küldött az Atya, én is úgy küldelek titeket.”

Szent Agoston szerint „az Egyház az emberekkel közölt és a világra kiáradt Jézus Krisztus”, „a Fő és a tagok: az egész Krisztus”. Bossuet az Egyházat a „meghosszabbított Krisztusnak” mondja. A nagy német teológus, Moehler szerint „az Egyház a folyton megújuló Jézus Krisztus, aki emberi formában jelenik meg újra meg újra; Isten Fiának szakadatlan megtestesülése”. Korunk német dogmatikusa, Schmaus szerint: „Az Egyház a századokon végigvonuló Krisztus.”

Mennybeszállása előtt ezt az utolsó parancsot adta Jézus apostolainak: „En kaptam minden hatalmat mennyben és földön. Menjetekek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet, keresztelek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Ime, én veletek vagyok minden nap a világ végéig” (Mt. 28, 18.—20.).

Az Egyház küldetése tehát az, hogy a megváltás művének folytatásként Isten szavát hirdesse, vagyis tanítson; minden embert Krisztus titokzatos testének tagjává tegyen, ennek természetfölötti életében részesítsen, vagyis megszenteljen; és az emberiséget a krisztusi parancsok útján megtartsa, vagyis vezesse őket. Ez az Egyház hármass alapvető hivatása, amelyet tanító, megszentelő és főpásztori hatalmának gyakorlásával tölt be.

51. §. Az Egyház tanításának tárgya (A tanító hatalom)

1. Az Egyház tanítása: Isten szava.

Az Egyház csak Isten szavát taníthatja. Abból semmit el nem vehet és értelmét meg nem változtathatja. Meg kell őriznie a teljes kinyilatkoztatást és tovább kell adnia. Az Egyház tanítása ezért csak igazság lehet, amint Krisztus, ki az Egyház által szól, maga az Igazság (Jn. 14, 6.). Az Egyház az igazság oszlopa és biztos alapja, mondja szent Pál (1 Tim. 3, 15.).

Az Egyházra bízott igazságok összegét „hitállománynak” nevezzük. Ennek forrása a Szentírás és a Szentagyomány. Súlyosan téves lenne a kettőt egymástól elválasztani vagy egymással szembeállítani. Az Újszövetségi írások előtt van már Szentagyomány, hiszen az első hívek is az apostolok szóbeli tanítására tértek meg. Később e tanítások egy részét leírták, így születtek az Evangéliumok és egyes apostoli levelek. Ezért a Szentagyomány régibb, mint a Szentírás és az Egyház a Szentírást is a hagyomány segítségével magyarázza.

Az Egyház tanítása ezért merőben más, mint tudományos tételeknek vagy profán ismereteknek halmaza. Nem emberi, hanem isteni bölcsesség rejlik benne és ezért megértéséhez isteni segítség, a Szentlélek támogatása is szükséges. Mindaz, ami az Egyház tanításában, a Szentírásban és Szentagyományban nem Isten szava, hanem csak a tanítónak, szent írónak egyéni véleménye, nem tartozik az örök igazságok rendjébe, a hitállományba és megítélésük is az igazság általános ismérvei alapján történik.

2. Isten szava örök és változhatatlan igazság. Emberi megértése és kifejtése azonban mindig tökéletesebb lehet.

Isten szavának kinyilatkoztatása az apostolok halálával befejeződött és lezárult. A kinyilatkoztatott igazságok tartalmát mégis egyre mélyebben kiaknázhathatjuk. Erre sürget

a) a szeretet. Minél kedvesebb számunkra valaki, annál többet gondolunk rá és egyre jobban megértjük lelkivilágát. Ez a szeretet sürgeti az Egyházat, hogy mind mélyebbre hatoljon bele a Szentháromság életének végtelen tökéletességébe és kimeríthetetlen kincseibe.

b) Az élet felmerülő szükségletei. Hitünket meg kell védeni a tév-
tanokkal szemben. Ezért a hittételek egyik-másik területét adott esetben el kell mélyíteni, pontosabban ki kell fejezni, a felmerülő nehézségeket meg kell oldani. A fejlődő élet is számtalan eligazítást kér az isteni tanítástól, amely egyedül képes az egyéni és közösségi élet legalapvetőbb kérdéseire maradéktalan választ adni.

Századunk pl. először keresi komolyan és reális lehetőségekkel az emberi nem egységének szociális és politikai következményeit. E rendkívüli próbálkozás és erőfeszítések tették lehetővé, sőt szükségessé Krisztus titokzatos testének tanítását, amely a kérdést az örök igazságok fényével világítja meg.

a) a s z e n t e k p é l d á j a és hatékony élete, mely az örök igazságokat konkrét megjelenésükben állítja elénk.

b) a t u d o m á n y o k, elsősorban a filozófiának fejlődése, amely lehetővé teszi a hittudomány tételeinek szabatos kifejezését és a szaktudományok szempontjából való igazolását.

52. §. Az Egyház tanítása tévedhetetlen

1. A tanító Egyház tévedhetetlenségét a Szentlélek biztosítja.

Isten szavának megőrzése az idők végéig, tévedéstől mentes továbbadása és kifejtése különös, isteni támogatást kíván. Az elhomályosult emberi értelem még a természet dolgaiban is könnyen téved, mennyivel könnyebben eltévedne a hit titkaiban! Jézus erről az isteni segítségről biztosította az Egyházat. Ő maga „minden nap az Egyházzal marad”. Elküldi hozzánk a Szentlélek Istent, hogy ő „eszünkbe juttasson minden igazságot”. Kérni fogom az Atyát, — mondja az Üdvözítő — és más Vigasztalót ad nektek: az igazság Lelkét, aki mindörökké veletek marad” (Jn. 14, 16.).

Kérdés azonban, milyen körülmények között és ki tévedhetetlen az Egyházban?

2. Meg kell különböztetnünk az Egyház rendes (általános) és rendkívüli (ünnepélyes) tanítói hivatalát.

Az előbbi nem más, mint a hit és erkölcs dolgában adott tanítás, amelyet az Egyház az egész földkerekségen Isten szavaként a hívek elé tár. Ez a tanítás a mindennapi hitoktatásban, szentbeszédekben, pásztorlevelekben, vallásos könyvekben fejeződik ki. Mindaz, amit az Egyház mindig és mindenütt mint isteni kinyilatkoztatást ad elő, az Egyház egyetemes hite, következésképpen Isten szava.

Ettől különbözik a rendkívüli tanítóhivatal működése. Ez egyes esetekben nyilatkoztat ki egy hitigazságot, — mely ünnepélyes módon és pontosan kifejtett tanítással történik. Az ilyen hittételt görög szóval dogmának nevezzük, annyit jelent, mint: tanítás. Ez a tévedhetetlen tanítói tevékenység megilleti

a) Szent Péter törvényes utódját, a római pápát, amikor „*ex cathedra*“ szól, vagyis amikor hit és erkölcs dolgában valamit az egész Egyházra kötelezőleg kimond. Következik abból, hogy

1. Jézus az Egyházat Péterre, mint kösziklára építette és kijelentette, hogy a pokol kapui sem vesznek erőt rajta. Ám ha Péter vagy utódai tévedést hirdetnének, a Sátán győzedelmeskednék fölötte, ki minden tévedésnek és hazugságnak az atyja, az Egyház pedig sziklaalapjában rendülne meg.

2. Egy alkalommal így szólt Péterhez Jézus: „Simon, Simon a Sátán kikért titeket, hogy megrostáljon, mint a búzát. Én azonban imádkoztam érted, hogy meg ne fogyatkozzék a hited, hogy te cgykor megtérve megerősítsd testvéreidet“ (Lk. 22, 31.—32.). Péter hivatása tehát, hogy a hit védője legyen társai számára és erre az Úr különös oltalmat biztosít neki.

3. Az első keresztény századok egyöntetűen vallották és elismerték a római püspök legfőbb tanítói tekintélyét. Felmerült kérdésekben tőle kérnek döntést. Már a II. században a kisázsiai egyházközségek a római Szentszékhez fordulnak a híres húsvéti vitával, melyet Szent Viktor pápa dönt el.

Szent Ciprián (+ 258) így ír: a római egyházban a hittől való eltántorodásnak helye nem lehet. Szent Jeromos (+ 419) Damasus pápához: Csak Szentséged őrzi hamisíthatatlanul az atyák örökét. — A vatikáni zsinat tehát nem mondott ki új dolgot, mikor 1870-ben ünnepélyesen is kihirdette a pápai tévedhetetlenség dogmáját.

b) Tévedhetetlenül tanít az egyetemes zsinat is, vagyis a püspökök közössége a pápával együtt. A zsinat u. i. az egész Egyházat képviseli és mint ilyen tévedhetetlen. A döntés akkor érvényes, ha azt a zsinat többsége képviseli és a pápa is megerősíti.

Nagyon fontos tudni, hogy az Egyház rendkívüli tanítóhivatala sohasem mond ki merőben új igazságot. Egy újabb dogma csupán az apostoloknak adott kinyilatkoztatás egyik adatának magyarázata, kifejtése vagy következményeinek megállapítása; tehát nem pusztán emberi igazság, hanem ez is Isten szava, kinyilatkoztatott igazság.

3. Dogma és élet.

A dogmákban sokan a lelki élet szabad, természetes kifejlődésének akadályát látják, külső rántóerőszakolt béklyókat. Azonban éppen ellenkezőleg, a dogma az élet jelle, a természetes fejlődés szükségszerű megnyilatkozása. Az Egyház lelke a Szentlélek, az igazságot nemcsak őrzi, hanem ki is fejleszti.

Minden élő valóság fejlődik és fokozatosan éri el tökéletességét, mint ahogy a gyermek is hosszú idő alatt érik kész férfivá. Ugyanígy minden dogma mögött évszázadok lelki élete és munkája rejlik. A dogma továbbá új életet fakaszt, biztos útmutatása újabb törekvések és kutatások forrásává lesz. Csak annyiban korlát, amennyiben a veszélyeket és tévedéseket elhárítja, vagyis amennyiben védi az igazságot és a krisztusi életet.

53. §. Az Egyház az életet megszenteli

(A papi hatalom)

1. Az Egyház Krisztus papi, megszentelő működésének az eszköze.

Az Újszövetségben csak egy papság van, Jézus Krisztusé. Ő az egyetlen közvetítő Isten és ember között, ő egyetlen Főpapunk. Mivel az Egyház Krisztus teste, részt vesz ebben a papi tevékenységben. Az üdvösség jelen rendjében a kegyelem kiosztása rendes úton az Egyházban és az Egyház által történik. Ezt az Egyház tárgyi, objektív szentségének nevezzük, amelyet megkülönböztetünk tagjainak egyéni életszentségétől, az alanyi, szubjektív értelemben vett szentségtől.

2. A szentségek szerepe.

Az Egyház megszentelő működése elsősorban a szentségek által történik. A szentségek Krisztustól rendelt látható jelek, amelyek belső, láthatatlan kegyelmet nyújtanak. Minden szentség a kegyelemnek hatékony és biztos csatornája, amely az arra alkalmas lélekben az isteni életet közli vagy megerősíti. Amint az emberi testnek is megvannak a maga eszközei, amelyek által gondoskodik életéről, egészségéről, növekedéséről, éppúgy titokzatos Testéről

is gondoskodott az Üdvözítő, mikor a hét szentséget rendelte. (Az Egyház ezeknek csupán őrzője és kiosztója.) Mindegyiknek sajátos feladata van a természetfölötti élet közlését és fejlesztését illetőleg, mind a) az egyes tagok egyéni életében, mind b) az egész Titokzatos Test közösségi életében.

E szentségek „a bölcsőtől az utolsó lehetőleg támogatták az egyes tagokat”:

a) A keresztségben a természetfölötti életre születünk. A titokzatos Test tagjai közé iktatódunk, a mennyei Atya gyermekeivé („Isten Fiaivá”) és a Szentlélek élő templomaivá leszünk. Az Üdvözítő e szentségben szenvedése részeseivé is tesz bennünket, hogy feltámadásának is részesei lehessünk.

A bérmlás teljessé teszi, amit a keresztség megkezdett. Megerősít a hitben, a lelki gyermekorból a nagykorúságba vezet. Általa Jézus a Szentlélek erejét és világosságát ajándékozza lelkünknek.

Az Oltáriszentség által Krisztus „a híveket egy és ugyanazon eledellel táplálja”: tehát a lélek természetfölötti életének kenyere és erőssége, az örök élet záloga. Együttal az Őrral való egységünk és a szeretetnek szentsége: egyesít a Fővel és a Titokzatos Test minden tagjával és képessé tesz arra, hogy Krisztus áldozatos szeretetével nyiljunk meg minden ember előtt.

A bűnbánat szentsége a halálos bűn által elveszített megszentelő kegyelmet visszaadja, illetve növeli. Ezzel a titokzatos Test sebesült, megbénult tagja újra eleven és egészséges lesz, a kegyelem élető kapcsolata közte és a Fő a többi tagok között újra helyreáll. A gyónás segítő kegyelmeket is közvetít.

A nagybetegek szentsége az élet válságos pillanataiban Jézusnak mint testvérnek és barátanak különös segítségét hozza: kegyelmével testi gyengeségünkben erőt ad, lélekben megtisztít és erősít.

b) A Titokzatos Test közösségi szükségleteiről gondoskodik a két következő szentség:

Az egyházi rend szentsége a Test természetfölötti életének továbbadását és gondozását biztosítja, általa „Isten szolgálatába szegődnek azok, akik a híveket az Angyalok Kenyerével és a tanítás eledellel táplálják, akik őket az isteni parancsok és tanácsok által irányítják”

A házasság szentsége által Krisztus Urunk „a keresztény közösség külső és rendezett növekedéséről gondoskodik, és ami fontosabb, az utódok helyes és vallásos neveléséről”. A házastársak nemcsak külsőleg, a természetes élet továbbadásával növelik Krisztus titokzatos Testét, hanem áldozatos szeretetükkel egymásban és gyermekeikben az isteni életet is növelik.

Szent Pál szerint a házastársak hivatása Krisztus megváltói művének mása. Amint u. i. Krisztus életét adta Egyházáért, hogy a bűntől meg-

tisztult, isteni életet élő fiaknak lehessen anyjává, úgy a szülők is tiszta és áldozatos szeretettel gyermekeket hoznak a világra, akik az isteni életre vannak hivatva. A hitvestársak kegyelmeket kapnak egymás támogatására, megszentelésére és gyermekeik méltó felnevelésére, hogy a keresztény család, — a Titokzatos Test alapsejtje — az istenszeretet és szentség élő tanubizonyága legyen.

3. A szentelmények szerepe.

A szentségek mellett az Egyház szentelményeket is használ, amelyek szintén az élet megszentelését szolgálják. A szentelmények az Egyház által rendelt látható jelek, amelyek számunkra az Egyház imája és a mi lelki alkalmasságunk mértékében kegyelmet nyújtanak.

A szentelmények közé soroljuk:

a) egyes istentiszteletre szánt tárgyak megszentelését (pl. kápolna, kegyhely),

b) általában a szentségek kiszolgáltatásával kapcsolatos kísérő szertartásokat.

c) a halotti szertartásokat, pl. temetés, Libera a gyászmise után,

d) egyéb szertartásokat, pl. Balázsáldás (febr. 2.), hamvazás, keresztjáró körmenet,

e) személyek és tárgyak megáldását, pl. édesanya megáldása a szülés után; lakás, gépek, vetés megáldása; kegytárgyak, rózsafüzérek megáldása.

Különösen elterjedt a szenteltvíz használata. Ez sóval kevert természetes víz, az Egyház áldásával. Jelképezi a lélek megtisztulását (víz) és állhatatosságát (a só megőríz, konzervál).

4. Egyetemes és szentségi papság.

Az egész Egyháznak papi jellege van. Krisztus „szeretett minket, vérével megváltott bűneinktől és Istennek, Atyjának országává és papjaivá tett” (Jel. 1, 6.). A hívek részvétele Krisztus papságában mégis különböző fokban történik.

a) Minden megkeresztelt ember Krisztus életébe oltódik, papi működésének is részesévé lesz. A keresztség papi méltóságot és egy bizonyos felszentelést közöl a lélekkel. Ezt nevezzük **egyetemes papságnak**. „Ti választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul lefoglalt nép vagytok, hogy annak dicsőségét hirdessétek, aki a sötétségből csodálatos világosságra hívott titeket” (1 Péter 2, 9.). A bértálás újabb fokozatot jelent Krisztus papságában. A megkeresztelt embert alkalmassá teszi, hogy az Egyház teljességeért hatékonyan közreműködjék, amint az Apostol mondja: „eleven kövek módjára ti is lelki templommá, szent papsággá épültök” (1 Péter 2, 5.).

Ennek az általános papságnak az eucharisztikus áldozat bemutatásában is nagy jelentősége van. Pap és hívek együtt mutatják be az áldozatot. A pap nemcsak Krisztust helyettesíti, hanem a hívek közösségét is képviseli Krisztus és az Atya előtt. Ezért fordul felajánlás után e szavakkal a hívekhez: „imádkozzatok testvérek, hogy az én és a ti áldozatok kedves legyen Isten, a mindenható Atya előtt.“ – Végül a házasság szentségének a kiszolgáltatói is maguk a házassulandók, a pap csupán szándékuk átvevője az Egyház megbízásából.

b) Krisztus ma is kiválaszt egyeseket, akik a megszentelés művében eszközeivé lesznek, akiken keresztül juttatja isteni életét a hívekhez. Ez a szentségi papság, amely az erre meghívottakat eltörölhetetlen jellel Krisztushoz, a Paphoz teszi hasonlóná. Kezét felszentelik, hogy „mindaz, amit megáld, áldott legyen és mindaz, amit megszentel, szent legyen Urunk, Jézus Krisztus nevében“ (A papszentelés szertartásából).

A szentségi papság különös módon bizonyítja, hogy az Egyház a közöttünk élő Krisztus, aki ma is a lelkek megváltásán és megszentelésén munkálkodik.

54. §. Az Egyház a lelkek pásztora (A főpásztori hatalom)

1. Az Egyház Krisztus főpásztori tevékenységének folytatója.

Az ősegyház számára alig volt még oly kedves kép, mint a Jó Pásztoré. A katakombáknak is gyakori ábrázolása, amint Jézus az elveszett bárányt vállára veszi és a nyájhoz visszavezeti. Mindez az ősegyház pásztori öntudatát fejezi ki. A lelkek megmentésében és az üdvösség útján való vezetésében az Egyháznak oly áldozatosan és annyi szeretettel kell eljárnia, amint arra az isteni Mester példát adott.

Ugyanakkor az Egyház Krisztus megbízásából és hatalmával kormányozza a lelkeket. Ezt a megbízatást Jézus átadja az apostoloknak (Mt. 18, 18.) és külön Péternek (Mt. 16, 19.; Jn. 21, 15.) ezekkel a szavakkal: legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat. Az Egyház tehát a jó Pásztor művének folytatója az emberek között: a lelkeket megtartja az igazság és az örök élet útján, az eltévelyedőket megfeddi, a gyöngéket bátorítja, az elesetteket felemeli, — minden hívó lelket biztos kézzel az atyai házhoz vezet. Az Egyház főpásztori tevékenységében, vezetésében Krisztus királysága valósul meg. Erre figyelmeztet, ezt ünnepli évenként az Egyház a XI. Pius pápa által (1925) október utolsó vasárnapjára rendelt Krisztus Király ünnepen

2. Tekintély és joghatóság.

A lelkek vezetésében az Egyháznak tekintélyre van szüksége. Tekintély nélkül semmiféle rendezett közösség nem állhat fenn. Ha mindenki saját kedve szerint cselekednék, nem lenne összetartás, csak széthúzás és pártoskodás. Jézus hangsúlyozza, hogy az evangélium tekintély szolgálatra kötelez, és nem ad kényelmes életre előjogot. „A kik hatalmat gyakorolnak a népeken, jötevőiknek hivatják magukat. Köztetek ne így legyen, hanem a legnagyobb legyen olyan, mint a legkisebb és az előljáró olyan, mint a szolga” (Lk. 22, 26.).

A lelkek szolgálatának egyetlen célja van: az élet megszentelése és így az örök üdvösségre-vezetés. Az Egyháznak azt a hatalmát, amellyel a lelkeket az üdvösségre vezeti, **joghatóságnak**, **iurisdictiónak** nevezzük.

A joghatóság gyakorlása jogrendet kíván, amely a lelkek irányításának különféle eseteit és módjait határozza meg. Az Egyház törvényei külön **Törvénykönyvben** (Codex Iuris Canonici) vannak lefektetve.

A Codex többek között tárgyalja a pápának, püspököknek, plébánosoknak jogait, előírásokat tartalmaz a Szentségek kiszolgáltatására és az istentiszteletekre vonatkozóan. Szabályozza az egyházi bíráskodást, melyet az emberi gyöngeségek tesznek szükségessé. Az egyházi büntetések célja a bűnös megtérése és megjavulása. A legsúlyosabb egyházi büntetések a következők: a) excommunicatio, az Egyház közösségéből való kizárás; b) interdictum, az istentiszteleten való részvétel és a szentségek kiszolgáltatásának eltiltása bizonyos területen vagy bizonyos személyeknek; c) suspensio, pap eltiltása papi ténykedéseinek gyakorlásától.

3. A hierarchia rendje.

Az Egyház pásztori hivatalának gyakorlása a szolgálatoknak egy bizonyos **rangsorozatot** létesíti, amely nélkül nem lenne lehetséges a Világegyház kormányzása.

a) **A pápa az egész Egyház látható feje.** Joghatósága teljes és közvetlen mind a papságra, mind a hívekre nézve, személyenként és közösségileg, akármelyik ritushoz is tartozzanak (latin, görög, szláv stb.). Mivel a pápa minden hívőnek Istentől rendelt atyja, megőzőtása: **Szentséges Atya**.

A pápát a bíborosok testülete titkos szavazással választja megválasztásához a szavazatok kétharmada szükséges. A pápa egyedül Istentől függ, nem mozdítható el, de maga lemondhat méltóságáról. Hatalmának egy részét másokra is átruházhatja (delegálhatja), akik bizonyos intézkedéseket az ő nevében hoznak meg.

A pápát óriási munkájában a Szent Kollégium és a Római Kúria segíti. A Szent Kollégium a bíborosok testülete. A bíborosok száma legfőljebb 70, közülük mintegy harmincan a pápai hivatalok vezetői.

A Római Kúriának több szerve van: a) a Kongregációk, b) törvényszékek, c) különféle hivatalok.

a) A Kongregációk az Egyház ügyeinek legfőbb intéző szervei (mint az államban a minisztériumok). A legfőbb Kongregáció a Szent Officium, amely közvetlenül a pápa alá van rendelve. Ennek feladata a hit tisztaságának az őrzése minden eltérélyedéssel szemben.

b) A törvényszékek közül kiemelkedő a Penitenciaria, ennek joghatósága a lelkiismeretbeli ügyekre terjed ki (forum internum). Az egyházi perek egyik legfőbb törvényszéke a S. Rota Romana.

c) A pápai hivatalok között a legfőbb a pápai államtitkárság. Ez nagyjából a külügyminisztérium szerepét tölti be, élén a pápai államtitkárral. Első feladata diplomáciai (így az államokkal való kapcsolat fenntartása, konkordátumok stb.) Az egyházi kitüntetések is ide tartoznak.

b) A püspökök az apostolok utódai. A pápa megbízásából egy-egy egyházmegye élén állnak. A pápa visszavonhatja tőlük a püspöki joghatóságot, de természetesen nem szüntetheti meg a püspökszentelés érvényét. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az egyházmegye kormányzásában a püspök nem pusztán a pápa képviselője, hanem mint apostolutód, saját hatalmával és saját nevében vezeti azt. Történeti alakulás és sajátos megbízatásuk szerint többféle név illeti meg a püspököket: érsek, pátriárka, apostoli vikárius stb.

A püspök helyettese az egyházmegyében az általános püspöki helynök, a püspöki iroda adminisztratív vezetője pedig a Kancellár. Tanácsadó testülete a káptalan, amelynek tagjai a kanonokok. Az egyes egyházmegyék esperesi kerületekre oszlanak egy-egy esperessel az élén. Egy esperesi kerület több plébániából áll. Több egyházmegye együtt érseki egyháztartományt, érsekséget alkot, élén az érsekkel.

Egy-egy ország püspöki karának egységes munkáját a rendszeresen megtartott püspöki konferenciák biztosítják, élükön a rangidős érsekkel, akinek helyenkint, pl. hazánkban, a prímási cím jár ki.

c) A legkisebb önálló egyházközigazgatási szerv a plébánia. Az Egyház közvetlenül ennek keretében közli a lelkekkel az isteni életet. Plébános (és segítője, a káplán, esetleg hitoktató) és hívek együtt alkotják a plébánia családját: az egyházközséget. Közös felelősséggel tartoznak, habár más-más területen, a plébánia erkölcsi és szociális életéért. Az egyházközségben a közös istentisztelet és eucharisztikus áldozat révén sajátos módon jelen van Krisztus. Minden plébánia kegyelmi életközösség és ezért szeretetközösségnek is kell lennie. „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én névemben, ott-vagyok közöttük” (Mt. 18, 20.).

55. §. A szerzetesrendek szerepe az Egyházban

1. A szerzetesélet fogalma és jelentősége.

Az Evangéliumokban a mindenki számára kötelező parancsok mellett vannak u.n. evangéliumi tanácsok is, amelyeknek követésére az isteni kegyelem egyeseket külön hívással indít. A gazdag ifjúnak pl. Jézus a következő tanácsot adta: „Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el amid van és árát oszd szét a szegények között, így kincsed lesz a mennyben. Aztán jőjj, kövess engem” (Mt. 19, 21.).

Nem követheti mindenki az evangéliumi tanácsokat, mégis szükséges, hogy az Egyházban minden korban megvalósuljon a teljes Evangélium. Ezt kívánja szolgálni az Egyházban a szerzetesség intézménye. A szerzetes fogadalommal kötelezi magát az evangéliumi tanácsok követésével a teljes Krisztus-követésre. A szegénységi fogadalommal elszakad a vagyontól s általában a világ javaitól, hogy egészen Istené legyen. A tisztasági fogadalmával lemond a házasságról, hogy osztatlan szívvel Istent szeresse és szolgálja. Az engedelmségi fogadalommal feláldozza tulajdon akarátát is, hogy Jézus példájára csak az Atya akarátát, amit előljárója képvisel, teljesítse.

E fogadalom lehet ideiglenes pl. 3 évre szóló, vagy örök, a halálig kötelező. Egyes szerzetesrendekben különleges negyedik fogadalommal kötelezik magukat a szerzetesek sajátos hivatásukra.

Az evangéliumi tanácsok követése felszabadít a tárgyak, testünk és énünk rabságából s helyreállítja a harmóniát: a tárgyak a testnek, a test a léleknek, a lélek Istennek szolgál (Szent Tamás).

Valóban mindig voltak és vannak férfiak és nők, akik a szerzetesi életformát választják az evangéliumi tanácsok biztosabb követésére. E tanácsokat a világi életben is lehet követni; de a szerzetesi intézmény alkalmas keretet és lehetőséget, sok természetes és természetfölötti segítséget ad hozzá. A szerzetesi intézmény fája koronkint új meg új hajtást hoz: egy-egy rendalapítót más és más Krisztus-arc ihlet követésére (pl. a Királyé, a jó Pásztoré, a Mesteré és az Egyház más és más időszerű feladatának akar megfelelni. De az önmegszentelődés és apostolság alapvető célja mindig megmarad.

Akár kontemplatív (szemlélődő), akár aktív (tevékeny) az egyes szerzetesrendek jellege, ez a kettős cél mindig együtt szerepel: így a szemlélődő rendeknek nagy apostoli jelentőségük is van (pl. missziók segítése imával) s a tevékeny rendek az önmegszentelődést is szolgálják.

2. A szerzetesrendek életformái.

A több fennálló és különböző stílusú szerzetesrend néhány alapvető formára vezethető vissza. A rendek, mint említettük, szüle-

tésükkor egy kor sajátos szükségleteire felelnek. Később e szükségletek megváltozhatnak és a rendek is átalakulnak, megtartva mégis alapvető beállítottságukat. A nálunk ismert legjelentősebb szerzetesi életformák ezek:

a) A bencés rendet Szent Benedek alapította, ő a nyugati szerzetesség atyja († 547). A bencés monostorok a világ zajától távol, rendszerint hegyen épültek, missziós és kulturális jelentőségük mégis felbecsülhetetlen. Különösen nagyfontosságú volt térítő munkásságuk a népvándorlás korában.

A XI. és XII. században a bencés rendből több új ág született, általában reformgondolatoktól vezetve. Legjelentősebb közöttük a cisterci rend, vezéralakja Szent Bernát († 1153). – E korban, de Szent Ágoston szabályzatának életformája szerint alapította Szent Norbert a premonstreieket rendjét.

b) A XIII. század szociális nehézségei és tévtanai elleni harc hívta életre a két nagy koldulórendet, Szent Ferenc és Szent Domonkos rendjét. A ferencrendiek és a dominikánusok a lelkipáspártorkodásnak új utakat nyitottak; kolostorokat is, a bencésekkel ellentétben, városokban, nagyobb településeken alapítottak. A ferencesek a szegény nép körében végzett lelkipáspártorkodás, a dominikánusok az igehirdetés és a hittudomány művelése terén váltak ki.

c) Az Egyház helyzete rendkívül nehéz és tragikus volt az újkor küszöbén. Ekkor lépett fel a megtért spanyol tiszt, Loyolai Szent Ignác (1534). Rendjét „Jézus társaságának” nevezte, ez már jelzi, hogy inkább papi közösségről és nem a hagyományos értelemben vett szerzeteseletről van itt szó. A rend tagjai, a jezsuiták, új életet hoznak az Egyházba. Az ellenreformáció rendíthetetlen harcosai. Sokrétű működésük nyomán — a hittudomány, missziók, iskolaügy, lelkipáspártorkodás, lelkigyakorlatok, sajtó stb. terén — mindenütt új lendületet vesz a hitélet.

A jezsuita rend példája nyomán több új rend és kongregáció alakult különféle missziós, szociális, karitatív és kulturális tevékenységgel. Kiemelkedik közülük Kalazanci Szent József alapítása, a Kegyes-tanítórend, a piaristák és Páli Szent Vince rendje, a lazaristák. Ide sorolhatjuk még a múlt században alakult, hazánkban ismert kongregációk közül a szalézikeket, Bosco Szent János rendjét, és az Isteni Ige Társaságát (alapítója P. Janssen Arnold).

d) A szerzetesintézmény fejlődése a mi korunkban ismét nagy alakuláson ment át. Előtérbe kerültek az u. n. harmadrendek, továbbá a **Világiak Intézménye**. Ennek tagjai teljesen elhagyva

a szerzetesélet régi formáját és kötöttségét, a világban élve és dolgozva, mégis fogadalmas étlettel igyekeznek az evangéliumi tanácsok szerint élni és a krisztusi életeszmenyrol tanusagot tenni.

A Világi Intézményeket XII. Pius pápa 1947-ben a Provida Mater konstitúcióval szentesítette — mind világiak, mind papok számára — hangsúlyozva, hogy ezek az „emberek közé hatolás” alkalmas formái. Főként azzal a rendeltetéssel, hogy az evangéliumi tanácsok szerint való életkeretei lehessenek oly hivatások területén, amelyek a szerzetesek számára hozzáférhetetlenek és oly körülmények között, amikor a szerzetesi életre nincs lehetőség.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a régi rendek szükségtelessé vagy elavulttá lettek, hiszen a szerzetesélet alapvető formái mind az emberi lélek istenkeresésének örök útjait is jelzik. Csak az Egyház fogyhatatlan önjutó erejét mutatja, hogy végtelen gazdagsága és termékenysége minden kornak sajátos szükségletére felelni tud és az örök elveket sosem köti időleges kifejezési formákhoz.

56. §. A világiak küldetése az Egyházban

1. Történeti áttekintés.

Tudjuk, hogy minden megkeresztelt ember bizonyos papi jelleggel rendelkezik, amely őt az Egyház apostoli küldetésének részesévé teszi. Az Apostolok Cselekedetei és az apostoli levelek tanúsága szerint az ősegyházban a világi hívek tevékenyen részt is vettek az apostolkodásban.

Nagy Konstantin császár kora óta azonban egyre erősebben hangsúlyozták a különbséget a klérus és világiak papsága között, úgyhogy a papi tevékenység a szentségi papság kizárólagos jogává lett. Mikor azután a reformáció csak az általános papságot hirdette, a szentségi papságot pedig tagadásba vette, az Egyház e tévannal szemben oly erősen hangsúlyozta a szentségi papság sajátos jellegét, hogy észrevétlenül teljesen háttérbe szorult az egytetemes papság gondolata.

Ezen előzmények után rendkívül nagyfontosságú volt XI. Pius pápának 1922-ben kifejezett óhaja, hogy a világi hívek tevékenyen kapcsolódjanak be az apostoli munkába. A Szentatya egy katolikus világmegmozdulást indított útnak, amelynek neve: **Katolikus Akció** (Actio Catholica: A. C.). Célja, hogy a szentségi papság és a világi hívek papsága közös erőfeszítéssel dolgozzék a világ elpogányosodásának megállításán és a világot Krisztus által vigyék vissza az Atyához.

2. A Katolikus Akció feladatait XI. Pius pápa így jelölte meg:

a) a katolikus hívőnek mindenekelőtt is saját szívében kell Krisztus királyságát megvalósítania. Csak elmélyült kegyelmi életből táplálkozó, Krisztus törvényei szerinti élettel lehetünk a krisztusi életnek vonzó példáivá, Krisztus tanúivá. Az alapmagatartás a tanúságtétel.

b) A világi apostol tevékenységének elsődleges területe a család és a legközelebbi hozzátartozók. A szeretet rendje u. i. megkívánja, hogy először a hozzánk közelálló lelki javát mozdítsuk elő. Családi életünkkel is tanúságot kell tenni Krisztus mellett.

c) A hitben erős keresztényeknek ezután ki kell lépniük a világba és az élet minden területén a hit- és erkölcsi élet kristályosodási pontjává kell lenniük. Keresztény lelkületet kell kisugározniuk a munkahelyekre, politikára és kereskedelmi életre, a tudomány, a művészetek minden ágára, meg kell szentelniük a szórakozásokat és sportot, színházat és mozit, irodalmat és sajtót. Az apostolkodásnak ezt a módját általános katolikus akciónak nevezzük, amely nem más, mint közvetlen tanúságtétel életünk által Krisztusról: hivatásunk körében, a társadalmi és közéletben egyaránt.

d) A világi apostolok közül a legalkalmasabbakat a főpásztorok kiválaszthatják és alapos kiképzés után, önálló feladatkörrel az apostolkodás egyes területeire állíthatják. Ilyenek pl. azok a férfiak és nők, akik az egyházközségi életben, a nevelésben, ifjúsági egyesületek vezetésében, hitoktatásban, szociális és karitatív munkában tevékenykednek. Ez a különleges katolikus akció.

3. Katolikus Akció és szeretet.

Mind az általános, mind a különleges Katolikus Akciónak lelke a szeretet. Tudnunk kell u. i., hogy Krisztus követése és a benne való hit nem csupán az értelmi megismerés következménye. A hit a kegyelem ajándéka, természetfölötti valóság és ezért befogadására az egész embernek készségesnek kell lennie. Valaki láthatja pl. az Evangéliumok történelmi igazságát és lehet, hogy mégsem hisz bennük. A hit felvételét ezért hitetlen testvéreinknél elsősorban saját hitéletünk vonzóvá tételével készíthetjük elő. És hogyan tudunk hitünkről vonzó tanúságot tenni? A szeretet által.

A szeretet tanúságtételünk értékének próbaköve. Krisztus Urunk mondotta: „Arról ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn. 13, 35.). A Ka-

tolikus Akció első követelménye tehát, hogy krisztusi szeretettel forduljunk azok felé, akiket apostolkodásunk körébe akarunk vonni. Ezzel ellenségeinkben is felkeltjük hitünk iránt a tiszteletet és értékelést, a kegyelem támogatásával pedig megtérést is eredményezhetünk.

A szeretet a kovász, amely egyedül képes átjárni és átformálni a hitetlen világot. Minél több lélek adja magát áldozatos szeretetben kovászként a világ megmentéséért, annál nagyobb az Egyház értékeinek kisugárzása és annál boldogítóbb lesz Krisztus királysága a megváltott világ fölött.

4. A világiak apostolsága.

Egyháztörténelmünk legújabb szakaszára kétségtelenül ez a legjellemzőbb vonás: homloktérbe kerül a világiak apostolsága, egyre erősebb lesz a világiak szerepe az Egyházban. XII. Pius pápa nyilatkozott így a bíboroskollegium előtt: „Az Egyház a világi hívek révén éltető elve az emberi társadalomnak, következésképp mindinkább tudatára kell ébredniök, hogy nemcsak az Egyházhoz tartoznak, hanem ők az Egyház: azaz a hívek közössége a földön a látható fő, a pápa és a vele egyesült püspökök vezetése alatt. Ők alkotják az Egyházat!” (1946. febr. 20.)

Az 1950. évi I. Világi apostol-kongresszuson egybegyűlt világiakat a Szentatya „teljesértékű és hatékony együttműködésre szólította fel a világot átfogó felebaráti szeretet jegyében”. Az 1957. évi II. Világi apostol-kongresszuson hangsúlyozta a Szentatya, hogy a világ megszentelése a dolog lényegénél fogva a világiak műve, hiszen ők élnek benne a gazdasági és társadalmi életben. A kongresszus zárónyilatkozata kimondotta: „Az a nagy kiválasztás az osztályrészünk, hogy olyan korban élhetünk, amikor feltétlenül szükség van arra, hogy teljesértékű apostoli életet éljünk. Most inkább mint valaha szól a felhívás a világi hívekhez, a Titokzatos Test tagjaihoz, hogy a hierarchiával együttműködjenek az Egyház hivatásának betöltésében: Krisztus megváltó művének folytatásában.

A világi hívő szerepe nélkülözhetetlen az élet minden területén. Mivel a keresztyén hívő egész létével a világhoz kapcsolódik, kötelessége, hogy kibontakoztassa azokat az értékeket, amelyek csíraszerűen vannak a teremtet világban. — és az egész emberiség gondját osztva, az egész emberi életet át kell hatnia az Evangéliummal.”

*

XII. Pius pápa mondja: „Az, amire ma az Egyháznak legerősebb szüksége van, nem más, mint a hívők, hívők csoportjai minden társadalmi állás és foglalkozás köréből, akik felretéve minden emberi félelmet, egész életüket és tevékenységüket Isten parancsai és Krisztus törvényei szerint alakítják.” (1952. III. 8.)

Ötödik fejezet: Az Egyház ismertetőjegyei

Az Egyház, amint már isteni lényegének tárgyalása során láttuk, Krisztus megváltói művét folytatja a világ végéig. Ezért az Egyházban Krisztus él és általa Krisztus működik: az Egyház a közöttünk továbbélő Krisztus. Ebből pedig következik, hogy csak egy igaz Egyház lehet, amint csak egy a Krisztus.

Mégis több vallási társaság tartja magát igaz egyháznak, sőt Krisztus igaz egyházának. Melyik ezek közül az az Egyház, amelyet valóban Jézus alapított, amely az ő teste? Ha a sok egyház között nem lehetne Krisztus igaz egyházát megismerni, akkor a pokol kapui győzedelmeskednének fölötte, hiszen védtelen lenne a tévedéssel és hazugsággal szemben.

Krisztus Egyházát biztos jelekből ma is meg lehet ismerni. E jeleket az Egyház ismertetőjegyeinek nevezzük. Számukat az apostoli hitvallás alapján általában négyben jelölik meg: az Egyház egy, szent, katolikus és apostoli. Ehhez járul X. Szent Pius pápa megállapítása óta ötödiknek az „üldözött Egyház” ismertetőjegye. — Ez azonban nem jelenti azt, hogy csak ezek az Egyház ismertetőjegyei és azt sem, hogy ezen jegyek mindegyike egyenlőértékű. Együttesen azonban csak az igaz Egyházban találhatók meg.

A következőkben tehát öt ismertetőjegyet vizsgálunk meg: az Egyház egy (egységes és egyetlen), szent, katolikus (egyetemes), apostoli és üldözött.

57. §. Az Egyház egyetlen és egységes

Az Egyház egységét kétféle szempontból nézhetjük: befelé, amint az egység magában az Egyházban megvalósul, és kifelé, a rajta kívülálló egyházakhoz viszonyítva. Az előbbi szorosabb értelemben az Egyház egységét, az utóbbi inkább az Egyház egyetlen voltát (egységét) fejezi ki. Kezdjük az utóbbival.

A, Az Egyház egyetlen

1. Az egyedül üdvözítő Egyház.

Ma sokan türelmetlenséggel vádolják az Egyházat és megbotránkoznak tanításán, hogy egyedül ő képviseli Krisztus igazságát és csak ő jár az üdvösség biztos útján. A protestánsok pedig különbséget tesznek a látható Egyház és az üdvösség útján járók Egyháza, vagyis Krisztus teste között. Azt vallják, hogy Krisztus teste láthatatlan

valóság, amelynek tagjait csak a Megváltó ismeri, míg a látható Egyházhoz való hozzátartozást külső jelekből könnyen meg lehet állapítani. Ezzel szemben az Anyaszentegyház szilárdan vallja, hogy csak egy Egyház van, ez Krisztus titokzatos Teste, amelynek láthatónak kell lennie. Más szavakkal: a látható Egyház Krisztus teste és minden kegyelem, tehát a megváltás is, csak ennek az Egyháznak életközösségéből fakadhat. Innen a III. század óta használt mondás: *extra Ecclesiam nulla salus*, az Egyházon kívül nincs üdvösség.

2. A Szentírás tanúsága.

Az evangéliumok szellemével teljesen ellenkezik a látható Egyház és az üdvösség útján járók láthatatlan közösségének a megkülönböztetése. A Jó Pásztor hasonlata kihangsúlyozza az Egyháznak „egy a kol és egy pásztor” jellegét. Jézus maga az út, a kapu, a szőlőtő; egyetlen út, egyetlen kapu és igazi szőlőtő. De ugyanakkor azonosítja magát azokkal is, akik az ő küldetésében ugrálnak, tehát ők is az üdvösség útja, ajtaja és életet adó szőlőtővé lesznek. „Aki titeket hallgat, engem hallgat” (Lk. 10, 16.). Az Apostolok Cselekedetei szerint „nincs üdvösség senki másban (mint Jézus Krisztusban), mert nincs más senki az emberek közt az ég alatt, akiben üdvözlünk lehetne” (Ap. Csel. 4, 12.). Ámde Jézus az ő megváltói művének folytatását az Egyházra bízta, tehát a látható Egyház azonos Krisztus testével, a megváltottak közösségével.

3. A megtestesülés és az Egyház kapcsolata.

A megtestesülés és az Egyház között szoros az összefüggés. Az Egyház a megtestesülés folytatása a világ végéig. Amint pedig az Ige csak egy testet vett fel, azt, amely Szűz Máriától született, ugyanígy e test misztikus folytatása, az Egyház is, csak egy lehet. Ezt a testet az egyetlen Lélek élteti (V. ö. 48. §. 2.). A Szentlélek biztosítja az Egyház működésének hatékonyságát és egyetlen voltát. „Egy a test és egy a Lélek, mint ahogy hivatástok is egy reményre szól” (Ef. 4, 4.), mondja Szent Pál.

Mindez azt bizonyítja, hogy egyedül az Anyaszentegyház van az üdvösségre vezető eszközök (szentségek) birtokában, csak ő közölheti a lelkekkel a természetfölötti cél (üdvösség) elérésére szükséges természetfölötti kegyelmeket. Vagyis: az üdvösség egyedüli útja az Egyház.

4. Isten egyetemesen üdvözítő szándéka.

Az üdvösség egyedüli útja az Egyház. Ez a tétel, amelyet az Egyház

mindig vallani fog és nem adhat fel soha, mert isteni lényegéből folyik, nem azt mondja, hogy az Egyház az üdvösséget csak azoknak közvetíti, akik az ő külső, látható közösségéhez tartoznak. Az Egyház közvetíti az üdvösséget mindazoknak, akik azt komolyan keresik; azok számára is, akik nem ismerték fel az Egyházban a továbbélő Krisztust. Isten „azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére“ (1 Tim. 2, 4.). XII. Pius pápa szól olyanokról, „akik öntudatlan vágyakozásból és kívánságukból kifolyóan már bizonyos kapcsolatban állanak az Üdvözítő Titokzatos Testével“. Az Egyház világos tanítása, hogy a Megváltó világossága osztályrészül jut mindenkinek, aki Őt őszintén keresi, hiszen Ő „az igazi Világosság, mely minden embert megvilágosít“ (Jn. 1, 9.). Az Egyház tanítása szerint, élhet valaki jóhiszemű tudatlanságban az igazság felől és ez nem akadály a üdvösségnek. (IX. Pius, 1863.) Lehetnek a látható Egyháznak láthatatlan tagjai is.

Mármost a Krisztus látható Egyházától külön állók között két csoportot különböztethetünk meg: a) megkeresztelteket, és b) meg nem keresztelteket, vagyis pogányokat.

5. A látható Egyházon kívül élő keresztények üdvössége.

Az Egyház látható testéről, évszázadok folyamán leváltak egyes részek. Az ilyen keresztény felekezetek tagjai a keresztség és a hit által Krisztussal reális kapcsolatban vannak. Az egy, igaz Egyház útján jutnak az üdvösség kegyelméhez, feltéve, ha egyéni hibájukon kívül nem ismerték fel az igazságot. Ha azonban felismerték az igazságot, kötelesek külsőleg is a látható Egyházhoz csatlakozni.

6. A pogányok is üdvözülhetnek.

Szent Pál azt tanítja (a római levél egy különben nagyon tömör és nehéz szakaszában), hogy a pogányokat Isten nem olyan törvény szerint ítéli meg, amelyet nem ismernek, hanem azon törvény szerint, amely szívükbe van írva.

„Amikor a pogány a törvény híján a természet szavára teszi meg a törvényben foglaltakat, törvény hiányában önmagának törvénye. Ezzel igazolja, hogy a törvény követelménye szívébe van írva, amiről lelkiismerete tanúskodik és öntétele is, mely hol vádolja, hol fölminti — azon a napon, amikor evangéliumom szerint Isten Jézus Krisztus által ítélkezik az emberek rejtett dolgai fölött“ (Róm. 2, 14.—16.).

Ezt a „szívbe írt törvényt“ természeti törvénynek nevezzük (lex naturale), mert az emberi természet velejárója. Tudjuk azonban, hogy a tízparancsolat tételes törvénye nem más, mint a ter-

mészeti törvény pontosabb és világos megfogalmazása. Az a pogány tehát, aki jóakarattal teljesíti a szívébe írt törvény szavát, tulajdonképpen a tizparancsolat alapján áll és önkéntelenül is azt teszi, esetleg tapogatózva és bizonytalanul, amit az Egyház tanít. Tudjuk továbbá azt is, hogy az Egyházba való fölvétel nemcsak a vízkeresztség szentsége által történhet, hanem elégséges hozzá az ú. n. vágykeresztség is. Ez pedig megvan abban a pogányban, aki a természeti törvény indítása szerint Istent imádja, keresi, erkölcsösen él és — a segítő kegyelem hatása alatt, amelyet Isten bőségesen nyújt minden ember számára — felismerve elégtelenségét a tökéletesség elérésére, vágyódik mindez után, ami a tökéletességre segíti. Ez a vágy burkoltan a keresztség utáni vágyat foglalja magában.

Az ilyen pogányról azt kell mondanunk, hogy ő is Krisztus titokzatos testéhez tartozik, amely nem más, mint a látható Egyház. Üdvözülhet, mert láthatatlanul is a látható Egyház tagja.

7. Mindebből két dolog következik:

a) Mindenkinek kötelessége katolikussá lenni, mert mindenkinek kötelessége meghódolni Jézus Krisztus előtt, aki Egyházában él. Aki tehát felismerte az Anyaszentegyház igaz voltát és mégsem kéri az Egyházba felvételét, az magamagát rékeszti ki Jézus Krisztus közösségéből és maga választja a kárhozatot. Ugyanígy felmerült kétélyek esetén nem szabad a kérdést kényelemből félre tenni, hanem mindenkinek kötelessége — pogánynak és másvallásúnak is — hogy az igazságnak, akármilyen fáradság árán is utánajárjon.

b) A leg súlyosabb bűnök közé tartozik a hitközömbösség. Ellenkezik a józan ésszel és lázadó vakmerőség Istennel szemben, mert feltételezi, hogy egymással ellentétes vallások egyformán kedvesek Isten előtt.

B/ Az Egyház egységes

1. **Krisztus Urunk akarata** az volt, hogy Egyháza egységes legyen. Egy főt rendelt, egy igazságot hirdetett, egyféle üdvrendet állapított meg. „Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség“ (Ef. 4, 5.). Kinszenvedése előestéjén imádkozott, hogy mindnyájan eggyé legyenek, amint ő egy az Atyával.

Ennek az egységnek forrása a Szentlélek, az Egyház lelke. Egységes az a természetfölötti élet, amelynek a keresztség által részesei lettünk. Amint a közös vér a testszerinti családnak egységét biztosítja, úgy a megszentelő kegyelem is az Egyház tagjainak testvéri egységét segíti elő. Ez az egység az Egyház külső életében is megmutatkozik. Mindenekelőtt is

2. a közös hit által.

Az Egyház Krisztus akarata szerint minden hívő számára ugyanazt a katolikus hitet hirdeti. Az ettől való eltérés az Egyháztól való eltávolodást jelenti. Főpapi imájában Jézus külön könyörgött az Atyához ezért a hitegységért: „Nemcsak értük (t. i. az apostolokért) könyörgök, hanem azokért is, akik szavukra hinni fognak bennem. Legyenek mindnyájan egyek. Amint te Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek egyek ők is mibennünk“ (Jn. 17, 20. 21.).

Ez a hitegység a Szentlélek különös támogatása által valósul meg az Egyházban (Jn. 16, 13.) és az egyházi tanítótékintélyben jut kifejezésre.

Az egység azonban sohasem jelent az Egyházban merev egyformaságot, hanem az élő valóságok szerves egységét. Itt valóban igaz az elv: in necessariis unitas, in non necessariis libertas, in utrisque caritas! (A lényeges dolgokban legyen egység, a nem lényegesekben szabadság, azonban mind-egyikben uralkodjék a szeretet!)

3. Az Egyház egysége megvalósul a közös istentiszteletben.

Az Újszövetség egyetlen áldozata a szentmise, vagyis Krisztus keresztáldozatának megújítása. Minden szentmise ugyanaz az áldozat: Krisztus áldozata, akármilyen ritusban is mutatásuk be. A szentmisében az Egyház minden tagja ugyanazon Kenyérben részesül. Az Eucharisztia így nemcsak a szeretetnek, de az egységnek is köteléke. Ma is el lehet mondani Szent Pállal: „A kenyér, melyet megtörünk, ugye Krisztus testében való részesedés? Mi ugyanis sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesedünk“ (1. Kor. 10, 17.).

4. Az Egyház végül egységes a vezetésben.

Krisztus Egyházát Péterre alapította, hogy szilárdan és töretlenül álljon az idők végéig. „Minden meghasonlott ország elpusztul és egyetlen meghasonlott város vagy ház sem állhat fönn“ (Mt. 12, 25.). A pápa az Egyház egységének élő záloga. Minden katolikus hívő feltétlen engedelmességgel vezetése alatt áll. A pápától elszakadni (szizma) annyi, mint Krisztustól távolodni el, ezért elszáradást és halált okoz. Az egyháztörténelem tanúsága szerint a szakadás legtöbbször eretnekségre vezet.

C/ Egyesülési törekvések

Korunkban erős a vágy a kereszténység egysége után. Az utóbbi évtizedek csapásai és az ellenkező tábor egysége a szakadást olyan

érezhetővé tették, hogy mindenünnen felhangzott az óhaj az egyesülés után. Ez az óhaj különféle egyesülési mozgalmakban jut kifejezésre.

A XIX. század végén az első nevezetes kezdeményezés e téren az anglikán egyházban megindult Oxford-mozgalom. Ez sok értékes egyéniséget vezetett vissza az Egyházba, közöttük a híres Newmann bíborost.

Az utóbbi évtizedekben erős lendületet vett a protestáns részről megindult ökumenikus mozgalom, amely az 1948-ban Amsterdamban megtartott protestáns világtalálkozó óta nyert erősebb lendületet. Ennek célja, hogy először a protestánsok között hozzon létre egységet, s ez lenne az egység kifejeződési tengelye. Az Egyház sohasem gondolhat kompromisszumos megoldásra, viszont szeretettel várja vissza az elszakadt testvéreket. A maga részéről szívesen nyújt segédkezet az érzelmi válaszfalak lebontása érdekében: megengedte, hogy katolikus és protestáns szakteológusok közös értekezleteken barátságos megbeszéléseket tartsanak és hogy katolikusok protestánsokkal közösen imádkozzanak az egységért.

Németországban a II. világháború óta indult meg az „una sancta” mozgalom a katolikus-evangélikus közeledés érdekében.

Nagy jelentőségű a világ-imanyolcad. Évenként január 18. (Szent Péter római székfoglalásának ünnepe) és január 25. (Szent Pál apostol megtérésének ünnepe) között a világ keresztényei imádkoznak a kereszténység egységéért. A kezdeményezés anglikán részről indult ki, az Egyház magáévá tette (IX. Pius, 1866) és újabban erősen szorgalmazza (utasítva a megyés püspököket és plébánosokat, hogy foglalják imájukba az egyházmegye ill. egyházközség területén élő másvallásúakat is), a protestáns világtanács is elfogadta.

Kétségtelen, hogy a keresztények egységét nem hozhatja létre merőben emberi erőfeszítés, csakis Isten kegyelme. Erre a kegyelemre lélekben fel kell készülni, ezt ki kell érdemelni. Előszörban alázattal, imával és Krisztus iránti szeretettel.

a) Az alázat szellemében az érdekeltek a saját oldalukon is megtalálják azokat a hibákat, amelyek a szakadásra vezettek és azokat a nehézségeket, amelyeknek kiküszöbölése elősegíti az érzelmi közeledést. Az alázat vezet a megtérésre (metanoia), az őszinte istenbarátságra.

b) Csak imával esdhetjük ki az egyesülés kegyelmét. Imádkozzuk állandóan: „Örök Atya, add, hogy mindnyáján egyek legyenek a mi Urunk Krisztus által!” A kölcsönös megértés legbiztosabb hídja a közös találkozás Istennel a közös imádságban.

c) Krisztus szeretete az Egyházhoz vezet. Akik bensőséges kapcsolatba kerülnek Krisztussal, szükségszerűen közelebb kerülnek Krisztusban testvéreikhez is. Aki valóban töltekezik Krisztus szellemével, biztosan eljut a továbbélő Krisztushoz is. Mihelyt ugyanis megszerette, elveszíti előítéleteit és az Egyház emberi arcán észlelt szeplők ellenére gyermeki kegyelettel ragaszkodik hozzá.

58. §. Az Egyház szent, katolikus és apostoli

1. Az Egyház szent.

Az Egyház Krisztus teste, így részesülnie kell Krisztus szentségében is. Szent Pál az Újszövetség választott népét Krisztus szeplőtelen jegyesének mondja (2. Kor. 11, 2.). Főpapi imájában Jézus kéri az Atyát: „Szenteld meg őket az igazságban“ (Jn. 17, 17.).

Az Egyház szentsége nem azt jelenti, hogy minden tagjának szentnek kell lennie. Hiszen az Egyház szántóföldjén konkoly is nő és hálójába rossz halak is kerülnek. Az Egyház mégis szent, mert

a) Az Egyházban állandóan és egyedülállóan jelen van a leg-sze-n-te-b-b I-s-t-e-n. Az isteni élet pedig a megszentelő kegyelemben az Egyházon keresztül áramlik a lelkek felé. Az Egyház ezért sze-n-t-pus-z-ta mívoltában, létében.

b) Sze-n-t-a céljában. Az Egyház egyetlen célja I-s-t-e-n dicső-sége a lelkek megszentelése által. Minden törekvése ezért, hogy mint isteni Mestere „keresse és üdvöztse, ami elveszett“ (Lk. 19, 10.).

c) Sze-n-t-a tanítása, amelyet a történelem tanúsága szerint sértetlenül megőrzött és tisztán továbbadott. Nemzetek szakadtak el az Egyház testétől épen azért, mert soha a legkisebb mértékben sem volt hajlandó eltérni Krisztus tanításának örök igazságaitól.

d) A szentségek, szentmise, ima stb. révén a tökéletességre vezető eszközök birtokában van. A szerzetesrendek és egyházi intézmények módot nyújtanak az életszentség megszerzésére és gyakorlására.

e) Végül az Egyház minden korban és a hitélet legmostohább körülményei között is nagy számmal mutatott fel szenteket, akik hősies életükkel tettek bizonyosságot Jézus Evangéliuma mellett.

2. Az Egyház katolikus, vagyis egyetemes, általános.

Antiochiai Szent Ignác nevezi először egyik levelében az Egyházat „katolikus“-nak (Kr. u. 107.). A görög szó (kat'holon) annyit jelent, mint: egyetemes, általános. A II. század óta az Egyháznak állandóan használt jelzője. Annyit jelent, hogy küldetése az egész világra szól és a világnak a teljes Krisztust kell nyújtania, egész tanítását, egész megváltó művét.

Az Úr Jézus sokszor ostromozta a zsidók helytelen és önző nacionalizmusát (v. ö. Mt. 3, 9.; Lk. 20, 9.—17.) és erőteljesen hangsúlyozta Egyháza egyetemes jellegét. „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az Evangéliumot minden teremtménynek“ (Mt. 16, 15.); „Tegyetek tanítványommá minden népet“ (Mt. 28, 19.); „Tanúságot tesztek majd rólam egészen a föld végső határáig“ (Ap. Csel. 1, 8.), mondta apostolainak. Az Egyház minden időben teljesítette ezt a parancsot és születésétől fogva azon fáradozik,

hogy minden népet Krisztushoz vezessen „így egy akol és egy pásztor” legyen a földön. Tagjainak száma az öt világrészen ma mintegy 450 millió.

Tudnunk kell azonban, hogy az Egyház egyetemessége lényege szerint nem a térben való kiterjedést és nem tagjainak számát jelenti. Az Egyház kovázként hat a világra. Egyetemessége abban a belső gazdaságban fejeződik ki, amelyet számára Krisztustól rendelt hivatása és küldetése biztosít.

a) Egyedül az Egyház képes az emberi léleknek Isten után mély vágyát kielégíteni és igazságot kereső értelmének kérdéseire biztos választ adni. Mindaz, aki élete végső célját kutatja, öntudatlanul is az Egyház tanítását és útmutatását keresi.

b) Az Egyház, szentségei és szentelményei által, megszenteli az egész életet és az egész teremtett világot Krisztusban, mint Főben foglalja össze (V. ö. Ef. 1, 10.).

c) Az Egyház küldetése megszorítás nélkül minden néphez és fajhoz szól: missziós Egyház. Alkalmazkodik a népek szokásaihoz, adottságaihoz, de sohasem azonosítja magát velük és az Evangéliumot nem állítja politikai érdekek szolgálatába.

d) Végül az Egyház a teljes Krisztust hirdeti, nem csonkítja meg tanítását, nem veti el önkényesen a szentségek egyikét-másikát, nem szegül ellene parancsainak.

3. Az Egyház apostoli.

Jézus az apostolokra alapította Egyházát: „amint engem küldött az Atya, én is úgy küldelek titeket” (Jn. 20, 21.). Szent Pál így ír az efezusi egyházhoz: „Apostolokra és prófétákra alapozott épület vagytok, amelynek maga Krisztus Jézus a szegletköve” (Ef. 2, 20.). A legősibb időktől kezdve élt a keresztyénységben a meggyőződés: csak az a közösség tartozik Krisztus Egyházához, amelyet apostolok, vagy az apostolok utódai alapítottak.

a) A katolikus Egyház apostoli eredetében:

A római püspökök szakadatlan egymásutánban Szent Péter utódai (V. ö. 50. §.). Hasonlóképpen minden egyes püspök közvetve az apostoloktól kapta küldetését: püspökről püspökre szállt át a történelem folyamán. Ez az a csatorna, mely Krisztus tanítását és kegyelmét közli minden idő és kor emberének. Mindaz, aki az Egyházban tanít: világi hívő, hittanár, pap, a püspöktől, vagyis az apostoli tanítóhivataltól kap jogot és küldetést (missio canonica) Isten szavának hirdetésére. Mert „hogyan hirdessen az, akit nem küldtek?” (Róm. 10, 15.).

b) A katolikus Egyház apostoli tanításában.

„Mit hittek az apostolok?” — tették fel a kérdést az első zsinatok résztvevői, amikor a tévedésekkel szemben meg kellett fogalmazniuk a helyes tanítást. Miután pedig hosszú tanácskozás és ima után ünneplésen kihirdették a döntést, a zsinati atyák felkiáltottak: „Ügy van! Ez az apostolok hite!”

Az Egyház ma is azt hiszi és tanítja Péter és az apostolok utódai által, amit az ősegyház, az apostolok Egyháza hitt és tanított. A katolikus tanítás tehát apostoli, mert megegyezik az apostolok tanításával. Minden későbbi dogmafejlődés ennek az alapvető tanításnak mélyebb megértése, kifejtése és alkalmazása.

4. Krisztus igaz Egyházának négy alapvető ismertetőjegye maradéktalanul és együttesen csak a katolikus Egyházban található meg; az összes többi egyházban — legalább is részben — hiányoznak.

a) A nem katolikus egyházak sem hitükben, sem istentiszteletükben, sem vezetésükben nem egységesek. A keleti egyházak általában politikai hatalom függvényeivé lettek és különböző nemzeti egyházakra bomlottak szét. A protestánsok már keletkezésükkor sem értettek egyet s azóta többszáz felekezetet alkotnak.

b) Az életzsentség jegyét egyes esetekben más vallásoknál is megtalálhatjuk, de sehol oly állhatatosan, annyi csodával megerősítve, mint a katolikus Egyházban. A szentségeket ezenkívül a felekezetek megcsonkítják vagy elvetik; részben pedig nem szent tanokat hirdetnek (pl. hogy Isten egyeseket életükre való tekintet nélkül örök kárhozatra szán) s valamenynyűk Krisztus helytartója iránti engedetlenségben keletkezett.

c) Más keresztény vallások egyike sem mondható egyetemesnek. Nagyobb részük épen az Egyház testétől való elszakadással született. Nem hirdetik a teljes evangéliumot és legtöbbjük egy-egy fajhoz, néphez kötötte le magát (különösen a keleti és aszláv egyházak).

d) A felekezeti egyházak — a görög-keleti kivételével — mind eltértek az apostoli utódlás rendjétől és kisebb vagy nagyobb mértékben az apostoli tanítástól is. A szakadár egyházak nem élnek Szent Péter utódjával eleven közösségben, ezért az Egyház virágzó fájának holt, leszáradt tagjai.

5. Olvasmány. Szent Iraeneus püspök (II. sz.) az igazi Egyházról:

Hitünk szerint Isten úgy működik az Egyházban, mint testben a lélek: minden tagot élettel tölt el. Benne található Krisztus közössége, azaz a Szentlélek, a romlatlanság biztosítéka, hitünk erősítője, az Istenhez vezető lépcső. Az Egyházban ugyanis „Isten apostolokat, prófétákat, tanítókat állított s benne helyezte el a lélek minden egyéb működését is. Mindaz tehát, aki az Egyház közösségéből kivonja magát, nem részesül a lélekben sem, hanem hamis tanítással és rossz cselekedetekkel saját

magát fosztja meg az élettől. Mert ahol az Egyház, ott az Isten Lelke, s ahol az Isten Lelke, ott van az Egyház és minden kegyelem... Ezért akik nem részesülnek benne, nem táplálkoznak az éltető anyatejjel, nem isznak a Krisztus testéből fakadó ragyogó forrásból, hanem földben vájnak maguknak vízmedencét, s pocsolya-vizet isznak, mert elhagyták az Egyház hitét... (Haer. III. 24. 1.)

59. §. Az üldözött Egyház

1. Az Egyház Krisztus keresztútján jár.

Az Egyház a továbbélő Krisztus: folytatja Krisztus életét és működését, tehát osztozik is Krisztus sorsában: van Tábor-hegye és van Golgotája, vannak megdicsőülései és boldog napjai, de van kinszenvedése és keresztútja is.

Krisztus Urunk maga is nemcsak boldogító jelenlétéről biztosította az Egyházat. Azt is előre megmondta, hogy „a tanítvány nem lesz különb mesterénél és a szolga uránál” (Mt. 10, 24.), vagyis az Egyház élete is keresztút lesz a földön és állandó üldözés az osztályrésze. Jézus e gyűlölet okát is megjelöli: „Így tesznek veletek, mert nem ismerik sem az Atyát, sem engem” (Jn. 16, 2.—3.). Akik nem ismerik Istent és nem az ő igazságában járnak, azokat megejtí a hazugság és tévedés atyja, a Gonoszlélek, és szívüket gyűlölettel tölti el. Ezért eljön majd az az óra is, amikor az Egyház üldözői azt hiszik, hogy jót cselekesznek, sőt szolgálatot tesznek Istennek... (Jn. 16, 2.). Mindez a sátán műve.

Az Egyháznak vállalnia kell a keresztet és készen kell lennie a szenvedések keserű poharának kiürítésére. Nem feledkezhet meg Jézus szaváról: „Aki nem hordozza keresztjét és nem jön utánam, nem lehet tanítványom” (Lk. 14, 27.).

Aki az Egyházat érteni akarja, meg kell előbb értenie a szenvedő és megalázott, kigúnyolt és megvert, keresztbordozó és keresztrefeszített Krisztus titkát. Mert csak a kereszt titka nyitja meg a megváltás értelmét és az Egyház nem más, mint a megváltás művének folytatása itt a földön. Az Egyház szükségképpen szenved, és az üldözések és rágalmak szakadatlan láncolata, X. Pius pápa megállapítása szerint, az „igaz Egyház” jellegzetes ismeretetőjegye. Valahányszor ellenségei megalázzák, ugyanannyiszor bizonyosságot tesznek isteni eredetéről, krisztusi küldetéséről és megváltó hatalmáról.

Az Egyház ezért boldogan járja a dicsőséges keresztutat. Ő Krisztus szeplőtelen jegyese, telve reménykedéssel és várakozással megy a Völgény elébe, aki fájdalmas keresztalálával kiérdemelte titokzatos Testének felmagasztalását és dicsőséges feltámadásával megnyitotta számára a mennyek országának kapuját. Isten országa, mondta

az Űr, nem e világból való. De ebben a világban hangzik fel az Egyház örök húsvéti üzenete: „Vele együtt a halálba temetkezünk, hogy amint Krisztus az Atya dicsősége által föltámadt halottaiból, úgy mi is új életet éljünk. Ha ugyanis halálának hasonlósága által egybenötlünk vele, akkor föltámasztásában is úgy leszünk” (Róm. 6, 5.).

2. A „Mystici Corporis” körlevélben a Szentatya az önkéntes keresztvállalásnak különösen nagy jelentőséget tulajdonít, mind az egyén lelki üdvössége, mind a titokzatos Test közössége szempontjából, mert ezzel magunknak és testvéreinknek kegyelmeket érdemlünk ki.

A szenvedés vállalását az Üdvözítő példájának követésén kívül „kívánja tőlünk a valódi tevékeny szeretet az Egyház és a lelkek iránt”... Megváltónk ugyan végtelen sok kegyelmet érdemelt ki Egyháza számára, de mi „csak részenként kapunk e kegyelemadományból. E részeknek... mértéke nem kevéssé a mi jótetteinktől függ.” Ezek közül kiemeli a pápa, hogy az imán, a felebaráti szeretet művein, a szentmiseáldozaton való részvételünkön kívül az lesz számunkra és testvéreinkre a kegyelmek hathatós kiérdemlője, ha „e halandó testet önkéntes vezekléssel fékezzük, ... végül ha ennek a jelen életnek a fáradságait, szenvedéseit mintegy Isten kezéből, alázatos lélekkel fogadjuk. Így ugyanis az Apostollal elmondhatjuk: „testemben kiegészítem, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből, Testének, az Egyháznak javára” (Kol. 1, 24.).

3. XII. Pius pápa szerint az Egyház kovász-szerepének, világot átforgató hivatásának, győzelmének titka, miként a múltban, úgy most is a türelmes keresztvállalás.

„Szálljatok vissza gondolatban az egyháztörténelem első századaiba... Az Egyház megtörte a pogányság erejét, amely a lelkeket fogvatartotta, de nem ragyogó győzelmekkel, hanem inkább könnyel és vérrel, könyörgő imával és Isten kegyelmének erejével, türelemmel az ellenségektől szenvedett csapások közepette, fáradságos, de bizalomteljes munkával. Most továbbhalad a történelem. A ti dolgotok, hogy megírjátok következő lapjait. Ma is, mint a múltban, az Egyház az emberiség kovásza. Működése nem enged kényelmes alkalmazkodást, nem enged nyugalmat, fegyverszünetet, hanem állandóan arra ösztönözzön, hogy Krisztus akaratának megfelelően.” (1952. Nagybojttján Róma papságához.)

Világi apostol imája: „Uram Jézus, taníts meg arra, hogy nagylelkű legyek, és úgy szolgáljak, amint megérdemled: Hogy adjak számolgatás nélkül; hogy dolgozzam, megállás nélkül; hogy harcoljak, nem gondolva arra, hogy sebeket kaphatok; hogy teljesen odaadjam magam a Te szolgálatodban, nem várva más jutalmat, mint azt a tudatot, hogy a Te szent akaratodat teljesítem. Amen.” (Loyolai Szent Ignác.)

Hatodik fejezet: Földi és égi Egyház

60. §. Az Egyház és a világ: A küzdő Egyház

1. A küzdő Egyház.

A földi Egyházat küzdő Egyháznak nevezzük: hiszen minden tagjának első kötelessége, hogy egyéni üdvösségét biztosítsa. Ez pedig csak küzdelem árán lehetséges.

Már természetes életünkben is elkerülhetetlen a harc önmagunkban. Testből és lélekből állunk. Az emberhez méltó élet előfeltétele, hogy testünk a lelkünket szolgálja. Szellemünket tanulással és műveléssel kell fejlesztenünk. Mindez csak önnevelés, küzdelem árán lehetséges. Fokozottan így van ez természetfölötti életünkben is.

A megszentelő kegyelem lelkünkben „az örök dicsőség csírája” — s így a földi életünk „a megkezdett örökélet” (Szt. Tamás). Ezt a lelkünkbe oltott isteni életcsírárt és vele együtt a hit, szeretet belénköntött isteni erényeit fokozatosan ki kell fejlesztenünk: egyfelől rendszeres imaélettel és kegyelmi élettel, másfelől rendszeres küzdelemmel. Éspedig harcolva saját bűnös hajlandóságainkkal (a szemek kívánsága, a test kívánsága és az élet kevésége), a külvilág kísértéseivel és a sátánnal. Küzdelemmel kell visszaszerezni az esetleg elvesztett megszentelő kegyelmet is.

Szent Pál ismételtén figyelmeztet e küzdelem fontosságára. Sajátmagáról írja: „Sanyargatom és rabságba vetem testemet, hogy míg másoknak hirdetem az igét, magam érdemtelenné ne váljak.” Hangsúlyozza, hogy kemény versenyt kell futnunk az örök üdvösség győzelmi babérkoszorújért: megtartóztató életet kell élnünk (1 Kor. 9, 24.—27.). E küzdelemben segít Isten kegyelme: a küzdelemben csüggedő Szent Pált maga az Úr nyugtatja meg ezekkel a szavakkal: „elég neked az én kegyelmem” (2 Kor. 12, 9; v. ö. Fil. 4, 13). E küzdelmet életünk utolsó pillanatáig folytatnunk kell. Ezért a küzdő Egyház tagjainak a sorsa nincs lezárva (mint a szenvedő és dicsőséges Egyház tagjaié).

2. Az Egyház és a világ.

Az Egyház benne áll a világban: tagjai emberek, akiknek emberi igényeik, céljaik és hivatásuk van, s akiknek éppen mindezek megvalósításán keresztül kell önmagukat és a világot megszentelniök. Az Egyház — mint Krisztus is — kettős természettel rendelkezik (emberi tagokban isteni életet hordoz), s így, amikor isteni hivatását akarja teljesíteni, emberi, világi feladatokat is meg kell oldania, amennyiben ezek főcéljának, az emberek megszentelésének szolgálatában állanak.

„Az Egyház nem zárkózik templomaiba és nem hagyhatja cserben a hivatást, melyet az isteni Gondviselés kijelölt számára és ami nem más, mint az egész embert kialakítani.” (XII. Pius, 1946. febr. 20.) „Munkára hát, szeretett fiaim, ne legyetek tétlenek a romok közepette. Lépjete ki közülük és építsétek fel az új, szociális világot Krisztusért.” (XII. Pius, 1943. karácsonyán.)

3. Az Egyház kulturális szerepe.

Az Egyház nem a tudományok, művészetek és az emberi kultúra fejlesztésére alakult. A mikor azonban az isteni igazságokat hirdeti, emberi igazságokkal is behatóan kell foglalkoznia; tanítói feladatát, a kinyilatkoztatott igazságok hirdetését és alkalmazását, nem is tudná a világi tudományok komoly művelése nélkül elvégezni.

Krisztus az Egyházat kovászhoz hasonlította, amelynek át kell járnia az egész világot, hogy végül is „Isten legyen minden mindenben” (1 Kor. 15, 18.). Nincs tehát az életnek olyan területe, amely iránt közömbös volna. Az emberi élet minden kérdését a kinyilatkoztatott igazság fényében akarja szemlélni. A tudomány, a művészet, a technika minden területét meg akarja hirdíteni Krisztus Királysága számára.

Az Egyház a történelem folyamán ennek mindig tudatában volt. Már a II. század elején Szent Jusztián vértanú az ókori filozófiát keresztény alapokon igyekszik továbbfejleszteni. A IV.—VI. század ragyogó keresztény kultúrát teremt. (Nagy Szent Vazul, Aranyszájú Szent János, — Szent Agoston, Nagy Szent Gergely pápa.) A középkorban a tudományokat szinte kizárólag egyháziak művelték. Ma is számtalan egyházi iskola, főiskola és egyetem, az egyháziak sokoldalú tudományos és művészeti tevékenysége, a pápák (különösen XII. Pius) nyilatkozatai a legkülönbözőbb időszaki kérdések kapcsán kívánnak e feladatnak eleget tenni.

4. Az Egyház karitatív-szociális szerepe.

Az Egyház Istén szeretetéről tesz tanúságot a világban. „Abban azonban, aki birtokolja a világ javait és látja, hogy testvére szükséget szenved, de mégis elzárja előle szívét, hogyan él Krisztus szeretete?” — kérdi Szent János (1 Jn. 3, 17.). Felebaráti szeretet nélkül nincs kereszténység, s ennek a szeretetnek tettekben kell megnyilvánulnia. Ezért az Egyház mindig feladatának érezte a szegények felkarolását, betegek gondozását, árvák felnevelését. Már az első keresztény közösségben az apostolok a karitatív teendők ellátására külön tisztviselőket (diákonusokat) választottak ki. Ma is szerzetesek, világi hívek tízezrei végeznek önfeláldozó munkát betegek, szegények és nyomorékok között.

A modern kor égető szociális problémáinak megoldása érdekében a pápák is felemelték szavukat. E pápai megnyilatkozások közül a legfontosabbak XIII. Leó „Rerum Novarum” és XI. Pius „Quadragesimo Anno” című apostoli körlevele. Az Egyház ma is szüntelenül követeli a szociális igazságságot és az igazságos társadalmi rendet, amelyben a közösség érdekei és az egyén jogai egyaránt érvényre jutnak, és a társadalmi ellentéteket és az osztályharcot elsímítja a tettekben megnyilvánuló keresztény szeretet.

5. Egyház és Állam.

Az Egyház hivatása, hogy az embereket örök céljuk, az államé pedig, hogy földi jólétük felé vezesse. Mindkét hatalom a maga körében — XIII. Leó pápa megállapítása szerint — legfőbb illetékességgel rendelkezik. Mivel e két hatalom tagjai azonosak, egymásra vannak utalva. Az államnak érdeke, hogy a jog és a törvények tisztelete polgárainak vallásos lelkiismeretében gyökerezzen. Az Egyház pedig, mivel csak lelki cselekvő az állam rendelkezésére, rászorul arra, hogy az állam biztosítsa lelki tevékenységének külső kereteit és lehetőségeit.

Az Egyház minden államban a kovász szerepét hivatott betölteni. A mai történelmi helyzetben nem igényel közvetlen befolyást az állam életébe. Annál inkább akar közvetve hatni az alattvalók lelki életére keresztül. Lelki ráhatással és neveléssel, a lelkipásztorkodás és Katolikus Akció révén kívárja elősegíteni, hogy az állami és társadalmi életben „minden Krisztus fősege alá foglaltassék”.

Az Egyház: nem kíván gyakorlatilag állást foglalni az államforma kérdésében és nem köti le magát semmilyen politikai rendszer mellett. Az államtól azt várja, hogy a természeti és isteni törvényt tiszteletben tarva, egyfelől biztosítsa az Egyház működési lehetőségeit, kereteit, másfelől tegye lehetővé, hogy az alattvalók hitük elvei szerint élhessenek. Ennek érdekében az egyes kormányokkal a Szentszék egyességet szokott kötni (konkordátum).

Az Egyház kovász-munkája az állam életében elsősorban erkölcsi vonatkozású. A törvényes hatalom iránti engedelmessegre, példás hivatási munkára buzdítja híveit, örködik a családi élet tisztaságán, védi az emberi életet: küzd az öngyilkosság és magzatelhajtás ellen. A gyermekáldás áldozatos vállalására ösztönzi a szülőket, kötelességükké teszi gyermekeik gondos nevelését. Védi a magántulajdont, az emberi becsületet. Elitéli a gyűlölködést, pártviszályt és hirdeti a felebaráti szeretet parancsát stb. Mivel „minden

állam támasza és talpköve a tiszta erkölcs" (Berzsényi) az Egyháznak ez a tevékenysége felbecsülhetetlen jelentőségű.

Ugyanakkor, amikor az Egyház megkívánja a nemzeti hagyományok ápolását, az ősök tiszteletét és a hazai föld szeretetét, megköveteli más népek hasonló jogainak tiszteletben tartását is. A Krisztusban való testvériség hirdetésével leghathatósabb elősegítője a népek közötti békének. A pápák mindig felemelték szavukat a béke érdekében. Azzal pedig, hogy a hivatási élet területein, a kultúra minden ágában maximális teljesítményre és a krisztusi elvek érvényesítésére buzdít, a legnagyobb földi jólétet segíti elő és igazi békére nyújt ösztönzést, amely csak akkor állhat elő, ha megvalósul Krisztus Királysága, „az igazságosság, szeretet és béke országa" (Krisztus Király praefatio).

6. A küzdő Egyház „úton van".

A küzdő Egyház emberi arca isteni valóságot takar, azonban ez az isteni valóság is szüntelen fejlődésben van bennünk. Majd csak halálunk után tárul fel előttünk egész teljességében, és a test feltámadása után jut el végső tökéletességre. A földi, a küzdő Egyház tehát csak átmeneti szakaszt jelent. „Isten országa köztetek van" (Lk. 17, 21.), mondta az Úr Jézus, mégis naponta imádkozzuk: „Jőjjön el a Te országod." Akkor majd „Isten lesz minden, mindenben", „eljön a beteljesedés, és véget ér az, ami töredékes" (1 Kor. 13, 10.). „Ma még csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről-színre" (1 Kor. 13, 12.).

61. §. Szenvedő és dicsőséges Egyház

1. Aki a megszentelő kegyelemben hal meg, de bocsánatos bűnök miatt még ideiglenes büntetést kell kiállnia, a tisztító tűzben tisztul meg: „ki nem szabadulsz onnan, amíg az utolsó fillért le nem fizetted" (Mt. 5, 26.) — mondja az Úr. Aki nem fejlesztette ki testi-szellemi képességeivel harmonikusan a lelkébe adott isteni életecsírát „pótérésre", a tisztítóhely érlelő szenvedésére szorul. A tisztító tűzben szenvedő lelkek alkotják a **szenvedő Egyházat**: imádságunkkal és áldozatainkkal segíthetjük őket a tisztulás szenvedéseiben. Ezek a szenvedések azonban nem hasonlítanak a kárhozat kínjához, hiszen az örök élet biztos reménye tölti el őket.

Aki halálos bűnben, Isten ellenségeként hal meg, azt az igazságos bíró örök kárhozatra taszítja. Ezek többé nem tartoznak az Egyházhoz.

2. Akik Krisztus törvényének útján jártak a földön és a lelkükbe adott isteni életcsírárt harmonikusan kifejlesztették, mint tudjuk, haláluk után Isten boldogító látására kerülve a megdicsőült lelkek seregével a dicsőséges Egyházat alkotják.

3. A szentek egysége

a küzdő, szenvedő és dicsőséges Egyház egysége a közös Fő, Jézus Krisztus Fősege alatt a szeretetben: a teljes titokzatos Krisztustest. Egyek a közös Fő vezetése révén, egyek a közös isteni élet révén és a szeretetközösség kölcsönös támogatásában. Szenteknek mondjuk, mert valamennyien az isteni élet birtokában vannak a kegyelem által. A szentek egységéből következik, hogy a küzdő, szenvedő és dicsőséges Egyház tagjai egymásnak segítségére lehetnek; amint egy család tagjai is támogatják egymást, és ami egynek javára van, az átháramlik a többire is. Ezért a küzdő Egyház tagjai jó cselekedetekkel segíthetnek egymáson és a szenvedő Egyházon: a dicsőséges Egyház tagjai Istennél közbenjárhatnak értünk; az Egyház közös kincseiből pedig a küzdő és szenvedő Egyház tagjai valamennyien részesülhetnek. E közös kincsek: a szentmise, Krisztus Urunk érdemei és a szentségek.

5. Isten országa végső diadalát az utolsó ítélet idején, a világ végén aratja. A holtak feltámadnak, és „az Emberfia eljön az ég felhőiben nagy hatalommal és dicsőséggel“ (Mt. 24, 31.), hogy bevezesse választottait az örök életre.

Az Egyház csak előkészület erre a beteljesedésre, mint ahogy az ószövetségi idők Krisztus első eljövételét készítették elő.

Krisztus végső győzelme a történelem végpontja; a megváltás műve ekkor éri el végső célját. A test, amely a halálban Krisztus halálát követte, most követi Krisztus feltámadását és megdicsőül a lélekkel együtt.

A Szentírás utolsó könyvében ezeknek a végső időknek látomása tárul fel. „Akkor új eget és új földet láttam. Az első ég és az első föld elmúlt és a tenger is megszűnt. Ezután láttam, hogy a szent város, az új Jeruzsálem leszáll a mennyből, Istentől. Díszes volt, mint völégényének felékesített menyasszony. A trón felől harsány hangot hallottam: „Nézd, ez Isten hajléka az emberek között! Ő velük fog lakni, azok pedig az ő népe lesznek, és maga Isten lesz velük. Letöröl szemükről minden könnyet. Halál nem lesz többé, sem gyász, sem jajgatás, sem fájdalom. Ami eddig volt, elmúlt. A trónon ülő így szólt: „Ime újjá alkotok mindent...“ Azután

megmutatta nekem az élő vizek folyóját, amely kristálytisztán fakadt Isten és a Bárány trónjából. Az utca közepén és a folyó mindkét partján az élet fái álltak . . . Atok nem lesz többé benne. Isten és a Bárány trónja áll majd ott és szolgálói hódolnak neki. Látni fogják arcát és homlokukon hordják nevét. Nem lesz többé éjszaka és nem szorulnak lámpafényre vagy napvilágra. Az Ursten ragyog rájuk, és uralkodni fognak örökkön-örökké.” (Jelenések, 21, 1.—5.; 22, 1. 3.—5.)

Befejezés: Mi így látjuk az Egyházat

Az Úr Jézusban is csak a názáreti ács fiát látta a hitetlen környezet. „Azt a hitet és szeretetet, amelyet a kortársak a Messiásnak megtagadtak, miért adnák meg az Egyháznak, amely az Üdvözítő megtestesülése és folytatása?” — kérdezhetjük méltán Suhard bíborossal. Az Egyház misztérium. Miután a hit szemével tanulmányoztuk ezt a misztériumot, nem lesz hiábavaló összefoglalóan elemezni az Egyház isteni és emberi természetét s ebből levonni a gyakorlati tanulságokat.

1. Az Egyház misztériuma — Krisztus misztériuma.

Az Egyháznak, Krisztus titokzatos testének kettős természete van: az isteni lényegét emberi külső takarja. E tény magyarázata Jézus Krisztus istenemberi természetében rejlik. Az Egyházban tovább él és működik Krisztus: életében, működésében meg kell tehát valósulnia e kettősségnek.

Krisztus

láthatatlan isteni természet **látható** emberi természet mögött

Egyház

láthatatlan kegyelmi szervezet **látható** egyházszervezet mögött

Szentségek

láthatatlan isteni kegyelem **látható** külső jel mögött

Szentmise

láthatatlan keresztdozat-
megújítás **látható** szertartás mögött

Igehirdetés

láthatatlan isteni igazság **érzékelhető** emberi szó mögött

Pápa

láthatatlan Fő tekintélye,
hatalma **látható** római pápa személye
mögött

2. Mi tartozik az isteni lényeghez ?

Az Egyház isteni lényegéhez három mozzanat tartozik: 1. A közös hit. Espedig mind objektíve a közös hit, amelyet Jézus Krisztus meghatalmazása alapján az Egyház ad elénk (hitletétemény), mind az egyes tagok szubjektív hite: e hitletétemény elfogadása (amit megvallással tanúsítanak). Ez eredményezi a Titokzatos Test tagjainak közös természetfölötti szemléletét, látását.

2. A titokzatos test lelke, a Szentlélek s működése a megszentelő kegyelem révén a lelkekben. Tehát a Főből a tagokba áradó isteni élet, amely megindul a keresettséggel és táplálkozik az Oltáriszentséggel.

3. Az Egyházat irányító krisztusi tekintély s ebből következő hierarchikus elv. Vagyis a joghatóság, a tanítói, papi és kormányzói meghatalmazás Krisztustól a látható Főn keresztül vagyis felülről lefelé száll a tagokhoz.

3. A tagok lényegi kötelékei.

Az egyes tagok akkor kapcsolódnak szervesen a Főhöz, ha az isteni lényeg mindhárom mozzanatához szorosan kapcsolódnak. Az eleven tagság biztosítóka tehát három lényegi kötelék épsége: 1. A hitbeli kötelék (vinculum symbolicum, mert symbolum = hitvallás), 2. a kegyelmi illetve liturgikus kötelék (vinculum liturgicum = a kegyelem a liturgián keresztül jut hozzánk), 3. az engedelmesség köteléke (vinculum hierarchicum).

A titokzatos test eleven tagjainál e kötelékek szorosak és épek. Ha e kötelékek lazulnak vagy elszakadnak, a tag távolodik vagy elszakad a Főtől. A hitbeli kötelék lazítói az eretnekek, a kegyelmi kötelék lazítói a bűnösök, a hierarchikus kötelék meglazul illetve elszakad a kiközösítetteknel, szakadóroknál. — E három kötelék épségén örködik az Egyház hármas hatalma: a tanítói, papi és főpásztori hatalom.

4. Az Egyház emberi természete.

A titokzatos test emberi természete abból adódik, hogy tagjai emberek. Emberek, természetes testi-lelki adottságokkal. Ugyanakkor, amikor lelkükben az isteni élet, emberi természetük tele van gyarlóságokkal, értelmük az eredeti bűn folytán elhomályosult, akaratuk pedig rosszrahajló, így sok közöttük a bűnös. A gyarlóság, bűn tehát a titokzatos test emberi arcához természetsszerűleg hozzá tartozik, a földi Egyház állandó velejárója. Az Egyház isteni ereje épp az emberi gyöngeségben mutatkozik meg: Mi az isteni élet kincsét „cserépedényben őrizzük, hogy az erő túlárado nagyságát ne magunknak, hanem Istennek tulajdonítsuk“ (2. Kor. 4, 7.).

5. Ami még az Egyház emberi külsejéhez tartozik.

Az Egyház Krisztus folytonos megtestesülése lévén minden korban újra és újra testet ölt, magára veszi az egyes kultúrák formáit. Más képet mutat a népvándorlás korának, mást a hűbériség korának és mást a legújabb kornak egyháza. E társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai viszonyok a titokzatos test ruhájának mondhatók. Változnak, cserélődnek — de az isteni lényeg változatlan marad. Az Egyház nem köti magát semmiféle formához. Bennük él, alakítja és megszenteli azokat. Azt várja tőlük, hogy befogadják — és hogy ne akadályozzák életét, mozgását.

6. Ami kritikán felül áll és ami bírálható.

A változatlan és szeplőtelen isteni lényeghez sohasem férhet gáncs, bírálat. A változó, fejlődő, gyarlóságokkal, időnkint bűnnel elégtelenített emberi arcot lehet bírálni. De fiaitól azt várja az Egyház, hogy Veronikával töröljék le a keresztút porától belepett, izzadt és véres istenemberi arcot. Szerető szem szépnek látja a titokzatos Krisztus emberi arcát is. Ellenfeleinktől is elvárható, hogy ne vadhajtasáiról, hanem nemes gyümölcsseiről ítéljék meg az Egyház fáját — hiszen egy nemes szőlőfürt is arra vall, hogy igazi szőlőtőn, nem vadszőlőtőként termett.

7. Ami túlvilági és ami evilági.

Túlvilági, természetfölötti az Egyház isteni lényege, egyes tagjainak istengyermeki élete. De ebben a világban élnek az Egyház tagjai. Túlvilági, természetfölötti a cél, — de ezt ebben a világban kell megközelíteni. Közbenső földi célok közbeiktatásával. Evilági, természetes erőbevetéssel közelítjük meg célunkat, elsősorban azonban kell hozzá a természetfölötti erő, Isten kegyelme. Evilági feladatainkat végrehajtva egyúttal közelebb jutunk túlvilági célunkhoz is (pl. a házasság szentségi kegyelme révén a hitvesi, szülői köteleességek teljesítése megszentelődésüket is szolgálja). E földi világ arculatán kell az isteni élet fényét felragyogtatnunk. A földi kenyeret az isteni kovással átjárni.

8. Ami már megdicsőült és ami úton van feléje.

Megdicsőült a titokzatos test Feje, Krisztus és eddig üdvözült tagjai. Biztosan közelítenek feléje a szenvedő Egyház érelődő tagjai és úton van feléje a küzdő Egyház. Most csak a hit fátyla alatt látja Istent. Sőt az anyagvilág is hordozója lesz Isten dicsőségének: magábafojadja és eltakarja, de a hívő szem felismeri a kenyér színe alatt rejtőző Istenembert, a víz-keresztséggel közölhető Szentlelket.

9. Ami mulandó, változó — ami örök és változatlan.

Örök az Egyház isteni lényege, mulandó emberi külseje. Örök a benne működő Szentlélek, a megszentelő kegyelem, az isteni élet. Örök a hitünk: „Eg és föld elmúlnak, de az én Igéim el nem múlnak.“ Örök az Egyházat vezető isteni tekintély és az ezen alapuló hierarchikus elv: elképzelhetetlen, hogy az Egyház ezt a demokratikus elvvel cserélje fel, vagyis a hatalmat a néptől származtassa. „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket.“ Változhatik mindaz, ami az Egyház emberi külsejéhez tartozik: így a szertartások formái, a hithirdetés stílusa, az egyházkezelés módja stb.

Mulandó, ami merőben emberi az Egyházban. Mulandó a bűn és a halál, mert Krisztus a kereszten legyőzte a sátánt s ezzel a halált és a bűnt is. „Elmúlik a világ és annak bűnös kívánsága, csak aki megteszi Isten akaratát, az él örökké“ (1. Jn. 2, 17). Mulandó a szenvedés, mert ha Krisztussal szenvedünk, Vele fel is támadunk.

10. Elavult, vagy örökké fiatal?

Ami merőben emberi, az elavulhat, ami isteni, az örökké fiatal. Az Egyház a történelem folyamán „mint Krisztus megtestesítője felveszi az emberi nem szociális és kulturális formáit, de mint természetfölötti közösség változatlan marad. A civilizációkon keresztül is örökké fiatal... Még emberi arca is annak örök ifjúságáról tanuskodik, aki legyőzte a halált.“ (Suhard.)² „A világ öregszik, az Egyház örökké fiatal...“ (Newman.) „Az Egyház mindig új, mert a lélek, mely áthatja, örökké új marad.“ (Bossuet.)

11. A történelem tanulsága.

A történelem tanulsága megerősíti, amit Newmann mond „igaz, voltak korszakok, amikor belső vagy külső okok hatása alatt úgy látszott, mintha az Egyház valamiféle bomlási folyamat állapotába került volna, de csodálatos feltámadásai, amikor a világ győzedelmeskedni látszott fölötte, azt bizonyítják, hogy a dogmák és az istentisztelet nincsenek fertőzve a romlás csírától.“

A történelem tanúsága, hogy az Egyház mindig győzelmesen

¹ A hierarchikus elv mellett az Egyház emberi arculata a legteljesebb demokrácia jegyében alakul: pápái, püspökei, papjai között ott találjuk mindig a nép fiait és az áldoztatórácsnál testvérként térdelt mindig egymás mellett minden rendű és rangú hívő.

² Idézeteink Suhard Emmanuel párizsi bíboros-érsek 1947. évi nagylevelében nagyböjti pásztorleveléből valók.

vészeltte át a világtörténelmi válságokat. „Alig hogy megszületett, választania kellett: zsidóság vagy pogányság? Nem sokáig habozott... az Egyház felszabadult a Törvény gyámsága alól. A Nemzetek Apostolával a görögök között görög lesz és máris előttünk áll a görög-római kereszténység... Jönnek a népvándorlás barbárjai — meghódítják a császárok Rómáját, de a pápák Rómája meghódítja a barbárokat...” Így halad tovább a történelem napjainkig. Az újkorban „előttünk áll a missziós Egyház a bennszülött keresztényekkel. Az egész világon mindenütt ott van, még nem vesztett semmit dogmáiból, sem egységéből. A mustármagból hatalmas fa lett. Majd a modern világ támad ellene: az u. n. természettudományos gondolkodás, az elvilágiasítási mozgalom, a fajelmélet egyesült támadásai akarják meggingatni alapjait. Az évek múlnak, az elméletek eltűnnek, újak kerülnek helyükbe. Az Egyház ellenségei kimerülnek vagy leszerelnek. Egyikük nagy robajjal dől össze (t. i. a hitlerizmus), az Egyház pedig megmarad.” (Suhard.)

„Ne szakadj el az Egyháztól; semmi sem erősebb, mint az Egyház. A te reményed: az Egyház; a te üdvöd: az Egyház; a te menedéked: az Egyház. Magasabb, mint az ég, és szélesebb, mint a föld; nem öregszik meg soha, ifjú erejét megőrzi örökre.” (Aranyaszájú Szent János.)

12. Tavasz remények.

Az új világ elméletei és rendszerei elmúlnak, az Egyház pedig „élő és örökké fiatal: ez a múlt és jelen tanúsága. Volt-e korszak, mely így telve lett volna reménnyel, mint a miénk?... Hígyjünk a biztató jeleknek. Bármi történik is, tudjuk, hogy ma az egész világban, minden társadalmi osztályban vannak keresztények, akik minden tévedés, rábeszélés, tűz és vas ellenére is tanubizonyosságot fognak tenni Krisztus és az ő halhatatlan Egyháza mellett. Tudjuk, hogy minden istentagadó eszmére, amelyet valahol kimond valaki, egymásik eszme felel, amely Isten szeretetéből fakad. Jöhetnek üldözések, eretnokségek, háborúk, mi hiszünk — jobban, mint valaha, az Egyház örök ifjúságában.” (Suhard.)

* * *

Az Örökkévalóság halhatatlan és láthatatlan Királyának, az egyedülvaló Istennek tisztelet és dicsőség mindörökkön örökké. Amen.

TARTALOM

1. §. A vallás	1
2. §. A kinyilatkoztatás	2
3. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 1. Szentírás	4
4. §. A kinyilatkoztatás forrásai: 2. A szenthagyomány	7

ISTEN ONMAGÁBAN.

5. §. Isten létezése	9
6. §. Isten mivolta: 1. Isten magától való	12
7. §. Isten mivolta: 2. Isten szellem	14
8. §. Isten mivolta: 3. A Szentháromság	17

ISTEN AZ Ő MOVEIBEN: 1. A TEREMTÉS (ÉS BŰNBEESÉS).

9. §. A világ teremtése	20
10. §. A gondviselés	22
11. §. Az angyalok	24
12. §. Az ember teremtése	27
13. §. Az első emberek boldog állapota és bűnbeesése .	29
14. §. Az eredeti bűn	31

2. A MEGTESTESÜLÉS ÉS MEGVÁLTÁS.

15. §. A Megváltó előkészítése	33
16. §. Jézus Krisztus az Istenember. (A megtestesülés titka) .	35
17. §. A megváltás: 1. Mibenléte	38
18. §. A megváltás: 2. Megvalósításának módja	39
19. §. Szűz Mária	43

3. A MEGSZENTELEÉS ÉS A VÉGSŐ DOLGOK.

20. §. A Szentlélek küldése	45
---------------------------------------	----

A) A kegyelem.

21. §. A segítő kegyelem	47
22. §. A megszentelő kegyelem	50

B) Szentségek.

23. §. A szentségekről általában	55
24. §. A keresztség	59
25. §. A bérmálás	62
26. §. Az Oltáriszentség	64
27. §. Jézus Krisztus jelenléte az Oltáriszentségben	64
28. §. Az Oltáriszentség mint eledel	68
29. §. Az Oltáriszentség mint áldozat	71
30. §. A bűnbánat szentsége	73

31. §.	A bánat . . .	75
32. §.	A gyónás . . .	78
33. §.	Az elégtétel . . .	80
34. §.	A búcsú . . .	81
35. §.	Az utolsókenet . . .	83
36. §.	Az egyházzirend . . .	84
37. §.	A házasság . . .	86

C) A végső dolgok.

38. §.	A halál és a különítélet . . .	90
39. §.	A tisztítóhely . . .	92
40. §.	A föltámadás . . .	93
41. §.	A világvég és a végítélet . . .	94
42. §.	Az örök kárhozat . . .	97
43. §.	A mennyország . . .	99

D) Az Egyház.

	Bevezetés: Az Egyház mint jelenség . . .	101
44. §.	Az Egyház Isten örök gondolata . . .	102
45. §.	Jézus tanításával és nyilvános működésével előkészíti az Egyház megalapítását. . .	103
46. §.	Jézus kereszthalálával megalapítja és a Szentlélek elkül- désével teljessé teszi az Egyházat. . .	106
	Második fejezet: Az Egyház isteni lényege . . .	107
47. §.	Az Egyház Krisztus titokzatos teste . . .	107
48. §.	A titokzatos test élete . . .	110
	Harmadik fejezet: Az Egyház emberi arca . . .	112
49. §.	Az Egyház szervezete . . .	112
50. §.	Szent Péter utóda a római pápa . . .	114
	Negyedik fejezet: Az Egyház küldetése . . .	115
51. §.	Az Egyház tanításának tárgya . . .	116
52. §.	Az Egyház tanítása tévedhetetlen . . .	117
53. §.	Az Egyház az életet megszenteli . . .	119
54. §.	Az Egyház a lelkek pásztora . . .	122
55. §.	A szerzetesrendek szerepe az Egyházban . . .	125
56. §.	A világiak küldetése az Egyházban . . .	127
	Ötödik fejezet: Az Egyház ismertetőjegyei . . .	130
57. §.	Az Egyház egyetlen és egységes . . .	130
58. §.	Az Egyház szent, katolikus és apostoli . . .	136
59. §.	Az üldözött Egyház . . .	139
	Hatodik fejezet: Földi és égi Egyház . . .	
60. §.	Az Egyház és a világ: Küzdő Egyház . . .	141
61. §.	Szenvedő és dicsőséges Egyház . . .	144
	Befejezés: Mi így látjuk az Egyházat . . .	146

